

אספקלריא לקבלת דעת

אספקלריא לפרשת שמות תשפ"ד

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת שמות תשפ"ד 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר 2

והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא כ'עץ' - כיצד? 2
בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו
מרובים. 2

אזורך - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים 3

בירור התפילה והשעבוד. 3
אהל תורה / הרב יהודה איזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים 4

"דרך שלושת ימים", הטעם מדוע הוצרכו לשקר על פרעה שיוצאים רק
לזמן, ומדוע בתחילה האמינו ושוב לא האמינו. 4
אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לויקווד 5

השתדלות ובטחון, וסיפור נפלא!! 5
ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן,
מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק 6

נתן עיניו ולבו להיות מיצר עמהם. 6
מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמיו. 6
לא כשאני נכתב אני נקרא. 6
דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל ציון' 7

יראת השמים של המילדות ושכרה. 7
הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר 8

גילוי שכינה במצרים. 8
השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'. לה
פניני עיון בפרשת שמות לה

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"ב
ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס, אלעד 10

לא הממשלות קובעות. הקב"ה קובע. 10
ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון
מרוגטשוב 11

בענין שם מ"ב שנמסר למשה רבינו על המים. 11

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ויען יוסף', 'שלחן
מלכים' ושא"ס מו
נבואת מרים שיוולד מושיען של ישראל מו
מניעת תינוק יהודי מלינוק חלב נכרית מו
תרגום תיבת "ילדים" מז

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת
שלמה, ירושלים עיה"ק נ
יסוד עצום בחינוך של הג"ר שניאור קוטלר זצ"ל שלמד מפרשתינו פרשת
שמות נ

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב
'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה) נג
בענין היתר חלב מקרא דזבת חלב ודבש נג

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת
סופרים נה
במראה ה"סנה", משה רבינו "לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה" ..
נה

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב נח
נקודות חיזוק - מחיי מו"א הגאון רבי מנשה מנשה זצוק"ל נח

לוית ח"ץ / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער) .. סג
האם אנחנו בבחינת "הבאים" בגלות "מצרים" שלנו? סג

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה',
מודיעין עילית סה
בעבודה קשה - זו קושיא סה

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד סח
למה דם חיילנו נשפך במלחמה סח

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית עז
יציאה מהגלות עז

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח
החדשות', מודיעין עילית פו
גירות ציפורה אשת משה רבינו פו
מילת אליעזר בן משה רבינו פו

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)פח
פח

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב ברטמן, טורונטוצא
צא

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן
הגר"ש רוזובסקי זצ"לצג
שובו בנים שובבים - ארפא משובותיכם - שובה ד' שבותינו - ושבנו מארץ
אויב......צג

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס
'תורת אמך'צו
זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או
שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע
משה ואהרן לא נשמטו......צו

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון
המשפט', אלעדקב
בדין לזה שגנב דעת המלוח......קב

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת
מרדכיקד
עברי = יהודי | אתה יודוך אחיך! | תתמקד במעלות......קד

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספרקו
עמו אנוכי בצרה - ע"י שמיעת תפילותינו......קו

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט
מישראל', מאנשעסטערקח
עיקר הצלת האדם בעת מלחמה תלויה בבטחונו......קח

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריהקיג
מדוע נרמז ענין שמו"ת בתחילת חומש שמות......קיג

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר,
מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועדקטו
מאפילה לאורה......קטו

חינוך..... קב

בנתיבות החינוך - הדרכה להורים, מחנכים ומשפיעים / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י. קבא
פניני חינוך והדרכה באורה של פרשת שמות..... קבא

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי קכה
משמעת - מי שומע את מי?..... קכה

חידות..... קכז

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'..... קכח
חידה בפרשת השבוע!..... קכח
פתרון חידת 'פתשגן הכתב'..... קכח

אספקלריא לדף היומי..... קכט

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת..... קל
הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב..... קל

סיפור..... קלה

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק קלו
פרק ל"ט "המלאך הקטן אליהו"..... קלו

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא הנוכחי..... קמה
גדול כח הבטחון..... קמה

אספקלריא לפרשת שמות תשפ"ד

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גוי'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)
'והיה כעץ' - מעלות האיש המשובח נרמזות בכך שהוא
כ'עץ' - כיצד?

בפסוק נאמר על אודות האיש שלא הלך בעצת הרשעים ואשר בתורת ה' חפצו: 'וְהָיָה
כְּעֵץ (תהלים א, ג).

יש מהמפרשים שפירשו שפסוק זה מתאר את הטובה שישפיע השי"ת על אדם זה, אבל
לפי סיעה גדולה של מפרשים כוונת הכתוב לתאר את שבחו של תלמיד חכם זה, וכל אחד
מהם הלך בדרכו לבאר מה מעלה היא זו להיות "כעץ"...
נביא כמה מהם בסייעתא דשמיא.

*

בין המפרשים כך הוא רבינו המאירי, שמפרש את כוונת הכתוב כך:
אחרי שהזכיר שיהגה בתורה ('כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה'), הזכיר
שלא די בכך, אלא צריך גם גמילות חסדים! שיהיה כמו עץ שנהנים ממנו בני אדם.

*

גם רבינו המלבי"ם מבאר ש"והיה כעץ" הוא שבח, ומבאר באופן אחר:
אדם זה הוא כמו עץ, שיש לו חשיבות עצמית, ותכלית קיומו היא גם בשביל עצמו.
ההדגשה היא שהוא כעץ ולא כעשב שתכליתו רק קיום מינו.

*

ביאור נוסף מוצאים בילקוט מעם לועז (ירושלמי) בשם הספר שערי חיים, לבאר שבמלים
'והיה כעץ' טמונה הוראה עבורנו איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם:
כמו שעץ גדל לאט לאט, כך גם הרוצה לרכוש את הדרך הטובה צריך להתקדם לאט לאט,
ואז אינו נופל ממדרגתו.

*

בא לומר ממעלותיו והנהגותיו של אותו חכם, שנמשל לאילן ששרשיו מרובים

אחת הגישות בביאור מעלתו של "האיש" שהוא "כעץ", הינה, שהכוונה שהוא כאילן ששרשיו מרובים, כדברי המשנה באבות המיוסדים על פסוק נוסף שנאמר בו "והיה כעץ", ושם מוזכר עניין שילוח השורשים:

"הוא (רבי אלעזר בן עזריה) היה אומר:

כָּל שְׁחֻכְמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפוֹ מְרַבִּין וְשָׂרְשָׁיו מְעֻטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ו): 'וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֵרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹוא טוֹב וְשָׂכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָר אֶרֶץ מְלָחָה וְלֹא תֵשֵׁב'.

אָבֵל, כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרַבִּין מִחֻכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דוֹמֶה? לְאֵילָן שֶׁעֲנָפוֹ מְעֻטִין וְשָׂרְשָׁיו מְרַבִּין, שֶׁאֵפְלוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ - אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה שם): 'וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוֹלַע מִן הָאָרֶץ יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֹם, וְהָיָה עָלָיו רֵעָן, וּבִשְׁנַת בִּצְרָת לֹא יִדָּאָג, וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי'."

*

מהראוי לציין, כי ייתכן שבמלה "שתול" עצמה יש משמעות של עץ השולח שרשים עמוקים. יש שהביאו קצת נטייה לכך מלשון מדרש 'שוחר טוב' על הפסוק (תהלים צב, יד) 'שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו', שנאמר שם בזו הלשון: "ומה הארז שבלבנון שרשיו מרובין וכו' כן ישראל שתולים בבית ה'".

אאזרך - עולם התפילה / הרב חיים שולביץ, עיה"ק ירושלים

בירור התפילה והשעבוד

וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֵבֶדָה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם (ב, כג-כד)
זעקה שועה נאקה

בספרי (ואתחנן כו) שנינו, עשרה לשונות נקראת תפלה, זעקה שועה נאקה, שנאמר 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם, וישמע אלהים את נאקתם'. ובמשמעות חילוק הלשונות נאמרו כמה ביאורים:

בצרור המור נקט שגם אנחה בכלל הלשונות, וביאר 'אנחה בלב, זעקה בפה, שועה בלב ובפה, נאקה בנפש', וכולם עוזרות לפתוח רחמי שמים. וכתב שכנגדם הזכיר הכתוב ארבע מיני השגחות, כנגד 'ויאנחו' אמר 'וישמע אלהים', כי הקול הנאנח והנשבר שומע אלהים. כנגד 'ויזעקו' אמר 'ויזכור אלהים', כי זעקת הנאנחים מעוררת הרחמים, ובעבורם יקצר ימי הגלות. כנגד 'שועה' שהיא פעולה מורכבת מהלב והפה יחד, אמר 'וירא אלהים את בני ישראל', שתוכם כברם, ושהפה והלב יחד. וכנגד ה'נאקה' שיוצאה מעומק צרת הנפש, אמר 'וידע אלהים', כי יודע ה' דרך צדיקים וירחם עליהם.

המהר"ל (גבורות ה' פרק נד) כתב שיש שלש סיבות בהן תלויה כניסת התפלה לפני הקב"ה, א. כאשר מתפלל על דבר שיש לו צער ממנו, כי יש דבר שהוא באמת צרה, אך אין מי שמצטער ומתפלל עליה. ועל כך נאמר 'ויזעקו'. ב. שהדבר שמתפלל עליו הוא באמת צרה שראוי לזעוק עליה. ולכך נאמר 'ותעל שועתם'. ג. שיהיה המתפלל רצוי לפני השי"ת. ועל כך נאמר 'וישמע אלהים את נאקתם'.

ובאופן נוסף כתב, כי כדי שתקבל התפילה צריך שלשה דברים, א. לכוון דעתו בכל לבו. ב. שלא ידחו המקטרגים את תפלתו. ג. עת רצון לפני השי"ת שישמע תפלתו. ועל שלשה אלו נאמרו שלשת לשונות התפילה, א. 'ויזעקו' שהיו זועקים בכל לב. ב. 'ותעל שועתם', שלא היו המקטרגים מונעים כניסת התפילה. ג. 'וישמע את נאקתם' שהיתה עת רצון לקבל תפילתם.

דעת לנבון נקל איך ביאורים אלו משלימים זה את זה, ועל גבם נראה להוסיף ולבאר, שהתורה נקטה בתפילות ישראל בעת שעבוד מצרים, דוקא שלשה לשונות אלו מתוך עשרת לשונות התפילה, לפי שעל ידי חלקים אלו בתפילה נמשך כל סדר יציאת מצרים, כפי שיבואר בעזי"ת.

סדרי השעבוד והגאולה

כתב מהר"ל (גבורות ה' פ"ל, דברי נגידיים עמ' כח) שעל שעבוד מצרים נאמרו שלשה דברים, א. כי גר יהיה זרעך. ב. ועבדום. ג. וענו אותם. והיינו גירות עבודה ועינוי, שכל אחד מהם קשה מהקודם לו. כי בגירות אינו משועבד לאחר, אלא שאין לו כח כמו התושב לפי

שהוא ברשות אחרים, והעבודות היא תוספת קושי של שעבוד לאחר. והעינוי הוא קושי יותר מסתם עבד משועבד. והגאולה באה בסדר עולה, מן הקשה אל הקל, תחילה 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים' דהיינו העינוי שהוא סבל יותר מכחו של אדם. ואחר כך 'והצילתי אתכם מעבודתם', דהיינו אפילו מסתם עבודת עבד. ולבסוף 'וגאלתי אתכם' להוציאם לרשות עצמם שלא יהיו בכלל 'גר יהיה זרעך'.

ואמנם הצורך בשלשת חלקי שעבוד אלו מבואר מדברי רבותינו (האר"י, פע"ח חג המצות א. אור החיים, פר' שמות ואילך, ועוד), ששעבוד מצרים בא לתקן את הנשמות שיצאו מאדם הראשון אחר חטאו, בעת שישב בתענית ק"ל שנה, ובהם הוציא ז"ל, ובו ניצוצות של נשמות קדושות מאד, אך כיון שיצאו בדרך קרי היה בהם צד לא טוב ונצרכו לבירור ולתיקון. ונשמות אלו הם נשמות שישים ריבוא ישראל, והם באו בגלגול ראשון בדור המבול, ואח"כ בדור הפלגה, ואח"כ באנשי סדום, ובכל פעם שהגיעו לעולם, נדבקו לצד הרע, וכיון שנדבקו לצד הרע, נמצא צד הרע מתגלה בשלימותו עד שנמחה, וזה גופא תיקונו, כי כאשר נראה החסרון בכל צד של הרע, ומתגלה בעולם שהקב"ה נלחם בו ומשמידו, הרי בכך מתגדל שמו של הקב"ה בעולם^א. וכדי לבאר את חלקי התיקון, יש לבאר את חלקי החטא, וצדדי הפגמים שהשתרשו בעולם עדי תיקונו.

בחטא אדם הראשון נאמר על עץ הדעת 'כי טוב העץ למאכל, ותאוה לעינים, ונחמד להשכיל', והוא כולל שלשה חסרונות אלו, עליהם אמר ישעיהו (ה כ) 'הוי האומרים לרע טוב, ולטוב רע, שמים חשך לאור, ואור לחשך, שמים מר למתוק, ומתוק למר', וביאר הגר"א (שם) שיש שלשה דברים שאדם טועה בהם, 'טוב, ערב, ומועיל', ונבאר.

'טוב למאכל', כפשוטו, שאחז שהפרי טוב בעצם, ובזה אמר לרע טוב. 'תאוה לעינים' העיניים סרסורי הלב, והם מדמים לרואה את הדבר כערב לחיך, ומדמים מר מתוק, אף שאין הראיה יכולה להבחין בטעם, אלא שכח התאוה יש בו כדי לשבש את המחשבה. 'נחמד העץ להשכיל', היא צד הקנאה, שסבר שיש עוד משהו שנחסר ממנו, כאמור 'כי ביום אכלכם ממנו, והייתם כאלוהים יודעי טוב ורע', והיא הטעות המראה חושך לאור.

נמצא שחטא זה כלל את כל צדדי החסרונות שעבודת תיקונם הוטלה על האדם, ומהות התיקון היא הפרדת הרע מהטוב, ובתהליך זה הרע נהיה יותר רע, והטוב נהיה יותר טוב. ושלבי תהליך זה בלטו בשלשה דורות, דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום, שכל אחד

^א כיון שחטא אדה"ר גרם לפגם, ובאו לזמן של תיקון, התעלו הכוחות העליונים, כי בשלב זה יש סיכון גדול, שמא יינקו מהם החיצוניים, כיון שאז יורדת התפארת לקטנות [דהיינו שנחלש כחם של ישראל המייצגים את דרך ה' בעולם], עד שחוזרת לעיבור במעי בינה כדי להבנות מחדש ולקבל מוחין [והיינו שחוזרים לקבל כח מחדש, משורשם העליון, ובאותה עת נעלמת הנהגת המשפט בה נוהג השי"ת בעולם, ונוהג בשם אלהיים, שעיקרו דין], ובעיבור יש ג' חלקים, שאמצעו קשה וסופו קל (נדה לא.), וכן היו במצרים, בתחילה 'גר יהיה זרעך', ואח"כ פ"ו שנים של קושי השיעבוד בעבודת פרך, וסוף העיבור בעת המכות, שעדיין היו עבדים לפרעה, אך ללא שיעבוד, ומתוך כך הגיעו ל'לידה', בלקיחת גוי מקרב גוי.

מהם לקח צד אחד בקלקול עד הקצה הכי רחוק שאפשר, והוא גופא תיקון החטא, כי כאשר מתגלה כח הרע עד שיאו, אז הוא מתכלה מאליו, שהרי מפי עליון לא תצא הרעות.

וכך התגלו כוחות הרע, דור המבול השחיתו את דרכם, והגדילו תאוה. דור הפלגה הפליגו במדת הגאווה, עד שרצו להגיע לשמים, כביכול למרוד בקב"ה. ואנשי סדום העמיקו את הקנאה, ולפיכך חוקקו חוקים שלא יתן איש לזולתו מאומה. ומכח כל אלו אמר פרעה 'לי יאורי ואני עשיתיני' (יחזקאל כט ג), ובזה הפך את תכלית הבריאה, כי תחת ההתבוננות במי שאמר והיה העולם, הגיע לתפיסה שהוא מחויב המציאות, ואין לעולם קיום אלא מכוחו.

זה לעומת זה עשה אלוהים, וכנגד התעצמות זו של כח הרע, בכל שלביו, החל להפציע אור ה' ע"י האבות, שתקנו את חטא אדם הראשון והיו מרכבה לשכינה בהיותם רצים לפני השי"ת כסוסים בבצעי המים, ובכך הניחו בסיס לבחירת עם ה', בטרם התגלתה הנהגת שם הוי"ה בעולם.

ואכן שלשת האבות החזיקו כל אחד בצד אחד של הופעת הטוב, ודבקו בו עד הקצה הכי עליון שניתן, ובכך שתלו אילן גדול, שאין בפירותיו מטעם פירות עץ הדעת. **אברהם** החזיק במדת החסד, שכולה נתינה, והיא הצד המשלים לחסרון הקנאה, וממנו נעשו ישראל גומלי חסדים. **יצחק**, החזיק במדת היראה, וממנו שורש למדת הבושה, כמו שאמרו (במדב"ר ח ד) 'למען יראתו על פניכם, מכאן לביישן שאינו חוטא', וכן (יל"ש שמות שא) בושה מביאה לידי יראת חטא, נמצא שהוא הגורם לישראל שיהיו ביישנים, היפך הגאווה. **יעקב**, עליו אמרו (ב"ר סג א) מי שיש לו בן יגע בתורה מתמלא עליו רחמים. דכתיב תתן אמת ליעקב, ואין אמת אלא תורה, והיא תבלין לחטא התאוה.

התיקון בגלות מצרים

והנה האבות דבקו בהקב"ה, והראו את הדרך לעבודת ה', אולם עדיין הוצרכה דרך יסורים לזכך את התכונות השליליות שהחל החטא על כלל העולם, ולאידך, חלק מצד הטוב ניתן לאומות בחטאי ישראל, וזה שורש כל הגלויות, לרדת להצטרף ולהזדכך מכל טומאה ע"י יסורי האומות, וברשעתם זו נוטלים מהם את חלקי הטוב, עד שקילוסו ית' עולה גם ממקומות האפלים והחשוכים ביותר, כי זיכוך ישראל מאירו באור גדול.

כל זאת נכלל במאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים 'גר יהיה זרעך, בארץ לא להם, ועבדום, ועינו אותם', והוא זיכוכם של ישראל, שכנגדם יבורר הטוב ממצרים כאמור 'וגם את הגוי אשר יעבוד דן אנכי', וכך הוא סדר התיקון, **העבדות**, עניינה כפיפות לזולת, ועשיית כל חפצו, וכיון שהוא משועבד ואינו יכול לעשות רצון עצמו, הרי ממילא פוקע כל

^ב כי לגודל חכמת מצרים מסתבר שלא הכריזו על עצמו כאלוה ממש, אלא כמחוייב המציאות, שכל השפע בא ממנו, כפי שהוכח משנות השבע הרעב והשובע שאחריו.

^ג וכבר כתב האר"י שאילו לא היה כל חטא בישראל, לא היו נצרכים לגלויות, אלא בכח הקדושה היה כל הטוב נצמד מאליו לצד ישראל.

צד של גאווה. **העינוי**, עבודה שיש בה סבל, והיא ממרקת את המעונה מתאוותיו, כי בהיות גוף האדם מעונה אין לו כל הנאה, ולא שום תאוה. **הגירות** בארץ לא להם, אדם שמקומו אינו שייך לו, הרי הוא תלוי כל עת בנתינת רשות, ובוזה מתקן קנאתו שהיא החמדה לכל חפצי זולתו.

הבירורין בתפילה ובשעבוד

וכבר נודע (פע"ח שער התפילה ו-ז ושעה"כ) שעבודת התפילה היא לתקן ולברר בכל עת ובכל יום ניצוצות הראויות לעבודת אותו זמן. וענין הבירור הוא, כי קודם חטא אדם הראשון היו העולמות בריאה יצירה עשייה בבחינת 'לבושים' לעולם האצילות, והיינו שאז היתה הנהגת השי"ת בעולמו גלויה עד שניתנה יכולת להשיג בבהירות שאין כל עולם עומד בפני עצמו, אלא כולם משמשים כלבוש לעולם הנעלה של האצילות. ורק מפני החטא נראה לאדם כאילו התפרדו העולמות, וכל אחד מהם עומד כמציאות נפרדת לעצמו. ואינם נתפסים כלבושים' להנהגה הגלויה של האצילות, אלא כ'עולמות נפרדים', מלשון העלם והסתרה, ועבודת התיקון המוטלת על האדם, היא לשוב ולברר את כל הנראה כנפרד, כענין מלאכת בורר בה הפרדת הפסולת מתקנת את האוכל, כך יש לברור את ההכרה בכל חלק וחלק מהבריאה, עדי יעלו ויצטרפו כל העולמות לפי בירור הנבראים בתורה ובתפילה איך כל העולמות משמשים כ'לבושים' לגילוי הנהגת האצילות.

ולהמבואר שחלקי שעבוד מצרים עמדו כנגד חלקי החטא, הרי שתכלית אחת לשעבוד ולתפילה, והוא הבירור להפריד את קליפת החטא, ולגלות את הנהגת שם הוי"ה בעולם, ואכן שלשת חלקי התפילה אלו, של זעקה שועה ונאקה, הם העומדים כנגד שלשה חלקי החטא שהתבארו לעיל, ועניינם יבואר בשילוב דברי צרור המור ומהר"ל, ש'זעקה' מן הלב, מורה על הצער, והיא ביטול חטא התאוה על ידי העינוי. ועליית ה'שועה' מורה שתוכם כברם, כי בטל חטא הגאווה על ידי העבדות, ולכן לא ידחו החיצונים את התפלה. ושמיעת נאקתם היא עת רצון לקבל תפילתם, ושוב לא יהיו כגרים בארץ לא להם, כי יודע ה' דרך צדיקים וירחם עליהם.

לתגובות: h0527690963@gmail.com

י ובלשון הרמח"ל (קה"כ הקדמה לתפילת שחרית) 'יוצר האדם ומנהיג העולם, הוא ברא כל הבריות ובראשם האדם, ומסר בידו התיקון הכללי של העולם, והבריות גם כן, וזה בכח העבודה שמסר בידו, שבה יוכנו המשרתים לקבל השפע מאת המלך. וזה סוד הקרבן, שסודו לשון קריבות, והיינו לקרב כל הענפים אל שרשם, להיותם מושגחים מהם. וזה היה נעשה בבהמה, שסודה בסוד בריאה, ששם מתחילים הענפים יוצאים מן האלקות, ובם יכול להיות פירוד ח"ו. על כן היו מקריבים הקרבן לקרב אותם. וזה היה בזמן בית המקדש. אבל עתה התפלה היא במקום הקרבן, ככתוב ונשלמה פרים שפתינו וכו', ואנשי כנה"ג בחכמתם סידרו התפלה בסדר אמיתי ונכון, שידעו שזה יוכל להועיל לפעולה הזאת'. והיינו, כאמור 'אדם ובהמה תושיע ה'', כי נשמת ה'אדם' דוגמת עולם האצילות, גופו הוא חלק ה'בהמה' שבו, דוגמא לשאר העולמות, וכשם שעבודת הקרבן, בה מקריבים את הבהמה אל הקודש, באה לחבר ולאחד את כל העולמות שלא יהיה פירוד בין הענפים לשורש, כך גם עבודת התפילה באה לאחד את החלק הגשמי אל החלק הרוחני

אהל תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"דרך שלושת ימים", הטעם מדוע הוצרכו לשקר על פרעה שיוצאים רק לזמן, ומדוע בתחילה האמינו ושוב לא האמינו.

וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ (ג, יח)

"ויאמן העם"

[א אחרי שמשה ואהרן סיפרו לישראל על השליחות של הקב"ה לפרעה שיוציאם ממצרים, נאמר בתורה (ד, ל-לא): "וַיְדַבֵּר אֱהֲרֹן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם. וַיֵּאֱמֶן הָעָם. וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ".

אולם מוצאים אנו, בפרשת בשלח אחרי קריעת ים סוף, שנאמר (יד, לא): "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֵּאֱמִינוּ בָּהּ וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ". ומשמע שעד עתה לא האמינו.

ועמדו על כך חז"ל במדרש (שמו"ר כג, ב), וכך אמרו שם: "אמר רבי אבהו, אע"פ שכתוב כבר שהאמינו עד שהיו במצרים שנאמר "ויאמן העם", חזרו ולא האמינו שנאמר (תהלים קו, ז) "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך". כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים כו', מיד "ויאמינו בה"'''.

ועלינו להבין, אם מעיקרא האמינו, מה קרה להם שנפלו באמונה לאחר מכן.

"דרך שלושת ימים"

[ב] כשנגלה הקב"ה למשה בסנה אמר הקב"ה למשה, שרצונו לשלחו אל פרעה שיוציא את ישראל ממצרים "למען תעבדון את האלוקים על ההר הזה" ו"למען העלותו אל הארץ הטובה" כו' (ג, ח-יב). ואילו בשליחות בפועל לפרעה, אמר לו הקב"ה (שם, יח): "וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ, וְעַתָּה נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ".

ואכן כך באמת אמר משה לפרעה (ה, ג): "וַיֵּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחָהּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ". וכן בפרשת וארא במכת ערוב, אומר משה לפרעה (ח, כג): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנוּ לָהּ אֱלֹהֵינוּ".

וכך אנו רואים למעשה, אחרי שהמצרים שלחו את ישראל, נאמר בפרשת בשלח (יד, ה) "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם". והטעם מפרש רש"י, דכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה.

דהיינו, שבאמת המצרים לא התכוונו לשלח את ישראל לחירות עולם, כי אם לשלש
ימים.

והענין תמוה, מדוע היה נצרך בזה משא ומתן עם פרעה והמצרים בצורת רמיה, ולמה
לא הודיעו מיד לפרעה ולמצרים, שהמטרה היא לצאת ממצרים לחירות עולם, והיה
הקב"ה מכה אותם, עד שהיו מסכימים לשחרר אותם לחירות עולם.^ה

תמיהת הר"ן

ג] וכבר עמד בזה הר"ן (דרשות הר"ן דרוש י"א), ואלו דבריו:

"אחר אשר פקד ה' את בני ישראל ורצה להצילם מיד מצרים ולהנחילם את הארץ כו',
מאי טעמא לגנוב דעתו של פרעה כלל, שיאמרו לו "אלהי העברים נקרא עלינו ועתה נלכה
נא דרך שלשת ימים", והנה זה דרך העבדים שאין ידם תקיפה שרוצים לברוח ומתנכלים
על אדוניהם לברוח, ולמה משה ואהרן שהיו שלוחי ה', לא יאמרו אל פרעה ביד רמה,
שהגיע קיצם של ישראל ליגאל ושלא ישתעבד בהם עוד, היד ה' תקצר מהכניע לבו של
פרעה להודות הדבר גם כי יאמרו אליו בפירוש, הלא אם לא יספיקו בזה עשר מכות יוסיף
עוד עליהם כהנה".

ומוסיף הר"ן: "ואפילו אם נדחוק בזה, ונאמר שעשה כן כדי להראות קושי ערפו של פרעה,
שגם בדבר הקל ימאן לשמוע בדבר השם יתברך, עדיין נשאר לנו מקום ספק גדול, באמרו
(יא, ב) "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' כלי כסף וכלי זהב", וזה באמת
יראה ענין זר או תמוה מאד, שאע"פ שאנשי מצרים היו חייבים להם שכן שנשתעבדו
בהם (כמו שאמרו בסנהדרין צא, א), לא היו ראויים לבוא עליהם בעקבה ובדרכים של
אנשי רמיה, שאפילו לא היתה ידם תקיפה עליהם, לא היה ראוי לעשות כן, וכל שכן אחר
שיד ה' יתברך תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן, כי אם לומר תנו לנו שכרינו
שנשתעבדתם בנו כך וכך ממון, והרי אמרו חז"ל (ב"ק כז, ב) "אל תיכנס לחצר חברך ליטול
את שלך שלא ברשות שלא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני
נוטל".

וכותב הר"ן, שזה עצמו סיבה לגרום לבני ישראל לסגת מהאמונה: "וזה באמת ענין, שראוי
שיספקו ממנו ישראל בשלמותו של משה, ואע"פ שהאמינו בו במשה בתחילה על פי

^ה ובספר מפירושי הגר"א עה"ת (פר' שמות) מביא מכת"י הגר"א, שכותב: "יציאת מצרים היה ברמאות הכל שאמר
דרך ג' ימים נלך, וגם אצל הים שעשה הקב"ה לכאורה ללא צורך לרמאות ח"ו. אך י"ל, דהקב"ה שילם מדה כנגד
מדה, דבתחילת העבודה שהתחילה עם ישראל, היה ברמאות הכל, שפרעה מתחילה הלך לעבודה ג"כ, אמרו אם
המלך עובד כ"ש עבדיו, ואח"כ היה משלם להם כו'. והנה רמאות גדולה היתה כשאמר (א, כב) "כל הבן הילוד
היאורה תשליכוהו", כי כך היה מתנהג שאמר למיילדות העבריות עשו עצמיכם, כאילו באונס אתם עושים ותשליכוהו
ליאור, ואח"כ כשיבואו לדין ע"ז גם אני אעשה ואמעט הדבר ואצדיק אתכם כו'. וכן עשה עמו הקב"ה נגד כל דבר
ברמאות, דהיינו אצל הים לכך אמר שאלו כ"כ וכ"ז ודרך ג' ימים, כדי שיהיה פרעה רודף אחריהם, וכדי שיבואו אל
הים כו'. מה עשה הקב"ה, שעשה הים כאילו נעשה ארץ ולא ניכר מקום הים, ופרעה היה סובר ארץ אחרת היה. וזה
פי' הפסוק (שם טו, ח) "קפאו תהומות בלב ים" אמר אויב ארדוף" פי' כיון שקפאו תהומות היה סובר פרעה שארץ
אחרת היא ואמר ארדוף כו'".

האותות כמו שאמר "ויאמן העם", שהיה להם לספק אם הוא שליח השם יתברך כמו שאמרנו, למה ירא מהגיד לפרעה הדבר כמו שהוא כו'. וכל אלו הדברים מתמיהין בעצמם, וראוי שיפול ספק מצידן לישראל בנבואתו של משה".

ביאור הר"ן

דן ומתרץ הר"ן: "אבל היתר אלו שני הקשרים הוא דבר אחד, שמדרכי השם יתברך הוא להביא עצות מרחוק להפיל שונאיו בדינו ולקחת נקמתו מהם כו'. וה' יתברך כיוון ורצה לדון כל המצריים בדבר אשר זדו על ישראל, כמאמר יתרו (יח, יא) "עתה ידעתי כי גדול ה' וגו' כי בדבר אשר זדו עליהם", ורצה להביאם בענין שהם בבחירתם יכנסו במים וימותו שמה. ואילו הודיע משה לפרעה הענין בתחילה, שהגיע קיצם להגאל, אין ספק שהיה מסכים בכך מתוקף המצוה, ולא היה רודף אחריהם עוד, כי למה ירדפם אחרי שבעודם ברשותו פטרם ושלחם מאתו, לפיכך לא רצה השם יתברך שיאמר משה לפרעה הענין כאשר הוא, אבל שיאמר שהם הולכים דרך שלשת ימים לזבוח, שכאשר יגידו לו אחר כך כי ברח העם, יחשוב פרעה מה שחשב, וכך היה ראוי אליו לחשוב שכל מה שעשה משה רבינו עליו השלום לא בא מאת השם יתברך, אבל נעשה בעקבה וברמיה, כי לולא כן, למה יגנוב לבבו לאמר שאינם הולכים רק לזבוח".

ומבואר מדברי הר"ן, שכל ענין המשא ומתן בצורת רמיה היה רק בכדי שזה יגרום למצרים לרדוף אחרי ישראל, ועי"ז יטבעו בים.

וכדברי הר"ן מצינו במדרש (שמו"ר ג, ח), שם אמרו עה"פ "ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים". למה אמרו שלשה ימים, ולא אמרו נלכה נא לעולם? כדי שיטעו המצרים וירדפו אחריהם כו', ויאמרו לא גאלם אלא על מנת שילכו ג' ימים ויזבחו לו, והם עכבו עצמן כל כך וירדפו אחריהם בסוף ג' ימים, ויטביעם בים למדוד להם במדה שמדדו שאמרו "כל הבן הילוד היאורה וגו'".

וממשיך הר"ן: "ולזאת הסיבה עצמה צוה "וישאלו איש מאת רעהו", שעם היות שממונם היה מותר להם, ויכולין לקחתו, צוה שיבאו בעקבה, שאע"פ שיהיה זה לישראל דבר זר, וזה אמרו (יא, ב) "דבר נא באזני העם", ואין נא אלא לשון בקשה (סנהדרין פט, ב), והוא כאומר ידעתי שהם אנשי חיל שלא יחפצו במרמות ותוך, עם כל זה תחלה פניהם בשמי שיעשו ככה, ולא ישאלו למה.

וכאשר הוגד למלך מצרים ולעמו שישראל בורחים, אין ספק שחשדום באנשי דמים ומרמה, שאם לא כן למה יתנכלו אליהם בדברים האלה, וכל זה הניעם בלי ספק לרדפם. שאילו אמר משה תחילה שישלחם ולא ירדפם עוד, ושיתנו להם שכרם גם כן, אין ספק שאחרי היות כן, לא היו זזים ממקומם"ו.

י וע"ע במהרש"א בסנהדרין (צא, א) שמבאר מה שבאו המצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, בטענה שנחזיר להם את כל כלי הכסף וזהב שנטלנו מהם, שהגם שהקב"ה צוה אותנו כן, מ"מ טענתם הייה שהקב"ה רק צוה

תמיהת האברבנאל וישוב הר"ן

הן והאברבנאל (שמות ג) תמה על דברי הר"ן הנ"ל:

"וכבר העיר הר"ן על זה הספק בדרשותיו, והשיב, שעשה הקב"ה זה כדי שירדוף פרעה אחרי בני ישראל כאמרו כי ברח העם.

ודבריו בלתי מספיקים, כי הנה לא קצרה יד ה' מהקשות לב פרעה לשירדוף אחריהם מבלי שיצטרך להונאת דברים, שהוא דבר בלתי ראוי בחק היושר האלהי. והספק הזה יפול גם כן במאמר "ושאלה אשה משכנתה וגו'", ועליו השיב הר"ן גם כן התשובה הנזכרת, והוא מבואר שיתחייב לו הביטול אשר זכרתי. ועוד שאין עתה עת המעשה עד סוף המכות במקום אשר נאמר "דבר נא באזני העם וישאלו", אם כן בתחילת השליחות מבלי צורך למדו דבר שקר העוה". (כוונתו להעיר, מדוע כבר בתחילת השליחות אמר הקב"ה למשה (ג, כב) שישאלו כלי כסף כו').

אך מצינו בדברי הר"ן עצמו שעמד ליישב זאת. ואלו דבריו:

"וכוונת כל אלו הדברים, היתה נעלמת מישראל, ואולי גם ממשה. ולסיבת כל זה היה ראוי שיספקו ישראל בשליחותו של משה, אע"פ שהאמינו בו בתחילה. והוא שרמז ואמר (יד, לא) "וירא ישראל את היד הגדולה וגו'", כלומר אז הכירו שכל מה שהיו מופלאים ממנו תחילה ומסתפקים בו, לא היה רק לסבב שמצריים עצמם יכנסו בים.

ומה שכתב בקריעת ים סוף (שם) "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", הוא מה שהותרו מהם הספיקות, ונתבררו להם המבוכות שנפלו באמצע, כי דרכי ה' נשגבים מאוד, אשר אם יאמר החכם לדעת, לא יוכל למצוא".

ולכאורה כונת הר"ן, שהיה מטרה להראות לעם ישראל, איך שכל הרע עצמו נהפך להיות טוב, וללמד את העם, שכך הוא מדרכי הנהגותיו של הקב"ה (כפי שמרחבי הרמח"ל בדע"ת), להשתמש עם כל הרע לגלגל עמו את הטוב.

ובקריעת ים סוף הגיעו ישראל לכלל הכרה, שכל הרע נועד להביא על המצרים בעצמן את מפלתן. שהרי רק בגלל סרבנותו של פרעה ועמו לרדוף אחרי כלל ישראל זה עצמו היה המעשה שאיפשר להטביע אותם. וזה כונת רש"י (יח, יא) עה"פ "כי בדבר אשר זדו עליהם" שכותב לשון "ויזד יעקב נזיד", שבקדירה אשר בשלו בה (בעצמה) נתבשלו. ואז הגיעו עם ישראל לידי הכרה ברורה לגבי כל עסק יציאת מצרים, שכל מהלך הדברים שהגדירם משה רבינו "למה הרעות לעם הזה", לא היה אלא אמצעי לגילוי הנסים על ישראל.

ומוסיף הר"ן ללמוד מכאן לקח גם לגבי הגאולה העתידה שנוכה לה במהרה בעז"ה, וכך הוא כותב:

שישאלו, אבל יש לנו להחזיר את השאלה. וע"ע בדברי המהרש"א בברכות (ט, א) ובבית אלוקים למבי"ט (שער היסודות פרק כח) שכותב שהקב"ה לא גילה שיוצאים לחירות, כי אולי לא היו יוצאים ע"מ ליכנס לים.

"והנה אנו רואים בגאולה זו של מצרים, שבאותה עת בעצמו שהיתה הגאולה ובה היו רואים עצמם נגאלים, ועם כל זה היו רואים פעלים ומעשים שהם סיבת גאולתם, ואע"פ כן היו נלאים לעמוד על סיבתם עד שגילה ה' יתברך ענינם. כל שכן אנחנו, שראוי שנהיה סכלים יותר בגאולה עתידה, מפני זה כתב הרמב"ם ז"ל (פי"ב מהל' מלכים ה"ב) שלא יודעו הדברים ההם איך יהיו עד שיהיו".

מהלך רבותינו

ו[מצינו מהלך נוסף בדבריהם של כמה מרבותינו שביארו, שהיה ענין בעצם מה שביקשו לצאת רק לג' ימים. והוא, מכיון שמבואר לנו בדברי חז"ל, שעם ישראל לא היו ראויים ליגאל, לכן היו מוכרחים לבוא בצורת רמיה בבקשת ג' ימים.

והכלי יקר (בראשית לה, י) בא ליישב הערה גדולה, שהנה התורה מצוה עלינו לעשות זכר למה שיצאנו בחיפזון, וכמש"נ (דברים טז, ג): "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים".

והקשה בעל מעשי ה': "ואמנם יפלא, שכאן נראה היות היציאה בחפזון שבח, עד שצויה ה' לעשות זכר אל החפזון, ובדברי הנביא יראה שהיציאה בחפזון איננה שבח, שהרי נאמר (ישעיה נב, יב) "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו".

ומיישב הכלי יקר: "לפי שבגאולה של מצרים, לא היה זכותם מספיק להוציאם ביד רמה והוצרכו לילך בעקבה ורמיה, כי אמרו נלך לזבוח לה' אלהינו, וכל בורח הולך בחפזון, כמו שנאמר (יב, יא) ואכלתם אותו בחפזון כו'. אבל בגאולה אחרונה, אחר שנתמרק העוון מכל וכל באורך גלות החל הזה, יספיק זכותם שיצאו ביד רמה במישור ולא בעקבה ולא בחפזון, כמו שנאמר "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו".

ומבואר שמה שיצאו ממצרים ב"חיפזון", מורה שיצאו בלי זכויות. ועל זה גופא צריכים אנו לשבח ולעשות לו זכר, שהקב"ה הוציאנו מבלי זכויות.

וכ"כ השיח יצחק (סדור הגר"א ברכת 'אמת ואמונה'): שבזמן שאין ישראל במדרגה עליונה, אז הגאולה באופן הראשון, כמו שהיה הענין בגאולת בבל שלא יצאו ביד חזקה רק ברצון מלכי פרס לפי שגרם החטא (עי' סוטה לו, א), לא כן בגאולת מצרים כו', כי מה שלא יצאו מתחילה רק ברשיון פרעה והוצרכו לומר לו דרך שלשת ימים, והלא הקב"ה היה יכול להכריח לשלח בעל כרחו כמו שהיה הענין באמת. אך הטעם לזה, לפי שמתחילה לא היה מספיק לזה זכותם של ישראל לצאת בעל כרחו של פרעה, עד אח"כ ע"י תוקף האמונה שמסרו עצמם על קדוה"ש לקפוץ לתוך הים כו', על ידי כל זה זכו להטביע צריהם

¹ וכדברי הבית הלוי בשם האריז"ל, שאילו לא היה מוציא אותנו הקב"ה מיד, היינו נכנסים לתוך מ"ט שערי טומאה, ולא היינו יותר ראויים להיות נקראים זרע לאברהם ליגאל.

בים וליתן להם את ממונם. אך מתחילה לא היה זכותם מספיק, רק להוציאם ברשיון פרעה והיה זה מצד הרחמים כו' (עכ"ד).

וכ"כ ב'דרשות בית דוד' (לבעל הנחלת דוד דרוש יב), ובדבריו מצאנו תוספת ביאור, שהטעם שהיו מוכרחים לצאת ממצרים בגלל שלא היה להם זכות, הוא כי הם היו כפופים תחת שליטת השר של מצרים.

וכך הוא כותב:

"וכזאת קרה להם גם בהיותם במצרים. כי בלתי אפשרי היה להם להשפיל שרו של מצרים כי לא נטהרו מעבודתו ועודנו לא שבו בתשובה שלימה לה'. ולזאת היה בלתי אפשר לצוות לפרעה שישלח את בני ישראל לחפשי מכל וכל, יען כי זרועו משלו לו עליהם להחזיקם לעבודת עבד בכח השר המשפיע עליו המורה שאין עבד יוצא משם, ולזאת הוצרכו לשאול ממנו ללכת דרך שלשת ימים, והכל ברשיונו ובציוויו הכל לסיבה הנזכרת.

ואימתי נגמרה גאולתם? בהיותם על שפת הים כי אז נאמר "ופרעה הקריב" ובאתה ע"ז אמיתת דרשת חז"ל (עי' שה"ש רבה ב, ב) הקריב את בני ישראל לאביהן שבשמים כו'. ולזה שמה נפל שדוד שרן של מצרים. אמנם בטרם זה היו עודם תחת ידו ורשותו כי לא יכלו ללכת מבלעדי רשיונו" עכ"ד.

"קומו צאו מתוך עמי"

[ז] נסיים בדברי הנצי"ב (העמק דבר יב, לג-לה) שכותב לדקדק, שפרעה אמר (יב, לא) "קומו צאו מתוך עמי", לעומת המצרים שאמרו (שם, לג) "ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ".

ומבאר, שהמצרים באמת חשבו שעם ישראל הולך רק לג' ימים ועומד לחזור, לעומת פרעה שכבר הבין שהם יוצאים לחירות עולם.

ומוסיף לבאר שזהו מה שנאמר (יד, ה) "ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם", היינו שנהפך דעתו שאמר "קומו צאו מתוך עמי" לדעת המון העם של מצרים, שלא ידעו מזאת וכסבורים היו שהולכים על דעת לחזור.

ומוסיף שהקב"ה כבר מתחילה אמר (ז, ה) "והוצאתי את בני ישראל מתוכם", והמכוון הוא ליציאה רוחנית והוא גאולה שלימה, שזה היה כל המטרה של יציאת מצרים למען תעבדון את האלוקים על ההר הזה.

ובמכת בכורות גם פרעה הבין זאת, ועל כן אמר "קומו צאו מתוך עמי". אולם המצרים היו סבורים שזה רק שילוח זמני מהארץ, ולכן לא אמרו כן.

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעורים: 0733-718134

אמונה ובטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

השתדלות ובטחון, וסיפור נפלא!!

וַתֵּרֶד בַּת פְּרָעָה לְרֹחֶץ עַל הַיָּאֵר וְנִעְרְתִיהָ הַלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת הַתַּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף
וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ. (ב, ה)

ס' אמות

פרש"י וז"ל: "את אמתה - את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד. אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה. והם דרשו את אמתה את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה", עכ"ל. ועי' במש"כ רבינו בחיי וז"ל: "ותשלח את אמתה. דרשו רז"ל (סוטה יב, ב) רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה, וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה ששים אמה נשתרבה אמתה של בת פרעה, ויש בזה רמז בכתוב שאמרה בת פרעה "כי מן המים משיתיהו" (פסוק י), יתיר הנו"ן ושתי ההי"ן, כי היה הכתוב יכול לומר כי ממים משיתיו", עכ"ל.

וכ"כ הדעת זקנים מבעלי תוס' וז"ל: "בסוטה פליגי ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר שפחתה וחד אמר אמתה. ופריך למ"ד שפחתה, הא קאמר שבא גבריאל וחבטן בקרקע. ומשני דשייר לה חדא דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמ"ד אמתה היה לו לכתוב ידה, הא קמ"ל שנשתרבה אמתה עד ששים אמות. וכן אתה מוצא בשני רשעים שברת אל תיקרי שברת אלא שרבבת. ורמז לדבר, כי מן המים משיתיהו נ' דמן המים וי' דמשיתיהו יתרים הם הרי ששים. וכן בשני רשעים יכול לכתוב שן רשע שברת, י' דשני וי"ם דרשעים יתרים הם שעולים בין כלם ששים", עכ"ל. הרי שנעשה נס גדול, שידה של בת פרעה התארכה לשישים אמות, ועל ידי נס זה יכלה להציל את משה רבינו!

טעם לנס גדול כזה

ויש לעיין, מדוע הוצרך הקב"ה לעשות נס גדול כזה, שידה של בת פרעה תתארך עד ס' אמות, והלא אין מדרכו לעשות ניסים שלא לצורך. ואם היה רצונו שמשה רבינו ינצל מן המים, היה אפשר לגרום לבתיה להגיע למשה רבינו אפילו בלי נס גדול כזה.

ונראה דיש כאן לימוד נפלא לדורות עולם. בטבע העולם מי שאינו מאמין בהשי"ת, אם נמצא במצב גרוע שאין עיניו רואות אפשרות להנצל, מתייאש ואומר שאין לו תקוה. אמנם מי שמאמין בהשי"ת, אין מצב בעולם שגורם לו יאוש, אלא לעולם יש תקוה! הוא יודע שהשי"ת הוא כל יכול ואינו מוגבל להנהגת הטבע, ויש לו את האפשרות להצילו אפילו למעלה מדרך הטבע.

והנה מעולם לא יצא עבד ממצרים. וא"כ היה יכול להיות לכלל ישראל צד לטעות ולומר שהם במצב חסר תקוה. משום כך עשה הקב"ה נס בשעת הצלת מושיען של ישראל, שידה של בתיה התארכה מאוד, להורות שאפילו אם אין אופן הצלה בדרך הטבע, מ"מ השי"ת

יכול להציל למעלה מדרך הטבע. וכאשר כלל ישראל שמעו מה שקרה, בודאי היה להם חיזוק גדול באמונה!

משה על שם הנס

והנה שמו 'משה' נקרא על שם הנס הזה, כמו שכתב האלשיך (ב, י). שהק' האלשיך מדוע קראה את שמו משה, הלא הטעם שאמרה - כי מן המים משיתהו נותנת טעם להיפך, שתקראנו "משוי" ולא "משה", כאילו הוא המושך. ותי' וז"ל: "אמנם הנה ידוע כי מקום שגדל בו סוף על שפת היאור הוא מקום רחב ובלתי עמוק, רחוק מן המים שלמעלה או למטה, משוללי קנה וסוף, מקום ששם יורדים בני אדם לרחוץ. והנה, היא היתה במים רחוק מהסוף שעל שפת היאור, כאומרו ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור. ואי היה אפשר להשיג משם, אם לא שנשתרבה אמתה כמאמרם ז"ל (סוטה יב ב), והוא פלא. וזהו אמרה, תדעו למה קראתיו משה על דבר ההמשכה, וגם לא קראתיו משוי, הלא הוא, כי מן המים משיתהו רוצה לומר כי מן המים שהוא מקום רחוק משולל סוף, כי שם הייתי, ומשם משיתהו בהיותו בסוף. ואין זה, רק שהוא משך אותי עד מקום כבודו להעריצו, ומשך זרועי עדי, וזהו כי מן המים וכו'", עכ"ל. הרי שעיקר שמו של משה מיוסד על הנס שידה נמשכה עד אותו מקום להצילו. וע"כ קרא שמו משה, ולא משוי.

וכיון ששמו של משה מיוסד על נס זה, היה לנס זה פרסום גדול לכל ישראל, והיה להם חיזוק גדול במדת הבטחון שהשי"ת "כל יכול", ויש לו אפשרות בכל מצב לעזור לכל אחד, ואפילו אם הוא עצמו אינו רואה שום תקוה.

לימוד לדורות

חזינן מזה יסוד גדול בעשיית השתדלות, שאפילו אם נמצא במצב שאין לו אפשרות לעשות השתדלות, אל יתייאש! לעולם יש תקוה! ואיתא בספרים הקדושים (מובא בשם גדול אחד, בספר לב אריה עה"ת מהרב יהודה אריה לייב ב"ר יהושע האשקי, אב"ד ק"ק בוסק במדינת פולין) שזו כוונת הפסוק (שמות יד, לא): "וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". באיזו יד הגדולה מדובר? וביאר, שזו היד הגדולה של בת פרעה, שנתארכה עד שישים אמות, ובאמצעות נס זה משה רבינו ניצל מן הים. וכאשר כלל ישראל ראו את אותה יד גדולה, חיזקו עצמם לבטוח בה' שיעשה להם נס ויקרע את הים.

וכן כל אדם, אף אם נמצא במצב שנראה שאין לו תקוה, אין לו להתייאש, שהרי זה שאין עליו לעשות השתדלות אינו סיבה שלא יצליח. וכ"כ החפץ חיים (על התורה) וז"ל: "והנה אע"פ שידעה בת פרעה מדת ידה, שמן הנמנע לפשטה יותר מכפי מדתה, ושבשום אופן לא תשיג בידה את התיבה ששטה בתוך האגם, מ"מ לא נמנעה משלוח את ידה להצילו. וסוף דבר היה, כי נשתרבה ידה והצילתו. וללמדנו בא, לבל יתעצל האדם מלהציל את מי שזקוק להצלה, ואפילו אם לפי ראות עיני האדם לא יעלה בידו בדרך הטבע להצילו, מ"מ בל יניח ידו ובל יעמוד מנגד, אלא יתעסק בהצלה עד מקום שידו מגעת, ומשם ואילך תעשה מלאכת ההצלה מאליה בדרך נס, או היד תשתרבב, או התיבה תתקרב ביותר אל

החוף. וכן הוא טבע הנס, שמופיע תמיד בתור מלואים להשתדלות הטבעית שקדמה לה,"
עכ"ל.

הרי לנו מדבריו, כי הצלחתו של האדם אינה תלויה כלל בהשתדלות, שאפילו אם בדרך
הטבע לא היתה אפשרות להצליח בהשתדלותו, אינו סתירה כלל להצלחה שתבא. וכמו
שכתב החובות הלבבות שער הבטחון (פרק ד'): "כי הסבות אין מועילות אותו בזה כלום,
אלא בגזרת הבורא יתברך", עכ"ל. הרי שהסיבות וההשתדלות אינן מועילות כלל, ואף
במקום שאין מה לעשות, יכול הקב"ה להיות לעזר, שהוא ית' אינו מוגבל להנהגת הטבע
או להנהגת ההשתדלות.

הגזירה אמת והחריצות שקר

לעומת זה, מצינו בפרשתן להיפוך, שאפילו אם אדם ישתדל בכל כוחו לפעול איזה דבר,
אם לא גזר השי"ת שיצליח, לא תועיל ההשתדלות. שהנה פרעה גזר על כל הזכרים שיולדו
להשליכם ליאור. ומה עשה ה' בת פרעה הלכה לרחוץ על היאור, והכניסה לתוך בית
פרעה את מושיען של ישראל בעצמו!

וכן כתב האלשיך (ב, ה): "הורה הוא יתברך, איך נואלו שרי צוען, חכמי יועצי פרעה.
העולה על רוחם יש לאל ידם להפר עצת אלהי עולם ה', אשר יעץ לברא מושיע את ישראל,
באומרם אל פרעה כל הבן הילוד יצוה להשליכו היאורה. והורה הוא יתברך, שאחרי שה'
צב-אות יעץ מי יפר. ולא עוד, כי בעת אומרם אליו כבר הושלך מושיען של ישראל היאורה,
או יוצאת חלציו תחלץ חושים, כבודה בת מלך פנימה, אשר לא ניסתה לצאת לרחוץ על
היאור כאחת הרקות, כי לא יחסר מרחץ לה בית המלכות. ומן המים תמשהו תביאהו
ותטעהו בהיכל המלך אביה, המבקש את נפשו, ושם ירעה ושם ירביץ עד כי גדל וכלה
סעיפיו", עכ"ל. הרי, שחרף מאמצי פרעה שעשה כל השתדלות שבעולם להרוג את מושיען
של ישראל, לא הועיל כלום להפר גזירת השי"ת. וגזירתו ית' נתקיימה ואין מי שיכול להפר
עצת ה'.

מעשה נפלא:

יש להביא כאן מעשה נפלא (מספר סיפורי חסידים, פרשת בחוקתי), שמורה שאפילו אם
נראה שאין שום השתדלות לעשות, אין להתייאש! לעולם יש תקוה, שהקב"ה הוא "כל
יכול", ויש לו היכולת להזמין צרכיו של אדם, אפילו אם אינו נראה לו שיש שום אפשרות,
ואם יבטח האדם בהשי"ת יראה ישועות למעלה מדרך הטבע.

מעשה שצוו להבעל שם טוב מן השמים שיסע לכפר פלוני ללמד מדת הבטחון, וללמד
לעם מוסר. לקח הבעל שם טוב את תלמידיו, ונסע אתם לאותו כפר. התאכסנו אצל מוכסן
מהכפר. המוכסן היה איש זקן ונשוא פנים. וקבלם בסבר פנים יפות, ושמח מאד על
האורחים שבאו אליו.

למחרת, בשעת עומדם בתפילה, ראו שבא שוטר משוטרי אדון הכפר, ובידו מקל עבה,
ודפק שלוש פעמים במקלו על השלחן והלך לו. החרישו האורחים. הסתכלו בבעל הבית,
והנה הוא שמח כבראשונה. אחרי חצי שעה, אחר התפילה, בא שוב אותו השוטר, ודפק

שוב שלוש פעמים על השלחן. והלך לו. שאל הבעל שם טוב את בעל הבית, מה פשר הדפיקות? אמר לו:

זו התראה שאני צריך היום להביא לאדון דמי חכירות הכפר. כך הוא עושה שלוש פעמים, ואחר הפעם השלישית אם אין מביאים לו הכסף, לוקח האדון בשביה את המוכסן עם כל בני ביתו.

אמר לו הבעל שם טוב:

בפניך הלוא ניכר, כי יש לך את הכסף הנדרש, ועל כן לך קודם הסעודה ותן אותו לאדון, ואנחנו נחכה לך עד שובך, ואחרי כן נשב לסעוד אתך במנוחה.

ענה לו בעל הבית:

לעת עתה אין לי אפילו פרוטה אחת, אך מסתמא יזמין לי השם יתברך. נאכל אפוא ונשתה בלא חפזון, כי יש לי עוד שלוש שעות.

וישבו כולם לאכול, והאריכו בסעודתם. ובפני בעל הבית לא היה ניכר כלל אם צריך הוא לכסף או לא. כתום הסעודה בא השוטר בפעם השלישית ודפק על השלחן. בעל הבית לא קם ולא זע. ברכו כלם ברכת המזון באריכות ובמתינות, ולא בחפזון, ואחרי כן לבש בעל הבית בגדי שבת, חגר חגורתו הרחבה, ואמר:

עתה אלך לתת דמי החכירות לאדון.

שאלהו הבעל שם טוב עוד פעם:

האם יש לך מעות כל צרכך?

השיב הבעל הבית:

עדיין אין לי אף פרוטה, אבל בודאי יזמין לי השם יתברך!

נפטר מהם והלך לדרכו. והבעל שם טוב עם התלמידים התיצבו על המרפסת ללוותו בעיניהם, ולראות מה יהיה בו. ויהי בעמדם כה, ראו והנה עגלה משרכת דרכה נגד בעל הבית, והבעל שם טוב ראה מרחוק, כי בעל הבית עמד אצל העגלה ודבר איזו דברים עם האורח הנוסע, ואחרי כן הלך הלאה לדרכו, וגם העגלה התנהלה לאט לדרכה. אחר כך ראו, שהעגלה עמדה, והנוסע קרא לבעל הבית שיחזור אליו, ומשחזר ובא בעל הבית לנוסע מנו ביניהם מעות.

כאשר קרבה אחר כך העגלה אל המקום אשר עמדו שם הבעל שם טוב ותלמידיו, שאלו את האורח הנוסע:

מה היה לך עם בעל הבית, שהחזרת אותו מדרכו ונתת לו מעות?

השיב להם:

הצעתי לפניו שאקנה ממנו היי"ש שיעשה בחורף הבא. מתחלה לא השתויתי עמו במקח, ואחרי שראיתי כי הוא מתעקש ועמד במקחו והלך לו לדרכו, ואני ידעתי כי הוא איש ישר

ונאמן, הוכרחתי לתת לו כמה שדרש. לא יכלתי לדבר עמו הרבה, כי אמר שצריך ללכת
לאדון לתת לו דמי חכירה. אז אמר הבעל שם טוב לתלמידיו:

”ראו כמה גדול כח הבטחון!!”

לתגובות: adebstein@gmail.com

ביאורים והארות / הרב משה הלוי הורן, מח"ס 'תפארת ציון' בסוג' תקפו כהן, מג"ש בישיבת תפארת ישראל, בני ברק

נתן עיניו ולבו להיות מיצר עמהם

וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם (ב, יא)

ופרש"י: וירא בסבלתם - נתן עיניו ולבו להיות מיצר עמהם, עכ"ל. ומבואר שלא היה זה ראייה דממילא - שיצא ו"ממילא" ראה, אלא יצא לראות, והראיה גופא היתה באופן שנתן עיניו ולבו וכו'. והלשון "עמהם" יל"פ כדאי מהגר"א (קול אליהו פר' בלק) שלשון "עמו" היינו בהשתוות הדיעות, דמשא"כ "אתו" היינו שהולכים יחד וכיוצב"ז אבל לא בהשתוות הדיעות, עיי"ש. וכאן משה היה מיצר "עמהם", וכענין "עמו" אנכי בצרה, ועזוב תעזוב "עמו".

והנה אי' במד"ר כאן (א, כז): מהו וירא שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם, וכו', והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, וכו' אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הה"ד וירא ה' כי סר לראות, ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה, עכ"ל. וע"ע בשערי קדושה (ח"ב, ש"ד) שכ': ולא זכה משה לכל מעלותיו אלא שהיה אוהב לישראל ומצטער בצרתם כמו שאז"ל על וירא בסבלותם, עכ"ל. ועי' בדעת חכמה ומוסר ח"א מאמר י"א וי"ב שהאריך בזה שמכח מעלה זו היה משה מנהיג לישראל, עיי"ש. ויל"פ כי הת"ח הם "עיני העדה", וכן הת"ח הם מלכים וכמו שאמרו מאן מלכי רבנן, והמלך "לבו לב כל ישראל" כמבואר ברמב"ם (פ"ג מלכים ה"ו). ומבואר היטב שע"י שנתן עיניו ולבו על ישראל זכה להיות עיני ולב כל ישראל.

ויש כאן הדגשה נוספת, דהנה מה שנתן לבו הוא מבואר היטב שהרגיש בלבו את צערן, אך יש להבין מהו הדגשת ענין "הראיה" לכאן, ויל"פ עפ"ימש"כ הגר"א בתיקו"ז (פט, ב ד"ה את קול) שחוש הראיה גדול יותר מחוש השמיעה ומה שמשיג ע"י ראית העין אינו משיג ע"י חוש השמיעה (והוא ענין ראית משה לא"י, וכן חזינן שכח הברכה הוא בראית פני המתברך ולכן יעקב אבינו שלא יכל לראות בעיניו את בניו ביקש לנשקם, וכן קללת בלעם היתה בכח הראיה)^ח. וזהו דכתי' כאן כאן יצא לראות "בעיניו" בצערן של ישראל, ולא היה די לו במה ששמע, שיצא "לראות" - להשיג בצרתם ועי"ז להיות "עמהם" בצרתם.

^ח וזה לשונו "הרבה חילוקים בין ראייה לשמיעה כי הראיה הוא באור והשמיעה אף בלילה בחושך, אבל הראיה הוא מרחוק הרבה שרואין אף בשמים וכמש"כ מרחוק ה' נראה וגו' אבל שמיעה בקרוב, ובראייה אחת יכולין לראות מה שאי אפשר לשמוע בזמן גדול והראיה אינה נשכחת מהרה כשרואה אדם א' מכירו לאחר זמן הרבה וכן נקבע האהבה

והנה להלן (פס' כ"ה) כתי' "וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים" ופרש"י: נתן עליהם לב ולא העלים עיניו, עכ"ל. והוא ממש כאותו מטבע הלשון הנאמר כאן אצל משה, ונראה עפ"י שהנהגת משה ב"נתינת לבו ועינו" עליהם היה בדרך של "הדבק במידותיו" דמה הוא חנון וכו' וכמו שהקב"ה נתן עיניו ולבו על ישראל כך משה נתן עיניו ולבו על ישראל.

*

מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמיו

ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה (ב, כג)

וכתב הרמב"ן "והאריך הכתוב להזכיר טענות רבות בגאולתם, וישמע אלקים את נאקתם, ויזכור אלקים את בריתו, וירא אלקים, וידע אלקים, כי ידעתי את מכאוביו, כי אע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להגאל, כמו שמפורש על ידי יחזקאל, אלא מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמיו" עכ"ל. מבואר שאע"פ שנשלם הזמן מ"מ "לא היו ראויים להגאל" רק ע"י תפילה.

והביאור י"ל כמש"כ בס' העיקרים שתועלת התפילה היא שע"י התפילה האדם מתעלה יותר והוא כהוא אחר, וה"נ כאן בשביל להיות "ראויים" ליצי"מ שתכליתה "תעבדון את האלוקים על ההר הזה" היו צריכים להתעלות דתפילה. וע"ע בבית אלוקים להמבי"ט שער התפילה פ"ב. וביותר הלא במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה ואף היה קטרוג עליהם "הללו עובדי ע"ז", ומ"מ זכו ע"י התעלותם בתפילה וכנ"ל.

וכמו"כ מצינו בגאולה העתידה שלא תהא אלא ע"י תפילה וכדכתי' בירמיהו: "בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אל נחלי מים" עיי"ש דאיירי בגאולה העתידה ומבואר שלא יהו נגאלים רק ע"י תפילה ובתחנונים.

ובתהילים כתי' "אשפך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד" וברד"ק פי' וז"ל: אשפוך שיחי, תפילתי. צרתי לפניו אגיד אעפ"י שידועה לו אגידנה לפניו בתפילתי, עכ"ל. וע"ע אבן עזרא בתהילים עה"פ "זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ה'", וז"ל: בכל דור יעשה זכר לנפלאותיו שעשה במצרים, שהוא חנון ורחום לחון הצועקים אליו, כמו ושמעתי כי חנון אני, עכ"ל, ומבואר שביצי"מ היתה הישועה ע"י שצעקו אליו, ולכן זכר לזה הוא מה שבכל דור ודור השי"ת שומע לצעקת בני ישראל.

והנה כתי' בתהילים "אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים, הרחב פיך ואמלאהו" ופרש"י: הרחב פיך לשאול ממני כל תאות ליבך, ואמלאהו, ככל אשר תשאל אמלא, והנה על הקרא הנ"ל אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו, איתא בגמ' בברכות (נ, א) שהוא בדברי תורה כתיב. ולמדנו מזה כי לזכות לתורה בעי ס"ד גדולה מאוד

והשנאה בראיה יותר וכמש"כ במשה רבינו ע"ה וירא את העגל וגו' שהתפעל יותר מבמאמר השי"ת וכן הראיה מבוררת יותר וצחה להבין מבשמיעה וכמה מדריגות עוד ותבין בזה הרבה מסתרי תורה".

כמו הניסים שהיו ביצי"מ, וכאשר אמרו בתענית (ד, ב) שלאוקמי גירסא ס"ד בעי, וכן אמרו
בנדה (ע, ב) מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.

[ואגב, הנה בריש ב"ק (ג, ב) איתא דלרב מבעה זה אדם ע"ש הכתוב "אם תבעיון בעיו"
והיינו ע"ש שהאדם נקרא מבקש (- מתפלל), עיי"ש. ויש לעמוד למה רימו לן התנא ענין זה
שהאדם נקרא ע"ש היותו מבקש דוקא בריש מסכת ב"ק [ועיי"ש במרומי שדה שכותב
"דאע"ג דבאמת קשה להשמר ממקרים ופגעים רעים שלא יארע אונס על ידו, מ"מ יש
לאדם לבקש את הקב"ה על זה, וכתוב בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך, פי' אפילו
אורח שאינו מצוי וכבוש להלוך, וא"כ קשה לאדם להזהר בו, מכ"מ הקב"ה יישר. ומשו"ה
קרי ליה מבעה, היינו מתפלל" עכ"ד].

ונראה לבאר דהנה איתא במתני' סוף ב"ב "אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני
ממונות", והנה תחילת לימוד דיני ממונות הם במס' ב"ק. והנה בגמ' נדה הנ"ל מבואר
שהרוצה שיחכים ירבה בישיבה ויבקש רחמים, ולכן בתחילת דיני ממונות שהאדם בא
להחכים רמו לן התנא שאין די בלימוד המסכת אלא צריך לבקש רחמים וכמו שאמרו בגמ'
בנדה שם שהא בלא הא לא סגי (שלימוד בלא תפילה לא מספיק), ולכן רמו התנא בריש
מסכת ב"ק שהאדם נקרא ע"ש היותו מבקש - שבלא שיבקש לא יחכים, דו"ק.]

*

לא כשאני נכתב אני נקרא

זֶה שְׁמִי לְעֵלָם וְזֶה זְכְרִי לְדֹר דֹּר (ג, טו)

וברש"י: זה שמי לעלם, חסר וי"ו לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו. וזה זכרי, למדו היאך
נקרא וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור, עכ"ל. וז"ל הגמ' בפסחים דף
נ' ע"א: והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אטו האידנא לאו
אחד הוא אמר רבי אחא בר חנינא לא כעולם הזה העולם הבא העוה"ז על בשורות טובות
אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת לעוה"ב כולו הטוב
והמטיב ושמו אחד מאי אחד אטו האידנא לאו שמו אחד הוא אמר רנב"י לא כעולם הזה
העולם הבא העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת אבל לעולם הבא כולו אחד
נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י סבר רבא למדרשה בפירקא א"ל ההוא סבא לעלם כתיב
רבי אבינא רמי כתיב זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר אמר הקב"ה לא כשאני נכתב אני
נקרא נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת, עכ"ל הגמ'.

והנה הגרי"ז בפ"ה מע"ז ה"ז ביאר דין זה שאינו כמו קרי וכתוב דעלמא שהקרי הוא דבר
אחר מהכתיב, אלא כך הוא אופן הקריאה של שם הוי"ה באל"ף דל"ת, וביאר בזה דברי
הרמב"ם וז"ל: אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם המיוחד של ארבע אותיות
שהוא אל"ף דל"ת ויש מי שמפרש שאינו חייב אלא על שם של הוי"ה ואני אומר שעל
שניהם הוא נסקל, עכ"ל. והביאור דהרמב"ם ס"ל דאף שאינו חייב משום מגדף אלא
כשפירש שם המפורש מ"מ כיון דכך הוא אופן הקריאה של שם המפורש באל"ף דל"ת

ממילא הרי זה בכלל נוקב שם ה', והיש מי שמפרש שהביא הרמב"ם שסובר דאינו חייב אלא על שם הוי"ה נמי מודה בעיקר הדבר דזהו צורת הקריאה של שם המפורש באל"ף דל"ת אלא דס"ל דכל זה אינו אלא במקום שנאמר לקרות כמו בפרשיות שבתורה וכיוצב"ז אבל במגדף שאינו אומר הא"ד מחמת חיוב אין זה נחשב שאמר שם הוי"ה אם לא קראו ככתבו, עכת"ד. וע"ע בחי' הגרי"ז פר' ואתחנן.

ונראה כן לדקדק מלשון רש"י כאן שכתב: וזה זכרי, למדו היאך נקרא וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור, עכ"ל. והיינו שהקב"ה לימדו היאך נקרא שם הוי"ה והיינו שאי"ז כמו קרי וכתוב אלא לימדו היאך קורין את שם הוי"ה, ועי'.

ונראה שהדברים מפורשים בדברי הכס"מ בפ"ו מיסוה"ת ה"ב במש"כ הרמב"ם שיש שבעה שמות והק' שהרי יש שמונה כי א"ד וי"ה הוא ב' שמות וז"ל: ומ"ש רבינו שהם שבעה שמות ובפרטן אתה מוצא שמונה היינו משום דא"ד וי"ה שם אחד ולא דמו לא"ל אלו"ק דהכא אדנ"י הוא נקרא אף כשהוא נכתב יקו"ק, עכ"ל. ואי נימא שהוא כקרי כתיב הרי שהו"ב שמות. אכן לד' הגרי"ז מבואר היטב כי אופן הקריאה של י"ה הוא בלשון אדנות ולכן חשיב כשם אחד.

והנה בברכת כהנים כתי' בפר' נשא "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" ודרשי' בסוטה ל"ח ע"א שיהא זה בשם המפורש והוא רק במקדש ולא בגבולין שמזכיר בכינוי, וכ' שם התוס': רבינו הלל פי' בספרי בכינוי כגון קל אלקים צבקות ולא מסתבר דהיכי תיסק אדעתא לשבושי קרא למימר יברכך אלקים במקום שם בן ארבע אותיות אלא בכינוי יש לומר כקריאתו באל"ף דל"ת, עכ"ל. וצ"ב דכיון שאין מזכירין את שמו המיוחד א"כ מאי נפק"מ במה שקורין בלשון אדנות. ונראה דמוכח מזה כמש"כ הגרי"ז דדין שם הוי"ה שקורין אותו בלשון אדנות אינו כמו קרי וכתוב דעלמא, אלא דדין הקריאה של שם הוי"ה הוא בלשון אדנות, ולכן דוקא קורין בלשון אדנות שהוא דין הקריאה של שם הוי"ה, באופן שמתקיים גם בגבולין הדין "ושמו את שמי בשם המפורש" ואלא דבגבולין הוא אינו ככתבו אלא שע"י אדנות חשיב כמו שקרא השם המפורש ככתבתו, ודו"ק. ודו"ק.

עוד יש להביא בזה דברי התוס' בשבועות ל"ה ע"ב גבי שמות שאינם נמחקין שכתבו וז"ל: בפר"ח גרס א"ד מן השם אינו נמחק, ותימה דמאי שנא מצ"ב מצבקות וש"ד משד"י דנמחקין לפי שאין שם בפני עצמו, ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר,

^ט וכן פירש בדעת הרמב"ם בס' תורת חיים סנהדרין ס' ע"א וז"ל: והרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות עובדי כוכבים כתב דעל שם של אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד נמי חייב סקילה וקשה דא"כ אמאי קאמר בסמוך ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה אמאי נקט שם המפורש כיון דעל שם אל"ף דל"ת נמי חייב וצ"ל דס"ל להרמב"ם דשם של אל"ף דל"ת אע"ג דלאו שם המפורש הוא מ"מ כיון דכינוי של שם המפורש הוא שלא לקרות שם המפורש ככתבו אלא בשם אל"ף דל"ת וכך הוא מנוקד וכמו שדרשו חכמים זה שמי לעלם לא כשאני נכתב אני נקרא וכו' לכך שם אל"ף דל"ת כשם המפורש דמי וגם רש"י ז"ל כתב דשם המפורש דנקט בסמוך לאו דוקא נקט אלא כלומר שם המיוחד משום דס"ל דשם המפורש היינו גם של מ"ב, עכ"ל. מבואר שמה"ט שאופן הקריאה של יו"ד הי"י הוא בשם א"ד אזי כאשר הוגה השם א"ד הוי כמו שפירש השם יו"ד הי", וכמבואר בדברי הגרי"ז.

עכ"ל. ועיי"ש במהרש"א שביאר וז"ל: ר"ל דקרינן שם המיוחד בא' ד' כמ"ש לא כשאני נכתב אני נקרא אני נכתב בי"ה ונקרא בא' ד', וק"ל. ונראה כוונתו עפ"י הגרי"ז הנ"ל שקריאת אדנות הוא אופן הקריאה של שם הוי"ה ואשר לכן חשיב מן השמות שאינם נמחקין כי אי"ז כקרי וכתוב אלא שכך קורין שם הוי"ה, ודו"ק. [וביותר כ"ז מבו' לפימש"נ לעיל ששם אדנות הוא כחלק משם הוי"ה ודו"ק].

ושמעתי לדון לפי"ד במש"כ המג"א סי' קמ"א סק"ט שבמקום שיש קרי וכתוב אין הקורא בתורה צריך לקרות הקרי מתוך הכתב כיון שאינו קורא מה שכתוב, ולפי"ז כתב הפמ"ג א"א שם סק"א דה"ה אם נפל שעווה על השם י"ה למ"ד שאינו כמחוק הרי הוא כשר כיון שבלא"ה אינו קוראו ככתבו. ולפי"ד הגרי"ז שאופן הקריאה דשם הוי"ה הוא בלשון אדנות נמצא דשם הוי"ה בעי לקרות מתוך הכתב אף שקוראו בלשון אדנות, וממילא שיפסול בנפל עליו שעווה, ועי'.

והנה איתא בשו"ע או"ח סי' ה': יכוין בברכות פירוש המלות כשיזכיר השם יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל ויכוין בכתבתו ביו"ד ה"א שהיה והיה ויהיה, עכ"ל. והגר"א שם כתב: וכן עיקר לפי עומק הדין כי בכל הולכין אחר הקריאה וא"צ להרהר כלל על הכתיבה אף שיש בהכתיבה סודות גדולות והם הלכה למשה מסיני וכן כאן הולכין אמר הקריאה בנקודתו, עכ"ל. עיי"ש. והיינו שהכוונה הולכת לפי הקרי ולא לפי הנכתב, ובדעת השו"ע נראה דשא"ה שהקרי אינו דבר אחר מהכתוב אלא הוא האופן של הקריאה של הנכתב, ולכן יש לכוין כאן את כוונת הכתיב אף שקורא אחרת כי זהו אופן הקריאה של הכתיב, וכדברי הגרי"ז.

ונתעוררתי עוד, דהנה בב"י או"ח סו"ס קמ"א כתב בשם הרשב"א וז"ל: כתב הרשב"א (ח"ז סי' שסא) שאלת כיון שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב היאך שלח ציבור קורא ישכבנה והכתוב (דברים כח ל) ישגלנה, וכן כל תיבה שיש בה קרי וכתוב שכולם כתובים בתורה כפי המסורת ולא כפי המקרא. תשובה זו הלכה למשה מסיני וכמו שאמרו בפרק אין בין המודר (נדריים לז). מקרא סופרים ועיטור סופרים קריין ולא כתיבין כתיבין ולא קריין הלכה למשה מסיני, עכ"ל. ויל"ד שלא הוקשה לו מכל שם הוי"ה שקורין בלשון אדנות. ולד' הגרי"ז הוא מבואר היטב, דהתם אי"ז כמו קרי וכתוב אלא שאופן הקריאה של שם הוי"ה הוא בשם אדנות ול"ח כלל שקורא שלא מן הכתב, ודו"ק.

עוד נתעוררתי עפ"י יסוד הגרי"ז, דהנה נחלקו הראשונים בענין י"ג מידות של רחמים האם ב' השמות הם מכלל מנין הי"ג מידות, יעוי' בראשונים בר"ה י"ז ע"ב דיש מהראשונים דס"ל שב' השמות הם מכלל הי"ג מידות, וי"א שרק השם השני הוא מכלל הי"ג מידות. ודעת האריז"ל שב' השמות אינם מכלל הי"ג מידות והי"ג מידות מתחיל בק-ל רחום וכו'. ובס' "אהבת ציון" לבעל הנו"ב דרוש ד' כתב שיש להוכיח כד' האריז"ל, וז"ל: ואומר אני שמוכח כדברי האר"י ז"ל שאם כדברי התוס' או הרא"ש אי אפשר לנו בשום אופן להזכיר שלש עשרה מידות כמדתן ממש בפה שהרי שם הוי"ה ב"ה אינו נקרא ככתבו ואיך אמר ר' יוחנן שם במס' ר"ה ויעבור ה' על פניו ויקרא, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה למשה סדר תפלה ואמר כל זמן שישראל חוטאין

יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם, ועל זה יפול התמיהה איך אפשר לשליח ציבור לעשות כסדר הזה והרי ההוגה השם באותיותיו אין לו חלק לעוה"ב, עיי"ש בדבריו. והיינו דקשיא ליה דאם השמות הם מכלל הי"ג מידות א"כ היאך לקיים ענין "כסדר הזה" הלא אסור להגות השם באותיותיו. אכן למה שייסד לן הגרי"ז שמה שקורין לשם הווי"ה בשם אדנות אי"ז כמו קרי וכתוב אלא שאופן הקריאה של הווי"ה הוא בשם אדנות א"ש ששפיר מתקיים "כסדר הזה" אף ע"י הקריאה לשם הווי"ה בשם אדנות כי כן הוא אופן קריאתו, ועי'.

ויש להוסיף לכ"ז עוד לדברי הגר"א בכוונת ק"ש, דהנה לגבי ק"ש גם הגר"א ס"ל דבעי לכוין בשם הווי"ה, וצ"ב מ"ש. ויל"פ שק"ש הוא דין קריאת הפרשה, ובעי לקרותה כמו שהיא "כתובה בתורה" ואשר לכן התם הכוונה היא בתר הכתיבה. ובנוס"א י"ל שבקבלת עול מלכות שמים בעי לכוין על היה הווה ויהיה שרק בזה קבלתו שלימה, ועי' היטב בלשון המהרש"א בפסחים נ"ו ע"א שדוקא אצל יעקב אמר בשכמל"ו כי אמרו בדרך קבלת עומ"ש ולא כן אצל משה שהיה זה כקורא בתורה, ודו"ק'.

וביותר נראה, כי הנה מבואר בגמ' בפסחים נ"ו ע"א שכאשר אמרו בני יעקב שמע ישראל אמר יעקב ברוך שם וכו', ועי' מש"כ בפר' ויחי עה"פ "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" (בראשית מ"ט, א) והבאנו ד' המהרש"א שם שהם אמרו בשם המפורש ולכן בעי לומר ברוך שם וכמבואר ביומא דף ל"ה ע"ב ועיי"ש בדף ל"ז ע"א דיליף לה מקרא, ובזה נתבאר שם שמה"ט השתחווה יעקב כשהם אמרו שמע ישראל וכמו בהזכרת שם המפורש ביוה"כ שהיו משתחוויים, ועולה שם מד' הגמ' שמה שאנו קוראים ק"ש הוא גם מחמת שיעקב אמרו ואשר לכן אנו אומרים ברוך שם. ועיי"ש בפר' ויחי שהבאנו לשון רש"י בפר' ואתחנן דכתי' "שמע ישראל ד' אלוקינו ד' אחד" ופירש"י וז"ל: ד' שהוא אלוקינו עתה ולא אלוקי האומות עובדי אלילים הוא עתיד להיות ד' אחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ד' ונאמר ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד, עכ"ל. ולפי"ז השם המוזכר בק"ש הוא על שם דלע"ע, וא"ש עם דברי המהרש"א הנ"ל שאמרו שם המפורש, וא"ש נמי שלכן משה לא אמר בשכמל"ו כי אצל משה לא איירי על הלעתיד לבא, ודו"ק. ולפי"ז י"ל שלכן בק"ש יש לכוין לשם הווי"ה כי התם עיקר המכוון הוא על שם המפורש בדוקא.

י' ובדרך רמז י"ל דמהאי טעמא נוהגים לכסות העיניים באמירת שמע ישראל כמבואר בשו"ע סי' ס"ה, ולכאוי' מפסידים בזה את המעלה של קורא מתוך הכתב שהוא סגולה לכוונה, אכן כיון דאין הכונה כמו הכתיבה, דהכתיבה בהויה והקריאה באדנות משו"ה ליכא סגולה זו בקריאת השם מתוך הכתב.

דעת כהן / הרב שמואל מנחם כהן, ראש ישיבת 'תל

ציון'

יראת השמים של המילדות ושכרה

וַתִּירָאן הַמַּיִלְדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים
(א, יז)

התורה מדגישה שהחייאת הילדים נבעה מיראת שמים, וכן בהמשך: "ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים" (א, כא) משמע שהיתה כאן 'יראת שמים' מיוחדת שהתורה מציינת אותה ואומרת שבזכותה ברכם ה' ועשה להם בתים, האם צריכים להיות 'ירא שמים' מיוחד כדי לעשות דבר זה? והרי זה איסור גמור להרוג את הילדים משום שמאיימים עליהן בהריגה!

גם יש להבין, מדוע השכר על יראת השמים המיוחדת הזו היה שה' עשה להן בתים, ופירשו חז"ל (סוטה יא,ב) שהכוונה היא לבתי מלכות וכהונה ולויה, ומדוע המידה כנגד מידה על מסירות הנפש שלהן ועל יראת השמים המיוחדת שלהן היו בתי מלכות וכהונה? והגמרא (בסוטה שם) אומרת שפרעה נתן להם סימנים לדעת האם זה זכר או נקבה, שזכר נולד עם פניו למטה ובת עם פניה למעלה, וצריך להבין, מדוע הוצרך לתת להם סימנים, והרי רואים היטב על ולד אם זכר הוא או נקבה? וידוע לבאר בזה^א שנתנית הסימנים היתה כדי שיכירו בכך קודם גמר הלידה, וטעם הדבר הוא שקודם הלידה הריגתו היא רק הריגת עובר ומותר להרוג עובר כדי להציל את עצמו או אנשים אחרים, ואילו אחר הלידה אין דוחים נפש מפני נפש, כמבואר במשנה ובגמרא שעוברת שהיתה מקשה עד שלא הוציא עובר את ראשו מחתכין אותו, ואם הוציא את ראשו אין דוחים נפש מפני נפש.

אמנם יש לדון בזה משני טעמים: א] בן נח נהרג על העוברים ולגבי בן נח עובר הוא נפש שלם ויש בו את הדין של 'אין דוחים נפש מפני נפש', ויש דעות שקודם מתן תורה היה לישראל דינים של בני נח^ב. ב] דעת הרמב"ם שאסור להרוג עובר להצלת ילוד ומה שעובר שלא הוציא ראשו מחתכים אותו להצלת האם המקשה לילד, זהו משום שהוא נחשב 'רודף' [ומה שכשהוציא את ראשו אין נוגעין בו הוא משום שאינו רודף גמור, משום ש'משמיא קרדפו ליה' כמבואר בסוגית הגמרא סנהדרין עב,ב]^ג, ואם כן גם קודם שהוציאו את ראשם אסור להורגם, ומדוע החשיבה התורה דבר זה שלא הרגו את העוברים ליראת שמים מיוחדת.

^א עיקרי הדברים כתבם המהרש"א בחידושי אגדות סנהדרין נז,ב ד"ה בן נח, ועיין גם בתורה תמימה כאן שמות א,טז ד"ה אם בן בהערה כו שם.
^ב והמהרש"א שם נקט שהיה להן דין של ישראל.
^ג רמב"ם הלכות רוצח פ"א ה"ט.

ויש לומר שמעיקר הדין אין כאן את הדין של 'אין דוחים נפש מפני נפש' משום שפרעה יכול להרוג את כולם וגם את הילדים שנולדו כנגד ציוויו, וזה דומה לסיעה של אנשים שאמרו להם למסור למיתה אחד מהם או שיהרגו את כולם, שאם יחדוהו מותר למוסרו, לדעת רבי יוחנן (בירושלמי תרומות פ"ח ה"ד), אלא שמבואר בירושלמי שם שאין זו מדת חסידות, ולכן אומרת התורה שהיה זה יראת שמים מיוחדת לא להורגם.

אמנם לדעת ריש לקיש בירושלמי שם אסור למוסרו וכל שכן להורגו אף אם יחדוהו להם, ושוב קשה מהו השבח המיוחד על המילדות שלא הרגו את הילדים?

ויתכן לומר שאף שהיה אסור להן להרוג את העובר, הן יכלו שלא לעזור בלידה, ועזרתן בלידה הביאתן להסתכנות גדולה, ואת זה החשיבה התורה ליראת שמים מיוחדת, וגם יש לומר שהן יכלו להשתמט ולהפסיק להיות מילדות והן מסרו את נפשן להצלת הילדים.

ובטעם הדבר שהן הצילו את הילדים במסירות נפש ולא סמכו על כל ההיתרים הנ"ל [שהיו רק עוברים, או שיחדוהו להן, או לא לטפל בהן], יש לומר שהן ראו שאין כאן רק שאלה הלכתית פשוטה האם דוחים נפש מפני נפש או לא, אלא יש כאן מלחמה של המצרים נגד עם ה' ובעצם נגד ה', וה' נלחם עם המצרים ומוליד ומרבה את עמו כמו שאומר הפסוק: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" (א,יב), והן נלחמו את מלחמת ה' בפרעה ומסרו את נפשן על מלחמה זו.

וזו הסיבה שהן זכו לבתי כהונה ולויה ולבתי מלכות כמו שאומרים חז"ל והביאם רש"י כאן, כי המלך צריך למלוך את מלכות ה' בעולם כמו שנאמר בשלמה שהוא ישב על כסא ה', וזה מחייב אותו לראות את כל המתרחש בעולם ובעם ישראל במבט גבוה, מבט אלוקי, שאינו בוחן את המאורעות ואת מקרי העולם בעין פשוטה אלא חושב תמיד מהו המהלך האלוקי בהתנהלות הבריאה ואנשיה, ואיך יכול הוא להוביל את העולם לתכלית האלוקית הרצויה.

וכן הכהנים והלויים מייצגים את הקב"ה בעולם, והכבוד והגדולה שנותנים להם הוא בתור "משרתי ה'", והם צריכים לחיות בהרגשה כזו ולא לקחת את הכבוד לעצמם, אלא לייחסו רק לה' בלבד.

ואנשים הראויים לתפקידים אלו של כהונה ומלכות, יכולים לצאת רק מאמהות כאלו שאינן מסתכלות על מאורעות הבריאה בעיניים פשוטות, אלא במבט גבוה ושמימי, ורואים תמיד את המהלך האלוקי בבריאה, ומצטרפות להיות חלק ממנו.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

גילוי שכינה במצרים

לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים (ג, טז)

ופרש"י (פסוק יח) שאם יאמר להם לשון זה ישמעו לו, שמסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים. ונראה מזה דבר האומר דרשני, שלא היה ניכר במצרים שהניסים הם מהקב"ה, ורק משה הוא שאמר להם שהקב"ה שלחו, ואמר "פקוד פקדתי" והיה "מסור בידם" כנ"ל אבל לא היה ניכר וגלוי, עד שבתחילה אף טענו כנגדו "ירא ה' עליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה" וגו' (שמות ה כא), דע"כ לא היה מגולה כי ה' פעל כל זאת.

ואפילו הפסוק האמור בתהילים (עח יב) "נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים שדה צוען", שנראה ממנו שנגלה כבוד ה' במצרים, פרש"י "אברהם יצחק ויעקב באו על הים", וצ"ע למה ביאר כן ומנא ליה. אך מצינינים שכך הוא בבראשית רבה (פצ"ב ב) "ר' פנחס בש"ר הושעיא, נטל הקב"ה רגלי יעקב אבינו והעמידן בים אמר לו ראה ניסים שאני עושה עם בניך, הה"ד בצאת ישראל ממצרים - ישראל סבא. ר' חוניו בשם ר' אחא אף רגלי אבות העמיד על הים הה"ד נגד אבותם עשה פלא", וכן בשם ר' רבה (פ"ב ח). והוא פלא ביותר, שאף שהביא האבות מעולם האמת, הביאם דוקא לים סוף ולא למצרים.^{יז}

והוא מפורש בזוהר ברעיא מהימנא (ח"ב כה.): "כד נפקו ישראל ממצרים לא הוו ידעי ליה לקודשא בריך הוא, כיון דאתא משה לגביהו פקודא קדמאה דא אוליה לון דכתיב "וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם" וגו', ואלמלא פקודא דא לא הוו ישראל מהימנין בכל אינון נסין וגבורין דעבד לון במצרים, כיון דידעו פקודא דא באורח כלל אתעבידו להון נסין וגבורין".^{יח}

וכן בשמות רבה (פכ"ב ג): "ולמה צריך להזכיר קריעת ים סוף באמת ויציב, לפי שכיון שקרע להם את הים האמינו בו שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו". ושם (פכ"ג ב): "א"ר

^{יז} ואולם אפילו נימא דהכוונה כפשוטה שעשה הפלא בארץ מצרים, צ"ע אם היה ניכר שהוא מהקב"ה או רק סמכו על משה שהוא כך.

^{יח} קצת צ"ע הסיפא "כיון דידעו... עבד לון", הא מיירי בניסים וגבורות שכבר נעשו להם. ועוד צ"ע מזוהר (ח"ג פ). דאיתא שם: ובגין דכלהו חמו כמה נסין ואתין בעיניהון וכל אינון אתן וגבורין, אמר ואנכי יי' אלהיך מארץ מצרים, דתמן הווה באתגלייא יקרא דיליה, ואתגלי עליהו על ימא וחמו זיו יקרא עלאה דיליה אפיין באפיין, דלא תימרון אלהא אחרא הוא דמליל עמנא אלא אנא הוא דחמיתון בארעא דמצרים" וכו'. הנה מצד א' איתא שם שבמצרים היה באיתגליא דיליה, ו"אנא הוא דחמיתון במצרים", ומצד שני רק על הים אמר ד"איתגלי עליהו", "וחמו זיו יקרא עלאה דיליה אפיין באפיין". ואולי באמת צריך לפרש ד"תמן הווה באיתגליא" היינו בשעה שאמר להם אנכי ה' ולא במצרים, ומה שאמר ד"חמיתון במצרים" היינו ניסים וגבורות שעשה שם ולא אותו בעצמו. וצ"ע.

אבהו, אף על פי שכתוב כבר שהאמינו עד שהיו במצרים שנאמר ויאמן העם, חזרו ולא האמינו שנא' (תהילים קו ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים... ושקע את מצרים בים מיד ויאמינו בה"י.¹⁰

ובאמת שעל כתוב הנ"ל "אבותינו במצרים" וכו' פירש רש"י שהיו מקטני אמנה, אמרו כשם שאנו עולים מכאן מצד זה אף המצריים עולים מצד אחר ויבואו אחרינו, עד שרמוז הקב"ה לים והקיאם ליבשה, אז וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים - לפיכך ויאמינו בה', "אבל מתחילה לא האמינו", הרי שאפילו בים סוף האמינו רק לבסוף, הגם שצ"ע הא ראו על הים יותר מיחזקאל בן בוזי, ואולי ראו רק לכשנפלטו המצרים לשפת הים.

והנה הסמ"ג (עשה א) כתב בגדר מצות האמונה, שנאמין "כי אותו שנתן לנו את התורה בהר סיני על ידי משה רבנו, הוא ה' אלהינו שהוציאנו ממצרים".¹¹

ודרכו מחודשת בזה מאד, שאין המצוה להאמין במציאות הבורא, או במה שברא העולם או שהוא מנהיגו עתה, אלא להאמין שנתן התורה והמוציא ממצרים הוא אחד, והוא לכאורה ענין צדדי. ולהמבואר כאן י"ל, דבמעמד הר סיני היו ונכחו ואי"צ לצוותם "להאמין" בזה, א"כ ציווי האמונה שנאמר בפסוק הוא להאמין שהוא שהוציא ממצרים, הרי שלא היה גלוי וניכר שהניסים הם מאיתו יתברך, והשתא הוא שמצוה הש"י להאמין שאף במצרים הוא פעל כל זאת.

ועל דרך הפשט נראה ביאור הדבר שלא נגלה עליהם במצרים, דקודם צריך האדם להתנסות בניסיון האמונה ורק אח"כ לראות עין בעין כי מאת ה' היתה זאת, דזה גופא הניסיון לא להאמין בו רק כשנגלה כבודו ופותח ז' רקיעים, אלא גם כשמשיב ימינו אחור ונראה כהסתרה והיסח הדעת מישראל ח"ו, להאמין כי כוחו וגבורתו מלא עולם, וכחשיכה כאורה לפניו ית' להשגיח בכל הפרטים, וכל טיפת דם מישראל נצבעת בפורפירא דיליה, וברגע המזומן לפניו ממכה עצמה מתקן רטיה ובעוצם קדרות השחר ה' אור לי, ואינו תלוי במצבים וסיוע חיצוני ודעת קהל, אלא עם עבדים בוזו ושסוי נהפך בכמה שבועות לממלכת כהנים וגוי קדוש. כשהאמונה בעת החושך היא עצמה מהזכויות הגורמות לגאולה. וכהגאולה העתידה שהוא אחד מהי"ג עיקרים להאמין בה אף אם נראה אימה גדולה וחשכה נופלת, ומרחוק ה' נראה לי. כן נראה לפי פשוטו עד יערה ה' רוח לגלות עומק אחר עומק למה לא נגלה עליהם במצרים. [אך הא תינח גבי ישראל, אבל גבי האבות שהביאם מעולם האמת עדיין צ"ב למה הביאם דווקא לים, ואולי ישראל ראו אותם, לכן לא הביאם במצרים].

¹⁰ עוד איתא שם (טו ד): "כשהלך משה ואמר לישראל כך אמר לי הקב"ה היום אתם יוצאים בחדש האביב, אמרו לו היכן הוא, אמר להם הרי עומד קול דודי הנה זה בא", הרי ששאלוהו "היכן הוא", אך י"ל שהי' קודם הניסים והגבורות.
¹¹ וסיים שם: "זהו מה שאמר (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שנראה מזה שלמד שיטתו מעצם הדבר שהכתוב הזכיר יצי"מ, שהרבה ראשונים טרחו בזה עי' רמב"ן ובעלי התוס' על התורה, וא"כ הסמ"ג מתרץ שזו עצם המצוה להאמין שהוא הוציא ממצרים.

והנה הגרי"ז (פר' שמות) כתב דיציאת מצרים היתה צריכה להעשות על ידי הקב"ה בעצמו, כדרשינן ויוציאנו ממצרים לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן אמר הקב"ה למשה "כי אהיה עמך", שבכל המעשים שיעשה יהיה עמו ושפיר תהיה הגאולה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. וצ"ע מכל הנ"ל שלא ניכר שהיתה היציאה ע"י הקב"ה. אך באמת בלא"ה קשה מהדרשא שהביא "ויוציאנו ממצרים - לא ע"י שרף" וכו', הרי שהיה צריך להיות דווקא ע"י הקב"ה.

וצ"ל דבאמת אינו סותר ואף שהוא הוציאם ולא שליח, לא היה ניכר וידוע עד מתן תורה. ואדרבה לדברי הגרי"ז יותר מובן למה לא היה ידוע, דהכל נבלע בתוך עשייתו של משה, ורק מכח דרגת נבואתו הוא דנחשב שהוציאנו ה' ולא שליח.^{יח}

ויש ראיה לזה מסוף דברים (לד י-יא) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים. לכל האותות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו", נראה שמאותה מעלה שדיבר עם ה' פנים בפנים גם נשלח למצרים, מה עוד שלכאורה קודם נשלח למצרים ואח"כ בא לדרגת נביאותו, א"כ למה הקדימה התורה דרגת נביאותו. אך אם נאמר שגם שליחותו במצרים היתה בדוקא מכח מדרגת נביאותו ניחא.

והרמב"ן בספר המצוות מביא מהמכילתא שבמצרים כבר האמינו בקב"ה, ובמתן תורה רק אישרו וקיבלו עליהם האמונה ההיא. ולהנ"ל אולי הוא מדוקדק, שבמצרים אכן "האמינו", אבל במתן תורה שראו עין בעין "ידעו" מה שהאמינו במצרים.

וביחזקאל (כ ה) נאמר "ואשא ידי לזרע בית יעקב ואיוודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלוקיכם", ואפשר שגם "איוודע להם" היינו האמונה שהמכות ממנו אבל הידיעה היתה רק על הים, ובהר סיני כשפתח להם שבעה רקיעים. ובפסוק שלאחריו נאמר "ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים", ורש"י לא פירש בזה, אבל רד"ק כתב בהדיא ד"אשר נודעתי" היינו "על ידי הנביאים" וכן הוא בשמות רבה, וחוזר וכתב שם שדיברו אליהם הנביאים והיו מבטיחים אותם להוציאם מתוכם אף קודם משה רבינו ע"ה, ומשה רבינו עצמו בא להם בשליחות הקל. הרי שה"איוודע להם" האמור במצרים הוא ע"י נביאים [הגם שצ"ע ד"אשר נודעתי לעיניהם" כתיב].

וכנראה צ"ל בכל זה כפשטות דלעיל, שהוצרכו קודם להתנסות בניסיון האמונה, ולהוכיח שמאמינים בה' ובמשה עבדו אף בלא ראיה וידיעה, ורק אח"כ לראות עין בעין.

^{יח} נמצא לפ"ז הבדל האומר דרשני, שהיציאה בפועל נעשתה אך ורק ע"י הקב"ה אבל נבלע במעשיו של משה, ואילו בהגדה של פסח הכל מיוחס לקב"ה ומשה לא מוזכר כלל.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת שמות

א, א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם.

בספר הרמזים לרבינו יואל כתב "ואלה שמות" ראשי תיבות: וחייב אדם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום.

במשנה ברורה [רפה, ו] כתב אם אפשר לו שלא יפסיק בשנים מקרא ואחד תרגום על שום דבר הוא טוב ויפה מאד, וכן ראיתי מהמדקדקין שעושים כן, וכן ראוי לבעל נפש לעשות.

ובשער הציון סקי"א כתב נראה לי דזהו אף בין פרשה לפרשה, אבל באמצע ענינא מן הדין אסור להפסיק, וכמשאחז"ל [חגיגה יב, ב] הפוסק בדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים, ואפשר שלזה כיון הבאר היטב [סק"א] שכתב ואיסור גדול להפסיק בקריאת שמו"ת בדיבור עכ"ד. אמנם עדיין לא נתבאר הטעם אמאי המדקדקין לא מפסיקין בקריאת שמו"ת על שום דבר.

שוב ראיתי בכף החיים [אות לב] שהביא דברי המטה יהודה בשם המקובלים שע"י קריאת שמו"ת יזכה האדם להכנת תוספת נשמה יתירה ונקרא "אדם" שהוא שם משובח ומפואר מכל הכינויים איש, אנוש, כמבואר בזוהר כי זה כל האדם וסימנך ויקרא האדם שמות, ועל כן יש ליזהר שלא להפסיק באמצע קריאת שנים מקרא ואחד תרגום בשום שיחה ואפילו בדברי תורה עכ"ל. ומקור הדברים הוא בספר חמדת הימים ושם מבואר כדי להעריך חבל נשמתו.

וכתב עוד ואני שמעתי שבכח סגולת קריאת הפרשה נברא מלאך אחד, והמפסיק בינתיים מערב במלאך ההוא ח"ו הקליפה, וכן במרגלא בפומייהו דתלמידי דבי רב עכ"ל.

ולפי מה שהובא לעיל שע"י קריאת שנים מקרא ואחד תרגום יזכה אדם להכנת תוספת נשמה יתירה ונקרא אדם וכו', א"כ יזכה עי"ז לקריאת שם חדש מעולה ומשובח יותר מבראשונה, ובזה יתורץ כמין חומר מה ששואלים העולם אמאי קריאת שנים מקרא ואחד תרגום נרמז בפסוק זה דוקא ולא קודם לכן בפרשת בראשית וכדומה, משום שהפסוק כאן עוסק בקריאת שמות של השבטים לאחר מיתתן ואע"פ שכבר נמנו בחייהן בשביל שבחן ומעלתן והחיבה שלהם אצל הקב"ה כדפירש"י, והכא נמי באותו ענין אדם שקורא שנים מקרא ואחד תרגום יש לו שם חדש משובח יותר כמו שנתבאר.

*

א, א: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם.

הרמב"ן בהקדמתו לחומש שמות כתב: **וכשיצאו ממצרים אע"פ שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים**, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהן אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוק עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים עכ"ד.

מה שכתב הרמב"ן "וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן", לכאורה כוונתו או השראת השכינה שהיה בהר סיני או אח"כ כשנעתקה השראת השכינה שהיתה בהר סיני אל המשכן אז נחשבו גאולים.

ולכאורה כמו שעושין חג המצות אל תחילת הגאולה ממצרים כן יש לעשות חג על מעלת הגאולים כשהגיעו להר סיני ונשלמה הגאולה.

ולפי זה יומתקו דברי הרמב"ן [בפרשת אמור כג, לו ד"ה עצרת היא] שכתב בזה"ל וציוה בחג המצות ז' ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו מ"ט יום ז' שבועות כימי עולם וקידש יום שמיני כשמיני של חג, **והימים הספורים בינתים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג**, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש עכ"ד.

דמה שיש שייכות יש בין פסח לשבועות עד כדי שיום הראשון קודש והימים בינתים חוה"מ ויום אחרון קודש, הוא לפי הרמב"ן בהקדמה דהגם שיצאו ממצרים עדיין יחשבו גולים וכו', **וא"כ התחלת הגאולה הוי ביו"ט א' דפסח והסוף הוא חג השבועות שאז נחשבו גאולים**, והימים שבינתיים כחוה"מ כי הכל חטיבה אחת של הגאולה!. [מרבי משה ברון שליט"א]

*

א, ה: וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְךָ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ.

בבית אלקים להמבי"ט [שער היסודות פרק מח ד"ה וכמו, הב'] כתב דמה שמוזכר "נפש" לשון יחיד, לכולן להורות כי כולן היו לב אחד ונפש אחד לעבודת ה' כולם אנשים צדיקים... ולכן היו נקראים "ירך יעקב", כי בסיבת היותם קרובים לו כאילו הם ירך שלו היו נפש אחת, ובכל המניינים אשר נמנו ישראל אח"כ לא הוזכר בהם נפש מפני שאחר שנתרחקו מיעקב אביהם בהולדת בנים ובני בנים היו בקצתם אנשים שאינם כשרים... ולא היו כולם נפש אחד ולב אחד לעבודת ה' עיין שם.

וצריך ביאור איך יתפרש לפי זה במנין השבי מאנשי מדין [במדבר לא, מ מו] שמוזכר לשון "נפש", וְנֶפֶשׁ אָדָם שְׁשָׁה עָשָׂר אֶלֶף, וצ"ע.

*

א, ו: וַיָּמַת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא.

הנה אפרים בן יוסף עדיין לא מת כדמוכח בדברי הימים [א' ז, כב] על פי תרגום יונתן שם פסוק כא, **וכן סרח בת אשר עדיין היתה בחיים כדאיתא בסוטה [יג, א] סרח בת אשר** נשתירה מאותו הדור וכו', והם נימנו בע' נפש שירדו למצרים, וא"כ אמאי כתיב וימת

יוסף וכל הדור ההוא. וצריך לומר דרובו ככולו ואפילו היכא דכתיב כל וכדילפינן ליה מקרא בהוריות [דף ג, ב].

*

א, י: הָבָה נְתַחֲפְמָה לוּ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.

הרוקח הוסיף כמו שנאמר לעיל בראשית [מח, יא] והיה אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם.

נראה דפרעה לא היה חסר לו עבדים שיעשו לו מלאכה שהרי יוסף קנה את כל מצרים עבדים לפרעה, אלא שחשש שעומדת להתקיים הבטחת הקב"ה לאבות ליתן להם את ארץ כנען והבין שהסדר הוא שקודם פרים ורבים בגלות ויהיו לאומה ואח"כ ילחמו ויכבשו ארץ ישראל כמו שהובטח עליהם, וכנודע מהרמח"ל בדרך ה' שאם לא היו כלל ישראל חוטאין אז צריך להתקיים ההבטחה לישראל שיהיו ישראל רמים ונישאים ושאר האומות מושפלין ונכנעין תחתיהם וכמו שצריך להיות לעתיד לבוא, ולזה פרעה ועבדיו שהיו אז שולטין בכל העולם לא רצו כזה דבר לרעתם, ולכך התחכמו להרע להם בעבודה ובעינוי שע"י כך יתמעטו מפריה ורביה כמו שפירשו הראשונים ז"ל, וכיון שהסדר הוא שיהיו לאומה ואח"כ יבואו לארץ ממילא אם זה יתבטל גם החלק השני לא יתקיים בקרוב, וימשיכו פרעה ועבדיו לשלוט כרגיל, ולכך עשו מה שעשו.

והקב"ה פעל להיפך מכוונתם, דכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, ששה בכרס אחד. וכתב בשכל טוב דבזה התחילה להתקיים ההבטחה לאבות והיה זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב, וכל כמה שהעמיקו למעט מפריה ורביה נוסף יותר ויותר ילודה בישראל כדרך הזרע דרק אחר שמתקלקל ונרקב באדמה יוצא ממנו פירות וכאשר גזרו להשליך התינוקות ליאור [שהאומה תלוי בזכרים] נולד משה רבינו שאחז"ל שהוא שקול כשש מאות ריבוא מישראל שזה ההיפך הגמור למה שהם רצו. [וכעין זה שמעתי ממור"ר הגרמ"א פינקוס שליט"א]

*

א, טו: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדַת הָעֵבְרִית.

כתב לְמִילֵדַת חסר וי"ו כאן ובכל הפרשה. והטעם כתב בתוספות השלם מפני שבעיקר היתה יוכבד המילדת ומרים טפילה לה.

א, טו: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדַת הָעֵבְרִית.

כתב הָעֵבְרִית חסר וי"ו והקרי מלא, והטעם בזה כתב בתוספות השלם לרמוז שהיו וי"ו עבריות שבאו מעבר הנהר שרה, רבקה, רחל, לאה, בלהה, זלפה.

ובזה ניחא דשבח זה שהם דומות ל"אמהות" שייך בפסוק כאן, וכן להלן פסוק יט ולכן כתיב חסר, אולם זה לא שייך בפסוק טז שפרעה אומר בְּיַלְדֵּךְ אֶת הָעֵבְרִית, ולכן שם באמת כתיב העבריות מלא.

ב, א: וַיִּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי.

בסוטה [יב, א] שאלו להיכן הלך, א"ר יהודה בר זבידא שהלך בעצת בתו, תנא עמרם גדול הדור היה, כיון שאמר פרעה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו. עמדו כולן וגירשו את נשותיהן וכו'.

משמע דעבד כדין. וצריך ביאור מאי שנא מהא דחזקיהו לא רצה לישא אשה לפי שראה ברוה"ק דעתיד לצאת מיניה בנין דלא מעלי ואמר לו ישעיהו בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמיפקדת איבעי לך למעבד.

ואפשר דהחילוק הוא דבחזקיהו עכשיו עוד לא התחיל כלום לכן אין לו לעשות חשבונות ולבטל פריה ורביה בשביל מה שרואה שעתיד להיות, משא"כ בעמרם כבר התחילו לזרוק תינוקות ליאור לכך כדין עבד [אלא שבתו אמרה לו דשלך קשה משל פרעה וכו' כדאיתא בגמ' אבל לא אמרה לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך]. [מהג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א]

ב, ד: וַתִּתְּצַב אַחַתּוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ.

ברבינו אפרים סוף פרשת בהעלותך כתב במכילתא מרים המתינה למשה שלישי שעה ומשהו, לפיכך המתינו לה שכינה וכל ישראל ז' ימים, וזהו מידה טובה מרובה ממידת פורענות ה' מאות, כיצד קס"ח שעות בשבעה ימים ולילות, ג' פעמים [שהרי המתינה שלישי שעה] קס"ח הם ת"ק וד' כנגד אותו משהו, עד כאן פירש רבינו אפרים ופירוש חכמי אשכנז. והתוס' בסוטה [יא, א] כתבו דמה שאמרו בגמ' מרים המתינה למשה שעה אחת - לאו דוקא נקט שעה אלא שלישי שעה או רביעי. ועיין בספר חומת ירושלים [שנה א גליון א סימן כד] בשם רבי מאיר מרגליות בעל שו"ת מאיר נתיבים לבאר לשון התוס' שלישי או רביעי.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת 'משאת המלך' ורא"כ ב'מדרש אליהו', מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס, אלעד

לא הממשלות קובעות. הקב"ה קובע

בשנת תשפ"א נפטר הגאון רבי משה ובר זצ"ל, דיין דחסידי בעלזא בבני ברק, שהיה ממקורביו של הרבי רבי אהרן מבעלזא זצוק"ל. באחד הימים הוצרך רבי משה לנסוע באוטובוס כדי למסור שיעור הלכתי. הוא עמד בתחנה והמתין לאוטובוס, אך שלושה אוטובוסים מלאים בנוסעים חלפו על פניו ולא עצרו בתחנה. תמה הגר"מ ובר והרהר: "רבונו של עולם! אני צריך לנסוע לשעור. למה האוטובוסים חולפים על פני ולא עוצרים?" האוטובוס הרביעי הגיע, ולשם שינוי הוא עצר בתחנה. רבי משה עלה לאוטובוס והתיישב ליד אחד הנוסעים, יהודי בעל צורה, שהחל לשוחח עימו על קורותיו של רבו של רבי משה, הרבי מבעלזא זצ"ל.

השיחה התגלגלה ורבי משה יספר לו שבשואה היו יהודים רבים במחנות שלכם קפא ונאטם, והם שיתפו פעלה עם הנאצים. כדי להחניף לרשעים ולמצא חן בעיניהם, הם התאכזרו לאחיהם, לעיתים בצורה גרועה אף יותר מהנאצים עצמם. אמנם רבי אהרן התבטא ואמר: "הכרתי את פלוני אלמוני שהיה קאפו, ולמרות שמונה על ידי הנאצים, הוא עמד בנסיון, וסייע לאחיו היהודים בכל מאודו".

לאחר מספר ימים, קיבל הגר"מ ובר זצ"ל טלפון מיהודי לא מוכר לו, והוא מזמין אותו לשמחת אירוסי בתו. "סלח לי", אמר הרב ובר בפליאה. "לא זכור לי שאנחנו מכירים!" אמר היהודי: "למרות זאת אני מבקש ממך לבוא. יש לי מה לספר לך!" הגר"מ ובר הגיע לארוסין ומתקבל בשמחה גלוייה. היהודי פונה ואומר לו: "האם ידוע לך שהשידוך קרם עור וגידים בזכותך?"

תמה הגר"מ ובר: "כיצד זה יתכן? אני אפילו לא יודע מי אתה!"

חייך המחותן, אבי הכלה, וסיפר לו: "הציעו לבתי שידוך עם בחור נפלא ובן עליה. היא נפגשה עם הבחור והם רצו להתקדם, אך אז נודע לנו שהסבא של המדובר היה קאפו במחנה כפייה מסויים. אמרנו לעצמנו: 'מה לנו ולצרה זו? אולי קפידותיהם של היהודים, שאותו סבא ההתעלל בהם בשואה, יתנקמו בצאצאיו. אנחנו לא מעוניינים בשדוך!'

ואז אני נוסע באוטובוס ואתה יושב במושב לפני ומשוחח עם יהודי, ומה אני שומע שאתה מספר לו? שהרבי מבעלזא זצוק"ל הדגיש שאותו קאפו עמד בנסיון, לא שיתף פעולה עם הנאצים, ואדרבה, הוא עזר ליהודים! מיד חזרתי אל השדכן ואמרתי לו שאנחנו מעוניינים להמשיך מיד בשידוך!"

לא הממשלות קובעות. הקב"ה קובע

אמר הגר"מ ובר: "באותו הזמן, לא הבנתי כיצד יתכן ששלושה אוטובוסים עוברים בתחנה ולא עוצרים, ומדוע כשאני עולה על האוטובוס הרביעי, מתישב לידי אדם ומבקש שאספר לו על השואה ועל התייחסותו של הרבי מבעלזא למה שהתרחש שם, בתוך התופת. אך הקב"ה מסובב כל הסיבות, גלגל זאת כדי שיהודי יקבל אינפורמציה על שידוך שכמעט והוריד. אם השידוך צריך להיות, אז הקב"ה סיבב שאמתין דווקא לאוטובוס הזה, אתיישב דווקא לפני אותו יהודי ואספר על אותו קאפו, שהוא הסבא של הבחור שהציעו לבתו..."

§§§

וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ (שמות ב, ד).

"יְדַעַה מְרִים הַנְּבִיאָה כִּי יִנְצַל אַחֲיָהּ מִן הַמִּים הַיְדוּנִים, אָבֵל לֹא יִדְעָה בְּאִיזָה אִפֶּן תִּהְיֶה הַהֲצֵלָה. עַד שְׂבָאָה לְבִסּוֹף בַּת פְּרָעָה. מָזָה עָלֵינוּ לְלַמֵּד בְּכָל עֵת צָרָה וּמְצוּקָה כִּי סוֹף סוֹף תָּבוֹא הַרְוּחָה וְהַהֲצֵלָה. אִם כִּי נַעֲלָמוּ מִמֶּנּוּ הַדְּרָכִים וְהֶאֱמָצְעִים, אָבֵל עָלֵינוּ לְצַפּוֹת וּלְקוֹיּוֹת לְמַחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂי בְּרֵאשִׁית, כִּי יִחוּשׁ לְהַצִּילֵנוּ וּלְגַאֲלֵתָנוּ, וּמִתּוֹךְ צָרָה יִמְצִיא לָנוּ פְּדוּת וּרְוָחָה". (חפץ חיים על התורה).

הגה"צ רבי נתן מאיר ואכטפויגל זצוק"ל, המשגיח דישיבת ליקווד (קובץ שיחות ח"א נז) הביא שרבינו החפץ חיים זי"ע הסביר שכשישאלו כל אחד מאיתנו בבית דין של מעלה, האם 'ציפית לישועה', אין הכוונה רק לישועת הכלל, לציפיה לגאולת ישראל הכללית והמושלמת, אלא ישאלו כל אחד בענייניו הפרטיים, האם היה עז בטחונך בקונך ובכל עת צרה, ציפית לישועה.

העובדות מגיעות בזה אחר זה ומספרות כיצד הכל היה גלוי וידוע. כל זרועות הבטחון קיבלו עדויות על מה שמתרחש ברצועת עזה, כיצד החמאס מתכנן 'משהו גדול', אימתני ומפחיד. במשך שנים רבות הקימו הטרוריסטים עיר תחתית שלמה ומסועפת, בתקציב עתק של מליוני דולרים ועם מאות פועלים, שיצרו עיר שלמה של טרור מתחת לפני האדמה, והצבא וכל מערכותיו העלימו עין, כאילו לא ידעו לא שמעו ולא ראו. בדרך הטבע, נראה שהמחדל זועק עד לב שמים, אך אנחנו יודעים ומרגישים, באמונה שלמה, שיש מנהיג לבירה, המתכנן הכל ועושה הכל.

על שנאת שבטי ק-ה ליוסף הצדיק אמרו חז"ל: "רבי יהושע בן בייתוס בשם ר' יהודה בר סימון כתיב (ישעיה סג) "למה תתענו ה' מדרכיך", כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא" (בראשית רבה פרשת וישב פרשה פד). שום דבר לא קורה מאליו. האוהב אוהב, כי זה רצון השי"ת. השונא שונא- כי כך הקב"ה רוצה. אלף תוכניות ואלף מנהרות יכולות לעבור מתחת הרדאר, ברגע שמסובב כל הסיבות יתברך החליט שכך יהיה.

הגאון רבי יצחק מוולוז'ין זצוק"ל מסביר, בספרו 'פה קדוש', שבתחילה סברו עם ישראל שהבעיה היא במלך מצרים. הוא, אותו רשע מרושע, גוזר גזירות נוראות. הוא האשם ואין בלתו. מה שצריך לעשות הוא רק להחליף את המושל, ואז הכל יהיה טוב ונפלא. אך הנה, "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֱנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְדָּה". עם ישראל,

לא הממשלות קובעות. הקב"ה קובע

שציפה נואשות להחלפת מלך מצרים, קיבל מלך חדש, והנה- הגזירות רק התעצמו. אז הבינו הם אל נכון שלא ה"הנחש ממית". הבעיה אינה במלך או במפלגה, ב'מוסד' או בשב"כ, בגורם זה או אחר. הבעיות לא יסתיימו אם הבוס או המנהל יוחלף, אם נעבור דירה, נחליף מקום עבודה או אם נעבור לרופא אחר. כי הכל מאת השם יתברך. ממילא "ויזעקו". עם ישראל הפסיק לפנות אל רהבים וזעק אל הקב"ה. ואז "ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה, וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב".

אז מה יהיה בהמשך? האם זהו ההסדר החדש של ארץ ישראל? שבכל יום "הותר לפרסום" על עוד כמה צעירים יהודים הנהרגים בשדה הקרב? האם לנצח נאכל חרב ונחייה ככבשה בין שבעים זאבים טורפים? האם כך נחייה, כשאומות העולם, מתימן הרחוקה ועד מחבלי יהודה, שומרון ועזה, עומדים עלינו לכלותינו?

ממש לא. לבורא- עולם יש תוכנית, ברורה ומסודרת. אנו עצמנו צריכים לעשות את המוטל עלינו, להרבות בתורה, בתפילה וזעקה, לא להרגיש שאננים, אלא להצטער באמת בכאבם של ישראל, אחינו הנתונים בצרה ובשבייה, בין ביבשה ובין במנהרות חשוכות מתחת לפני הקרקע, והקב"ה מסובב כל הסיבות יתכנן את דרכיו ופעולותיו, כדי שנצא מחוזקים מגלות ישמעאל, נאמין בהשם אחד ושמו אחד ונחזה, בקרוב, בנחמת ציון ובבוא משיח צדקנו.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגטשוב

בענין שם מ"ב שנמסר למשה רבינו על המים

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר פֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי
אֵלֵיכֶם (ג, יד)

כתב בבעל הטורים ש"אהיה אהיה" בגימטריא מ"ב רמו שהקב"ה מסר למשה את סוד
שם מ"ב^ט, וכן כתבו בפירוש הרוקח ובפירוש רבינו אפרים כאן נהוסיף רבינו אפרים: "אשר
מפסיק בין שתי השמות, כלומר אשריו המזכירו בטהרה ויודעו".

והנה בספר השם לרוקח כתב כמה פעמים שאין מוסרין את השם אלא על המים כדכתיב
קול ה' על המים, ולפי זה נראה שגם כאן נמסר השם למשה על המים, שהרי נבואה זו
נאמרה למשה בהר סיני מתוך הסנה כמ"ש בתחילת הענין "ומִשֶׁה הָיָה רֵעָה אֶת צֶאֱן יִתְרוֹ
חֲתָנּוֹ פֶּהֱן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת הַצֶּאֱן אַחַר הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרִבָּה", ודרך הסנה
לגדול במקום מים כמ"ש בשמות רבה ב' ה': "מה הסנה הזה גדל על כל מים וכו' מה הסנה
הזה גדל בגינה ובנהר וכו'", ובפדר"א פרק מ': "והסנה איננה נצמחת בארץ אלא אם כן יש
מים תחתיה", וכתב בפ"י הרד"ל שם: "וכן בחורב היה מים שם כמ"ש אל הנחל היורד מן
ההר, וכמ"ש בהגהותי לשמות רבה פ"ב אות ח' בס"ד".

ובשמות רבה ב' ב' (על הפסוק ומשה היה רועה) איתא: "ואף משה לא בחנו אלא בצאן,
אמרו רבותינו כשהיה משה רועה צאן של יתרו במדבר ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו עד
שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון
שהגיע משה אצלו אמר לו אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני שעיף אתה, הרכיבו על
כתיפו והיה מהלך, אמר לו הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חייך, אתה
תרעה צאני, הוי, ומשה היה רעה".

ומש"כ המדרש "שהגיע לחסית" לא ברור מהו "חסית", ויש גורסים "לחסות" וגם זה לא
ברור, וכתב הרד"ל שם "ואפשר צ"ל להר סיני או להסנה, וזהו ששם בריכת מים כמ"ש אל

^ט מסירה זו אינה רק לימוד אותיותיו וניקודו אלא סוד הדברים, וכמ"ש בשו"ת הרשב"א ח"א סי' ר"כ: "אבל מה
שאמרו ביודעו שהוא אהוב למעלה ונחמד למטה בבירור כך נראה שלא נאמרו דברים אלא במי שיודע סודו ויודע
לכוין אל הקדש פנימה שהוא רומז אליו, כי מי שאינו יודע אלא קריאתו לבד ואינו יודע אלא קבוץ האותיות ונקודן
ויעשה מעשה בזה, ואפילו לא יעשה מעשה אלא שיוכירנו בהקצת שפתים, אינו אהוב ונחמד אלא ההפך ושומר נפשו
ירחק מזה", ובתשובות הגאונים אופק סי' קט"ו כתב רב האי גאון: "ואשר שאלתם על מה שאמרו רבותינו אמר רב
יהודה אמר שמואל שם בן מ"ב אותיות לא היו מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו
משתכר ואינו מעמיד על מדותיו והיודע והזהיר בו והמשמרו בטהרה אהוב מלמעלה ונחמד מלמטה ותלמודו מתקיים
בידו ואימתו מוטלת על הבריות ונחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא, ואמרתם זו הידיעה מה היא, הנה פרשנו
למעלה שאין אנחנו יודעים היאך קריאתו והגיונו באמונה, ולא מסרו לידיו רב מפי רב שמסרו לו רב אחר מסירה
משולשת, אלא ארעי שמענוהו מפי חלוקים בקריאתו ולא במסירה, והוא צריך מסירה בכונה שיושב זה ומוסר לזה
בטהרה ובקדושה מסירת קבע וכונה, וכל מי שאינו מסור לידו כסדר הזה חשוב כאילו אינו יודע".

הנחל היורד מההר, וכן בסנה אמרו בפר"א פ"מ שאינו גדל א"כ יש מים תחתיו, ושם הוא שהיה מעשה הגדי, ושם הוא שנבחר לרעות צאן קדשים".

הרי לנו מכל זה שנבואה זו שנאמר בה "אהיה אשר אהיה" נאמרה למשה על המים, ושם נמסר לו סוד השם הגדול, קול ה' על המים.

ובספר השם לרוקח כתב: "ואין מוסרין שם זה אלא יחיפים ורגליהם במים", וכן כאן היה משה יחף, שהרי אמר לו ה' "של נעליך מעל רגליך", ואפשר שגם עמד בתוך המים.

ויעויין עוד במשך חכמה כאן שכתב מנפשיה ש"אהיה אשר אהיה" רומז לשם מ"ב שנמסר למשה רבינו, וביאר דלכן נאמר על משה רבינו "ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", משום שבקידושין ע"א ע"א אמרו על שם מ"ב שכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה אימתו מוטלת על הבריות.

וע"פ זה הוסיף המשך חכמה שזהו סוד התפילין שהראה הקב"ה למשה, כי בכל תפילין יש כ"א פעמים שם הוי"ה, כנגד שם אהיה שהוא בגימטריא כ"א, נמצא ששני התפילין של יד ושל ראש רמוזים באהיה אשר אהיה, ובשני התפילין יחד יש מ"ב שמות, כנגד שם מ"ב, ולכן אמרו חז"ל "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין של ראש", כיון שהיודע שם מ"ב אימתו מוטלת על הבריות, וכן מי שמניח תפילין של ראש בהכרח יש לו ג"כ תפילין של יד, שהרי "כל זמן שבין עיניך יהיו שנים", ולכן אימתו מוטלת על הבריות כיון שיש בשתי התפילין שעליו את כח השם מ"ב (וע"ש עוד דברים נפלאים בביאור ענין תפילין של יד ותפילין של ראש שרומזים לב' הנהגות, הסתר פנים וגילוי פנים, והרחיב בזה יותר בפרשת וזאת הברכה ל"ד י"ב).

והנה פשט הפסוק "ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" קאי על האותות והמופתים שנעשו ביציאת מצרים ובמדבר, ולפי דברי המשך חכמה נמצא שכל זה שייך לכח השם מ"ב שנמסר למשה, ולפ"ז מכוון מאוד מה שנמסר שם זה למשה דוקא בנבואה זו שבה הודיע הקב"ה למשה על יציאת מצרים.

ונראה שגם שאר הדברים שנאמרו בגמ' (קידושין ע"א) על שם מ"ב נתקיימו ביציאת מצרים, שהיודע שם זה אהוב למעלה ונחמד למטה, וכן ביצי"מ היו ישראל אהובים למעלה שהקב"ה השתבח ואמר בני בכורי ישראל, ונחמדים למטה כמ"ש וזה נתן את חן העם בעיני מצרים", והיודע שם זה אימתו מוטלת על הבריות וכן ביצי"מ נאמר "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו", ובקריעת ים סוף נאמר "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען", ורחב אמרה "ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם".

וכן מ"ב המסעות שהלכו בני ישראל במדבר הם כנגד שם מ"ב, כמבואר בקדמונים, וכן בנבואה זו אמר הקב"ה למשה "וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנֵי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִזִּי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ זְבֹת חָלָב וְדָבָשׁ", ועליה זו היתה במ"ב מסעות.

שם מ"ב - חכמת מעשה בראשית

ובת"י על פסוק זה כתב: "וַאֲמַר ה' לְמֹשֶׁה דִּין דְּאֲמַר וְהָוָה עֲלֵמָא אָמַר וְהָוָה כּוּלָּא", ולפי פירושו שם זה רומז על בריאת העולם, ולפי זה גם כן הוא מכוון מאוד לענין השם מ"ב, שהוא שם היוצא מפסוקי בריאת העולם כמ"ש בתוס' חגיגה י"א ע"ב: "אין דורשין במעשה בראשית. פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו", ובפי' רבינו אפרים פר' ויחי כתב ש"תולה ארץ על בלי מה" רמז שהעולם נברא בשם מ"ב, כי בל"י גימטריא מ"ב (וכן מ"ב ראשי תיבות מ'עשה ב'ראשית).

והדברים מתאימים כמין חומר עם מה שכתב במדרש הגדול "ויאמר משה אסורה נא ואראה. כיון שראה ותמה על מעשה בראשית בקש לעמוד על סודו של דבר", ולכאורה תמוה מאוד מה ענין מעשה בראשית לכאן, אמנם לפי האמור אכן במראה הסנה נמסר למשה רבינו סוד מעשה בראשית.

וידוע ששם מ"ב נחלק לז' שמות, ויחד עם השמות הוא מ"ט, כנגד מ"ט שערי בינה שנגלו למשה כמ"ש בר"ה כ"א ע"ב: "חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד" וביאר הרמב"ן בהקדמת פירושו לתורה שהם חמישים מיני ידיעות בבריאת העולם, ע"ש.

כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך

עוד ענין גדול רמוז באהיה אשר יהיה שהקב"ה מתנהג עם כל אחד כפי שהוא מתנהג עם הקב"ה, כמ"ש בפי' הרמב"ן כאן: "ועוד אמר כיוצא בזה במדרש אגדה ומהו אהיה אשר אהיה, כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך", ובנפש החיים ש"א פ"ז כתב: "וכן מפרש במדרש, אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל כי שמי אהי"ה אשר אהי"ה, מהו אהי"ה אשר אהי"ה כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עמך, וכן אמר דוד ה' צלך על יד ימינך מהו ה' צלך, כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה ה' צלך, כשם שאתה הוה עמו הוא הוה עמך, עד כאן", ובחתם סופר על התורה כאן כתב: "י"ל הקב"ה אמר כלל גדול אהיה עם אשר אהיה, אני נמצא ומשגיח בפרטות עם אדם אהיה במחשבתו תמיד, ע"ד בכל דרכיך דעהו ולעומת זה והוא יישר אורחותיך, אני לדודי ודודי לי", ובחת"ס פ' ואתחנן ד"ה עוד יש לפרש כתב: "ועיין בתרגום על אהיה אשר אהיה אהא פה מאן דאהא, ועיין ברמב"ן שכונתו דהוא נמצא תמיד בכל קראנו אליו ועני יתנא, וזהו ע"י תפילתנו אני לדודי ודודי לי".

והרמב"ם במו"נ ח"ג פנ"א האריך לבאר ענין זה שהשגחת השם ית' על כל אדם היא לפי שיעור דביקות מחשבתו בהשם ית', "והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד, והאיש שלם ההשגחה אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בהשם לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו, ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל, אבל תמעט ההשגחה ההיא", יעו"ש בדבריו, וכתב שענין זה מבואר בשיר של פגעים (מזמור יושב בסתר עליון) "שהוא מספר ההשגחה

ההיא הגדולה, והמחסה והשמירה מכל הרעות הפוגעות, הכוללות והמיוחדות באיש אחד זולתי שאר בני אדם... ואחר כך נתן טעם לזאת השמירה הגדולה, ואמר כי הסבה בזאת השמירה הגדולה באיש הזה, כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי, וכבר בארנו בפרקים הקודמים שענין ידיעת השם היא השגתו, וכאלו אמר זאת השמירה באיש הזה היא בעבור שידעני וחשק בי אחר כך".

ולפי מה שנתבאר שענין זה רמוז במילים "אהיה אשר אהיה" הרומזים לשם מ"ב, נראה בס"ד לומר שמזמור זה רומז גם לדרגה של היודע שם מ"ב וזהיר בו ומשמרו בטהרה, שאדם זה הוא בגדר "יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן", וזוכה לשמירה הגדולה מכל הפגעים, שהיא מעין השמירה שזכו לה ישראל במדבר בעניי הכבוד, "על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגליך", ומה שזוכה לכל זה הוא "כי בי חשק ואפלטוהו", כ"י ב"י גימטריא מ"ב, רמז לשם מ"ב, והיודע שם זה אהוב למעלה מידה כנגד מידה, כיון שגם הוא בוער לבו בשלהבת אהבת ה', וזהו שכתוב "כי בי חשק ואפלטוהו" (והוא כמ"ש "שומר ה' את כל אוהביו") אשגבהו כי ידע שמי", בזכות שידע את סוד השם מ"ב, "יקראני ואענהו" כמ"ש החת"ס הנ"ל שזהו פי' אהיה אשר אהיה, ולכן "עמו אנכי בצרה", כמו שכתב רש"י כאן "אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות", אבל אחר כך "אחלצהו" לגמרי מן הצרה, וגם "אכבדהו", כמ"ש בקידושין ע"א שהיודע שם מ"ב נחמד למטה, וכן "אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי", דהיינו שיזכה לאריכות ימים בעולם הזה וגם יזכה לראות בישועת ה' בעולם הבא, וכמ"ש בקידושין שם שהיודע שם מ"ב נוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא".

טעם אמירת שיר של פגעים בחנוכת המשכן

והנה מבואר בשבועות ט"ו ע"ב שבחנוכת ביהמ"ק או כשמוסיפין עליו אומרים שיר של פגעים, ופירש"י שם: "ושיר של פגעים. יושב בסתר עליון ולפי שאמרו משה בהקמת משכן דכתיב ויברך אותם משה ומה ברכן יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלהינו עלינו, והכי איתא בתורת כהנים, והוא מאחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתודה", וצ"ב מה ענין מזמור זה לחנוכת המשכן, ובשלמא בבנין ביהמ"ק השני כתבו התוס' שם (ד"ה עד) שהוא כנגד האויבים שהצרו להם בעת הבנין, אך במשכן למה אמרו משה, וכן בביהמ"ק הראשון למה אמרוהו, הא אז לא עמדו עליהם אויבים.

ולפי מה שנתבאר נראה שהוא משום שסיבת השמירה מכל הפגעים היא השראת השכינה עלינו בזכות אהבת ה' והדביקות בו, וענין זה היה גם בעשיית המשכן וביהמ"ק שבזכות עבודתם ונדבת לבם שרתה עליהם השכינה כמ"ש "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ובילקוט במדבר רמז תרפ"ג איתא שכל מלכי מזרח ומערב היו רואין את ענני הכבוד ושואלים מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן, והגר"א באדרת אליהו פ' כי תשא כתב שמעלה זו היתה רק בעננים ששרו על המשכן, נמצא שרק אז נעשו ישראל בבחינת "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", וכן בביהמ"ק כתיב "נורא אלקים ממקדשך".

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס 'ויען יוסף', 'שלחן מלכים' וש"א"ס

נבואת מרים שיוולד מושיען של ישראל

וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְיָם לְדַעָה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ (ב, ד)

איתא במגילה (י"ד, א): שבע נביאות מאן נינהו וכו', מרים דכתיב (להלן טו, כ): "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" ולא "אחות משה", אמר רב נחמן אמר רב, שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן, ואומרת: עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל. ובשעה שנולד נתמלא כל הבית כולו אורה, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: "בתי נתקיימה נבואתיך". וכיון שהשליכוהו ליאור עמד אביה וטפחה על ראשה, ואמר לה: "בתי היכן נבואתך". היינו דכתיב: "ותתצב אחותו מרחוק" לדעת מה יהא בסוף נבואתה, ע"כ נוראה מהרש"א (סוטה יג, א) דאע"ג שנתאמתה נבואתה כשראה אביה שנתמלא הבית אורה, מ"מ כשהושלך ליאור נתייאש אביו ממנו.

וצ"ע, אמאי טפחה על ראשה ונתייאש שלא תתקיים הנבואה, הרי כלל הוא בידינו (רמב"ם פ"י מהל' יסודי התורה ה"ד) שאם הבטיח נביא על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר, בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טוב שיגזור הקל אפילו על תנאי, אינו חוזר, ע"כ, וכיון דהכא הנבואה היתה לטובה, ודאי שתתקיים. ודוחק לומר שחשש אולי אינה נביאה כלל, שהרי אמר לה "בתי היכן נבואתך", הרי שהאמין שנביאה ת. נראה לבאר, כי מרים התנבאה שיוולד בן לאימה, שיושיע את ישראל. נבואתה זו, סתמית היתה, שכן היא לא אמרה את שמו של המושיע ולא אמרה מתי יולד. לפיכך י"ל, כי אביה עמרם האמין לנבואתה באופן כללי, שתתקיים ביום מן הימים.

כאשר נולד משה, חשב עמרם שהנה כעת התגשמה נבואת בתו, שהרי נתמלא הבית אורה, וזה סימן כי עתיד גדול מובטח לבן שנולד. אבל כאשר נזרק משה ליאור, שבדרך הטבע לא יוכל לשרוד שם זמן רב, סבר עמרם כי אולי מבין זה היתה יכולה לבוא הישועה, אבל אין הדור כעת זכאי, ולכן עליו לחכות להזדמנות אחרת אולי תלד אשתו אח"כ עוד בן שממנו תבוא הישועה לישראל, שהרי דבר טוב היוצא מן הנביא חייב להתקיים כמ"ש הרמב"ם.

ולפ"ז כוונת דבריו לבתו: "היכן נבואתך", אין הכוונה שפקפק בדבריה וחשש שהיא נביאת שקר ח"ו, אלא י"ל שכוונתו היתה, להיכן נעלמה לה אותה הזדמנות שהיינו כ"כ קרובים אליה, לראות בן שיושיע את ישראל ויגאלם, כפי שהיתה בנבואתך, ועתה נדחית לה לזמן בלתי ידוע.

*

מניעת תינוק יהודי מלינוק חלב נכרית

וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֵל בַּת פְּרָעָה הָאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לְךָ אִשָּׁה מִיְּנֻקָּת מִן הָעִבְרִית וְתִינֹק לְךָ אֶת הַיָּלֵד
(ב, ז)

מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינוק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם (רש"י)

כתב רמ"א (יו"ד פא, ז): חלב מצרית כחלב ישראלית, ומ"מ לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית, דחלב עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, ע"כ [ובהגהות הגר"א (ס"ק לא) הביא מקורו ממשנה רבינו הכא. וראה גם ברשב"א (יבמות קיד, א) שכתב, שאף שמעיקר הדין מותר לינוק מן הנכרית, מ"מ מדת חסידות וזריזות שלא להניקו מנכרית, שחלבן מגדל טבע כיוצא בהן, וזהו שאמר במשנה רבינו ע"ה שלא רצה לינוק מן הנכרית].

ויל"ע, מה ראייה איכא מהכא לשאר תינוקות, הא הכא מפורש ברש"י (ומקורו בסוטה יב, ב) טעם שמשנה רבינו לא ינק 'לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה', ולא ראוי שפה זה ינק דבר טמא, ולא משום שיגדל בטבע כיוצא בהן, ומה ראייה לשאר תינוקות ישראלים.

ת. זה לשון הגר"א שם: "חלב עובדת כוכבים כו'. מתני' וגמ' ע"ז כ"ו א', וירושלמי שם, אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל, דכתיב והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך. אלא שר"ח כתב דוקא במקום סכנה, דבירושלמי מסיים שם, תני יונק תינוק מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה, ומביאין לו חלב מ"מ, ואינו חושש לא משום יונק שקץ ולא משום טמאה. אלמא דומיא דבהמה טמאה הוא, וכן בגמ' דידן בס"פ חרש קי"ד א', וקאמר שם התם משום סכנה א"ה כו'. וכ"מ בתוספתא דשבת, דתנא שם אין יונקין מן העובדת כוכבים ומן בהמה טמאה. אבל רשב"א כתב, דממדות חסידות הוא, לפי שחלב מגדל טבע כיוצא בו, לכן עריבו בהדי בהמה טמאה. ובמדרש רבה פ' שמות, וקראתי לך אשה מינקת כו' וכי אסור היה למשה לינוק מחלב עובדת כוכבים לא כן תנינא, אבל עובדת כוכבים מניקה כו' פה שעתיד לדבר כו' וז"ש ומ"מ כו' דחלב כו'. ר"נ רפ"ב דע"ז עכ"ל.

דברי הגר"א בביאורו במדרש לגבי סירב משה לינוק מן הנכריות, לא באו להביא ראייה לטעם שהרמ"א הביא שחלב הנכרית מוליד טבע רע, שהרי שם באמת היה לו טעם אחר כמפורש שם שהיה עתיד לדבר עם השכינה, ואף הגר"א עצמו מביא טעם זה בדבריו, ולא הביא הגר"א ראייתו, אלא לדחות את דברי התוספתא, שממנה משמע שהאיסור לינוק מן הנכרית הוא איסור מדינא, לפי שהנכרית היא כמו בהמה טמאה וכמו שאסור לינוק מבהמה טמאה אסור לינוק ממנה. וע"ז הביא הגר"א דליתא, שאין הדבר אסור מדינא אלא רק ממידת חסידות וכמו שכתב הרשב"א, ולפיכך הביא את דברי המדרש התמה על סירובו של משה וקאמר: "וכי היה אסור למשה לינוק חלב מהעובדת כוכבים, לא כן תנינא, אבל עובדת כוכבים מניקה?" הרי שלפרט זה, באמת יש ראייה שלא כדברי התוספתא, שאין הדבר אסור מדינא, אחרת לא היה לו למדרש לתמוה על משה, אלא מוכח שרק חומרא היא כמש"כ שם.

*

תרגום תיבת "ילדים"

וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים (א, יז)

אונקלוס תרגם: "וקימא ית בניא".

והנה בתרגום המילה "ילדים" במרחבי התורה, מצינו שאונקלוס תרגם בכמה אופנים. בפרשת וישלח (ל"ג, א) על הפסוק: "ויחץ את הילדים" תרגם התרגום "בניא". ושם (לג, יג) על הפסוק: "אדני יודע כי הילדים רכים", תרגם "וינקיא". ובפרשתנו (ב, ו) על הפסוק "ותשם בה את הילד" תרגם "רביא".

וביאור השינויים בג' המקומות הנ"ל מובן היטב למתבונן, שבפסוק "ויחץ את הילדים", התורה באה לומר שהוא העביר את צאצאיו, ובזה התרגום הוא "בניא", אולם כשיעקב מדבר שם בהמשך עם עשיו, הוא בא להדגיש את רכותם של הילדים, ובזה התרגום המתאים הוא "ינקיא".

והחוט המשולש לא במהרה ינתק, דבהתייחסות לנתינת משה רבינו בתיבה נוכן בהמשך כשבת פרעה מוצאת אותו { התרגום המתאים הוא "רביא", שהוא התרגום הרגיל של ילד } כמבואר בגמ' סוכה ו, ב, וברור שלא שייך לתרגם בניא באשר לא היה בנה, וגם תרגום ינקיא לא שייך, באשר אין שם הדגשה מיוחדת על החולשה והרכות של הנער.

ומתוך בירור השינויים, יש להבין את לשון התרגום שתרגם כאן "בניא", אע"פ שהם לא החיו את בניהם ממש, והתרגום היותר מתאים כאן הוא לכאורה "רביא", ודו"ק.

והאמת היא, כי בכל מקום בו מופיעה בתורה לשון "ילדים" בלשון רבים, כאשר פירוש התיבה היא שמדובר בבניו של אותו אדם, מפרשו התרגום בלשון "בניא", וכן הוא אצל יעקב אבינו באותה פרשה, בפסוק: "ויחץ את הילדים" {ל"ג א'}, וכן שם {פס' ה'} "וירא את הנשים ואת הילדים וגו'", ויאמר הילדים אשר חנן וגו', בכולם תרגם אונקלוס "בניא". וכן הוא בכל המקומות בהם מופיע שורש "ילד" בלשון רבים, כגון "ילדיו" {ברא' ל"ב, כ"ג}, "תנה את נשי ואת ילדי" {ל', כ"ו}, "ילדיהן" {ל"ג, ב', ו'}, "ילדיה" {שם פס' ב', וז', וכן שמות כ"א, פס' ד' וכ"ב}, התרגום הוא על זו הדרך "בנוהי", "בני" "בנהא".

מלבד ב' מקומות בלבד, בהם נוסף שם תואר בצמוד לשם הילדים, והם "הילדים רכים", וכן מה שנאמר בפס' אח"כ: "ולרגל הילדים", שם תרגם אונקלוס לפי הענין כאמור "ינקיא", כי בא ללמדך שרכים היו, ולא רק שהיו ילדיו.

לעומת זו מילת "רביא", מופיעה בתרגום כל אימת שמופיע ענין ילד קטן, כגון גבי ישמעאל שקטנותו, בפסוק: "ואת הילד וישלחה" {כ"א, י"ד}, ושם: "ותשלך את הילד", "במות הילד" {ט"ו-ט"ז}, כאשר המדובר שם באמת על ילד קטן. {שלא כיוסף, שם אמר אביו "הילד איננו", למרות שהיה גדול, ושם תרגמו אונקלוס "עולימא ליתוהי", וכן "אל תחטאו בילד" תורגם על זו הדרך}. וכן ביצחק בינקותו {כ"א, ח'}: "ורבא רביא", ולכן לגבי משה רבינו כאמור.

מכאן מתחזקת השאלה, מדוע תרגם כאן התרגום תיבת "הילדים" בלשון "בניא", הרי כאן זה המקרה היחיד שבו מדובר על ילדים ותינוקות שאינם בניהם ממש, ובכ"ז מתרגם

התרגום זאת בלשון "בניא". וואע"פ שלא מצאנו לשון "רביא" על לשון רבים בתורה, אינה קושיה, כי מ"מ מצויה היא בתרגום יונתן על הנ"ך לרוב.

ולפיכך נראה כי בא התרגום להשמיענו, כי אע"פ שהילדים שהצילו לא היו ילדיהן ממש, כיון שהם הצילו אותם והשאירו אותם בחיים, נקראו ילדים אלו על שמן, כאילו ילדו אותן. ועל דרך שאמרו במגילה {י"ג ע"א}: "כל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", וכע"ז איתא בסנהדרין {י"ט ע"ב}: "רבי אלעזר אמר מהכא גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה. וכי יוסף ילד? והלא יעקב ילד. אלא, יעקב ילד ויוסף כילכל, לפיכך נקראו על שמו" ע"כ.

ובסוטה {י"א ע"ב} איתא, כי המיילדות דאגו לקיום הילדים ממש, וז"ל: "ותחיין את הילדים - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון" ע"כ.

וביתר פירוט מופיע במדרש {שמו"ר פ"א}: "למה הוצרך הכתוב לומר ותחיין את הילדים, יש קילוס בתוך קילוס לא דיין שלא קיימו את דבריו אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות, יש מהם שהיו עניות והולכות המיילדות ומגבות מים ומזון מבתיהם של עשירות ובאות ונותנות לעניות, והן מחיות את בניהן, הוא שכתוב ותחיין את הילדים, דבר אחר, ותחיין את הילדים, יש מהם שראוים לצאת חגרים או סומים או בעלי מומין או לחתוך בו אבר שיצא יפה, ומה היו עושות עומדות בתפלה ואומרות לפני הקדוש ברוך הוא אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, דבריק אנו מבקשות לקיים, רבון העולם יצא הולד לשלום שלא ימצאו ישראל ידיהם להשיח עלינו לומר הרי יצאו בעלי מומים שבקשו להרוג אותם, מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויוצאין שלמים" ע"כ.

הרי לך כי המיילדות עשו את הכל כדי שהילדים הנולדים ישארו בחיים, וישארו שלמים ולא בעלי מומים, ואף דאגו לכולם לרווחתם וחיותם גם לאחר הלידה. ואם מצאנו שהמגדל יתום נקרא "כאילו ילדו", כל שכן שהגורם שהולד ישאר בחיים שנקרא הילד על שמה של המיילדת, כאילו הוא בנה ממש.

ועוד יש לחדד ולהוסיף כאן, כי דאגתם של המיילדות להשאיר בחיים כל ילד מישראל ואף להתפלל עליו מעומק הלב, היה מחמת שהם החשיבו כל ילד שנולד מישראל כאילו היה בנם ממש, ולכן היה דאגתם עליו עצומה, עד שהעדיפו לסכן את חייהם במסירות נפש עצומה כנגד גזירת פרעה, דבר שאינו מצוי שיסכן אדם עצמו וחייו עבור אדם זר, יהא אשר יהא. רי לך כי ההרגשה שכל ילד הוא כאילו בנם ממש, הוא זה שהחזיק את מחשבתם של המיילדות, ולכן התאמצו כל כך עבור כל ילד וילד שנולד.

ולפי זה שפיר אף כאן תרגם אונקלוס לתיבת הילדים בשם "בניא", כי אע"פ שלא היו בניהם ממש מ"מ נחשבו הם כבניהם ממש, מחמת שזכו להשאירם בחיים, ומחמת שמסרו עליהם את נפשם.

חזרת הש"ץ / הרב אברהם שץ, ראש כולל טהרות 'תפארת שלמה' בשכונת רמת שלמה, ירושלים עיה"ק

יסוד עצום בחינוך של הג"ר שניאור קוטלר זצ"ל שלמד מפרשתינו פרשת שמות

נפתח במאמר הרה"ג ר' שניאור קוטלר זצ"ל 'תפקיד המחנכים בימינו' (והנלמד ממנו ביסוד הרוע של לשון הרע) (מודפס בספר אוסף חידו"ת לר' אהרן קוטלר עמוד 413) ומתוך חביבות הלשון נעתיק כלשונו.

בספר שמות (ד' ח') "והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האות הראשון והאמינו לקל האות האחרון" ומבאר רש"י "משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך". ולכאורה, מה מדה היא זו לגלות לישראל שסיפר עליהם לה"ר. וכבר היה לעולמים שכתב הח"ח בספרו כי המספר לה"ר על חבירו חוטא לחבירו וצריך לבקש מחילה הימנו, וכשהגיעו הדברים לפני רבי ישראל סלנטר זצוק"ל תמה ושאל, אם האיש החוטא זקוק למחילה בכדי שיתכפר לו - מהיכן יש לו את הזכות לצער בשביל כך את זולתו כשיגלה את אזנו שסיפר עליו לשון הרע.

אכן במעשה שלפנינו הדבר מחוור לאשורו. וכי מה היה הלשון הרע שדבר משרע"ה על ישראל, הוי אומר "והן לא יאמינו לי", דהיינו שחשש פן לא יקבלו ישראל את דברי שליחותו בשם ה', והנה ממצע הדברים עלול מישהו לטעות, כאילו ידע כל אחד מישראל שהוא מאמין ורק משה רבינו ע"ה לא ידע, וודאי אינו כן, כולם לא ידעו, והחידוש הוא שאפילו משה רבינו לא ידע, אף שהיה אדון הנביאים, והשכינה מדברת מתוך גרונו, (א"ה ואף שהיה רועה ישראל וליבן של ישראל שהכירן יותר מאשר הכירו את עצמן) אפילו גדול בענקים שכמותו לא עמד די הצורך על רוממות הנשמה הישראלית ולא השכיל לדעת עד כמה מושרשת האמונה בחביונה, ואם משרע"ה לא ידע, יהודים אחרים ודאי לא ידעו, עד שהיה צורך פשוט לגלות להם ענין מופלא זה, דעו שהנכם מאמינים בני מאמינים, האמונה גנוזה במעמקי הנפש שלכם, ומשום כך לא היה ביכולתו לוותר על ההודעה שסיפר לה"ר עליהם, לא לצערם בא כי אם לשמחם, לבשרם בשורה טובה, כי הנקודה הפנימית שלהם יקרה מכל יקר.

וזהי המשימה הגדולה המוטלת האידנא עלינו, לגלות ולחשוף את הנקודה הנפלאה שנחבאת בכל נפש יהודית, את גרעין הקדושה, למען ידעו ההורים והילדים עצמם וכל איש ישראל עד מה עמוקה אמונת אומן המושרשת בקרבו של כל ינוקא מישראל.

ואיננו רשאים להשתמט ממילוי משימה זו, וזה נלמד מהמשך דברי רש"י הנזכרים - משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך, "שכבר למדו בכך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה". מדברי רש"י

אלו עולה חידוש גדול כי מתחילת הענין לכאורה השתמע שמדובר בצרעת הבאה כעונש על לה"ר, וידו של מרע"ה נצטרעה משום שדיבר לה"ר על ישראל, אולם מסוף הענין מתחוור ועולה לקח חדש. מרע"ה הקב"ה נטע בו כוחות להשפיע רוחניות בישראל ולקרבתם אל השכינה, ולכן הוטל עליו להוציא את עם ישראל ממצרים ולחשוף את הטוב הגנוז בהם, ומכיון שפקפק אם אמנם גנוזה בחובם נקודת הקדושה והיה מתעכב מלילך ולהאיר להם, הרי זה מצדו פגם, ולפי ערכו מזכירין אותו בנשימה אחת עם "המזדווגין להרע להם", הכיצד היסס ופקפק אם בני ישראל מאמינים ולא נודרו להביא את אמונתם החבויה בעומק לידי גילוי.

וכיוצא בזה אנחנו אם כעת הזמן מוכשר לרומם ולנשא את הכלל, ואיננו ממלאים כראוי את שליחותינו, הרי אנו ח"ו כמזדווגין להרע לישראל. **ע"כ לשונו הנוגע לענינינו.**

אלו דבריו הנפלאים של הגר"ש קוטלר בביאור דברי רש"י המחודשים. אך עדיין נותר לנו קושי בהבנת דברי רש"י מה שעורר הגאון זצ"ל, שהרי רש"י כתב "משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך, שכבר למדו בכך שהמזדווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה" הרי שפתח ב"לשון הרע" וסיים ב"להרע להם" כי פרעה ואבימלך לא דברו לה"ר ואף דהגאון ביאר היטב אמאי חשיב להרע להם אך א"כ מדוע כתב רש"י דהצרעת היתה על לה"ר שדבר עליהם הא הצרעת היתה שהרע להם כמו פרעה ואבימלך.

ונראה לבאר ע"פ דבריו דכל ענין הצרעת שבאה על לה"ר הוא גם כן ענין זה דעיקר הלה"ר הוא שמתמקדים ברע של הנפש היהודי וזה באמת מחשיך את אור הנפש הישראלית כי העיקר בנפש היהודי זה האור החבוי בה וכשמתמקדים בה מאירים את האור החבוי וכשמתמקדים ברע מחשיכים את האור החבוי ועל נקודה זו הצרעת באה על לה"ר כי מצורע קרוי על שם "מוציא רע" דהיינו שבמקום להוציא את הטוב מהנפש הישראלית הוא מוציא את הרע, ובגמ' ערכין דף ט"ז מבואר דצרעת באה על לה"ר היכא דאהנו מעשיו ויש לבאר אהנו מעשיו על דרך זה שהצליח למקד את המבט על הרע וכך להחשיך את אור נפשה הישראלית, נמצא שיסודו של הגר"ש קוטלר אינו יסוד בדברי מרע"ה בלבד כי אם יסוד בכל דיבור של לשון הרע. וכמו שהוסיף הגר"ש זצ"ל את היסוד העצום שאפי' אי אימון בנפש היהודי הוא בבחינת לה"ר.

ולכן אין סתירה בין פתיחת דברי רש"י דביאר דהצרעת על לה"ר לבין סוף דברי רש"י דהצרעת הוא על המזדווגין להרע להם, דזה וזה שוין, הלה"ר הוא להזדווג להרע לישראל.

ואפשר לבאר דהצרעת היא מראה לבן דהיינו שהעור מתעבה ומסתיר את אור הנפש כי האודם הנראה בעור בא מהדם ו"הדם הוא הנפש" דהיינו דצרעת היא מחלה שמוסתר בה האור הבא מהנפש ולכן יש מראה לבן ובתרגום אונגלוס מתרגם צרעת "מכתש סגירו" וראיתי באור גדליהו שביאר התרגום כנ"ל דהצרעת היא שאור הנפש סגור ואינו מאיר החוצה ולכן זה נקרא סגירו. ולפי מה שנתבאר דבלשון הרע מסתירים את אור הנפש של

היהודי מבואר היטב שענשו הוא דוקא צרעת שמסתירה את אור הנפש של המדבר כיון שכשאדם מסתיר את אור נפש הישראלי מיד אור נפשו מוסתר.
שנזכה להאמין באור החבוי בנפש של כל יהודי ומתוך כך גם באור החבוי בעצמינו ונביאו לידי גילוי וכך נזכה להאיר את אורו של משיח צדקינו בב"א.

חלקו של ידיד / הרב משה יעקב הלוי קנר, מח"ס 'שפתי מלך' על הרמב"ם, כותב 'איגרת לידיד' (טורונטו - קנדה)

בענין היתר חלב מקרא דזבת חלב ודבש

וַאֲרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מְצָרִים וּלְהַעֲלֵתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחֹבָה אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חָלָב וּדְבַשׁ [שמות ג, ח] והנה אי' בכורות ו: וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי, וכו' ומסקינן שהיתר חלב הוא מתלתי קראי, או מדכ' ואת עשרת חריצי החלב ששלח ישי לבניו [ואין דרכה של מלחמה לסחורה]; ואיבעית אימא מהכא ארץ זבת חלב ודבש ואי לא דשרי משתבח לן קרא במידי דלא חזי? ואי בעית אימא מהכא לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב עכ"ל.

והנה הרמב"ן בהל' בכורות שם נקט רק הך קרא **דזבת חלב ודבש** שהוזכר בפעם ראשונה בתורה, בפרשתנו. ובמהרי"ט אלגאזי על דברי הרמב"ן שם, הביא קו' בשם מהר"ש גרמיזאן דאכתי איכא למימר דמיירי בשחוטה, בנוסף לזה הק' בנוב"י תנינא יו"ד סי' ל"ו דדילמא מיירי קרא דזבת חלב ודבש בבן פקועה דחשיב כשחוטה. ותירץ הנוב"י שעל הראיה מזבת חלב אין קושיא כי על חלב שחוטה או חלב בת פקועה שהוא לא שכיח, לא שייך לשון זבת.

ונמצא שעל שתי הראיות יש קושיות, על חריצי החלב ששלח ישי, ק' שניהם דילמא מיירי בשחוטה או בן פקועה, ועל לכו שברו ואכלו, ק' מבן פקועה, [דעל חלב שחוטה אולי יש פגם בטעם ולא היתה התורה ממשילה בו ע' נוב"י]. ולכן בחר הרמב"ן **דרש מבורר שאין עליו קושיא והוא המקרא של ארץ זבת חלב ודבש.**

*

והנה לכאן' הי' אפשר להעיר מהא דכתובות קי"ב. ארץ צבי- מה צבי זה קל מכל החיות אף ארץ ישראל קלה מכל הארצות לבשל את פירותיה אי מה צבי זה קל ואין בשרו שמן אף ארץ ישראל קלה לבשל ואין פירותיה שמנים תלמוד לומר **זבת חלב ודבש, שמנים מחלב ומתוקים מדבש.** ע"כ וא"כ דילמא פירושא לאו דווקא חלב אלא רק משל הוא ולא משתבח בי' ממש. ולפ"ז צ"ע לכאן' על הרמב"ן דנקט רק הך בזבת חלב ודבש ודילמא מיירי קרא באיכות הפירות כדאי' בכתובות כנ"ל.

ועוד ראיתי מקשים, שהתרגום יונתן מתרגם זבת חלב ודבש בפרשת שמות: לארעא עבדא חלב ודבש ובפ' עקב תרגם כהך דכתובות: ארעא דפיראה שמינין כחלב וחליין כדבש. וצ"ע. וי"ל ששני הדברים מתיישבים כאחת, דהנה וודאי אין מקום להכחיש מציאות חלב ודבש כפשוטו, שהרי בפירוש העידו כמה אמוראים בכתובות [קי"א:]: רמי בר יחזקאל ועוד על זבת חלב ודבש במציאות של ארץ ישראל.

בענין היתר חלב מקרא דזבת חלב ודבש

אלא שדבר הלמד מענינו הוא, דבפרשת עקב כתב על האדמה ולאחר שהזכיר ארץ זבת חלב ודבש ממשיך, בנתינת טעם כי הארץ בענין בהשקאת הארץ לצמיחת הפירות, וממילא מתפרש ארץ זבת חלב ודבש על איכות הפירות ומשל הוא. ואילו בפרשת שמות זבת חלב ודבש מתפרש הדבר כחלב כפשוטו.

ולפי זה לא סתרי אהדדי גם הך דכתובות [דמיירי במשל לאיכות הפירות] ודבכורות [חלב ממש], דחד מיירי בקרא דפרשת שמות וחד מיירי בקרא דפ' עקב, ואם כן לא קשיא על הרמב"ן דילמא מיירי באיכות הפירות, שכן חד קרא וודאי מיירי בחלב ממש והוא הפסוק בפרשת שמות ודו"ק.

ובזה י"ל על קו' השפ"א בבכורות שם וז"ל ק"ק דלא מייתי מחמאת בקר וחלב צאן וכ' המגיה [חתנו הגרי"מ בידרמאן זצ"ל] ואין לומר משום די"ל כפי' התרגום שם [על ביזת המלכים]. וכו' דא"כ גם מה דמייתי בגמ' מדכתי' זבח חלב ודבש י"ל כדאי' בכתובות (ק"ב). שפירותי' שמנים מחלב ומתוקים מדבש. ולפי הנ"ל, שייך להתייחס גם לתרגום יונתן. שכן תרי קראי איתנהו וכפי שמחלקן תרגום יונתן כנ"ל.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

במראה ה"סנה", משה רבינו "לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה"

בשעת החזיון האלוקי שנגלה למשה רבינו בסנה נאמר בכתוב (שמות ג ה): ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא: וברמב"ן כתב וז"ל: אל תקרב הלום - לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלהים (להלן כ כא). וכן ענין הסתרת פנים, שעדיין לא עלה למה שנאמר בו ותמונת ה' יביט (במדבר יב ח):

ועולה מדברי הרמב"ן שמשה לא הגיע לדרגתו הגדולה אליה הגיע אחר במתן תורה [אמנם מ"מ ראה דבריו (שמות ג יג): ששאל משה כשביקש ממנו הקב"ה להודיע שהנה הגיע את הגאולה, ושאל משה להקב"ה, "ואמרו לי מה שמו", וכתב וז"ל ולפי דעתי היה משה גם בעת ההיא אב בחכמה גדול במעלת הנבואה, ודרך שאלה בקש שיודיעהו מי השולח אותו, כלומר באי זו מדה הוא שלוח אליהם.

וכדברי הרמב"ן כן הוא מפורש ברמב"ם. ושם דבריו נסובים על ההבדלים בין נבואת שאר נביאים לבין נבואת משה רבינו וכתב (יסודי התורה פ"ז ה"ו): כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו. לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם.

ושם כתב עוד הבדל בין שאר נביאים לבין משה רבינו וכתב וז"ל: ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקין עור פניו ונתקדש מכמלאכים.

וא"כ עולה מפורש מדברי הרמב"ם, שאחר מתן תורה עלה בדרגה וכלשונו "לא חזר להלו הראשון לפיכך פרש מן האשה לעולם ונקשרה דעתו לצור העולמים.

הרי שמבואר שדרגת נביאותו של משה רבינו החל ממתן תורה היתה אחרת משאר נביאים, ומ"מ עד שעת מתן תורה היה בדרגה נביא, ורק ממתן תורה ואילך היתה שונה נביאותו משאר נביאים.

ומה שנשתנתה דרגתו דווקא לאחר מתן תורה. כתב רבינו המשך (משך חכמה יתרו כ יח): וביאר, שקודם מתן תורה כשראה את המלאך בסנה נאמר בכתוב (שמות ג ה) "של נעליך מעל רגליך".

וביאר הכונה בזה "התפשטות חומרו וכוחות גופו כי מה לחומר במקום אדמת קודש" אכן אחר מתן תורה, ועל ידי ההנהגה על פי דרכי התורה הלא גם החומר יזכה להיות אור מזהיר ואוהביו יאירו כשמש בגבורתו ויהיה נצחיי קיים לא כן אחרי קבלת התורה עלה בהר סיני עם חומריותו וזהו "מה לילוד אשה" הוא החומר בינינו שבת פח.

והיינו שמכח תורה זכה לזיכוך החומר, ולא היה הפרש החומר מונע בעדו מלעלות עם חומרו השמימה לפי שנתקדש בקדושת התורה.

וכל האמור מתבאר שדרגת משה רבינו קודם מתן תורה היתה כשאר נביאים,

מעתה יש להקשות, ויש להקדים לקושיה זו, שנביא, כיצד יודעים האם הוא נביא אמת או שקר, וביאר הרמב"ם, (יסודי התורה פ"י ה"ד) שיש הבדל בין נבואת פורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה כתב לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה וכו

אכן בנבואה לטובה כתב: אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור האל אפילו על תנאי אינו חוזר, ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לצדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו, וזה מפורש במסכת שבת, הא למדת שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא

ומקור דברי הרמב"ם הללו (ברכות ז א): נאמר: כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו. ומבואר שכל שנאמרה נבואה לטובה אין היא תלויה במעשה האדם אם יחטא ולעולם היא קיימת.

מעתה הקשה הצ"ח שאחר המתבאר שנבואה לטובה לא שייך חזרה, הקשה שבגמרא (ברכות ד ע"א) נאמר על הכתוב: עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו קנית; עד יעבר עמך ה' - זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קנית - זו ביאה שניה; מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא.

וברש"י שם (ד"ה ביאה ראשונה): שבאו בימי יהושע. ביאה שנייה - כשעלו מגלות בבל בימי עזרא, ראויים היו ליעשות להם נס - לבוא ביד רמה. אלא שגרם החטא - ולא הלכו אלא ברשות כורש, וכל ימי מלכי פרס נשתעברו להם, לכורש ולאחשורוש ולדריוש האחרון.

והקשה הצ"ח, והרי כאן זה הבטיח הקדוש ברוך הוא לישראל ע"י נביאו משה רבינו ע"ה לעשות נס בביאה שניה כמו בביאה ראשונה, ואעפ"כ גרם החטא לבטל הבטחה זו.

ובצל"ח שם בברכות תרץ שבנביא אמת נביאותו היא לאות שהוא נביא אמת. ולכך אם לא תתקים נביאותו לטובה, יפקפקו על נבואתו משום כן כל שהנבואה לטובה לא שייך שתהא חזרה ממנה.

אמנם לזה ביאר שכל זה בשאר נביאים, אכן משה רבינו שכתב הרמב"ם (יסודי התורה פ"ח ה"א) וז"ל: ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא

אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה
משה לך אמור להן כך.

ועוד כתב שם הרמב"ם: ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת
שאינן בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך
יאמינו לעולם. וסיים דבריו שם: מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת
לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

ומבואר שמשם רבינו קיבל חותמת שנאמנותו היא ללא סייג.

מעתה ביאר שבנבואת משה לא שייך פקפוק שהרי בו נאמר ובך יאמינו לעולם, וא"כ
דווקא בשאר נביאים שייך לפקפק בדבריהם שאין הם נביאי אמת, וממילא לכך לא שייך
חזרה בנבואתם כל שנתנבאו לטובה.

אכן משה רבינו כאמור בו אין שייך פקפוק שלא יאמינו בו, ומשום כן שייך בנבואת משה
אף שהיתה לטובה שיגרום החטא, ומשום כן לא זכו בימי עזרה לעלות ביד דמה לפי שגרום
החטא כאמור.

ומדברי הצ"ח עולה, שנבואת משה רבינו בשירת הים וע"ז כתב שהיה שייך שתתבטל
נבואתו כיון שנבואת שלא שייך פקפוק על נביאותו כאמור.

מעתה יקשה שמדברי הרמב"ן וכן הרמב"ם עולה שדרגת נבואת משה רבינו השונה
משאר נביאים לא היתה אלא ממתן תורה, וא"כ קודם מתן תורה הרי הוא כשאר נביאים
ששייך פקפוק על נביאותו, וא"כ תחזור הקושה מדוע גרם החטא בימי עלית עזרא והרי
היתה נבואה לטובה ושוב לא שייך שתבטל.

אכן, נראה שאין קשה כלל, והוא שאף אם נאמר שדרגת נבואת משה רבינו בשעת שירת
הים היתה כשאר נביאים, מ"מ הואיל וממתן תורה העיד עליו הקב"ה ובך יאמינו לעולם,
שוב עדות זו, הועילה אף למפרע שמשם רבינו הוא נביא ה' ואין בו שום פקפוק.

וממילא הואיל וכן, מה שנתנבא משה רבינו בשעת ים סוף אף על עלית עזרא שיעלו ביד
כמה, שוב אין הוא כשאר נביאים וממילא שייך שיגרום החטא כאמור.

ונמצא אף שמחד בשעת קריעת ים סוף לא היה בדרגתו העליונה בנבואה, מכל מקום,
נתגלה למפרע שנביאותו היא אמת ולא שייך בה פקפוק.

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

נקודות חיזוק - מחיי מו"א הגאון רבי מנשה מנשה זצוק"ל

בבואי לכתוב על מו"א עט"ר חסידא קדישא ופרישא, הגאון רבי מנשה מנשה זצוק"ל, אשר הרביץ תורה בעדרים במשך קרוב ליובל שנים בישיבת 'אור החיים'. בראשות הגאון רבי ראובן אלבו שליט"א. אוחו אותי פחד וחלחלה, כי מצד אחד, אינני ראוי מצד מיעוט ערכי, ומאידך כיון שזכיתי להיות בנו, ולראות דרכו והנהגתו יש לי חיוב לספר ולומר את שראיתי.

ואמנם להקיף את חיי מו"א בלתי אפשרי [הן מצד הזמן, והן מצד היכולת שלי], וכ"ש שלעסוק בדרגות הגבוהות שאליהם הגיע בימי חייו, שדורנו רחוק מהם.. וכמו שהמליצו בזה 'זה דור - דור שוא'... אין בו תועלת, לזה כתבתי חמש נקודות שלדעתי בלטו בהנהגתו [התמדה, ויר"ש וידיעה בלימוד הם דברים שאפשר עוד למצוא באחרים..], ואנו גם יכולים ללמוד מהם, ואף אם לא נגיע לשלמות כמותו נזכה להדבק בו מעט..

אחי הקטן רבי דוד שליט"א אמר 'בשבעה' משל נפלא: יש שוקולד מיוחד שעולה יותר משוקולד רגיל שכתבו עליו שהוא 'בנגיעות' דבש.. מה הפירוש? מי שטועם אותו לא מרגיש מיד את הדבש, צריך למשמש בטעם ואז הוא מרגיש 'נגיעה' של דבש... וכמו כן בעניינינו לזכות בדרגות של מו"א.. אני יודע שזה קשה עד בלתי אפשרי.. אבל 'נגיעות' מחיי מו"א שייך.

כבוד בית כנסת

אבא, היה מקפיד מאוד בכבוד 'בית הכנסת'. ומעולם לא שח שיחת חולין בתוך בית הכנסת, כל מי שרצה לדבר איתו בעסק חולין ידע, שאפשר רק 'במטבח' או מחוץ לבית הכנסת. ואמנם להקפיד בדבר זה בשעת התפילה היא 'מעלה' שאולי מצויה.. אבל אבא היה 'רוב הזמן' ביום נמצא בתוך בית הכנסת [או בית מדרש], וכל הזמן לא היה מדבר כלל דברי חולין.

כשהיינו ילדים אבא הקפיד עלינו הרבה בדבר.. והרבה להוכיח אותנו, גם בקרב המתפללים [בבית כנסת הספרדי בסנהדריה מורחבת המכונה 'הצריף']. ידעו שאבא מקפיד בזה, ונוהרו בזכותו בדבר זה.

גם בצורת הכניסה לבית הכנסת, אבא היה לו הנהגה לעמוד בחוץ כמה דקות לפני כניסתו ולהתכונן 'להיכנס' לבית הכנסת בדחילו ורחימו..

כבוד חכמים

אבא מארי, היה לו כבוד חכמים בצורה מאוד מיוחדת, וראינו זאת בהרבה הזדמנויות, מי שח"ו דיבר איזה התחלה של דיבור שיכול להישמע ממנו איזו נגיעה בכבודו של חכם. אבא היה מיד עוצר אותו, שהייתי בחור צעיר [בישיבה קטנה], נפגשתי בחתונה עם קרוב

שלמד בישיבה קטנה שלמדתי בה, ודיבר על איזה רב, במנגינה לא כ"כ ראויה.. אבא נזף בי כ"כ איך העזתי לדבר עם כזה בנ"א..

כשהרב אלבו שליט"א היה עושה איזה אירועים בהשתתפות מרן הגרע"י זצוק"ל, ואבא היה חייב לשבת ליד חכם עובדיה.. ראיתי שצורת ישיבתו ליד הרב, בריחוק חצי מטר.. וגם היה יושב באלכסון.. להראות שהוא בכלל לא 'ראוי' לשבת באותו שורה עם 'מרן'..

חשוב לי להדגיש שאבא היה תלמיד מובהק למרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זיע"א, והיה עושהו כתר לראשו בכל הזדמנות, [נורבים הסיפורים על הכבוד הרב שהחכם חלק למו"א.. ואין כאן המקום]. אבל הבולט בזה, שאבא לא ראה 'סתירה' כלל במה שהוא תלמיד של הגרב"ץ לכבוד שחש למרן זיע"א.

אספר איזה מעשה שהיה בקטנותנו, שבאחד מתקופות 'ימי הבחירות' כמה ילדים מהשכונה קיללו את מרן קללות נמרצות רח"ל, כדרכם של ילדים מ'שותא דינוקא בשוקא... וד"ל.. ואחי ואני חזרנו לבית בוכים ומבוויישים שכך אמרו על הרב 'שלנו'. אבא שאל מיהם אותם ילדים? ואמרנו פלוני אלמוני שאביו ת"ח... אבא אמר בואו איתי עכשיו.. אנחנו רעדנו, פחדנו שאבא יצעק על אותו אדם [בכל הקשור לקדושת שמים אבא היה מקפיד מאוד]. אבא כפה עלינו והיינו חייבים לבוא איתו.

נכנסו לבית של אותו ת"ח, ואבא פתח גמ' ושאל את אותו ת"ח כמה שאלות בפשט הגמ'.. ואבא דחה את דבריו.. השאיר אותו בצ"ע.. ואז אבא השיב על כל השאלות. ואמר את כל זה למדתי מחכם עובדיה.. והלכנו.. אבא לא רצה 'לחנך' את אותו אדם כלל.. הוא רצה שאנחנו נצא עם הרגשת גאווה שאין על 'החכם'.. ושלא נבוש כלל.

דרכו בקודש היה לקחת אותנו בכל 'חג' להתפלל עם חכמים [מרן זיע"א, הגרב"ץ, חכם מרדכי אליהו, ועוד..] שנוכה לראות את פניהם.. ולהתברך מהם, וזכורני שבחג פסח, שיצאנו מהתפילה, אבא הקשה קושיא ואמר מי שיתרץ לי יקבל סכום כסף נכבד.. ושאלתו הייתה למה כל המתפללים נהגו בכזאת 'יראה' אף אחד לא קם.. לא צעק.. וכו'. כמובן שכל אחד ביאר בלשונו שהסיבה לכך הוא משום 'שהחכם' כאן כולם יראים ממנו.. ואבא 'שילם' לכולנו.. והוסיף להאריך מה זה יראת חכמים וכבודם..

מרגלה בפומיה, בשולחן שבת, את הפסוק שנאמר על התורה: "בי מלכים ימלכו". (משלי ח, טו). ועל כרחך שהממליך את המלך גדול ממנו. וכן אמרו חז"ל (גיטין סב.) רבנן איקרו מלכי. ותמיד היה שואל, אם יש איזה אדם 'חולה' ממי הוא הולך לבקש 'ברכה'.. מרביץ? מפרס?.. רק ממרן! כך היה מחדיר מה זה כח התורה, ומה כוחם של חכמי ישראל.

כבוד הזולת

מי שזכה לראות את פניו המאירים של אבא לכל אדם באשר הוא, היה מן הפלאות, איך היה מתייחס לכל אדם ומקדים שלום לכל אחד, והיה מרבה לדבר עמנו שמי שמכבד את השני.. זה לא מוריד מכבודו.. ולא מוריד מהחשבון בנק שלו.. ולא משאר אבריו.. הוא ישאר שלם! ורק השני ישמח ויתגדל לא על חשבונך.

סיפור מוצל מאש.. שמענו בשבעה מאחד מהתלמידים שבא בשעת 'ארוחת צהריים' ואני רציני שיבוא אח"כ ומרת אמי אמרה, ח"ו הוא טרח לבוא.. תשבו איתו 'במטבח'. ושם שמענו דבר מבהיל: תלמיד שבא לישיבה והתקשה בלימוד.. אמרו לו לך לרב מנשה אולי יעזור לך.. אבא אמר לו שהוא מוכן ללמוד איתו ביחידות **בחצות לילה**, וכך היה תלמיד זה היה בא כל לילה ואבא למד עמו מסכת כתובות בעיון, לאחר איזה חודש אמר לו שהוא לא יכול להמשיך ללמוד איתו בעיון.. כי חושש הוא שהיות והתלמיד לומד אצל רב בשיעור יותר נמוך משל אבא.. והתלמיד ישאל את הרב איזה שאלה שלא יהיה לו תשובה.. הוא **חושש מחלישות דעתו..**

אבא שאל אותנו אם הוא סיים מסכת כל שהיא.. וקבעו ללמוד מסכת מגילה.. וכשסיימו מרת אמי תחי' לאוי"ט אפתה לכבודם 'עוגה'.. וככה במטבח.. עשו שניהם סיום מסכת. זמנו של אבא היה מדוד על הדקות.. ממש, אבל לא כשהיה מדובר בעידוד תלמיד.. בשמיעת צרותיו. לבכות עמו.. כפי שהעידו רבים מתלמידיו. וסיפור מיוחד זכור לי שאבא הגיע לשכונת 'פסגת זאב' להשתתף בסעודת סיום מסכת של איזה תלמיד.. כדי להראות לו כמה הוא חשוב לו.. ולעודד אותו.

כשהייתי קטן [בערך בן 10] הגיע לאבא בליל שב"ק אחרי התפילה, אברך צעיר מאוד, וביקש לשמוע ממנו הדרכה איך לקרב רחוקים.. אבא בהתחלה התחמק בענווה.. ואותו בחור התעקש, אבא העלה אותו לבית ופתח לו ספרים.. וביאר לו באורך וברוחב מה לעשות, וככה התעכב הקידוש, כמעט 40 דקות

אבא כ"כ שמח בו וביקש ממנו ברכה.. וכיבד אותו כבוד עצום.. אותו אברך הגיע בשבעה לנחם, ובקשתי ממנו לספר על זה, והוא האריך מאוד לדבר מה אבא עשה לכבודו..

הכנה לתפילה

אחד מהדברים המיוחדים שראינו באבא.. הוא הכנות שהיה עושה לתפילה, אבא נהג לקום כל יום שעתיים לפני שחרית במשך כל חייו.. ולהתכונן לתפילה..

סיפר תלמידו ר' גרשון חיטמן הי"ו שאחד מהתלמידים של אבא השיא את בנו, ואבא הלך ברגל לרמת שלמה להשתתף בסעודה, והאריכו בה כ"כ שהגיע זמן המנחה.. ואמרו יש 'הזדמנות' לגמור עם מנחה.. ואז לישון כמו שצריך.. ואבא אמר אני לא מתפלל בהזדמנות... יש לי תפילה בשעה 3:30 בצריף [מקום הקבוע לתפילה]..

קדושת העיניים

אחד מההנהגות שבלטו אצל אבא הכ"מ. הוא 'שמירת העיניים'. באופן מבהיל ביותר.. ובמשך קרוב לחמישים שנה לא הרים עיניים לאשה..

אמא תבדל לחיים סיפרה, שכמה פעמים ניסתה לקרוא לו ברחוב, או לסמן לו וכו' ומעולם הוא לא ראה אותה..

כשהיו מצלמים בחתונות, אבא הרבה פעמים לא היה מישיר פניו אל מול הצלם.. ואז אמא הייתה רואה שיש איזה אישה בטווח הראיה.. והיה צריך לבקש שתזוז שיוכל להצטלם..

גם אם דרגות אלו עצומות.. אף שהרבה מהם הם הלכה פשוטה בשו"ע [נתגובת אבי לדברים אלו].. בוודאי שכולנו מחויבים לנסות ולאחוז מהם אפי' במקצת.

לדמותו של מו"א זצוק"ל

בשב"ק פרשת ויגש תשפ"ד - הסתלק לגנוזי מרומים מו"א ועט"ר הגאון ר' מנשה מנשה זצוק"ל, ובהספד שנערך בישיבת אור החיים ביום השבעה, דברתי על מו"א מהיסודות הכתובים הנכתב כאן, והוספתי דברים ששלח אלי, ידידי הרב שרגא בקר שליט"א.

בפרשה שקראנו בשבת, יום הסתלקותו לגנוזי מרומים של הגאון, ישנם פסוקים הטעונים ביאור:

"ויאמר פרעה אל יעקב, כמה ימי שני חיך.

ויאמר יעקב אל פרעה, ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי, ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי, בימי מגוריהם".

דומה, שמעולם לא ניתנה תשובה ארוכה כל כך, לשאלה פשוטה כל כך..

שמעתי בזה ביאור נפלא מאוד, מהגאון ר' אשר ווייס שליט"א:

יעקב אבינו, עמוד האמת, כשנשאל ע"י פרעה כמה ימי שני חיי, מיד נתקף בענוותו הגדולה יראה גדולה "ימי חיי"? חיים מלאים, שלמים, אמיתיים, בלי בזבוז של זמן בשום אופן? מי יוכל להעיד על עצמו כדבר הזה?

השיב יעקב אבינו בענוותו הגדולה:

ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה, בפועל אני גר' בעולם הזה, נמצא בו, 130 שנה, אך ימי חיים? מעט ורעים היו ימי שני חיי, אין אני יכול לומר על עצמי שכשם שרבים היו ימי מגורי בעולם, כך גם היו רבים ימי חיי, ימי חיי היו מעט ורעים, לעומת ימי מגורי.

ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם - אצל אבותי הקדושים אברהם ויצחק, היתה חפיפה מוחלטת - כל ימי 'מגוריהם' היו גם ימים של 'חיים' מלאים, חיים של משמעות, שום רגע לא עבר לבטלה.

כל הסיפורים המפעימים שנשמעו בימי האבל על הרה"ג ר' מנשה מנשה זיע"א, שבה ועולה דמות של אדם, שכל ימי מגוריו, כל ימי היותו על האדמה, היו כולם ימי חיים מלאים, ללא רגע מיותר, רגע של חיפוש תעסוקה, אין מושג של בילויים, לכל רגע יש את מטרתו המוגדרת בתוך מארג חיים שלם של עבודת הבורא ועשיית נחת רוח לפניו.

הלואי ונזכה לאחוז משהו מקצות הנהגותיו בקודש.

יהיו הדברים עילוי לנשמתו הטהורה, שנסתלקה לגנוזי מרומים בעיצומו של יום השבת, בקדושה ובטהרה.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, אב הנחמות ינחמכם, ולא תוסיפו
לדאבה עוד.

לתגובות: m0527660932@gmail.com

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מאנשעסטער)

האם אנחנו בבחינת "הבאים" בגלות "מצרים" שלנו?

לפעמים שומעים מימרא של גברא רבה שיש בה מסר מיוחד, אבל כאשר מעמיקים בה רואים עד כמה יכולים לייחס דבריו להחיי יום ויום והנסיונות השונות שעוברים עלינו. הנה שמעתי כמדומה בשם המהרי"ד מבעלזא אודות הפסוק הראשון בפרשת השבוע "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו", אשר המילה "הבאים" צ"ב כי הרי הוא נכתב בלשון "הוזה" והל"ל בלשון עבר כמו דכתיב בסיפא דקרא. וביאר בזה יסוד הנוגע להחיים בגלות, כי יעקב אבינו רצה ללמד לבניו ולכל יוצ"ח כאשר נכנסו לגלות, שיהיו תמיד בבחינת "הבאים" לא שהם גרים ותושבים במצרים, באופן שיזכרו משורשם ויחוסם הגדול ושלא יושפעו מהסביבה ושלא יתקיים בהם "ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם". והוסיף בזה לבאר דברי הנביא בהפטרת השבוע, "הבאים ישרש יעקב" אשר יעקב אבינו השריש בכלל ישראל הענין של "הבאים", בלשון הוזה, כי זהו גופא מה שהשריש בנו, שנזכר ושנדע עד כמה "עם לבדד ישכון".^ב

וידוע הסיפור אודות החסיד שלאיזה סיבה הוצרך לגור בארץ נכריה רחוק מרבו וחסידיו, ותמיד כשחזר לרבו התלונן אודות מצבו הלא טוב, ובכל זאת הרבי הדריך אותו לישראל שם. עד שביום מן הימים כאשר ביקר בבית האדמו"ר ושאל אותו אודות מצבו והאיך הכל הולך, ענה לו שכבר התרגל והכל בסדר, אז ענה לו רבו, שעכשיו הגיע הזמן לחזור. למה, כי כל עוד שהרגיש בעצמו שהוא בבחינת "הבאים" ולא השתלם עם מצבו והגלות שלו, אז טוב ויכול לישראל, אבל ברגע שמשלים עם המצב ורגוע איפה שהוא גר, אז הוא סימן שכבר נשכח ממנו הענין של "הבאים".

אולם, כאשר מעמיקים בזה רואים אשר חוץ מהמסר ששייך לכלל ישראל בכללות, ענין זו שייך ג"כ לעבודת האדם בפרטות, והגלות והגאולה בתוכו, ואפרש שיחתי. מבואר בספה"ק אשר הענין של מצרים הוא ענין של מיצרים, מה שהחלק אלוק ממעל נמצאת בתוך הנפש הבהמית ויש מלחמה תמידי כמבואר בתניא באריכות. באופן שלפעמים האדם יכול להרגיש בעצמו, כי הוא כבר בבחינת "תושב" במצרים שלו. הנסיונות שלו כבר נעשו לו כהיתר, והוא כבר מאתים ועשר שנים "בארץ לא להם" ובינתיים כבר הורגל לזה, כבר נכנע לה"פרעה" שלו ושומע בקולו ומפחד ממנו.. ולזה צריכים לדעת ולזכור היסוד המבואר

^ב והנה דבריו הקדושים מתקיים בהם בזמן הזה באופן שמרגישים מאד האיך שהאומות העולם מהדרין לקיים ההלכה שעשו שונא את יעקב, ועלינו לדעת כי אדרבא, כל כמה שאנחנו בגלות, אנחנו בבחינת "הבאים" ומפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מאדמתינו. בודאי צריכים להלל ולהודות עבור אלו שאמנם זוכים לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, אבל סוף סוף אנחנו בגלות ושנזכור להתנהג באופן של "הבאים ישרש יעקב".

שאנחנו חייבים לישאר בבחינת "הבאים" באופן שתמיד לא מקבל המצב בבחינת תושב, ולהיות מצפה לישועה, לקיים ה"ויצעק אל השם" ולזכות לה"ויוציאנו ה' ממצרים" והדברים מפורשים בדברי חז"ל אשר כך היא דרכו של היצר הרע כמבואר בגמ' סוכה נב: בנוגע ליצר הרע "אמר רבא בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש" ופרש"י - הלך - עובר דרך עליו, ואינו מתאכסן עמו: אורח - אכסנאי: איש - בעל הבית. וכמו כן הגמ' הנ"ל, שהוא ביומא פו: "דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כהיתר", והיינו שבמהרה נעשים מורגלים לדרכינו, ומה שמתחלה היה היצר הרע עבורינו בבחינת "הלך" נעשה כ"אורח" ושוב עשה כבר "לבעל הבית" עלינו.

וניקח לזה דוגמא אחת מני אלף, בנסיון אודות הסעיף הראשון בשו"ע שכולל בה לכל הפחות שנים מהארבעה דברים הצריכים חיזוק תמיד בכל כוחו כמבואר בברכות לב: והם תורה ותפלה. אשר לפי המבואר, אפי' אם מישהו מרגיש ששאיפותיו לקום מוקדם ולהכין לתפלה עם דף גמ' וכו' כבר נעשו לחלק מחלומותיו שלו ומקיימם בהיותו מושכב במטתו.. הרי כל זאת מכח מה שנכנע למלך זקן וכסיל והרשה אותו להיות כבעל הבית עליו, ונעשית לו כהיתר, ולפעמים אף מייאש באופן שנשתנה מלהיות בבחינת "הבאים" לבחינת "באו מצרימה" ונעשים כתושבים במצרים שלנו. לא כן מי שזוכה לזכור כי "הבאים ישרש יעקב" ובכל נסיונות שלנו, אף אם אמנם עדיין לא זכינו לצאת מהגלות שלנו, ואף בהיותינו עוד ב"ארץ מצרים" שלנו, אבל עכ"פ נהיה בבחינת "הבאים" בתפלה ובתשוקה ולצפות לישועת ה' ולהיות מוכן ומזומן במקלינו בידינו לצאת ממצרים, בב"א.

מי הדעת - תלמוד תורה בפרשת השבוע / הרב יוסף קסלר, מח"ס 'משנת ברכה', מודיעין עילית

בעבודה קשה - זו קושיא

וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה אֶת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֶךְ (א, יד)

איתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף קנג ע"א - בהעלותך רעיא מהימנא) בעבודה קשה - זו קושיא, בחמר - דא קל וחומר, ובלבנים - דא ליבון הלכה, ובכל עבודה בשדה - דא ברייתא, את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך - דא תיק"ו.

דברי הזוהר נשגבים ומופלאים, ובמושכל ראשון אינו מובן כלל מה השייכות בפסוקים העוסקים בשעבוד מצרים לעמל ועסק התורה.

גלות מצרים יכלה להתקיים אף על ידי יגיעת התורה

בספר משולחן רבי אליהו ברוך הובא מהגאון רבי חיים זאב פינקל זצ"ל לפרש דבאמת אף שבברית בין הבתרים כבר נאמרה לאברהם אבינו הגזירה שעם ישראל יירדו לגלות מצרים, אך עדיין לא נגזר שיהא דוקא באופן של שעבוד הגוף בעבודת פרך אלא היה אפשר אף להתקיים בזיכוך הגוף בעמלה של תורה אלא שבפועל הוצרך להתקיים באופן של שעבוד הגוף.

ויתירה על כך דבאמת אצל בני שבט לוי נתקיימה גזירת השעבוד ע"י עמלה של תורה והם לא היו בכלל הגזירה של שעבוד אצל פרעה כמבואר בחז"ל שעסקו בתורה ונתקיימה הגזירה אצלם על ידי עמלה של תורה, ועיין במהרי"ל דיסקין.

בדברי הזוהר מתבאר יסוד עצום אף לדורות

אך באמת נאמר כאן בפרשה יסוד לדורות, ובעיקר לזמן הגלות שביגיעת התורה יבאו לזיכוך עצמם.

וכשנעיין בדברי הזוהר מתחילתם נראה שהדברים עוסקים בזיכוך האדם הבא על ידי עמלה של תורה, והנה מתבאר בזוהר בתחילת הדברים שמצאנו בהכשרת כלים מידי בליעת איסור דיש כמה אופנים בזה, והדבר תלוי בכל כלי כיצד היא דרך שימוש, ובכלי הפסח מבואר (עי' פסחים ל:): כלים שנשתמשו בהם בצונן מטבילין בצונן והן טהורים ולומד מכך הזוהר דאלו הנשמות הבאות מצד הרחמים דסגי להו בצונן ואין צריכים להטהר בפושרים כמו שהבינונים צריכים, והרשעים גמורים צריכים חמי חמין להיטהר ועליהם נאמר "כל דבר אשר יבא באש", ואם הנשמות חמריים שהם ככלי חרס - שבירתן זו היא טהרתן כדין כלי חרס.

וממשיך הזוהר דהעוסקים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה שהם אש ומים והמשתדלים ברזי דאורייתא שהוא אור - הם מתטהרים בעסק התורה, עיין שם עוד והדברים נשגבים.

ונראה דעל כך נסובים דברי הזוהר המפרשים את הפסוקים של שעבוד מצרים שיש כאן יסוד לימי הגלות קודם ביאת המשיח כמבואר שם "בהוא זימנא שם שם לו חוק ומשפט ואינון מארי משנה, אוף הכא ויבאו מרתה, אתהדר לון אורייתא דבעל פה מרה בדחקין סגיאיין בעניותא, דיתקיים בהו וימררו את חייהם בעבודה קשה - זו קושיא בחמר דא קל וחומר וכו'".

אדם לעמל יולד - יגיעת התורה במקום יסורים

וביאור הדברים שהאדם לעמל נברא והעמל הוא מזוכך ומטהר את האדם, ויתכן שמזדכך ע"י עמל וצער הגוף, אך יכול להזדכך ע"י עמל התורה.

והדברים מפורשים בגמ' בסנהדרין (צט:): אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר "כי אדם לעמל יולד" איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו - הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיק" הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כולהו גופי דרופתקי נינהו [ופרש"י דרופתקי - טרחנין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו] טוביה לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא [ופרש"י אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה וכו'].

ועיין ברבנו יונה בשערי תשובה (שער ד' אות יא) שעמל התורה הוא במקום ייסורים וביאר שם כן מכח דברי הגמרא הנזכרים.

והן הדברים המתבארים בילקוט שמעוני (עקב תק"נ) אמר רבי ביסנא אין אדם בעולם בלא יסורים, חושש בשיניו אינו יכול לישון בעינו אינו יכול לישון יגע בתורה אינו ישן זה ער וזה ער הוי אשרי הגבר אשר תיסרנו קה וגו' וכו'.

ודבר זה מלמדנו הזוהר שנתחדש בפרשה שהיא פרשת הגלות, שאף בזמן הצריך לזיכוך האדם ע"י עמל וטירחת הגוף יש זיכוך הבא על ידי יגיעת התורה, ועליהו יזדככו ישראל בעת הגלות.

מכח שבירת הלוחות הוצרכו להתייגע עוד בתורה

וכבר מתבאר בדברי חז"ל (ילקוט שמעוני כי תשא רמז שצא ד"ה וישב) על שבירת הלוחות שאז נגזר שיהא אופן לימוד התורה מתוך צער וז"ל הילקוט באותה שעה נגזרה גזרה על ישראל שילמדו אותה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטרופ ומתוך הדחק ומתוך שאין להם מזונות עכ"ל.

והיינו דכיון שחטאו צריכים הם לזיכוך על ידי יגיעה וטירחה לעמול בתורה ומבואר בילקוט שזה מתקיים אף ע"י מפריעים חיצוניים ללימוד התורה שבוה ע"י שיתגברו לטרור לעסוק בתורה מזוכך האדם את עצמו.

עוד מתבאר דיגיעת תורה שבעל פה נגזרה מפני חטא העגל וכמו שכתב בבית הלוי (דרוש יח) ובקדמת העמק לשאלות (ב' ה') שלולא חטא העגל היו מוצאים את כל התורה שבעל פה בתוך התורה שבכתב, אך כשחטאו ישראל וירדו ממדרגתם, קיבלו את לוחות השניות

לפי מדרגתם שהיה כתוב בהם רק התושב"כ אך ללימוד התושבע"פ הוצרכו להתייגע בתורה כדי לזכך את עצמם.

ובמדרש תנחומא (פרשת נח) מתבאר שעל תורה שבעל פה נאמר "העם ההולכים בחושך הם ראו אור גדול" - "שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ וכו' שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך וכו'".

פרשה זו - יסוד עלשעת הגלות

שמתקיימת הגלות בעמלה של תורה

ועל ענין זה מתפרשים דברי הזוהר שבפרשה זו נתחדש ענין זה על שעת הגלות שיצטרכו להזדכך בגלות, ועל ידי יגיעה בתורה שבעל פה יגיעו לכך.

וזה המכוון בדברי הזוהר שנקט דוקא את הדברים המקשים על הלימוד שהם הסיבה שצריך לטרוח ולעמול כדי לעמוד על דברי תורה בבהירות, וזה מפרש הזוהר בעבודה קשה - זו קושיא, דהקושיא היא מקשה על הלומד מלהבין את הדברי תורה לאשורם וצריך לעמול כדי ליישב הדבר על מכונו, ובחמר - זה קל וחומר דהיינו שאין הדברים מפורשים אלא צריך ללומדם בקל וחומר, ואף כדי לעמוד על הקל וחומר כיצד הוא נלמד יש לעמוד על כל החומרות והקולות וצדדי הפירכות וליישבם, ובלבנים - זה ליבון הלכה, וזה כשמו כן הוא שצריך ללבן את הדברים לעומקם וליישבם, ובכל עבודה בשדה - דא ברייתא, ונקט הזוהר ברייתא ולא משנה כיון שהמשנה היא מפורשת וידועה אך הברייתא אינם ידועות כל כך, וגם הברייתות הם סיבה להקשות אם הם סותרות למשנה, או שיש בהם תוספת על המשנה וצריך לעמול ליישבם, אשר עבדו בהם בפרך - זה תיק"ו, שאין הדברים ברורים ומיושבים על הלב אלא נשארים בספק המקשה על הלומד.

וכל אלו הם הסיבה להביא את האדם לעמול ולהתייגע בתורה כדי לתקנו ולזככו בגוף ובנשמה ובזה אין צריך לזיכוך ע"י יגיעת הגוף וייסורים ח"ו, וכמתבאר שם בזוהר שעמלי התורה אינם צריכים ליבון ושבירה כטהרת הכלים אלא בעמלה של תורה, וראה בדברי האור החיים בספרו ראשון לציון (משלי ב') שיש עבירות שמספיק להם טבילה ויש שצריכים הגעלה שזה ע"י תענית ויש הצריכים ליבון שזה מתקיים ע"י עסק התורה בתמידות ביגיעה שהיא אש וכו' עיי"ש.

ושמחתי שראיתי שהדברים בביאור דברי הזוהר מתבארים מדברי האגלי טל בהקדמתו. ויש לפרש בענין זה על דברי הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל על שבט לוי שבכל דור ודור שאינם צריכים לעסוק לפרנסתם כיון שהבינם מדעם להבדל לשרת לפנייה וכו', והיינו דהיגיעה לפרנסה היא נגזרה על האדם לזיכוך הגוף אחר החטא, אך אף בזה יש מהלך לזיכוך הגוף ע"י עמלה של תורה וזה מתקיים אצל עמלי התורה וכמו בשבט לוי במצרים שנתקיים גלות מצרים אצלם ע"י עמל התורה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

וַיֹּאמֶר מִי שְׁמַךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עֲלֵינוּ הִלְהַרְגֵנִי אֲתָה אָמַר פֶּאֶשֶׁר הֲרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא
מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר (ב, יד)
דברי חז"ל:

ופרש"י שמות פרשת שמות פרק ב פסוק יד אכן נודע הדבר - כמשמעו. ומדרשו נודע לי
הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך,
אבל רואה אני שהם ראויים לכך: וכן הוא במדרש שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה
א סימן ל.

שאלות:

א { שואלים המפרשים כיצד משה היה תמה על הגלות הרי כתוב מפורש בתורה שהקב"ה
אמר לאברהם גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה? ב { עוד שואלים המפרשים
מדוע משה רבנו היה תמה עד המעשה הזה במה לתלות הגלות, הרי חז"ל אמרו על עם
ישראל כשהיו במצרים הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה וכו' ואם כן מדוע
משה רבנו היה תמה על גלות ישראל? ג { עוד יש לשאול על דברי משה רבנו ראה במעשה
זה שיש דלטורין בניהם הצדיק את הגלות, הרי אמרו חז"ל במקום אחר ההיפך כמ"ש בשיר
השירים רבה (וילנא) פרשה ד א-יב רבי הונא בשם בר קפרא אמר בזכות ארבעה דברים
נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע,
ולא נמצא בהן אחד פרוץ בערוה, וכו' ולא אמרו לשון הרע, שנא' (שמות י"א) דבר נא
באזני העם וישאלו איש מאת רעהו, את מוצא זה הדבר היה מופקד אצלם שנים עשר חדש,
ולא נמצא בהן אחד שהלשין על חברו עכ"ל?

בעיות החברה בתקופתנו:

הבעיה הקשה של תקופתנו אלה אותם אנשי ציבור פוליטיקאים או שופטים או כתבים
ואנשי תקשורת אשר פועלים ועמלים להעפיל ולממש את שאיפתן מבלי לחשוב על
ההשלכות של דיבורם ומעשיהם כלפי אויבנו אשר עומדים עלינו לכלותנו, ולצערנו
בתקופתנו שהכל חשוף במדיה הדבר גלוי לכל אויבנו, ובמעשיהם חסרי אחריות משדרים
חולשה של העם ומנצלים את הפילוג בעם לרעה ומחזקים בזה את ידי אויבנו לרצוח
להרוג ולשפוך את דם חיילנו כמו שנלמד מפרשתנו עד כמה הלשנה ורכילות ופלגנות
בציבור מביאה אסונות על ישראל.

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

עלילה על רבי יו"ט ליפמן סיכנה בגירוש כל היהודים:

נפתח בסיפור הלשנה שכמעט המיט אסון על כל תושבי העיר. בזמן שכיהן רבינו יום טוב ליפמן כרבה של עיר פרג ניהל את הקהילה הגדולה במישרים והנהיג בה הנהגות טובות וסדרים ישרים בעניני המסים שהטילה הממשלה מידי פעם בפעם על יהודי פרג, עד כה היתה הנהגת עניני המסים מסורה בידי תקיפי הקהילה אשר חלק מהם השתמשו בכח מישרתם להטיל את נטל המסים על המון העם מבלי שיצטרכו עשירי הקהילה לשאת בעול הכבד לפי מצבם, הדבר נגע ללב רבי יום טוב הלר הוא נכנס בעובי הקורה והצליח להעמיד את עצמו בראש השמאים והוא העריך את חלוקת המסים לפי רכושו ומעמדו של כל אחד ואחד, הדבר הזה עורר את חמתם של חלק מעשירי הקהילה לא שלטו על יצרם ובחימה שפוכה הלכו ואכלו קורצא בי מלכא הלשינו על רבם הגדול שהוא שואף לעורר מהפיכה בתוך הממשלה, וכהוכחה לכך הציגו דוגמא מספרו מעדני מלך, בעיקר חרה הדבר לעשיר גדול בשם רפאל אשר החל לחתור כרי להעביר בכל מחיר את רבי יום טוב מרבנותו דבר אשר לא יכל לבצעה עקב אהבת אנשי העיר לרבם הגדול, אך רשע זה לא נח ולא שקט וטיכס עצות ותחבולות בכל האמצעים שעמדו לרשותו להוריד את הרב מכסאו ויהי מה, מה עשה אותו רשע זכר כי קשרי מסחר יש לו עם שרי המלוכה בעיר הגדולה וינה בהיותו חלפן חצר המלכות, שרים אלו היו חייבים לו כל אחד מהם כסכום של ארבעים חמישים אלף דינרי זהב בא אליהם רפאל הגביר בהצעה כי מוכן הוא לוותר להם חלק מחובם בתמורה שיעזרו לו לסלק את רבי יום טוב הלר מרבנות פרג, לאחר מכן הלך ופיתה את אחד הדיינים ולמדן נוסף אשר היו משונאי הרב אשר היו בקיאים בלשון הגרמנית למען ישלימו את המלאכה, הם העתיקו וסילפו קטעים מספר מעדני מלך להוכיח כי הרב הלר הינו מסוכן ומזיק גדול למדינה, הדברים פעלו אצל המלכות ורבי יום טוב נתפס והושב בבית האסורים, מלשינים שפלים אלו חשבו כי על ידי הלשנתם יפוטר הרב ממשרתו ויגורש ממדינתם. אך הדבר נתקבל אצל הרשות בחומרה רבה והרב הלר היה צפוי לעונש מות בטוח ולגרש את כל היהודים מעירו, אך ה' שומר ישראל הקדים רפואה למכה ובנו רבי שמואל הלר שחזר מהישיבה בעיר מיץ ולא ידע מכל האסון הציל באותה עת את אשת ציר צרפת בוינה ובנה הקטן ממות, ובתגמול לכך הוא הכיר לו טובה והשתדל לפעול למען אביו הוא הצליח במשימתו והצליח לשחררו, רק נשפט בעונש כספי כבד עד כי יצא נקי מנכסיו, אך יד ה' נגע במלשיניו ומתו הם ובניהם בזה אחר זה על אף שר' יום טוב מחל להם בלב שלם, באותם ימים חלה אותו עשיר ראש המלשינים רפאל הוא הבין יפה כי עתה הגיע תורו לקבל את עונשו, רצה רבי יום טוב ללכת ולבקרו כי מלפנים היה אותו גביר מאוהביו הגדולים אך לא מצא עוז בנפשו הוא חשש כי רפאל עלול לחשוב כי הרב בא לחזות בו נקם ולשמוח לאידו, בעודו יושב נבוך ומסתפק הללכת לבקרו או עדיף שלא והנה בא משרתו של הגביר וביקש בשם אדונו כי מבקש מהרב שימהר לבוא לביתו לבקרו כי יש לו לדבר עמו דבר נחוץ מאד, תיכף הלך הרב אליו ומצאו שוכב במטתו מתפתל ביסוריו פנה החולה להרב ואמר רבינו אהובי מקדם, יודע אני שהתברר אצלו כי אני הייתי הרודף שלו וגרמתי לו כל הצרות, אני עשיתי אותו דל ואביון, וכמעט קט גרמתי גירוש לכל

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

יהודי העיר, אך עם כל זאת ה' יודע ועד כי לא היתה כוונתי להרע לכם בממדים חמורים כאלו, רק כמו שאומרים העולם תן לשד אצבע והוא יקח את כל היד כולה, רבינו אהובי יקירי הנני אומר לכם כמו שאמר המן למרדכי יותר פעלת עם קומץ קמח שלכם יותר מאשר פעלתי אני עם רבבות כסף שלי, ה' היה עמכם והקדים רפואה למכתכם, כאן משתפך הגביר רפאל ומילל ואתה רבינו איש קדוש רחם עלי חוס על נשמתי ותמחול לי וגם בקש רחמים עבורי לפני אב הרחמן כי ירפא אותי מחולי ויסורי למען אספיק לתקן את אשר השחתתי, יותר לא עצר בכוחו לדבר והתפרץ בבכיות סוערות, ואכן רבי יום טוב ליפמן הלר נענה לו ויאמר הנני מוחל לך בלבב שלם וגם אבקש עבורך מאת פני ה' שישלח דברו וירפאך מחוליך.

סוד ההבדל בין דורו של שמואל ושאל שנפלו חיילים במלחמה, לדורו של אחאב שלא נפלו:

ובכדי לבאר את דברי משה בפרשתנו, נקדים את אשר אמרו חז"ל במדרש תהלים (מדרש תהלים ז) 1., מלמדים אותנו מהו ההבדל בין דורו של שאל לדורו של אחאב בדורו של שאל היו אפילו תינוקות פחות מגיל שלוש עשרה גדולים בתורה שידעו לדרוש מ"ט פנים בתורה לטהרה ולטומאה, אך למרות זאת היו נופלים במלחמה, מאחר והיה בניהם מלשינים לשון הרע רכילות ופלגנות והשכינה מסתלקת מהם, לעומת דורו של אחאב שנאמר עליו שהרשיע יותר מכל המלכים אשר היו לפניו ועבדו עבודה זרה ובכל זאת היו נוצחים במלחמה ולא נפל מהם עד אחד, בגלל שלא היה בניהם לשון הרע, כאשר מוכח מהמעשה שהיה עם עובדיה שלמרות שהמלך הרג את כל הנביאים עובדיה חיבה חמישים מהם ואף אחד לא גילה למלך, עד שאליהו הנביא חשב שנשאר לבדו.

מדוע חטא הלשון קשה וגורם לגלות יבואר במעשה עם החפץ חיים:

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר [ב- יד] בתקופה בה היה ה' חפץ חיים' מחזר בעצמו להפיץ ספריו, נזדמן לעיר קלם, בה התקיים ה'תלמוד תורה' מיסודו של הגה"ח ר' שמחה זיסל ז"ל. ולבקשתו, מאחר שהכירו והוקירו, נעתר ה'חפץ חיים' להרצות לפני הלומדים שיחה מוסרית, אשר תוכנה היה כדלקמן. הביא את דברי המדרש על משה רבנו ושאל. **לכאורה תמוה, הלא כידוע היו ישראל במצרים עובדי עבודה זרה, עד כדי כך ששקעו לתוך מ"ט שערי טומאה, ובכל זאת לא דאג משה עליהם שמא אינם ראויים להגאל ולא הצדיק עליהם את הדין שהם נרדים בעבודת פרך. ורק משראה בהם דלטורין רק אז החל לדאוג ורק אז הצדיק עליהם את הדין. האמנם רק חטא זה הוא שהיה בו כדי להכריע את הכף לחובה? התשובה היא, ידוע כי מחטאיו של האדם נבראים קטגוריים, שיונקים את כחם מן החטא שממנו נבראו והם מקטרגים על החוטא להענישו מדה כנגד מדה. ברם קטגוריים אלה, שנוצרו ממעשים בלבד, ללא דיבורים, אלמים הם ואין בהם כח לפצות פה ולקטרג על החוטא בדבור. שונה הוא המקטרג שנברא מלשון הרע. קטגור זה שפתו אתו, שהרי מן הדבור נברא, ולא זו בלבד שהוא מספר על אודות עצמו, אלא שהוא מצביע על כל יתר חטאיו האחרים של האדם, שעל ידם נוצרו קטגוריים אלמים בלבד. זהו שאמר משה רבנו,**

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

עד עתה לא הייתי יודע מה חטאו ישראל יותר מכל שבעים אומות, שכן כפי הנראה אין כח בקטגוריים האלמים להגביר עד כדי כך את מדת הדין, שיהיו נרדים בעבודת פרך, שהרי גם אומות העולם חוטאות באותם עונות והן אינן נענשות. אך עתה נודע הדבר, שיש בהם דלטורין, והם יצרו קטגורים בעלי כח דבור, שמקטרגים עליהם ומצביעים על כל עונותיהם, הוא מה שלימודנו חז"ל, "מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם" (חולין פט ע"א). כי כל זמן שהוא שם עצמו כאלם, כל המקטרגים שנבראו מתוך מעשיו אף הם אלמים ואין בהם כח לפצות פה כנגדו עכ"ל. והוסיף על כך בספרו חפץ חיים - שמירת הלשון חלק ב פרק ד. 2. אכן על פי המבואר בזה"ק שע"י עון של לשה"ר הוא מעורר את המקטרג הגדול על כלל ישראל וזה גורם מיתה וחרבא וקטולא בעלמא, והנה מכל זה יוכל האדם להתבונן כמה צריך להיות זהיר מזה החטא שלא יקלקל לעצמו כי בעת שהוא מספר לשה"ר על חבירו נענש מדה במדה שמספרים עליו למעלה וכמו שכתב ר' חיים וויטל ז"ל בשער הקדושה וז"ל בהזכירך רעת חבירך יספרו עונותיך וכו' עכ"ל.

דברי רבי יהודה החסיד לעולם לא יאונה רע משונאנו אלא אם כן נעשה הדבר בתוכנו:

וכך כתב רבנו יהודה החסיד בספר חסידים סימן ר"ט מובא, לא נהגו נכרים קלות ראש ובזיון בבית ה', עד שנהגו בו ישראל, שנאמר "המערת פריצים היה הבית הזה" (ירמיה זי י"א) ואחר כן וירוה כל עוברי דרך (תהילים פי י"ג), ולעולם לא יעשו הערלים רעה, אלא א"כ יעשו ישראל תחילה רעה ביניהם זה לזה, עכ"ל. וכן מבואר במדרש תדשא פרשה כ' לא הניח המקום לגוים לטבוח אדם מישראל, לולי ישראל שחטו תחילה את בניהם ובנותיהם לשדים (תהילים ק"ו ל"ז). וזהו שאמר משה רבנו אכן נודע 'הדבר', שבגלל חטא הדיבור היו משועבדים תחת יד פרעה, 'פרעה' אותיות 'פה רע' (ספר הליקוטים פר' שמות פ"ב).

מדוע העבידו אותן בפרך:

ובזה נבוא לישוב יתר השאלות שאמנם יודע משה שזו גזירה שנגזרה בימי אברהם אך לא נגזר שישתעבדו בהן ויענו אותם אלא יהיו בגלות בארץ לא להם, אך ראה במצרים שמענים אותם בעבודת פרך ועל זאת הוא תמה היות וזה תוספת לגזירה, והראיה שהרי החשבון של ארבע מאות שנה מתחיל מיצחק ויעקב והשבטים והם לא עונו ולא השתעבדו בפרך למרות שהם חלק מתקופת גזירת הגלות, בהיות ולא נגזר לענותם ולזאת תמה משה, ומצא את התשובה באותו מעמד שנגלה לו שמספרים לשון הרע, וממילא אינם עדיין ראויים לגאולה ואדרבא היות והשכינה מסתלקת וכוחו של המקטרג שנברא מלשון הרע גדול גורם לצער והיסורים שבגלות והן הם דברי משה רבנו.

סוד גאולת מצרים:

ועל השאלה האחרונה שיש סתירה במדרשי חז"ל, התשובה שאמנם בתחילה דיברו לשון הרע אולם לאחר רד"ו שנים כבר בני ישראל הזדככו וזכו לשמור לשונם וחזרו בתשובה וכמו שחז"ל הוכיחו שבמשך שנה שלימה לאחר שהשאלו אף אחד לא גילה על השני ורק אז היו ראויים לגאולה. מלבד דתן ואבירם הם שנשאר ברשעם מתחילה ועד סוף, 3. ובזה

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

מיושב ומובן שאין סתירה במדרשי חז"ל שאמנם בתחילה היה דלטורין בניהם אך לבסוף שמרו לשונם ובזכות זה נגאלו ממצרים.

הגורם העקרי לשפיכת דם חיילנו ועמנו:

לזאת כאשר נוצר פלגנות בתוכנו זה פתיחת דלת ונתינת רשות לאומות העולם לשעבד ולפגוע בנו חלילה, וזוהי אולי גם כוונת הפסוק "מהרסייך ומחרבייך ממך יצאו". שכן הרשות לכניסת האוייב או המחסום בפניו נתון בידינו.

כאשר בני ישראל השתעבדו תחת מצרים והעבידו אותם בפרך משה רבנו תמה ושאל מדוע עם ישראל השתנה מכל אומות העולם שלא ראינו שום עם ששעבדו אותו בצורה כזו? ולאחר שהרג את המצרי ולאחר רואה את העברי שמכה רעהו והוכיח אותו משה והגיע הלהורגני כמו שעשית למצרי, גילה את התעולמה המסתתרת מאחרי הגזירה הקשה אשר משתעבדים בעם ישראל בשונה מכל האומות, בהיות ויש בניהם מלשינים רכלנים ומדברי לשון הרע אחד על השני זו הסיבה לשעבוד, לא מפני שבשאר האומות אינם מרכלים ומדברים לשון הרע אלא שעם ישראל בשונה מכל האומות הוא עם אחד שזכות קיומו ושחרורו משעבוד לגאולה תלוי בזה שלא יהיו בניהם מלשינים ומדברי לשון הרע ומעוררים שנאה ופלגנות אחד כלפי חברו, ובעצם בכך נבין את הקשר בין שעבוד ישראל במצרים למצב בתקופתנו היות ולפני שמחת תורה השנאה והפלגנות גדלה והעמיקה בתוך עמנו עד שאפילו תפילת יום כיפור היו אשר הפגינו ומחו במתפללים, ומאחר וכיום הכל גלוי וידוע בעולם ומפורסם השנאה והקרע שיצרו אותם מפגינים בעם כנגד חוק עילת הסבירות והגברת כוח בתי משפט, זאת ועוד השפיעו על חברות כלכליות בעולם להסב נזקים לארצנו, וכן השפיעו על מפקדים בצבא לסרב לפקודות ולמוטט את ביטחון המדינה דבר שלא היה מקום המדינה, ובכך שדרו חולשה ונתנו את הכוח לאוייבנו לקום עלינו כמו שהעידו המחבלים בעצמם, ולאחר הטרגדיה הקשה של יום שמחת תורה התעוררו הלבבות להבין ולהפנים עד כמה העם טעה בדרכו והתחברו כל הלבבות ואיש את רעהו יאמר חזק, אולם לאחר המהלומה הקשה וההתעוררות הגדולה לצערנו הרב עדיין מתעוררים אינשי דלא מעלי שבקרבתנו ולמרות כל הדם שנשפך וחיילנו שמוסרים נפשם ביום ובלילה ומסכנים חייהם למען להציל ולשמור על ארצנו ועמנו, ישנם אשר לצערנו מנצלים את המציאות ואת הזמן לנקמות לפלגנות ולעורר שנאה ולמנף את עצמם מתוך רצון להעפיל לשלטון מבלי לחשוב עד כמה הדבר מחזק את אויבנו ומזיק לכלל ישראל כי המטרה מקדשת כל האמצעים, ואין ספק שמציאות זו של כל גורם פולטי או משפטי או בכל אררכיה בתקשורת וכתבים השותפים למעשים כאלה הן הם אשר ממטים אסון על כלל ישראל וממשיכים לשדר חולשה לאוייבנו וגורמים לשפיכת דם חיילנו, וכמו שאמר הכתב הצבאי שעם אמירות כאלה של פולטקאים ואנשי תקשורת אשר משדרים מחלוקת וחולשה לאוייבנו אין ספק שלא היה אפשר להקים מדינה כיון שכל עוד המצב הזה קיים בתוכנו לצערנו עדיין נופלים חיילנו, ובמשך הדורות לצערנו היו בתוכנו אשר הלשינו והמיטו אסון וחרבן על עם ישראל, ואין ספור אסונות שחוו עם ישראל מאותם

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

מלשינים ופלגנים במשך הדורות וכמו שהיה עם המשכילים שלא עשו חשבון מה טובת כלל ישראל אלא חטרו להגיע ולהשיג מבוקשם על חשבון ערעור ביטחונם של ישראל, ולזאת כל אחד מחובתנו לתת את הדעת להניח כל החשבונות האישיים בתקופה קשה כזו וללכד ולאחד את כלל ישראל ולשמור את לשוננו ולשדר חוזק וחוסן לכל אוייבנו כי רק בכך נזכה לניצחון וגאולה בקרוב.

ימי השובבי"ם:

עוד נוסיף לומר כידוע שבתקופת הפרשיות שמות עד פרשת תצוה בשנה מעוברת נקראים בשם **ימי השובבי"ם ת"ת** אשר הן ימים קדושים ומיוחדים שתכליתם לתקן את פגם הברית של אדה"ר ולזאת גלו בני ישראל למצרים בכדי לתקן את כל פגם החטא של הברית ולזאת הן כימי דין, ולכן יש עושים תעניות, ויש המשתדלים בלימוד הלכות טהרה בתקופה זו, או שאר תיקונים בכדי לתקן את הפגם, **אולם בזמננו** שירדה חולשה לעולם קשה מאוד לקיים תעניות מפני שהדבר יפגע בלימוד התורה או יפגום בתפקידו או מלאכתו אשר מחוייב לחברו ויצא שכרו בהפסדו, **וכיון שמבואר בספר היצירה כמובא בספרים בפרק א אות ג** שברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור, לכן פגם בברית הלשון ותיקונו הוא מתקן את פגם הברית, ולזאת עצתו של הגר"א אשר **כתב הגר"א באגרתו** וז"ל ועד יום מותו צריך האדם להתיסר, **ולא בתעניות וסגופים, רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה, וזה כל פרי העולם הבא,** כמו שכתוב [משלי ו' כ"ג]: "כי נר מצוה" וגו' אבל "ודרך חיים תוכחות מוסר", וזהו יותר מכל התעניות וסגופים בעולם. **וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער, ואומר הכתוב [תהלים ל"ד י"ג]:** "מי האיש החפץ- חיים אוהב ימים וגו' נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה", **ובזה מכפר לו כל עוון, ונצול משאול תחתית,** כמו שכתוב [משלי כ"א כ"ג] "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נשו", "מות וחיים ביד הלשון" עכ"ל. **וכתב מרן החיד"א בספרו לב דוד פרק כד** כתב בשם המקובלים הובא בספר ברכת הטוב **ובעון לה"ר הגדול מכלן הוא גלות האחרון הגדול והחמור והארוך, ואין תקונו אלא בתורה זה תורף דבריו. וזו רעה חולה כפולה ומכופלת, דמאחר שהגלות הזו הוא בעון לה"ר, מוכרח שצריך לשוב מעון לה"ר, גדולה תשובה. שאם לאו איך יתכן לבוא הגאולה, וזה טעם לאורך הגלות הזו המר והנמהר זה כמה מאות שנים, שצריך לתקן העון, אשר בעבורו הוא הגלות, הוא לשון הרע, ועדיין לא שבנו. וכו' ונוסף על זה דברית ה' וברית המעור כחדא שויין ואם פגם בלשון, על הרוב פוגם גם בברית המעור, וגם הוא פגם גדול ומעכב הגאולה.**

חורבן בית המקדש בגלל הלשנה:

הגמרא במסכת גיטין דף נה ע"ב מספרת את הסיפור המפורסם על קמצא ובר קמצא אדם ערך סעודה גדולה וביקש ממשרתו להביא את קמצא אוהבו השליח התבלבל והביא לסעודה את בר קמצא שהיה שונאו של בעל הסעודה בעל הסעודה בייש את בר קמצא בציבור וגירש אותו מן הסעודה בבושת פנים על אף שכבר היה מוכן בר קמצא לשלם לבעל הסעודה את מחירה של הסעודה כולה בר קמצא המבוויש יצא מן האולם ואמר הואיל

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

וישבו חכמים בסעודה זו ולא מיחו בו משמע שהסכימו למעשיו אלך אני ואלשין עליהם
למלכות' בעקבות הלשנה זו סבור היה הקיסר כי היהודים מרדו בו ובא והחריב את
ירושלים.

מה גרם לנפילת ירושלים ביד הרומאים:

הגמרא במסכת גיטין דף נו ע"א מספרת את המצב שהיה בתוך העיר ירושלים ואיך נפלו
ביד הרומאים בגלל הפלגנות והרכילות, בשעה שהיתה נצורה על ידי אספסינוס קיסר
בתוך העיר היו שלשה עשירים נדיבים שהיה ביכולתם לספק לתושבי העיר הנצורה את
כל צרכי מחייתם בחיטים ושעורים שמן ועצים ועל ידי כך היו יכולים אנשי ירושלים לשרוד
במצור זמן ממושך וירושלים יכולה היתה להינצל אך למרות הרצון הטוב והאפשרות
הכלכלית נתעוררה מחלוקת בין תושבי העיר כיצד יש להתמודד אל מול הרומאים חלקם
טענו שיש להשלים עם הרומאים רבנן' חלקם טענו שיש להילחם בהם ולא להיכנע
הבריונים' חילוקי הדעות היו כל כך חריפים עד שקבוצת הבריונים' שרפה את כל מאגרי
המזון שהיו בעיר וכך נוצר רעב כבד מאוד שהיקשה על תושבי העיר לעמוד במצור
הממושך פעולה זו היא שגרמה בסופו של דבר להיחלשות העמידה ולנפילת ירושלים מול
הצבא הרומאי החזק.

התבונה שגילה מנם בגין במלחמת הלח"י והאצ"ל:

לפני כמה ימים ציינו את שנה לפטירתו של מנחם בגין ז"ל אחד המאורעות החשובים
שהוא הוביל ושנוקפים לזכותו הוא סיפורה של האוניה אלטלנה שהיתה בהחלטה עם
הרבה אומץ ומנהיגות הורה לאנשיו באצ"ל שלא להשיב אש החלטתו זו ללא ספק מנעה
מלחמת אחים בתקופה שקדמה לקום המדינה מלחמה שקרוב לודאי היתה מביאה לחורבן
המדינה עוד בטרם הוקמה כי כשהיהודים נלחמים זה בזה כל שנשאר לאויבינו לעשות
הוא להתבונן ולחכך ידיהם בהנאה.

מוסר השכל:

עלה בידנו משה רבנו לימדנו מהו סוד הגלות והגאולה הכל תלוי בלשון, ולכן דוקא בימי
השובבי"ם אשר כל אחד צריך לנצל את הימים המקודשים האלה לתקן את פגם הברית
והלשון שהן כאחד ולהשתדל כל אחד מאיתנו לשמור פיו ולשונו מכל רע ולהשתדל כמה
שפחות לדבר לא דברים בטלים וקל וחומר לשון הרע כי מה אומנתו של אדם בעולם הזה
לעשות עצמו כאלם וכמו שכתב הגר"א שאין ערוך ואין שיעור לכל רגע שחוסם את פיו
זוכה לאור הגנוז שאין כל מלאך יכול להשיגו ואדרבא המשכיל בעת ההיא ידום ויעשה
תענית דיבור אפילו לשעות שבזה מכפר ומתקן כל פגם חטא הברית ומקרב את הגאולה
אשר במהרה בימינו נזכה לראות בביאת גואל צדק אמן ואמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

*

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

מקורות:

1. במדרש תהלים (מדרש תהלים ז), תינוקות שהיו בדורו של שאול ושמואל עד שלא הביאו שתי שערות היו דורשים את התורה במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא, והיה דוד מתפלל עליהם ואומר "אתה ה' תשמרם" (תהלים יב, ח), תהא נטר אוריתהון בלבהון, וכו' ואחר כל השבח הזה היו יוצאים למלחמה ונופלים, למה, בשביל שהיו בהם דלטורין. וכו' אבל דורו של אחאב היו כולן עובדי עו"ג, ולפי שלא היו דלטורין היו יוצאים למלחמה ונוצחים, ולא היה אחד מהם נהרג, הוא שאמר עובדיה לאליהו "הלא הגד לאדני את אשר עשיתי ואחביא מנביאי ה' חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ומים" (מלכים - א יח, יג) וכו', ואליהו עומד בהר הכרמל ומכריז ואומר: "אני נותרתי לבדי נביא לה'" (שם כב. במקרא אני נותרתי נביא לה' לבדי), וכל עמא ידעין ולא מפרסמין למלכא אחאב, שבשביל לשון הרע שכינה מסתלקת עכ"ל. וכן הוא בדברים רבה (ליברמן) פרשת שופטים [י.]. וכן בירושלמי מסכת פאה פרק א ה"א.

2. והוסיף על כך בספרו חפץ חיים - שמירת הלשון חלק ב פרק ד. בו יבואר שע"י חטא הלשון מתפרסמין עונותיו של אדם למעלה, ומקלקל לעצמו וגם לכל העולם: כתיב בתורה (שמות ב') ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. ופירש"י שהיה משה מתמה על מה נלקים ישראל יתר מכל העמים, ועכשיו אני רואה שהם ראויים לכך. ולכאורה הלא כתיב ביחזקאל (פרק כ') שהיו להם עונות גדולים, עון עבודה זרה החמור מאוד, ואעפ"כ היה מתמה על צרותם, וכי בשביל שנצטרף לזה גם עון לשה"ר נתיישב הדבר אצלו. אכן על פי המבואר בזה"ק שע"י עון של לשה"ר הוא מעורר את המקטרג הגדול על כלל ישראל וזה גורם מיתה וחרבא וקטולא בעלמא וז"ל הזוה"ק פ' פקודי: אית רוחא חדא דקימא על כל אינון מארי דלישנא בישא, דכד מתערי בני נשא בלישנא בישא או ההוא בר נש דמתערי בלישנא בישא, כדין אתער ההוא רוחא בישא מסאבא דלעילא דאקרי סכסוכא ואיהו שארי על ההוא אתערותא דלישנא בישא דשאר ביה בני נשא, ואיהו עאל לעילא וגריס בההוא אתער דלישנא בישא מותא וחרבא וקטילא בעלמא. וויי לאינון דמתערי להאי סטרא בישא ולא נטרי פומייהו ולישנהון ולא חששו על דא, ולא ידעי דהא באתערותא דלתתא תליא אתערותא דלעילא בין לטב בין לביש כו', וכולהו דלטורין לאתערי להאי חויא רבא למיהוי דלטורא על עלמא וכולהו בגין האי אתערו דלישנא בישא כד קיימא אתערותא דיליה לתתא עכ"ל. וביארנו במקום אחר דבלא חטא הלשון לא ניתן לו הכח ההוא להודיע למעלה את תועבת בני אדם ולתבוע דין עליהם, ניחא הכל. דגם משה רבנו ע"ה היה יודע שיש במצרים עונות גדולים מאוד, אכן היה סבור מתחלה שאין בהם חטא הלשון וממילא לא היה יכול השטן לקטרג וכו' והנה מכל זה יוכל האדם להתבונן כמה צריך להיות זהיר מזה החטא שלא יקלקל לעצמו כי בעת שהוא מספר לשה"ר על חבירו נענש מדה במדה שמספרים עליו למעלה וכמו שכתב ר' חיים וויטל ז"ל בשער הקדושה וז"ל בהזכירך רעת חבירך יספרו עונותיך, וגם לא יקלקל לכל העולם כולו וכנ"ל בשם הזוה"ק עכ"ל.

למה דם חיילנו נשפך במלחמה

3. בתנא דבי אליהו אליהו רבה (איש שלום) פרשה יח ד"ה ד"א לא תלך שנאמר הוא דתן ואבירים (במדבר כ"ו ט'), הרשעים, מה לי לאמר כן, דתן ואבירים הרשעים, אלא הן דתן ואבירים שאמרו לו למשה במצרים, מי שמך לאיש שר ושופט וגו' (שמות ב' י"ד), הן דתן ואבירים הרשעים. כיוצא בדבר אתה אומר, ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם (שמות ה' כ'), ולהלן הוא אומר יצאו נצבים פתח אהליהם (במדבר ט"ז כ"ז), נאמר כאן נצבים ונאמר להלן נצבים, מה נצבים האמור להלן דתן ואבירים הרשעים, אף נצבים האמור כאן דתן ואבירים הרשעים. כיוצא בו אתה אומר, ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים (שמות ב' י"ג), ולהלן הוא אומר ולא שמעו אל משה ויותירו אנשים ממנו (שמות ט"ז כ'), מה אנשים האמור להלן דתן ואבירים הרשעים, אף אנשים האמור כאן דתן ואבירים הרשעים עכ"ל. וכן מתבאר מדברי הכלי יקר שמות פרק ב פסוק (יד) ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר. חטא הדיבור אשר בעבורו ישראל שרוין בצרה יותר מכל האומות, כי חטא לשון הרע מגדיל עוונות כנגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, והאמת אינו כן שאדרבה ישראל נגאלו בזכות שלא היה בהם לשון הרע, ורק שנים אלו היו בעלי לשון הרע ופרסמם הכתוב דוגמת שלומית בת דברי שפרסמה הכתוב: **וכעין זה כתב בספר בית יוסף להבה שמות פרק ב פסוק (יד) ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר.** בתחילה כאשר ראה משה רבינו סבלות ישראל תמה מה חטאו ישראל שיהיו נרדים בעבודת פרך, עד שאמר אכן נודע הדבר, שראה שיש בהן דלטורין ומעתה ראויין לכך. וקשה איך יתורץ, הלא הגוים יותר גרועים. ועוד וכי בשביל שנים רשעים יהיו כולם ראויים לרדוף? ונראה, דהנה ישראל המה בחירי ה', כי יעקב בחר לו יה, וצריכין להיות עם אחד כמו שה' אחד. והנה דבר שהוא אחד אם חסר מעט ממנו כולו מקולקל אם לא ראה לתקן מהר ולבער הרע. ושפיר אמר משה אכן נודע הדבר, שיפה להם שיהיו נרדים בעבודת הפרך, שיהיו ראויים להיות חלק ה' עכ"ל.

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

יציאה מהגלות

פֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם (ג, יד)
'אני הייתי עימכם בגלות הזו' (ברכות ט:).

הייתי - בגלות.

- ה' עדין לא מבטיח לגאול אותם.

הוא רק - עימהם. בצרה. בשביה. בתוך הייסורים הנוראים. עם התינוקות הרכים
ההופכים ביד אכזרית - לחומר בניה. עם הדם הנשפך כמים כדי 'לרפא' את צרעת פרעה.

- אז הוא איתם! מה זה עוזר להם? הם רוצים לצאת מכאן, להשתחרר, לברוח מהזוועות.
לחסל לגמרי את המצרים וגם את החמאס. הלא כן?

כנראה שהם זקוקים למשהו נוסף. ואולי הוא העיקרי.

קודם כל - באופן הפשוט יותר:

השתתפות בצער, תמיד פועלת משהו. תמיד עוזרת.

אם מישהו מוכן להיות 'איתי' בצרתי - זה מקל עלי. מסייע לי לצלוח את הקשיים.

- לתשומת לב כולנו.

כשאתה מנסה 'להכיל' את צרת השני, להרגיש אותו, להיות 'איתו' - זהו חסד בל יתואר.
גם אם לא תעשה עבורו מאומה חוץ מזה.

וזה ממש 'לידבק במידותיו' יתברך. בהנהגת 'עימו אנכי בצרה'. בהנהגת - 'כי אתה
עימדי'.

מסתבר שעצם הידיעה הזו - שה' נמצא איתם בתוככי מצרים החשוכה, שהוא 'שותף'
איתם - היה בה כדי לתת 'זריקת עידוד' גדולה לנפשם הרצוצה.

- כך לפי ה'פשט'.

*

לאמן את השריר

'אשר אהיה'.

- בשיעבוד מלכויות.

את החלק הזה משה לא אומר כעת לישראל. 'דיה לצרה בשעתה' (שם).

- אבל זה ודאי נכון.

בשעה שישראל גלו לבבל, הם חשבו - שזהו. אין להם תקנה (עי' בכ"ז בווה"ק כאן ב ע"ב).

כשבית המקדש היה קיים, ישראל חיו ב'תפנוקי מלכים'. בשפע עצום, גשמי ורוחני. וברגע אחד - הם 'נפלו' לבור הכי עמוק.
- היתה זו הפתעה עבורם. הם לא הכירו 'צער' מהו.
כי כשה' מתגלה כמלך בארץ, אז הכל נפלא. הכל 'שלם'. הכל מלא בטובה שאתה לא יודע כיצד להכיל אותה.
ופתאום, ב'בום' אחד, הם היו עמוק תחת שליטת ידו של ה'עבד'. של ה'יצד השני'.
ושם זה מאוד 'לא נעים'. עיין ערך חמאס.
וכשזה בא ברגע, כשהכל מתהפך ב'מכה' אחת - אז קשה מאוד להכיל את זה. זהו צער מאין כמותו. התחושה היא - שזהו. אין תקוה. שהם הולכים להישאר שם לעולמי עד.
התקוה, היא 'שריר' בנפש שלנו.
וכמו כל שריר - צריך 'לאמן' אותה. לפתח אותה.
יתכן לומר, שהם לא אימנו את השריר הזה. הוא לא היה ב'שימוש'.
הם חיו את ההווה, שהיה טוב ונפלא מאין כמותו, ולא היה להם שום ענין לדמיין עתיד טוב יותר. לקוות אליו. זה לא היה ב'עולם' שלהם בכלל.
עתה הם נתונים בתוך מציאות חדשה לגמרי. בה אין גרם אחד מה'טוב' שהם הכירו. בה יש רק סבל בל יתואר. רק נדמיין לעצמנו כיצד ירמיהו היה הולך אחריהם ואוסף איברים קטועים.
- וזה רק אחד מתיאורי הסבל הנורא.
ובלי שיש איזושהי תקוה לצאת מהמצב, אז הוא באמת באמת - נורא.
הצער שלהם, היה כבד מנשוא.

*

יאוש ותקוה

לאחר אותה הפתעה ראשונית, תוך שהם מבוססים בצער העמוק ההוא, ארע משהו. וה'משהו' הזה, 'הפך' את הלב שלהם בחזרה. לגמרי.
הם הגיעו למצב ש'לא חיישו על גלותהון כלל' (שם).
- לא חששו על גלותם בכלל!
ומה היה הדבר?
- נבואת יחזקאל.
הוא מספר להם מה הוא רואה: מעשה מרכבה.

- אלו דברים ש'לא עוברים את הצנזור'. יחזקאל רואה סודות עליונים, ומגלה אותם לכל. אז איך זה קורה?

- הוא קיבל 'אישור חריג' מיוחד לגילוי הזה. והסיבה - כדי שהם יאמינו לו.

ישראל, לאחר כל מה שהם עברו, היו עמוק בתוך זרועות הייאוש. הם היו בטוחים - שה' עזב אותם לנצח.

ופתאום בא מישהו, ומספר להם שה' כן נמצא איתם. ושגם כל חילות השמים ירדו לבבל. שה' רוצה להיות ביחד עם העם שלו, ביחד עם השכינה - שלא זזה מהם.

- הוא מנסה לומר להם - ש'אשר אהיה'.
והם לא מאמינים. למה שיאמינו.

אז הוא מגלה להם את מה שהוא ראה. סודות עליונים ונשגבים. וזה לא יכול להיות - אם לא שהוא באמת ראה. שהוא באמת נביא, שהוא באמת יודע שה' יתברך נמצא כאן. כנגד כל הסיכויים, כנגד הייאוש הנורא ה'אוכל' את הנפש.

עתה, הם מאמינים.
ומיד - 'לא חיישו על גלותהון כלל!'
ועתה - נשאל:

- הוא הוציא אותם משם?
הוא גאל אותם? משהו התחדש כאן?
- לא. הכל נותר אותו דבר כפי שהיה.

הם עדיין מעונים, וכאובים, תחת ידם הקשה של הבבלים. הסבל הוא אותו סבל ממש.

- אז כיצד 'לא חיישו על גלותהון'? הם עדיין שקועים בה עמוק?
- אמת. הם אכן שקועים בגלות. והסבל - הוא אותו סבל.
אבל רק החלק ה'פיזי' שלו.
הסבל הנפשי, נעלם ואיננו. הלא ה' יתברך - נמצא איתם!!
- 'למענכם שולחתי בבלה'.

*

הכאב הגדול ביותר

גלות.

- גלות, שזה שהאדם 'מתגלגל' ממקומו - למקום אחר. למקום שאינו 'שלו'.
כאן, בשתי הגלויות הללו, זה היה גם מלווה בסבל כל יתואר. עינויים גופניים ונפשיים.
דיכוי והשפלה של הנפש - עד לעפר. וגם למטה הימנו.

זו אכן גלות, אבל במבט אנושי. מבט של בני אדם. מבט, שלא לוקח בחשבון את המציאות האמיתית של עם ישראל.

כי המציאות האמיתית, היחידה, של עם ישראל, היא - קודשא בריך הוא, ושכינתיה. אנחנו 'יהודים'. זו מהותנו. זו כל המציאות שלנו.

אחד משמותיו של השי"ת, הוא 'י' ה'.

ננסה נכתוב את אותיות השם הזה - ב'מילוי': יו"ד, ה"י.

- יהודי!

אם ישאלך אדם, או 'פרא אדם', מה ההבדל בין עם ישראל - לעם 'ישמעאל'. הלא שניהם נולדו מאותו אב.

אז תענה לו - זה ממש לא אותו 'אב'.

כי מי שילד את ישמעאל, היה 'אברם'.

- ומי שילד אותנו - היה 'אברהם'!

זה היה לאחר שינוי ה'זהות' האמיתית של אברהם אבינו. הוא קיבל אל תוך שמו - את הה' האחרונה של שם 'הוי"ה', את השכינה הקדושה. היא הפכה להיות חלק ממנו. הוא הפך להיות חלק ממנה.

ומעתה, כל צאצאיו - נולדו אל תוך המציאות הזו. כל אחד מאיתנו 'נושא' - בעצם מהותו - את שמו הגדול יתברך.

למציאות הזו של קודשא בריך הוא ושכינתיה, יש 'משל':

- איש, ואשה.

וכל שיר השירים נוסד על היחס שביניהם.

- ומה המקום שלנו בכל זה?

- היחס הזה, ה'חדר ייחוד' הזה - הוא בנו!

אנחנו, 'מכילים' בקרבנו - את החיבור שלהם בעולם!!

אנחנו ה'דירה בתחתונים'!

והגלות, זה המצב ההפוך. זה 'בזכרנו את ציון'.

זה כשהייחוד הזה - לא מתקיים. זה כשקודשא בריך הוא, 'עלה למעלה'. עזב אותנו - ואת השכינה - ה'אשה' - שהיא תמיד איתנו, לבדנו.

זה כשה'חדר ייחוד' הזה, המורכב מהלבבות של כל עם ישראל (עי' ביאורה"ג לשיה"ש א, יז) - נחרב.

וזה הצער הגדול ביותר שיש!

אנחנו לא מכירים את זה. לא חווינו את הייחוד הזה בתוכנו, בקרבנו. רק ב'הסתר', ובאופן חלקי, וזה אפילו לא אחוז אחד ממה שהיה - ויהיה - בזמן בית המקדש.
- אנחנו 'מתים'. לגמרי (עי' ליקוטי הגר"א סוף ספר"צ ד"ה ידוע).
'ציון', זה ה'יסוד'. המשפיע, המחבר בין האיש לאשה. בין קודשא בריך הוא - והשכינה, ואיתה אנחנו.

אותם גולים, שהיו 'על נהרות בבל', חוו סבל נורא. רכושם - נבזז; חירותם - ניטלה מהם; איבריהם נקטעו; מליונים מאחיהם נטבחו באכזריות לעיניהם; והם עצמם עברו התעללויות, השפלות, ובזיונות.

- אז היה להם על מה לבכות. ועוד איך היה.

אבל הם לא בכו על שום דבר מכל זה!

- רק - 'בזכרנו את ציון'!!

הכאב הגדול ביותר שלהם, היה - שה' לא איתם. שהוא 'עלה למעלה'. ש'ציון' - היא רק בגדר 'זיכרון' בעלמא.

ואז הנביאים מודיעים להם - 'אהיה אשר אהיה'. ה' יתברך - כן נמצא איתכם.

כך במצרים, וכך בבבל. ה' לא עזב אותם. הוא 'ירד' איתם אל המקום בו הם נמצאים כעת.

- וכך הגלות - מאבדת את ה'עוקץ' שלה לגמרי!

ואז - 'לא חיישו על גלותהון' כלל!!

*

עד הנפש, אפילו עד הגוף

עם ישראל, במצרים, לא היו ראויים להיגאל.

- כך אומר הנביא (יחזקאל כ):

...בַּיּוֹם בָּחַרְתִּי בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׁא יָדַי לְזָרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם... בַּיּוֹם הַהוּא נִשְׂאֲתִי יָדַי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם...

וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמָעַי אֲלֵי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֵת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשֹׁפֵךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אֶפְי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם.

וְאֶעֱשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינַי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

כשה' בחר בישראל, בארץ מצרים, והבטיח להם להוציא אותם - הם המרו את פיו. לא שמעו בקולו.

ובכל זאת הוא הוציא אותם.

- וכיצד?

- ב'שם' הזה, 'אהי-ה'.

זהו השם - שהוא 'פני הרחמים הגדולים' (עי' שערי אורה ש"י ד"ה ואחר שמסרנו בידך זה העיקר הגדול).

שם זה הוא מעל כל המציאות של 'דין' ו'משפט'.

והשייכות שלנו אל ה' יתברך, גם היא מעל כל דין ומשפט. הלא ה' יתברך התגלה אלינו בשם הזה.

וזו לא רק הגאולה, אלא גם הגלות בעצמה. הלא 'אני הייתי עימכם בשעבוד זה'. כשה' איתנו בשם 'אהי-ה' - זה מעל ומעבר לכל חשבון שהוא.

אז אתה יכול להיות בתוך מצרים, ב'מיצרים', אפילו אלו שאתה בנית לעצמך; אתה יכול להיות חלילה שקוע בעומק החטא, אפילו אותו חטא נורא שעליו נוסדו ימי ה'שובבי"ם', ועדין - ה' איתך.

- כמובן שיש מצב של 'ושב מאחריך'. בפרט באותו חטא ידוע.

אבל זה מדובר על ההנהגות ש'למטה' מהשם הנ"ל. אלו התלויות בדין ומשפט.

- שם 'אהי-ה', לעולם לא 'שב מאחריך'!

הקשר אינו נפסק לעולם.

יתכן, שזהו שורש נחמת רחל אמנו. 'מנעי קולך מבכי'.

מנעי - כי יש שכר לפעולתך. כי שבו בנים לגבולם.

ולכן, את יכולה להפסיק לבכות כבר עתה.

- מדוע?

הלא הם עדין לא 'שבו'?

כך גם נחמת כנסת ישראל (אותה בחינה של 'רחל') - 'הן על כפים חקותיך' (תענית ד.). וכך גם כשה' מפרט את גרמי השמים שברא, ואומר - 'וכלן לא בראתי אלא בשבילך, ואת אמרת עזבתני ושכחתני' (ברכות לב:).

מה הנחמה בכל אלו?

יתכן, שהנחמה כאן היא - עצם זה שה' זוכר אותנו. שאנחנו חקוקים על ליבו. שהוא 'איתנו' - תמיד, בכל מצב שהוא.

ושבמקום של רחמים גמורים - הוא איתנו לגמרי.

עצם זה שהוא זוכר אותנו, זה מנחם. ומעודד. ממלא את הנפש באהבה. בגעגוע. בציפיה למימוש הקשר הנפלא הזה, עד הרמות התחתונות. עד ה'נפש'. עד הגוף.

*

כמו פחד מוות

אהבה. געגוע. נחמה. עד הנפש.

- האמנם?

זה באמת מנחם אותנו? מעורר אצלנו אהבה אליו יתברך?

אולי ננסה לנהל דו שיח עם עצמנו:

האם אני רוצה להיגאל?

- עצם השאלה מקוממת! ודאי שאני רוצה!

ודאי שאתה 'רוצה'. אלא מה. גדלנו על זה.

- אבל - מה בדיוק אתה רוצה?

- להיגאל! שיבוא משיח!

- מה זה משיח? מה הוא יעשה? איך הוא נראה?

ובעיקר - כיצד נראים החיים כשהוא נמצא?? מישהו יודע?

מה ישתנה אצלי באופן אישי? האם אני אהיה מישהו אחר? החיים שהתרגלתי אליהם, ההנאות, הסיפוקים, המטרות, הכולל, העבודה, כל זה יישאר?

כנראה שלא...

- אז אני רוצה את זה?

נגיד שהמשיח היה בא אלי בחלום. והוא היה שואל אותי כך:

אני יכול להגיע עכשיו. ברגע הזה. ואני גם יכול להגיע - בעוד מספר חדשים.

- אולי זה יהיה עדיף לך, תתארגן, תסדר את החיים שלך. תיפרד מכל מה שאתה מכיר,

כי אני מביא לכאן מציאות חדשה לגמרי.

מה הייתי עונה לו?

- צריך עיון...

אולי רק אסיים את הפרוייקט שהתחלתי. אולי רק אוכל את הפיצה הזו. תן לי לפחות

לגמור את ה'ביס'.

אנחנו 'חיים' את החיים שלנו. נמצאים עמוק בתוככי המציאות הנוכחית שלנו.

- האם יש לנו תקוה לחיות חיים אחרים? האם יש לנו בכלל 'ציור' בחיים מסוג אחר?

בגאולת מצרים, לא כולם יצאו. רק אלו - שרצו לצאת.

ולמה זה ככה? למה אנחנו לא 'הכי' רוצים?

- כי שינוי דרסטי, מעבר בין מצב למצב - בצורה פתאומית, הוא גדר של 'מוות'.

אדם התרגל לחיים במהלך מסוים. בצורה ידועה לו, מוכרת.

הוא חי את המצב. אלו החיים שלו.

וכשאתה מנסה לקחת לו את החיים הללו - אז הוא נאחז בהם בכל כוחו. מפחד מהמוות. [זהו אחד מיסודות הייעוץ. לפעמים אתה מנסה לעזור למישהו, והוא מתחפר במקום שלו. והסיבה - פחד מוות. פחד משינוי החיים שהוא מכיר. ואפילו שהחיים הללו מלאי סבל!]

*

חזרנו הביתה

אולי אפשר לנו ללמוד - מה' יתברך.

גם אצלו, כביכול, יש מציאות של צער. 'במסתרים תבכה נפשי'. הוא רוצה בנו, רוצה לשכון בקרבנו.

ומה שהוא עושה - זה 'על כפים חקותיך'.

- הוא זוכר אותנו. הוא גם משאיר אותנו ב'שורש', במידת הרחמים הגמורים. במקום בו אין 'סתירה' למצב שאנחנו בו כעת.

וממקום זה, הוא תמיד תמיד - איתנו. בכל מצב שהוא.

הגאולה, אצלו יתברך, תמיד נמצאת 'שם'. איפשהו. עמוק בפנים.

- עלינו לנסות 'לחקות' אותו יתברך.

אצלנו, השלב הראשון הוא - תקוה. לדעת שזה יכול להיות. והשלב השני הוא, לבנות 'רצון' שזה יקרה.

אבל יש עוד משהו לפני זה:

- לדעת מה זה בכלל 'גאולה'. מה יהיה שם. למה אני אמור לצפות. מה זה ה'יחוד' הזה.

ויותר מהכל, לדעת באופן ברור - שיש לנו כבר 'משהו' מזה.

זה לא 'התחיל', כי אנחנו צריכים לעבוד על ההתחלה הזו; אבל האפשרות - קיימת.

- אנחנו בארץ ישראל.

וכאן, אין 'גלות' (עי' זוה"ק ויחי דף ריד עמוד ב). הארץ - בקדושתה עומדת. השכינה כאן. ממש.

[וכמו שנאמר - 'תמיד עיני ה' אלוקיך בה'. ועי' יל"ש תהלים רמז תתסב פק"ה, ומד"ר

שמות פ"ב אות ב בדעת רבי אליעזר ור' אחא, ומדרש תהלים יא, ג.]

אפשר לנו להיכנס בחזרה למצב הזה, של קודשא בריך הוא - ושכינתיה. של איש ואשה,

בתוך הבית. אנחנו 'אחוזים' באשה, והיא מתקשטת - לפני האיש.

- המצוות שלנו, זה הקישוטים הללו.

וזה רק בארץ ישראל! בארץ, שהיא ה'ארמון' - בו המלכה עומדת לפני המלך ממש.

ואם זה לא יהיה ב'תודעה' שלנו, זה לא יקרה. אנחנו לא נהיה 'מתקשטים לפניו'. אנחנו רק נייצר לעצמנו 'עולם הבא' גדול ומלא עונג.

ומה עם ה'עולם הזה'?

מה עם 'דירה בתחתונים' - ב'תחתונים' דיקא?

מה עם השכינה שבקרבנו, שהיא חלק מאיתנו, והיא מתחננת לפני קודשא בריך הוא - 'שימני כחותם על ליבך'?

[עי' ברכות שם, זוה"ק ח"א רמד ע"ב, שעה"כ תפילין ד"ה. וע"ע תקט"ו תפילות לרמח"ל ק.]

כאן, בארץ הקודש, זה לא רק ב'שורש'. כאן זה מתבטא במציאות. ב'ארץ' ממש. כאן זה ה'בית', בו עלינו לבנות את מערכת ה'נישואין'. את 'שיר השירים'.

כאן - זה 'יעזוב איש את אביו ואת אמו, ודבק באשתו'. רק כאן, מתבטא ה'אין נייחא לאיתתא - אלא בבעלה, ולא באביה ואימה' (עי' תיקו"ז סו ע"א בדפוס וילנא, ובביאודה"ג שם ד"ה ובכל אתר).

אז כאן, עלינו להגיע אליה. לחיות ב'דעת' כזו - של נישואין. של אשה העומדת בפני בעלה.

ואם 'נחיה' את זה כבר מעתה, אז הגאולה לא תהיה כל כך 'מאיימת'. נוכל לקוות אליה. לרצות בה.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

גירות ציפורה אשת משה רבינו

פרק ב פסוק כא. ויִזְכֹּר מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה:

איתא בסנהדרין דף פ"ב ע"א, הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא אמרו לו הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק מה עשה עמד וקיבץ כ"ד אלף מישראל והלך אצל כוזבי אמר לה השמיעי לי אמרה לו בת מלך אני וכן צוה לי אבי לא תשמעי אלא לגדול שבהם אמר לה אף הוא נשיא שבט הוא ולא עוד אלא שהוא גדול ממנו שהוא שני לבטן והוא שלישי לבטן תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת ואם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך נתעלמה ממנו הלכה געו כולם בבכיה והיינו דכתיב (במדבר כה-ו) והמה בוכים פתח אהל מועד.

ובביאור ענין נישואי משה רבינו לציפורה מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל כך. דהנה זה מבואר בכמה מקומות דחל על אברהם שם ישראל עיין חגיגה דף ג' ע"א דאברהם היה תחילה לגרים וע"ע יבמות דף ק' ע"ב ועוד. אכן הגדר בזה הוא דכשם שמצינו, עיין רמב"ם (פ"א ממילה ה"ה לגבי שפחה שילדה ואח"כ טבלה דנימול לשמנהכ"א) דאחר הטבילה הוי גר למפרע מזמן המילה, כמו כן לענין ישראל דבמתן תורה חלה גירותם להחשב ישראל למפרע מזמן גמר המילה דאברהם אבינו^כ. משא"כ בערב רב ושאר גרים דהוו גרים רק מכאן ולהבא. אמנם מדין כיון דהוו מבני קטורה דנצטוו על המילה הרי גם הם אם יתגיירו אח"כ נעשים גרים למפרע. וזה אשר היה עם ציפורה אשת משה דבמתן תורה חלה גירותה למפרע, נמצא שעי"ז נחשבת כישראלית כשנשאה משה.

[מקור: צ"פ סנהדרין שם ע"ש]

*

מילת אליעזר בן משה רבינו

פרק ד פסוק כד. וַיְהִי בְּדֶרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׂוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ הַמִּיתוֹ: כה. וַתִּקַּח צִפְרָה צֹר וַתִּכְרַת אֶת עֶרְלַת בְּנֶה וַתִּגַּע לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר פִּי חָתָן דָּמִים אֶתָּה לִּי:
על פי האמור לעיל מבאר רבינו באופן נפלא דבר נוסף.

^{כא} ראה צ"פ שבת דף פ"ח ע"א.

^{כב} בשבת הנ"ל כתב מזמן המילה שמלו במצרים.

מילת אליעזר בן משה רבינו

הנה מכיון שציפורה היתה גר תושב כיון שלא היה ב"ד במדין שתקבל בפניו מצוות (ומשה רבינו אף דהיה נחשב כב"ד של ע"א מ"מ הא מבואר בר"ה דף כ"ה ע"א דמשה ואהרן הוו רק כשנים) רק במצרים היה ב"ד הגדול כמבואר ביומא דף כ"ח ע"ב, א"כ בנה הוי בן נח דהזרע הולך אחריה, א"כ נמצא דהמילה שעשתה בו היא מילת גרות והרי אין כאן ב"ד. מיישב רבינו דכיון דהיתה מדיינית והם הוו בני ברית א"כ שפיר היתה זו מילה מחוייבת.

ובזה^כ מבאר רבינו ענין נוסף. דהנה בנדריים דף ל"א ע"ב איתא שנענש משה רבינו על זה שנתרשל במילת בנו. ומקשה רבינו הלא מכיון שציפורה היתה גר תושב א"כ מילת בנה היא מילת גרות וכיון דבעינן משפט כמבואר ביבמות דף מ"ו ע"ב א"כ רק ביום כשר ומן הנץ החמה שלא כמילת ישראל הכשרה מעלות השחר, וא"כ שפיר משום כך התעכב משה רבינו מלמולו עד שתנץ החמה. ועוד, דאם היא מילת גרות איך מוכיח בע"ז דף כ"ז ע"א דאשה כשרה למול הלא הכא הוה מילת גרות דהוה משפט ובודאי דאין אשה כשרה לה.

אשר להמבואר לעיל דמחמת היותה מדיינית דהווי בני ברית הוי בנה בן ברית וצריך מילה מצד זרע אברהם א"כ היה יכול למול מעלות השחר ומפני מה נתעכב מלמולו. ושפיר מבואר דיכלה ציפורה למולו כשאר מילה.

[מקורות: צ"פ סנהדרין דף פ"ב ע"ב נדריים דף ל"א ע"ב]

*

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים ותמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

^כ תשו"ח ליידידי הג"ר משה צבי רודמן שליט"א על ביאורו זה בדברי רבינו.

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, מח"ס יאמר ישראל (רחובות)

תכונתו של מנהיג

וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כִּי הָיָה מְדִינָה אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר (ג, א)

כמה תמיהות בעניין הגדי בו נבחן משה רבינו

לאחר שראה הקב"ה בקושי השעבוד של ישראל ורצה לגאול אותם, וקודם שנגלה למשה רבינו בסנה וציווהו לגאול את ישראל, נאמר בתורה (פרק ג פס' א) "וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כִּי הָיָה מְדִינָה אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר". ונתקשה המדרש (שמו"ר ב ב), מה עניין תיאור רעיית משה רבנו את הצאן, לבין מינויו לגאול את ישראל. וביאר, שהקב"ה בוחן את הצדיק במרעה הצאן, כמו שנאמר בדוד (תהלים עח ע-עא) "וַיִּבְחַר בְּדָוִד עֶבְדֹו וַיִּקְחֵהוּ מִמְּכַלְאֵת צֹאן. מֵאַחַר עֲלוֹת הַבְּיָאוֹ לְרַעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמוֹ". ואף משה לא נבחן אלא בצאן "כשהיה משה רועה צאן של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו עד שהגיע לחסות [מין ירק (ערוך)]. כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו אמר לו: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני שעיף [צמא (אבן עזרא בראשית כה כט)] אתה. הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר לו הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם - חייך, אתה תרעה צאני", ולכן קודם שלקח הקב"ה את משה ומינהו לגאול את ישראל, מדגישה התורה את היותו רועה צאן.

ודברי המדרש צריכים ביאור מכמה פנים. ראשית, יש להבין מה השבח הגדול שנשתבח בו משה, ודוחק לומר, שכל מעלתו הייתה מה שהתייחס בחמלה לבעלי חיים, שהרי ישנם אנשים רבים החסים ומרחמים על בעלי חיים, וכי נאמר שבגלל זה הם ראויים להיות מנהיגים בישראל. ועיקר הסיפור צריך ביאור, וכי משה לא דאג למים בעבור כל הצאן, ומדוע נחסרו מים לאותו הגדי. ועוד, שאם היה חסר מים, מדוע רק הגדי הזה ברח, וכי שאר הצאן לא היו צמאים, ובהכרח שהיו מים לפניהם, ואם כן מדוע אותו גדי לא שתה כמותם. עוד יש להעיר, שדרך בעלי חיים הזקוקים לעזרה הוא לרמוז על ידי נהימה וכדומה שהם צריכים לאותו הדבר ולא לברוח. אך ביותר קשה, שמדברי המדרש מדוקדק שהגדי כלל לא ידע שהוא בורח למקום מים שהרי לשון המדרש "נזדמנה לו בריכה של מים", ולשון 'נזדמנה' מורה שעל דרך אקראי הוא מצא מים. וקשה היאך ברח למצוא מים, בשעה שלא ידע כלל מקום הימצאם. עוד יש להבין מה שאמר לו משה "אני לא הייתי יודע שרץ הייתה, מפני שעיף אתה", וכי הגדי מבין מה שמדברים אליו.

יסוד - העומק שבחיוב לדון לכף זכות

ולהבין עומק דברי המדרש, נקדים לבאר את העניין של 'לדון לכף זכות'. שנינו במשנה (אבות א ו) "והוי דן את כל האדם לכף זכות", וההבנה הפשוטה היא, שכאשר רואה אדם את חבירו עובר עבירה, אל ידון אותו לכף חובה, שהרי אינו יודע את המניעים, הרקע

והסביבה של חברו, ולכן אין לו לדון אותו לכף חובה, שהרי יתכן שהאמת היא שלא הייתה כאן עבירה. אולם יש בכך עומק נוסף. כאשר אדם רואה בחברו דבר גנאי, קשה לו לאחר מכן להתייחס אליו בשוויון נפש ובאותה נעימות כפי שהתנהג עמו קודם שראה את אותו מעשה. ומאותה שעה ואילך נוצרת כעין מחיצה בינו לבין עובר העבירה. ותוצאת הדבר ממשיכה הלאה, שאותו עושה המעשה, כאשר מרגיש שהוא מזולזל בעיני הבריות והמבט עליו שלילי, הוא לא מתאמץ כל כך מכאן ולהבא לחזור למוטב, שחש הוא שאין לו כבר מה להפסיד. אולם, אם הרואה ידון אותו לכף זכות, ראשית, התדמית של חברו לא תיפגם בעיניו, ואף אם לפי האמת עשה חברו דבר גנאי, כאשר הוא מתרץ זאת **כלפי עצמו** לכף זכות, המציאות היא שהוא יוכל לאחר מכן להמשיך להתייחס לחברו כבעבר. ואף עושה המעשה, גם אם עשה דבר שאינו ראוי, כאשר הסביבה מתייחסת אליו בצורה מכובדת ומאמינה בו כבמקודם, רבים הסיכויים שימצא כוח לחזור למוטב.

ואם תכונה זו נצרכת לכל אדם, הרי שלמנהיג בישראל, זו תכונה מחויבת שבלעדיה הוא אינו ראוי להנהיג את העדה. שהרי עיקר הצורך בסמכות המנהיג, היא דווקא נגד אותם שאינם הולכים בתלם, ואם ירגישו אותם אנשים שהם אינם נחשבים בעיניו, רק יתדרדרו יותר ויותר. וכפי שאמר הקב"ה ליחזקאל (לד ב - ד) "בן אדם הנבא על רועי ישראל [פרנסי ישראל. רש"י] הנבא ואמרתי אליהם, הוי רעי ישראל אשר היו רעים אותם וגו' את הנחלות [כחושות] לא חזקתם ואת החולה לא רפאתם ולנשברת לא חבשתם ואת הנדחת לא השבתם ואת האבדת לא בקשתם ובחזקה רדיתם אתם ובפךך", הרי שעיקר תפקידו של המנהיג בישראל הוא לחזק את החלשים שבעם, וזאת ייתכן רק אם ליבו יהיה שלם כלפיהם.

ביאור המעשה באותו גדי עפ"י היסוד הנ"ל

ואחר הקדמה זו נבוא ונבאר עניינו של אותו גדי. הגדי כלל לא היה צמא, שהרי בוודאי משה רבנו דאג לו למים, ולכן גם לא רמז למשה על כך שהוא צמא, לפי שהיו מים לפניו, ובהכרח לא רץ בשביל מים שהרי כלל לא ידע על מקום הימצאם. אלא הגדי רץ בגלל שהוא היה מרדן, שיש בעלי חיים שטבען הוא למרוד בבעליהן ולברוח (ירושלמי שבת יד א ויעויין בשו"ע או"ח שטז יב). ואדם רגיל היה תופס את הגדי ומכה אותו על שהטריח אותו לרוץ אחריו. אבל מי שעושה כן, בהכרח שלאחר מכן הוא יתייחס אליו ביחס גרוע יותר משאר הצאן, ואת זה רצה משה רבנו למנוע, כי רצה משה רבנו שבעתיד הוא לא יתנהג כלפיו באופן שונה, ולכן תירץ את מעשיו שבוודאי היה צמא, והוסיף להרכיבו על כתפיו כי בוודאי עתה הוא עייף, ואף שתירוצים אלו אינם נכונים לגמרי, אך ידע משה רבנו שזה כוחם של דיבורים ומעשים טובים, שהם משפיעים על רגשות האדם גם אם אינם מדויקים.

ועתה מתבאר באור יקרות מדוע בחר הקב"ה במשה רבינו להיות מנהיגם של ישראל, שלא רק החמלה על בעלי חיים שהראה במעשיו הייתה הסיבה לבחירה הזו, אלא אותה מידה מיוחדת, שיודע משה רבנו כיצד לגרום שהנכשלים והחוטאים לא יפחת ערכם בעיניו,

אלא ימשיך להנהיגם בנחת וברחמים כשאר העם - זו התכונה המיוחדת שבה נבחנו
מנהיגי ישראל, ובזכותה זכה משה רבינו להיות מנהיגם של ישראל. (קונטרס מעין גנים)

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע / הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו

ביצור - תפילה בעת צרה

וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה (ב, כג)

המילים "מן העבודה" מופיעים פעמיים בפסוק זה, ועמדו על כך המפרשים. האור החיים הקדוש מפרש בפירושו הראשון שבני ישראל לא התפללו אל ה' שיושיעם, אלא צעקו מן הצער שהיה להם כאדם הצועק מכאב, והפסוק מלמדנו שאותה זעקה - אשר היתה מן העבודה - עלתה לפני ה' ושמע את נאקתם.

פירוש נוסף מפרש האור החיים שבנוסף לצעקתם מן הצרה, בני ישראל גם התפללו אל ה' מתוך צרתם, על דרך הפסוק בתהילים (ק"ח): "מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה", כי אחת מהתפילות המתקבלות ביותר היא תפלה מתוך צרה, ומלמדנו הכתוב שה' קיבל את שוועתם "מן העבודה", פירוש, לפי שהייתה מצרת העבודה.

רבנו בחיי מבאר אף הוא את הפסוק על דרך זה, ומלמדנו על מעלתה של תפילה מתוך הצער:

"והזכיר שני פעמים מן העבודה, "ויאנחו בני ישראל מן העבודה", "ותעל שוועתם אל האלהים מן העבודה", ללמדך שאין תפלתו של אדם שלמה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק, שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתברך. וכן תמצא ביונה הנביא ע"ה שבאר הענין הזה, הוא שאמר: "בהתעטף עלי נפשי את ה' זכרתי ותבא אליך תפלתי אל היכל קדשך" (יונה ב, ח), הבטיח הנביא שהתפלה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש, היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך".

בספר שערים בתפלה (הרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל) מבאר שהקריאה אל ה' בעת צרה נקראת בפי חז"ל 'ביצור', והיא עיקר צורת מהות התפילה, בהיות אדם הנוקק לישועה, מתפלל בדביקות בה' יתברך, מפני שהוא יודע שה' יתברך הוא מקור הישועות.

ומוסיף לבאר שאם כי יכול היה האדם להידבק בבוראו גם בלא צער וצרות, אלא מתוך תהילות ותשבחות, אבל חילוק גדול יש, שלשירות ותשבחות צריך האדם להתעוררות חזקה מצדו, כי טבעם של החסדים והטובות שהם משכיחים את הבורא, מה שאין כן הצרות, שטבען הן שהן מקרבות את נפש האדם לשורשה בעל כורחו ושלא ברצונו. רק יחידי סגולה יכולים להתלהב בהתלהבות עצומה, מתוך הכרת הטוב לבורא בלבד, אבל לא כן הצרות, עינינו רואות שאפילו בעל הלב הסתום ביותר, אם יארע לו צרה גדולה, הרי לבו הומה ורועש בתפילה, באופן שאפילו צדיקים גדולים אינם זוכים לכך, אם לא בעת רצון גדול.

הרב פינקוס זצ"ל כותב דבר נפלא בענין רגש ההתקרבות לה' אשר אדם מרגיש בשעת צרתו:

"ובענין הדחיפה הטבעית שיש לכל אדם להתקרב להקב"ה בשעת צרתו, לולא דאינו כדאי הייתי אומר דאינו כן כלל, אלא להיפך: משל לנוסע בעגלה, שנדמה לו שעצי היער רצים לקראתו, ובאמת אינו כן, אלא מחמת ריצתו אליהם נדמה לו כך, ואין העין מבחנת בזה מי רץ לקראת מי. כן הוא בדבר זה ממש, שבשעת צרה, רץ הקב"ה כביכול ומתקרב לאדם לסייעו, כמו שכתוב "עמו אנכי בצרה", ולעינינו נדמה שהאדם רץ אליו יתברך, אבל באמת אינו כן, אלא הקב"ה הוא הרץ אליו להושיעו".

רבנו בחיי מוסיף ואומר שאף על פי שהגיע עת הקץ לגלות מצרים, לא היו ראויים ישראל לגאולה, ורק בגלל שצעקו אל ה' "מן העבודה", קיבל ה' את תפילתם וגאלם. ויש בפרשה זו רמז על גאולתנו העתידה אשר אף היא תלויה בתשובה ותפילה:

"ואפשר לומר כי הפרשה הזאת היא רמז לגאולתנו זאת העתידה, שהיא תלויה בתשובה ובתפלה, כי כן בגאולת מצרים חזרו בתשובה והתפללו אל ה' העונה בעת צרה, ונתקבלה תפלתם ובא להם הגואל מיד. ועל כן סמך לו "ומשה", לרמוז כי ביאת הגואל תלויה בתשובה ובתפלה".

והנה, הראב"ד בספר תמים דעים (סימן קפד) כותב שיחיד המתפלל, צריך להתפלל בלשון הקודש דוקא, לפי שמלאכי השרת הם המביאים את התפילות לפני הקב"ה, והם אינם מכירים שום לשון בעולם כי אם לשון הקודש, ואינם מביאים תפילות אשר הם אינם מבינים. וכל זה בתפילת יחיד, אבל בתפילה בצבור, אפשר להתפלל בכל לשון מפני שהשכינה שורה שם. ומוסיף וכותב שלמרות כל האמור, תפילה אשר נאמרת בכוונה גדולה ומתוך צרה, נשמעת לפני ה', אף אם היא נאמרה בכל לשון, וז"ל:

"אבל אם מתפללות בדמעה וצעקה על אונאה, אז אינן צריכות שיביאו המלאכים את תפלתן לפני המקום, שהרי שערי דמעה ושערי אונאה לא ננעלו. והוא הדין אם מתפללות בכוון גדול מתוך צרה, שהן נשמעות אף על פי שאין המלאכים מכירים לשונם".

והנה, בתרגום יונתן בן עוזיאל נמצא דבר נפלא בפסוק (א, יט): וְתִאמְרֵן הַמַּיְלֶדֶת אֶל-פְּרָעָה כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמְצַרִּית הָעֵבֶרִית כִּי-יְחִיֹּת הִנֵּה בְּטָרִם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמַּיְלֶדֶת וַיֵּלְדוּ:

אָמְרֵן חַיִּיתָא לְפְרָעָה אָרוּם לֹא כְנָשִׁיא מְצַרִּיתָא יְהוּדִיתָא אָרוּם זְרִיזִין וְחַפְיִמִּין בְּדַעְתֵּיהֶן הַיְנוּן קָדָם עַד לֹא תִיתִי לְוֹתְהוֹן חַיִּיתָא הַיְנוּן תְּלִיזִין עֵינֵיהֶן בְּצִלּוֹי מְצֻלָן וּבְעֵיזִין רַחֲמִין מִן קָדָם אַבּוּהֶן דְּבִשְׁמִיא וְהוּא שְׁמַע בְּקַל צְלוֹתְהוֹן מִן יַד הַיְנוּן מְתַעֲנִיין וַיֵּלִידֵן וּפְרָקֵן בְּשָׁלָם.

ובביאור הכתר יונתן:

ותאמרנה המילדות לפרעה כי לא כנשים מצריות היהודיות כי זריזות וחכמות בדעתן הן לפני עד לא תבוא אליהן המילדת הן תולות עיניהן בתפילה מתפללות ומבקשות רחמים מן לפני אביהן שבשמים והוא שומע בקול תפילתן מיד הן נענות ויולדות ונושעות בשלום.

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

**שובו בנים שובבים - ארפא משובותיכם - שובה ד' שבותינו -
ושבו מארץ אויב.**

ימי השובבי"ם ת"ת הם ימים של התעוררות לתשובה ולדביקות בתורה, כאשר אנו קורין בפרשיות השובבי"ם ת"ת על בני ישראל שהיו במצרים - ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, וכמעט שהגיעו לשער הנו"ן דטומאה חס ושלום - ובחמלת השם עליהם נשאם על כנפי נשרים, וזכו לצאת משם צבאות השם, והפכו לעם סגולה... וכך כתוב בתחילת פרשת מתן תורה, והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי הארץ.

ועד היום הזה, כל יהודי באשר הוא, אם יתאמץ יהיה הוא עצמו ראוי לשאת את התואר עם סגולה. וכן אנו אומרים בפיוט לכה דודי, **בואי בשלום עטרת בעלה... תוך אמוני עם סגולה**, כי אכן אנו עם סגולה.

אמנם במה אנו נחשבים עם סגולה, ומה כל כך יקר אצלנו, והתשובה היא, הנשמה, כי הנשמה היא חלק א' ממעל, וכבר האריכו הספרים הקדושים בענין הנשגב הנורא והמיוחד הזה, שאלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, אבל דברי חז"ל מלאים בזה, וכך אנו אומרים בכל יום בבוקר, **אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא.**

ואולם מהו תפקיד הנשמה הגבוהה כל כך, שהיא כפי שכתב החסיד הרבינו יונה בספרו **שערי תשובה**, - חכמת לב וטובת שכל - להכיר הבורא וליראה מלפניו ולמשול בגוף ובכל תולדותיו, כאשר המשילה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים. וכמ"ש כל זה בשערי תשובה שם בשער הראשון.

ונראה שכאשר אנו ממשילים את הנשמה על הגוף וכל תולדותיו, אזי לא רק הנשמה של היהודי מיוחדת היא, כי אם גם הגוף שלו, הופך מרומם ואציל יותר. ועליו אפשר לומר, ראו בריה שבראתי בעולמי.

והנה כאשר מתבוננים בענין יציאת מצרים, איך הקדוש ברוך הוא כביכול, בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים, ככתוב בפרשת בלק, קל מוציאם ממצרים כתועפות ראם לו. הרי זה ממש מחמם את הלב לעבודתו יתברך, איך שהמקום ברוך הוא קרבנו לעבודתו, וכך אנו נוהגים לומר בליל הסדר, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו.

והנה ימים קדושים אלו, ימי השובבי"ם, כאשר זוכים ומנצלים אותם, אפשר להשיג בהם הרבה. כי על כן יש ויש בימים אלו סיעתא דשמיא עצומה להשיג התעלות והתרוממות כידוע.

והנה מפורסם בספרים הקדושים שעיקר החיזוק הנצרך תמיד ובפרט בימים קדושים הללו, הוא החיזוק בעמל ויגיעת התורה, כי הוא באמת תכלית חיינו, כמבואר בחז"ל במקומות אין מספר, ובתפילת ערבית אנו אומרים בכל ערב מימות השנה, כי הם חיינו ואורך ימינו.

וכמו כן יש להוסיף חיזוק מיוחד, בענין תיקון המדות הטובות, שזה ממש הופך את האדם למישהו אחר, כנודע. וידוע מהגר"א זצ"ל שעיקר מה שנברא האדם הוא כדי לתקן את מדותיו, ואם לא כן למה לו חיים.

וכך כתב על הפסוק משלי פ"ד פי"ג, **הַחֲזִק בַּמּוֹסֵר אֶל תְּרָף נִצְרָה פִּי הִיא חַיִּיךְ. כִּי מֵה שֶׁהָאָדָם חַי הוּא כְּדִי לִשְׁבוֹר מֵה שֶׁלֹּא שָׁבַר עַד הֵנָּה אוֹתוֹ הַמִּדָּה, לִכֵּן צָרִיךְ תָּמִיד לְהִתְחַזֵּק וְאִם לֹא יִתְחַזֵּק לְמָה לוֹ חַיִּים.**

והנה מצינו שבתיה בת פרעה זכתה להכיר בוראה, ולרחוץ מגילולי בית אביה, ולכן הלכה אל היאור, שם ראתה לפתע תיבה בסוף, וזכתה להציל את מושיען של ישראל. וכאילו הקב"ה מראה לה, שהגיעה לדרך האמת, ולכן בדווקא היא היתה השליח להצלת משה רבינו ע"ה בבית פרעה, ועד כדי כך שהקב"ה קרא למשה בדווקא באותו שם שנתנה לו בתיה בת פרעה.

ובסוטה י"א ע"א, **ותתצב אחותו מרחוק; פסוק זה נאמר על השכינה, ותתצב שנא' ויבא ה' ויתיצב, אחותו שנאמר אמור לחכמה אחותי את, מרחוק שנאמר מרחוק ה' נראה לי, לדעה כי קל דעות ה', מה יעשה כי לא יעשה ה' דבר וכו', לו וכו'. והיינו שבכל המעשה עם משה רבינו ע"ה ראו גילוי שכינה, וכמו כן כאשר זוכים רואים זאת בכל יום בזכירת יציאת מצרים. וכתוב אנוכי ה' א' המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו. דהיינו שגם בזמנינו יתכן לזכות ליציאת מצרים ע"י הרחב פיך, שזוכים לואמלאהו.**

וזהו שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם, שישנה סייעתא דשמיא שהקב"ה מסייע לשבים, ואפילו כאשר אין יד טבעם משגת, כמ"ש ר"י בשערי תשובה בתחילת ספרו.

והנה כתיב מי כה' אלוקינו המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ.

מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון, להושיבי עם נדיבים וגו' מושיבי עקרת הבית וגו'.

בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוועז.

וי"ל דכוונת המשך הכתובים, להראות שהקב"ה מקימי מעפר דל, וראיה לזה שהרי כך היה ביציאת מצרים, שהיו עם ישראל כמו דלים בעפר ואביונים באשפות, והקב"ה הגביהם למתן תורה ולארץ ישראל ולבית הבחירה, וע"כ אנו מתפללים, לא לנו כי אם לשמך תן כבוד, וכימי צאתנו ממצרים הראנו נפלאות, וע"ז אנו אומרים ישראל בטח בה' כי עזרם ומגינם הוא. וכל פסוקי ההלל המה תפילות וצפיות לישועה, כי כאשר אנו במצב רוחני ירוד, עלינו להיות מודעים, שיש תקוה, ויש סייעתא דשמיא, ועל כן נקוה לראות מהרה בתפארת עוז דקודשא בריך הוא, להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כליל יחלופו, וקויי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים.

והנה בחורפים האחרונים שבשלת השנים האחרונות, עברו עלינו מאורעות משונים שלא ידענו כמותן, והשנה הזו עוד מאורעות קשים מאד, ואין מי שיכול ליעץ עיצה כלשהי למצב המסובך ולסכנות העצומות שנמצאים בהם עם השם בארץ הקדש, וגם בכל העולם, יהודים בסכנה רחמ"ל. והחובה כפולה ומכופלת להתחזק, שהרי אין ספק שהדברים באו לעורר אותנו לתשובה, כדי שנזכה לכפרה. והחיזוק הוא בעמל התורה ובתיקון המדות וטהרת הנפש.

והנה מכלל תיקון המדות, אהבת חברים, הסרת פירוד הלבבות ודאגה לזולת. וענין התשובה המיוחדת בימים הללו, היא לחדול מלהיות בנים **שובבי"ם**, כי השובב הולך בדרך לבו, ולזה רומז ענין ה**שובבי"ם**. אמנם כתב הרמב"ם פ"ה מה' דעות ה"א כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהן משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ומשקהו, וכו' ובדבורו ובהליכתו ובמלבושיו ובכלכלו דבריו, ובמשאו ובמתנו, ויהיו כל המעשים האלו נאים ומתוקנים ביותר.

והנה בשביל זה צריך שני דברים, האחד חכמה והשני מוסר, ועל ידי החכמה אדם זוכה לישר דעותיו, ואילו על ידי המוסר הוא מתקן מעשיו. ואזי הוא יוצא מכלל ה**שובבי"ם**. כי השובב אינו נותן לעצמו, דין וחשבון על מעשיו ודרכיו, והאדם צריך לרסן עצמו כל ימיו, כמ"ש באגרת הגר"א.

ויהי רצון שהגלים השונים והמשונים שעברו עלינו יהפכו לגילויים, והקדוש ברוך הוא יגלה כבוד מלכותו עלינו לעיני כל חי ויצמיח לנו קרן ישועה, ושובו בנים - מארץ אויב - לגבולם, במהרה בימינו אמן.

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס 'תורת אמך'
זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר
הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס 'תורת אמך'

זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם
נענשו או שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה
הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן (ה, א). וברש"י: ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו
אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת,
ובסיני נפרע להם (כ"ד ב') ונגש משה לברו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם.

מנלן שהזקנים נשמטו

מקור דברי רש"י הם בשמות רבה (פ"ה פ"ד): ואחר באו משה ואהרן, היכן הלכו הזקנים
שלא חשב אותם עמהם שכבר אמר לו הקב"ה ובאת אתה וזקני ישראל, אמרו רבותינו
הלכו עמהן הזקנים והיו מגנבין את עצמן ונשמטין אחד אחד שנים שנים והלכו להן, כיון
שהגיעו לפלטיין של פרעה לא נמצא אחד שכן כתיב ואחר באו משה ואהרן והיכן הזקנים
אלא שהלכו להן, אמר להם הקב"ה כך עשיתם חייכם שאני פורע לכם, אימתי בשעה
שעלה משה ואהרן עם הזקנים להר סיני לקבל התורה, החזירן הקב"ה שנאמר (שמות כ"ד
י"ד) ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה.

וביאר רבינו עובדיה מברטנורא בס' עמר נקא, דקשה מנא ליה דהזקנים נשמטו, וי"ל
שכתוב בתחילת הענין "וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני" ושוב לא הזכיר מה נעשה
בהן, ובודאי שאספו אותם כדי שילכו אתם אל פרעה, כי כן ציווהו הקב"ה "ובאת אתה
וזקני ישראל", ומאחר שקבצם לא הזכיר שבאו איתו, בידוע שנשמטו, עכ"ד. וכן ביאר
הרא"ם בקיצור.

אבל בפ"י עץ יוסף (על המדרש שם) ביאר באופן אחר, וז"ל: שכן כתיב ואחר באו משה
ואהרן, ור"ל ולא קאמר ויבא משה ואהרן, ש"מ שמתחילה באו כולם, ובאחרונה לא באו
רק משה ואהרן, שהזקנים נשמטו והלכו להם מפני היראה, ע"כ. וכן ביאר בפ"י מהרז"ו.
והעץ יוסף הוסיף עוד שכנגד ה"אחר" באו משה ואהרן החזירים הקב"ה בקבלת הלוחות
"אחר" מעמד הר סיני, וז"ל: להר סיני לקבל התורה כו', כלומר הלוחות אחר מעמד הר
סיני.

האם הזקנים נענשו או שהיה סדר הדברים

והנה בס' אמרי אמת נקט דמה שנפרע לזקנים בסיני שהחזירים לאחוריהם, לא היה זה
עונש על מה שנשמטו ממשה ואהרן, אלא שכך היה סדר הדברים, מה שהיה במצרים היה
בסיני ומה שלא היה במצרים לא היה בסיני, וז"ל: בסבלות ובעבדות בלבנת הספיר הראם

זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

עוז ידידות (פיוט ברוך אד'), איתא בספרים (שפ"א לשה"ג סוף תרנ"ד), שמהשעבודים במצרים נעשה תורה וזהו הראם עוז ידידות, איתא במדרש (ויק"ר כ"ג ח') ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, מעשה לבנת הספיר אין כתיב כאן אלא כמעשה, היא וכל ארגלייא שלה וכו' היא והסל והמגריפה שלה, מכל פרט בשעבוד נעשה תורה, הרי כל אלו היגיעות והגליות אינם על חנם, כתיב ואחר באו משה ואהרן, ואיתא (ברש"י) אבל הזקנים נשמטו אחד אחד וכו' ובסיני נפרע להם בשעה שעלה משה ואהרן וכו' לקבל התורה וכו' שנאמר (שם כ"ד י"ד) ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה, היינו גם כן שבמתן תורה היה הכל כפי מה שהיה במצרים, במצרים היתה הדעת בגלות ועל ידי העשר מכות נתבררו הדעת ופנימיות התורה וזהו שאיתא בתנדב"א (רבא פ"ז) צפרדע צפור שיש בה דיעה, מכל היגיעות והיסורים יהיה נעשה לעתיד ספר, לעתיד כתיב (ישעיה י"א ט') על החיות לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, במצרים גם כן היה כך, הערוב לא הזיק לבני ישראל, ובארבעים שנה במדבר גם כן לא הזיקו החיות (שמו"ר כ"ד ד'), ע"כ.

אולם בלשון המדרש "חייכם שאני פורע לכם" משמע שהוא כן עונש על מה שנשמטו ממשה ואהרן, וביותר משמע כן בלשון המדרש אגדה שכתב בזה"ל: והיכן נפרע להם "גמולם" בהר סיני, ולכאורה מפורש שהוא ממש עונש. וכן מפורש בפ"י מהרי"פ על המדרש עי"ש בלשונו.

הזקנים נענשו בהר סיני כיון שמשה רבינו היה במקום ע"א

ומעתה עלינו לבאר מדוע הזקנים שנשמטו ממשה ואהרן ולא באו לפרעה נענשו דוקא בעונש זה שיוחזרו מהר סיני במעמד קבלת התורה. וראיתי בחי' החתם סופר שביאר הדברים, וז"ל: ואחר באו משה ואהרן. פירש"י והזקנים נשמטו אחד אחד ונפרע להם בהר סיני ויגש משה לבדו, והקושיא מפורסמת שהרי בסיני גם אהרן לא עלה עמו, ונ"ל עפימ"ש תוס' פ"ב דשבועות קודם שנבחרו סנהדרין הי' משה במקום ע"א ואח"כ לא הי' משה במקום ע"א ע"ש. וי"ל מסתמא כיון שאמר הקב"ה שילכו עמו זקני ישראל, בודאי צריך לשליחות פרעה ע"א, וכיון שהיו זקנים לא הי' משה במקום ע"א, ע"כ א"ל הקב"ה שילכו זקנים עמו אלא שנשמטו א' א', א"כ ממילא אין כאן זקנים ועמד מרע"ה במקום ע"א לפני פרעה, וכן הי' עד שנבחרו ע"א בעצת יתרו, והנה לעלות אל הר סיני הי' ראוי ג"כ שיהי' שם ע"א, ואהרן לא נצרך כי די במרע"ה לבדו, אך ע"א צריך דלא גרע קבלת תורה ממופת פרעה, אלא כיון שלא נבחרו עדיין זקנים הי' משה במקום ע"א, ולולי שנשמטו א' א' לא נעשה משה במקום ע"א, והי' עולים עמו גם להר סיני, וא"ש, ע"כ.

הזקנים נענשו בהר סיני כיון שנמנעו מהוצאת בני"י ממצרים שתכליתו קבלת התורה

אולם נראה לבאר באופן אחר בס"ד, שהרי תכלית יציאת מצרים היתה כמו שאמר הקב"ה למשה רבינו "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (ג' י"ב), וז"ל: ספר החינוך (פר' אמור מצוה ש"ו): לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב

זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

(ירמיהו ל"ג כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה וגו', והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר ה' למשה (שמות ג' י"ב) וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ופירוש הפסוק כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלקים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם, וענין גדול הוא להם, יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה ה' למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הטפל עושין אות לעולם אל העיקר, ע"כ. נמצא שמשה רבינו נשלח לדבר עם פרעה שיוציא את בני ישראל ממצרים בשביל שיקבלו את התורה בהר סיני, והזקנים שמשה אספם על פי ציוויו של הקב"ה, היו צריכים להתלוות למשה ולאהרן בדברם אל פרעה שיוציא את בני ישראל ממצרים בשביל שיקבלו את התורה בהר סיני, וכיון שנשמטו הזקנים והלכו להם, הרי נמנעו מלהיות שותפים בהוצאת בני ישראל ממצרים לצורך קבלת התורה בהר סיני, ולכן נפרע הקב"ה מהם בהר סיני בעצמו בזה שהחזירם הקב"ה מהר סיני והרחיקם ממעמד קבלת התורה.

האם הזקנים נשמטו מפני חוסר אמונה או מפני היראה מפרעה

והנה יל"ע מהו באמת הטעם שהזקנים נשמטו ממשה ואהרן והלכו להם, דהנה לשון המדרש שהבאנו לעיל הוא: "והיו מגנבין את עצמן ונשמטין אחד אחד שנים שנים והלכו להן" ולא כתוב מה הטעם שהיו מגנבין עצמן ונשמטין, וכן במדרש תנחומא ובילקוט שמעוני גם לא נזכר הטעם מדוע נשמטו והלכו להם.

ומדברי הנצי"ב בהעמק דבר נראה שהיה חסר לזקני ישראל באמונה השלימה לפי דרגתם ולכן נשמטו, וז"ל: ואחר. משמעו אחר רוב דברים שהיה בזה. והנראה שהשתדלו משה ואהרן עם הזקנים שילכו גם המה ולא הועיל. באו משה ואהרן. לבדם שלא היתה האמונה שלימה שיגיע עד מסירת נפש ולילך אל פרעה. וכבר ביארנו שלא היתה הבטחת ה' ובאת אתה וזקני ישראל אלא כשיהיה ושמעו לקולך, ושכינה מדברת מתוך גרונו, לא כן עתה שלא שמעו אלא קול אהרן. ובזה נשתנה כל הסדר. ויאמרו אל פרעה וגו' שלח את עמי וגו'. לא כמו שאמר ה' למשה אז שיאמרו שבשביל שנקרה ה' עלינו בגלוי שכינה ע"כ אנו מבקשים להקריב לפניו, אבל היום כשלא באו הזקנים בעצמם, שוב לא יכלו משה ואהרן לומר שבשביל שנראה ה' עליהם ע"כ המה מבקשים כולם לילך להקריב במדבר, מש"ה החלו בדרך אחר, כי ה' אמר להם שיאמרו לפרעה בתורת ציווי שלח את עמי וגו', ע"כ.

וכ"כ בס' לשם שבו ואחלמה (ספר הדע"ה ח"ב דרוש ה' ענף ד' סימן ו') וז"ל: אבל בעת גאולת מצרים אשר היה עדיין גם קודם מתן תורה ועכ"ז הנה נתגלה עליהם הנהירו דעתיקא קדישא להאיר עליהם למעלה מן הטבע ולמעלה מן המדה, והיה כ"ז מסוד ברית אבות. והנה כדי להתקיים עליהם האור הגדול הזה תמיד שהוא ע"י אתערותא דלתתא דוקא כנוז', היה הצורך שישומו את כל לבם ונפשם לה' ויתחזקו את עצמם בהאמונה והביטחון שיעשה עמהם נסים ונפלאות תמיד, וזה היה מספיק להמשיך ולהעמיד עליהם את האור הגדול הזה לעולם, ולכך נצטוו משה רבינו ע"ה שילך מתחילה לישראל כדי

זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

שזכות האמונה יסבב עליהם כל טוב הזה ע"י אתערותא דלתתא, וזהו שאמר לו הקב"ה לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם כו' ושמעו לקולך, כי ע"י האמונה יהיו כדאי להמשיך עליהם כל אור הנסיי דעתיקא קדישא, וכן אמרו במכילתא בשלח סוף פרשה ו' שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה שנאמר ויאמן העם, וכן אין הגליות מתכנסיות אלא בשכר אמונה כו' ע"ש, וכן בתנחומא בשלח סי' י' ובשמו"ר פ' כ"ג סי' ה'. עי' שם ושם בארוכה, ע"כ.

ועי' עוד בס' מעשי ה' (מעשי מצרים פ"י פר' וארא) שכתב שחסרה לזקנים האמונה שמשה רבינו יוציאם ממצרים, וז"ל: וכאשר אמר הקב"ה שנית למשה בא דבר אל פרעה, שהכוונה לשולחו שהוא יוציאם, היטיב לומר הן בני ישראל לא שמעו אלי, כלומר לא קיבלו ממני שאני אהיה השליח ואני אוציאם, בראותם פחיתותי שאני ערל שפתים, א"כ איך ישמעני פרעה ויאמין שאני השליח להוציאם, באופן שאין הדברים שבים אל מה שנאמר ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, אבל הדברים שבים אל תחילת השליחות שנאמר וישמעו כי פקד ה', שלא האמינו היותו רק מבשר לא שליח להוציאם, והיה זה מפני היותו ערל שפתים, לא האמינו שיהיה שליח לדבר עם פרעה, והעד שלא האמינו היותו שליח להוציאם, שהזקנים לא הלכו עמו, אבל נשמטו אחד אחד כמו שאמרו רז"ל (שמ"ר ה' י"ד הובא ברש"י), וכן הכתוב אומר ואחר באו משה ואהרן ולא הזכיר הזקנים, ע"כ.

אולם רש"י שהבאנו בפתח דברינו כתב שהטעם שהזקנים נשמטו והלכו להם היה מפני שיראו ללכת, ונראה שמקורו (אינו מהמדמהפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) וז"ל: כיון שאספו משה ואהרן כל זקני ישראל לילך אל פרעה, נתייראו והיו נשמטין אחד אחד, עד שהגיעו לפלטין של פרעה לא נשאר מכל זקני ישראל עם משה ואהרן אפילו אחד, שנאמר ואחר באו משה ואהרן. ע"כ. וכן הוא במדרש שכל טוב עי"ש. דהיינו שהזקנים נתייראו מפרעה מלך מצרים ולא רצו לבוא אליו.

ומעתה יש לחדד את הדברים מדוע נענשו הזקנים בזה שהרחיקם הקב"ה מהר סיני בקבלת התורה, שהרי הטעם שהקב"ה בעצמו דיבר אל בני ישראל בקבלת התורה היה כדכתיב "ובעבור תהיה יראת ה' על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ' י"ז), וכן "ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים" (דברים ד' י'), דהיינו שגילוי השי"ת במעמד הר סיני היה בשביל להחדיר יראת ה' בלבבם של בני ישראל, והזקנים שהיה חסר להם ביראת השי"ת והראו זאת בזה שיראו מפרעה מלך מצרים, לכן הורחקו מהר סיני בשעת קבלת התורה שזה היה המקום של תכלית יראת ה'.

משה ואהרן לא נשמטו מפני שלא יראו ממלך מצרים כמעשה אמם שלא יראה ממלך מצרים

והנה למרות שהזקנים נתייראו מפרעה ונשמטו והלכו להם, משה ואהרן לא נתייראו ובאו אל פרעה. ויש להתבונן מדוע משה ואהרן לא נתייראו מפרעה כשאר זקנים, מה נשתנה אצלם. ונראה שהם קיבלו זאת מבית אמם שהצטיינה במידת יראת האלקים, דכתיב

זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

"ותראין המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים" (א' י"ז), ואחת המילדות היתה שפרה שהיא יוכבד אמם של משה ואהרן.

בא וראה עד היכן יראתם את האלקים הגיעה, שהרי יש לתמוה מדוע בתחילת הגזירה של פרעה כתוב "ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות", אח"כ כאשר המילדות סירבו למלאות את פקודתו ג"כ כתוב "ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים", וכן כאשר קרא פרעה למילדות כתוב "ויקרא מלך מצרים למילדות", ואילו כאשר המילדות מדברות כתוב "ותאמרן המילדת אל פרעה" וכאן לא כתוב "מלך מצרים", וצ"ב מדוע. ונראה לבאר בפשיטות, שבשביל שפרעה יוכל לגזור את גזירתו, הוצרך להטיל את כל כובד משקלו, וזה בא ע"י שפונה כמלך מצרים, וגזירתו של מלך מוכרחים לקיים, לכן כתוב בתחילה "ויאמר מלך מצרים למילדות", ולכן גם כאשר קרא פרעה למילדות כתוב "ויקרא מלך מצרים למילדות", אבל המילדות שהתורה מעידה עליהן שיראו רק את האלקים, לכן התורה מדגישה שהם לא יראו מפרעה אפילו כמלך מצרים "ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים", וכאשר המילדות דיברו אל פרעה התיחסו אליו כאיש פשוט, ולכן בזה כתוב "ותאמרן המילדות אל פרעה", כיון שהמילדות יראו רק מאלקים בלבד ולא מאף אחד אחר.

זאת ועוד, כאשר פרעה פנה לעמו וגזר להשליך את הבנים ליאור, שם כבר לא כתוב שהוא ציוה כמלך מצרים, אלא כתוב "ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", ומשום שפרעה פנה אל עמו כחבר ורע שלהם בשביל שיקבלו גזירה זו, כיון שגזירה זו היא טובה לכל העם כולו, ובשביל שיסכימו לגזירה קשה זו היה מוכרח לצוות להם כאיש פשוט ולא כמלך.

והנה כאשר הקב"ה ציוה על משה ללכת לפרעה ולומר לו שיוציא את בני מצרים, כתוב "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים" (ג' י'), וכן כאשר באו משה ואהרן לפרעה כתוב "ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה כה אמר ה' אלקי ישראל שלח את עמי ויחוגו לי במדבר" (ה' א'), ואילו אח"כ כאשר דיבר פרעה אל משה ואהרן כתיב "ויאמר אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם" (ה' ד'), ומדוע יש שינוי בזה.

ולפי האמור לעיל יש בזה משום "מעשה אבות סימן לבנים", דמשה ואהרן התיחסו לפרעה כמו שאמם התיחסה לפרעה, כאיש פשוט ולא כמל מצרים, כיון שהיו יראים רק מהקב"ה ולא מאף אחד אחר, אבל כאשר פרעה דיבר עמהם הוא מתיחס אליהם כמלך מצרים בשביל שיקבלו את דבריו כגזירת מלך, אבל הם לא יראו ממנו כלל והיה בעיניהם כפרעה פשוט ותו לא.

בעבור שהמילדות לא יראו ממלך מצרים זכו למלך מלכות לוייה כהונה

ובמה זכו המילדות על יראת האלקים שבערה בקרבם, כתוב "ויהי כי יראו המילדת את האלקים ויעש להם בתים", ופרשי: ויעש להם בתים. בתי כהנה ולוייה ומלכות שקרויין

נר למאור / הרב אברהם מאיר הכהן קפלן, ר"מ בישיבת 'משכן העדות' ומח"ס 'תורת אמך'
זקני ישראל שנשמטו ממשה ואהרן: א. מנלן שנשמטו ב. האם נענשו או שכך סדר
הדברים ג. מדוע נענשו בהר סיני ד. מה הטעם שנשמטו ה. מדוע משה ואהרן לא נשמטו

בתים ויבן את בית ה' ואת בית המלך (מלכים א' ט' א'). כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (י"א ב'), ע"כ. ויש בזה דבר נפלא מאד, דהנה תיבת מל"ך הוא ר"ת של מלכות לויה כהונה, דהיינו שבעבור שהמילדות יראו רק מאלקים ולא ממלך מצרים, בשכר זה זכו למל"ך, וכהונה ולויה ומלכות הם המה המשרתים של פני דר עליון מלך מלכי המלכים הקב"ה, וזהו כבוד מלכותו יתברך, והם משה הלוי ואהרן הכהן שכעבור כמה דורות ג"כ יראו רק מאלקים ולא ממלך מצרים.

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד

בדין לזה שגנב דעת המלוה

וּשְׁאַלְהָ אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ פְּלִי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּשְׁמַלְת - וְנִצַּלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם (ג),
(כב)

מעשה באדם שבא ליטול הלוואה בעיסקה, על מנת להשיב את המעות אחר זמן, עם תוספת רווח. ובשעה שבא ליטול המעות, הציג לפני המלווה שיש מטרה ברורה לעיסקה זו. והציג לפני המלווה מידע שהוא איש אמיד ויש לו ממון רב. ובפועל, אחר שהמלווה נתן לו מעותיו, נודע שהלווה הוא אדם השרוי בחובות, ואין לו מעות. ויש לחוש שלא יהיה ללווה להשיב את המעות בזמן שנקבע.

המלווה פנה ללווה לבקש שישב מיד את המעות. והלווה אמר שאין לו להשיב מיד. שהרי סוכם שישב אחר זמן. ומאחר שהמלווה חשש שהלווה לא ישיב את מעותיו, המלווה מכר את החוב לאחר, בפחות מדמי ההלוואה. כיון שהחוב הזה ערכו נמוך. והלווה הלך אצל הקונה, והתפשר עימו על החוב בפחות מדמי ההלוואה שנטל. ובא המלווה לטעון שהלווה הזיק אותו. ויש לדון בגדרי דין זה.

דין עיסקה שנעשתה בגניבת דעת

מעיקר הדין, הלוואה הרי היא ככל עסק בין בני אדם. ויש בו כל דיני מקח טעות וביטול מקח. ואם יש לחוש שהלווה אין לו מעות, הרי זה מום במקח, גם אם הלווה לא אמר שהוא אמיד ויש לו. שהרי בסתמא אין אדם מניח מעותיו על קרן הצבי, ואין אדם נותן מעותיו לסכנה. ואם הלווה בא ומציג מסמכים המוכיחים שהוא אמיד, ואחר מתן המעות נודע שפיו דיבר שקר, והמסמכים אינם נכונים. בין אם המסמכים מזוייפים, ובין אם הציג רק נתונים חלקיים והעלים מסמכים מהותיים אחרים. הרי וודאי יש כאן מקח טעות.

והנה בעיקר הדבר, עיי' ברמ"א סי' רכו סעיף ה, ובנו"כ שם. ונתבאר שאם יש לחוש שהקונה לא יהיה לו מעות לשלם עבור מה שקנה, יש בזה טענה למוכר לבטל המקח. וכתב הרדב"ז (ח"א סי' נ) וז"ל, שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון סחורה בהקפה לזמן בקנין ועדיין לא משך שמעון הסחורה ושוב נודע לראובן כי שמעון מבזבז נכסיו והוא ירא למסור לו הסחורה שיפסיד וכשיגיע הזמן לא ימצא מה יגבה אם כופין את ראובן לתת לשמעון הסחורה או לא:

תשובה אם נתברר בעדים ששמעון מאבד הנכסים ומבזבז יותר מדאי קנין בטעות הוא ובטל המקח ואם לא נתברר בעדים אלא קול בעלמא הדבר תלוי בראות ב"ד אם רואים שיש ממשות בטענת ראובן אין מוציאין מיד ראובן ואם ירצה שמעון לקיים המכר עכ"פ מוכרים הסחורה על ידי ב"ד ואם יהי' שם ריוח או הפסד יהיה על שמעון ואם יביא שמעון ערבים טובים כפי ראות ב"ד נותנין לו סחורתו וכשיגיע הזמן פורע הוא או הערבים ואם

בדין לזה שגנב דעת המלוה

יראה לב"ד שאין ממשות בטענת ראובן כופין אותו לתת הסחורה ביד שמעון כפי התנאים הכתובים בשטר המכר. והוי יודע שאם הגיע הסחורה ליד שמעון אפי' שיהיה מבזבז נכסיו אין נזקקים לו כלל עד שיגיע זמנו. ואם יש לו ממון ביד אחרים פלוגתא דרבוותא אם מעכבים אותו עד שיגיע זמנו והנכון שבפסקים לעכב ומ"מ צריך לב"ד לחקור יפה אם הזמן הוא ארוך או קצר ואם יש לו נכסים שאפי' שיבזבז עדיין ישאר כדי חובו של זה או לא. כללא דמילתא הכל תלוי כפי ראות ב"ד לעכב או שלא לעכב:

ונראה לבאר דבריו, שהוא כעין ספק מקח טעות. וספק מום במקח. שבאופן זה המוציא מחבירו עליו הראיה. הלכך אם המוכר מוחזק, פטור מלתת לו את הסחורה. ואם הקונה מוחזק, המוכר אינו רשאי ליטול את הסחורה. אמנם אם הלזה גנב דעת המלוה, והציג בפניו מידע ומסמכים שאינם אמת. הרי זה כאילו התנו במפורש שהמקח על דעת כן. והרי זה מום במקח שהמלוה רשאי לבטל המקח.

ובאופן זה שהמלוה רשאי לבטל המקח. המלוה רשאי גם להמשיך את המקח. אם סבור הוא שהלזה ישיב את המעות עם הרווח שאמר שיהיה. ככל דין נמצא מום במקח שהקונה רשאי לבחור אם לבטל המקח או לקיימו. עיי' עוד שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' כ.

אם הלזה חייב לשלם את הנזק של המלוה

כאשר המלוה בא לתבוע נזקו מחמת שמכר את החוב בזול. יש לדון אם הלזה חייב מדינא דגרמי. ובעיקר דינא דגרמי, אפשר שיש לומר שחייב כדין הוציא מעות על פיו. שהרי המלוה הוציא את המעות על פי דיבורו של הלזה שאמיד הוא ויש לו להשיב את החוב. והמלוה קיבל רק חלק ממעותיו מהאיש שקנה את החוב שערכו נמוך. נמצא שהמלוה הוציא מעות על פיו, והפסיד מעותיו. ויש לדון בכל מקרה לגופו של דבר.

עוד יש לדון לחייב את הלזה מטעם אחר. באופן שהלזה התפשר עם קונה החוב בזול. נמצא שהלזה נהנה מחסרונו של המלוה. והרי זה נהנה וזה חסר מחמתו. שהרי הלזה גרם למלוה לחסרון ואחר כך נהנה מאותו חסרון עצמו. על כן באופן זה יש לחייבו מטעם זה נהנה וזה חסר.

ומכל מקום, האמת יורה דרכה, כי באופן של הלוואה בעיסקה, לעולם יש לחוש שהלווה לא ישיב את המעות.

בברכת שבת שלום, הרב אליעזר דוידזון

לתגובות, שאלות, פירוט הלכות אלו, ומראה מקומות לדינים אלו. וייעוץ בענייני ממונות. ניתן לפנות טל' 0527624694 פקס 077-4707070 דוא"ל: 7470107@gmail.com

פרחים לתורה - כיצד מוכיחין / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

עברי = יהודי | אתה יודוך אחיך! | תתמקד במעלות

ויאמר מלך מצרים למילדת העברית (א, יד)

אונקלוס מתרגם: לחיטא יהודיטא.

המעין היטב בתרגום אונקלוס, יווכח לראות נכוחה כי מכאן ואילך, בכל מקום שמוזכר בפסוק "עברי" או כל הטייה אחרת של מילה זו, אונקלוס מתרגם: יהודאה.

לעומת זאת, תופעה מעניינת! בחומש בראשית, כאשר מופיעה המילה "עברי", אונקלוס מתרגם: עבראה. [עין בראשית יד יג, לט יד, מטו, מא יב, מג לב]. והדבר אומר דרשני.

בספר ביאורי אונקלוס [מאת הרב ברוך שמשון שפטל זצ"ל] כותב על כך: 'בספר בראשית לא תרגם בשם יהודאה... כי איך ייקראו האבות כן על שם אחד מבני יעקב [=יהודה] שעדיין לא בא לעולם'. עיי"ש מה שכתב בזה עוד.

לעומתו בספר מעט צרי [מאת הרב יעקב זאב לב זצ"ל] כותב: 'וי"א שמן ספר שמות והלאה מתרגם יהודאה, כמדרש בפרשת ויחי (ב"ר צח ו) על הפסוק "יהודה אתה יודוך אחיך" (בראשית מט ח): אחיך מודים בך, אמך מודה בך, אני בעצמי מודה לך, אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר ראובני אגא שמעוני אגא אלא יהודי אגא'.

מי זוכה לתואר יהודי?

בתרגום יונתן בן עוזיאל שם יש תוספת חשובה: 'יהודה אנת אודיטא על עובדא דתמר בגין כן לך יהודין אחך ויתקרין יהודאין על שמך'.

מבואר ששמו מעיד על מעלה ייחודית! הודה ולא בוש!

כלפי מרדכי היהודי, אומרת הגמרא (מגילה יג א): ואמאי קרי ליה יהודי, על שום שכפר בע"ז שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי.

שוב: שמו מעיד על מעלתו!

התרגום על מגילת אסתר (ב, ה) כותב על המילים "איש יהודי": גבר חסידא ומודה ומצלי [=מתפלל] קדם אלקא על עמיה.

כנ"ל!

תרגום שני כותב שם [מתורגם ללה"ק ע"פ פי' פתשגן הכתב]: ולמה נקרא שמו איש יהודי, עקב היותו ירא חטא.

נמצא שהתואר "יהודי" מורה על אדם בדרגה גבוהה מאוד מבחינה רוחנית!

כאשר בא יעקב לברך את בנו יהודה באחרית ימיו, כותב רש"י (בראשית מט ח): "יהודה אתה יודוך אחיך". לפי שהוכיח את הראשונים בקנטורים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו (ב"ר צח, ה) (שלא יוכיחנו על מעשה תמר), וקראו יעקב בדברי רצוי, יהודה לא אתה כמותם.

אבל כאן מגיעה הפתעה! הא מבשר לו שכל אחיו ייקראו על שמו! התואר שיינתן להם על שמו הוא: יהודי. עם כל התוכן והמשמעות שבדבר!

דווקא בשעה שיהודה בטוח שהוא יקבל תוכחה נמרצת על קלקלתו, לפי הבנתו, שם הוא מקבל דבר שאף שבט לא קיבל - תואר נעלה, וכל אחיו נקראים בתואר זה - על שמו!!!

נתאר לעצמנו מה היו תחושותיו באותו רגע... מבירא עמיקתא של תחושת 'נאשם' - לאיגרא רמא של ירא חטא! חסיד! מתפלל על עמו!

למדנו: אל תתמקד בכשלונות! תבליט את המעלות והתכונות החיוביות!

יהודה! אל תברח! אתה יודוך אחיך!

אשריך!

ואשרינו שאנחנו קרויים על שמו!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

רגע חושבים / הרב בנימין טאובה, קרית ספר

עמו אנוכי בצרה - ע"י שמיעת תפילותינו

וַיֵּרָא וַהֲנֵה הַסֵּנָה בְּעַר פְּאֵשׁ, וַהֲסֵנָה אֵינָנו אֶפֶל (ג, ב)

וכתב רש"י מתוך הסנה ולא אילן אחר, משום עמו אנוכי בצרה. כלומר, שכביכול הקב"ה התגלה מתוך אילן פחות וקוצני, כדי להראות לנו שהקב"ה כביכול סובל ביחד איתנו. וא"כ הסנה הוא משל למצרים המכאיבים לעם ישראל, ואנו נמצאים בתוך הסנה, ויחד איתנו נמצא גם הקב"ה. אך לפי"ז קשה, שהנס הגדול שעליו התפלא משה רבינו, שהסנה בוער באש אך הסנה איננו אוכל, זה בעצם נס למצרים. וכי הקב"ה עושה למצרים ניסים?

ואפשר לומר שבזה בא לענות על שאלת משה, שהוקשה לו מדוע מצרים משעבדים כ"כ את ישראל שלא כדין. ואיך ייתכן שתהיה העוולה הזו, בלא שהרשעים ייענשו כדינם. ואף שבוודאי ידע שגזר הקב"ה בברית בין הבתרים ועבדום ועינו אותם. אבל כבר כתב הרמב"ן שהם הוסיפו לרעה. וגם המלבי"ם בכ"ד כתב שהורשו רק לענות ולהעביד, אך לא להרוג. וא"כ קשה לו איך ייתכן כזה חילול ה'. (ואף שמשה מצא תירוץ על שאלתו שיש בישראל בעלי לשון הרע, כמ"ש רש"י עה"פ אכן נודע הדבר (ב', י"ד) מ"מ זה אינו תירוץ על השאלה איך מצרים לא נענשים).

אך זה ענה לו הקב"ה ע"י מראה הסנה. וכמ"ש בתהילים צ"א (ע"פ המלבי"ם) כי בי חשק ואפלטו (אם הוא חושק בעבודת ה', הקב"ה יצילנו מהצרה), אשגבהו כי ידע שמי (ואם הוא בדרגה של ידיעת שמו, הוא גם ישוגב כמגדל, שלא יגיע אליו כלל סערת הצרות. וא"ת, א"כ מדוע הקב"ה בכלל הביא את הצרה אם בסוף הקב"ה יפלטו וישגבהו, ע"ז התשובה היא-) יקראני ואענהו (כי אני רוצה שהוא יתפלל אלי ויקבל את הישועה, כי בזה הוא יבין ש-) עימו אנוכי בצרה, (ואח"כ גם) אחלצהו ואכבדהו, אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי. [ומשמע שעיקר ה'עימו אנוכי בצרה' הוא ע"י 'יקראני ואענהו']

וזה מה שהראה ה' למשה, שכל מטרת הצרות היא להראות לישראל שה' עימם ושומע תפילותיהם ומאזין שוועותיהם. וכל עוד לא נגמר הלימוד הזה בהכרח שהסנה איננו אוכל כי הוא עדיין לא גמר למלא את תפקידו, וכמ"ש "אשור שבט אפי" אך מיד שיגמור את שליחותו, ייעשה בו מה שראוי לקרות עפ"י הטבע, שכל המציקים לישראל ייענשו וייאבדו.

ובזה תתורץ סתירה בדברי רש"י. דהנה כאן הוא כתב שהסנה הוא משל למצרים המציקים לישראל, ועמם אנוכי בצרה. ואילו לקמן (י"א) כתב רש"י על הפסוק 'וזה לך האות כי אנוכי שלחתיך', שהסנה הוא סימן לך, כמו שהסנה איננו אוכל, כך גם אתה לא תינזק מן השליחות. וא"כ משמע שהסנה הוא משל למשה, ולא למצרים.

אך להנ"ל י"ל, שעיקר החידוש בסנה הוא שמכיוון שהוא עושה שליחותו של מקום, הוא לא ניזק, ואפי' המצרים שמציקים לישראל אינם ניזקים מכיוון שזה בשליחותו של מקום, והם עדיין לא גמרו את תפקידם, כל שכן כשמשה ילך בשליחותו של מקום הוא לא ינזק.

ובילקוט שמעוני כאן כתב שהסנה הוא כעכו"ם המצעים לישראל, וכשתבוא הגאולה, הם ייעשו "כקוצים שרופים", דהיינו שכל עוד לא נגמר תפקידם הם לא נענשים על מעשיהם, אבל כשתגיע עת הגאולה, כבר תם תפקידם, ואז יחזור הדבר למצבו ההגיוני, שכל גוי שעשה איזה רע ליהודי, בא על עושו 'כקוצים שרופים'.

ובמדרש אמרו על הפס' אורך ימים אשביעהו "ואראהו בישועתי", זה אחד מהמקראות הקשים, שאין זה רק ישועתו אלא גם ישועתי (-של ה') וזה המשך ישיר של עמו אנוכי בצרה, שכשתהיה ישועה הוא יראה שכביכול היתה זו ישועתו של הקב"ה כי בכל צרתם, לו צר, וכמו שאומרים בהושענא "אני והו הושיעה נא, כהושעת אלים בלוד (במצרים) עימך וכו', דרושים לישע אלוקים וכו', חנון בידם מעבידים וכו', ואולי המדהים ביותר הוא המשפט 'מאמר והוצאתי אֶתכם, נקוב (-הכתיב הוא) והוצאתי אֶתכם'.

והביאור בזה לפי ערכנו, הוא כמ"ש חז"ל שכינתא בגלותא, כלו' שכינת ה', שהיא גילוי בעולם, 'בגלות', לפי שכל זמן שישראל בצרה, כל האומות אומרים לעצמם 'עזב אלוקים את הארץ' ח"ו, שהרי העם הנבחר נמצא בצרה, וא"כ כמה שהיהודים סובלים יותר, כך נוצר הסתר פנים וחילול ה' גדול יותר, וזהו אמרם שכינה בגלותא, ועמו אנוכי בצרה, שע"ז מבוסס ככל ההושענא הנ"ל. וזוהי גם תפילתנו 'עשה למען שמך', 'עשה למעןך אם לא למעננו', 'וגאלנו מהרה למען שמך', דהיינו שיביא את הגאולה כדי שלא יתחלל שמו בעולם, 'ובישועתך- תרים ותגביה קרננו'.

כן הושע נא, ותשוב ותשיב שבות אהלי יעקב והושיעה נא, במהרה בימינו אמן.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

עיקר הצלת האדם בעת מלחמה תלויה בבטחוננו

וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרָעָה פֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיֵּחָגוּ לִי
בְּמִדְבָּר (ה, א)

וכתב שם רש"י "אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין לפי שיראו ללכת ובסיני נפרע להם 'ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו' החזירם לאחוריהם":

והסיבה למה נשמטו הזקנים מבואר במדרש הגדול (שם) "ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה, והלא הזקנים הלכו עמהם אלא אמר ר' אלעזר כיון שהגיעו אצל פלטיין של מלך ראו פתחו של פרעה שהוא רותח כדוד, ובני אדם הרוגים לצד והצלובין לצד ומקוטעין ידיהם ורגליהם לצד, כיון שראו כך ברחו. אמר לו משה לאהרן הללו אין מצווין מפי הגבורה אנו מצווין מפי הגבורה נלך ונעשה שליחותינו אפילו הורגים אותנו".

והנה דבר זה צ"ב דאם הזקנים לא נצטוו מפי הגבורה למה נפרע להם בסיני "והם לא יגשו", והלא לא עברו על שם ציווי. ונראה שכאן טמון יסוד גדול בענין אמונה ובטחון שזה תלוי לפי מדריגת האדם.

דאיתא בספר דברי דוד מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע שפעם אחת שאל הרבי על איזה איש נכבד שהיה צריך לישועה באיזה דבר, ושאל אדמו"ר זל"ה להמקורבים שלו אם כבר נושע, ואמרו לו שעדיין לא נושע, וגם כמעט הוא שלא כדרך הטבע ענין ישועתו.

וע"ז ענה אדמו"ר הזקן מטשארטקוב "בטח לא היה לו אמונה שלימה, כי לכאורה קשה מה שייך לחלק בין כדרך הטבע לשלא כדרך הטבע, הלא הדרך הטבע הוא מה, וגם השלא כדרך הטבע הוא ג"כ מה, ואין נפק"מ, וגם לכאורה אין שייך לבקש בשום פעם על שלא כדרך הטבע, דהא אין סומכין על הנס, ועם כל זאת מצינו גם פעמים הרבה בגדולי הצדיקים שבקשו על ענינים שלא כדרך הטבע.

אך באמת ניחא, דהנה בעת בריאת העולמות היה השפעת האורות גדולים כל כך בלי גבול, עד שלא היה בכח העולם לסבול האורות, והיה מוכרח להיות שבירת הכלים, ולפיכך נעשה הצימצום בכלי משוער שיוכל העולם לקבל האורות, והוא הדרך הטבע, זה הוא כלי הצימצום של בריאת העולם לקבלת האורות בשיעור מוגבל.

אמונה מהפך הנס לטבע

והנה, כלי הוא הכנה של אדם, וההכנה הוא האמונה, נמצא דלאו כל אדם ולא כל זמן הוא שזה הכדרך הטבע, רק מי שאמונתו יותר גדולה נמצא דהכלי הצימצום שלו הוא יותר גדול ורחב, וממילא אצלו הכדרך הטבע עד גבול אמונתו הרחבה, דהא האמונה הוא כלי שנתצמצם בו הכדרך הטבע. וגם יכול להיות באדם אחד, שאתמול היתה אמונתו קטנה,

והיה נחשב אצלו איזה ישועה לדבר שהוא למעלה מן הטבע, והיום נתרחבה ונתגדלה אמונתו בה', וממילא הכלי שלו הוא הכדרך הטבע ג"כ נתגדל ונתרחב ונעשה היום ישועתו בבחינת דרך הטבע ממש.

וזה הוא הענין שמצינו בעת קריעת ים סוף בנחשון בן עמינדב שקפץ בים עד צווארו (סוטה לז). "ואמר" רק אמירה רכה ונעימה ולא צעק בקולי קולות, רק אמר בפשיטות "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש" (תהלים סט ב). "כי" הוא מלשון אף על פי, ר"ל, אע"פ שבאו מים עד נפש היינו שהיה הים לפנייהם ומצרים אחרייהם, עם כל זה לא נתרגש נחשון לצעוק בקולות, רק אמר בפשיטות, "הושיעני אלהים", כי אמונתו בה' היתה גדולה כל כך, עד שהיה אצלו פשיטות ודרך הטבע, שאף שכבר הגיע צווארו במים, אין מעצור לה' להושיעו, והוא כדרך הטבע. ולפיכך לא צעק בהתרגשות רק אמר בפשיטות, הושיעני אלהים. וכן צריך כל אדם להיות אמונתו גדולה, שאין שייכות כלל אצל הקב"ה שלא כדרך הטבע, וממילא נעשה אצלו לכדרך הטבע, ויוכל להוושע בנקל: עכ"ל אדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע.

איך הותר לרבי יהושע בן לוי לסכן את נפשו

ומצינו יסוד זה בגמרא כתובות (עז:): דרבי יהושע בן לוי היה מכניס את עצמו לסכנה כדי לבקר חולים שחלו במחלת ראתן שהיא מחלה מדובקת (וכדברי רש"י שם: "שהיה מסכן בנפשו לכבוד את התורה"), והיה בוטח שהתורה תגין עליו ולא יוזק, והיה תביעה על רבי חנינא בר פפא שלא עשה כן עיי"ש.

"מכריו רבי יוחנן הזהירו מזבובי של בעלי ראתן רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה רבי אלעזר לא עייל באהליה רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה רבי יהושע בן לוי מיכרך בהו ועסיק בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא".

רבי חנינא בר פפא כי הוה קא ניחא נפשיה וכו' אמר ליה הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא אמר ליה כחברך בעית למיעבד לי אמר ליה אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה דלא קיימתיה אמר ליה מי איכרכת בבעלי ראתן ואיעסקת בתורה".

ובמשנת ר' אהרן (ח"א עמ' רי"ד) מאת הגר"א קטלר זצ"ל עמד בזה וכתב "הדבר מבהיל למתבונן שהרי אין זו הלכה בשום מקום, ולא עוד אלא מאחר שר' חנינא בר פפא לא עשה כן הרי היתה תביעה עליו וגם טענה שעבר על מה שכתוב בתורה והענין מבהיל ומפליא?" וכתב הגר"א קטלר זצ"ל לתרץ בזה"ל: "והנה ריב"ל הגיע לדרגה זו לסכן נפשו לכבוד את התורה, וההיתר הוא על ידי מדריגת הבטחון ואמונתו דתורה אגוני מגני גם באופן כזה, אך מובן דקיום העשה באופן זה הוא רק למי ששייך לדרגה זו, ומי שאינו במדריגה זו יתכן מאד שאסור לו לעשות כן מחשש סכנה, וגם ר' חנינא בר פפא שהיה במדריגה שקיים כל התורה כולה בדרך חסידות עליונה מאד, ומצד חיוב העליה היה חייב בכך והסכימו חז"ל על התביעה" עכ"ל.

ולפי זה מובן למה רק נחשון בן עמינדב קפץ לתוך הים ולא אנשים אחרים דמי שאין לו

אמונה חזקה אסור לו לסכן את נפשו לקפוץ לתוך הים, ודוקא נחשון בן עמדינב שהיה אמונתו חזקה ואיתנה לא היה הקפיצה נחשב לו כמאבד עצמו לדעת אלא כהשתדלות המותרת.

פעמים משתנה הדין לפי חוזק בטחונו בהשי"ת

ויש לציין לשתי תשובות שכתב מרן החזון איש זי"ע בענין זה (והובא בספר תשובות וכתבים ס' מח) וז"ל "ההודעה לציבור למהר למקלט לפי מצב הנוכחי יש לחשוב להצלת נפשות, אך יש ליזהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר כיון שאין כאן סוף סוף שאלת נפשות לפנינו, ואף שאין הולכין אחר הרוב בפיקוח נפש מ"מ בדברים רחוקים הרבה מפיקוח נפש אין דנים כפיקוח נפש ותלוי כפי מדת הבטחון, והמחמיר בכאן אין מוחזק בידו אלא לענין הוראה לרבים יש להורות בזה כדין פיקוח נפש" עיי"ש עוד.

ובמכתב שניה (לגבי שאלה אחרת) כתב החזון איש "וא"א לקבוע בענינים אלו (דפיקוח נפש) לא גיל ולא שאר דברים קבועים, אלא הלב יודע כפי אומץ הרגשתו לבריאות בנו, ואומץ חרדת שמירת שבת, ופעמים משתנה הדין לפי חוזק בטחונו בהשי"ת". (וע"ע בזה בספר מעשה איש ח"ב עמ' קסד).

אם לסכן נפשו לשמוע לנביא

וראה בשו"ת עמק הלכה (ח"ב, סי' נב) מהגאון האדיר הגר"י בוימעל זצ"ל שכתב, "קיי"ל בכל התורה כולה יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז ג"ע ושפיכות דמים, ויש לספק האיך הדין בנביא שאומר לאחד לקפוץ למקום סכנה שעל פי הטבע ודאי ימות אם מחוייב לשמוע או דילמא כיון שהנביא מבטיחו שינצל שיעשה לו נס מחוייב הוא לשמוע לו והוא ספק עצום לדעתי.

ובענין זה אמרתי לפרש דברי הש"ס סוטה וכן הוא בילקוט שמעוני פרשת בשלה (אות רלד) וז"ל 'רבי מאיר אומר כשעמדו שבטים על הים זה אומר אני ארד וזה אומר אני ארד, ומתוך שהם עומדין קפץ שבט בנימין וירד לים תחלה. רבי יהודה אומר כשעמדו ישראל על הים זה אמר איני יורד וזה אמר איני יורד וכו' מתוך שהן עומדין ונוטלין עצה קפץ נחשון בן עמינדב' וכו' עכ"ל הילקוט. והדבר נפלא דבמאי פליגי ר"מ ור"י ומדוע דרש ר"י לגנאי שלא רצו לירד בעת דיכול לדרש לשבה כר"מ.

והנה כשעמדו ישראל על הים ומשה פקד עליהם לירד לתוך הים שעפ"י הטבע יטבעו כולם הנה עפ"י דין לא היו מחוייבין לשמוע כיון שלא שמעו מפי הקב"ה רק ממשה נביא ה' ורק יהיו יכוליו להחמיר על עצמן וזה רק חכם וחסיד רשאי להחמיר על עצמן כשיטת הרא"ה (בספר החינוך מצות קידוש ה') ולכך סבר רבי יהודה דכל אחד אמר איני יורד שלא החזיקו עצמן לחכמים וחסידים, וזה שבח להם שהחזיקו במדת ענוה ואך רבי מאיר סובר כצד השני דמחוייבין לשמוע להנביא כיון שהבטיחם שינצלו ולכך אמר ר"מ דכל אחד אמר אני יורד שרצו למסור נפשם ונמצא דבין רבי יהודה ובין רבי מאיר בשבח ישראל דברו, ודוק היטב" עכ"ל העמק הלכה.

ולפי דברי אדמו"ר הזקן מבואר המחלוקת ר"מ ור"י הנ"ל, דהיה תלוי במידת בטחונו, דמי שלא היה בטחונו חזק היה אסור לו לקפוץ לתוך הים דאין סומכים על הנס ולכן אמרו "איני יורד", אבל נחשון בן עמינדב שהיה בטחונו חזק היה מותר לו לקפוץ דאצלו לא היה הדבר נחשב לנס ולכן אמר "אני יורד".

ויש להביא ראיה ליסוד אדמו"ר הזקן מגמ' קידושין (כט:): בעובדא שהיה מוזיק בביהמ"ד של אביי והיה מוזיק התלמידים, וצוה אביי שבני אדם לא יזמינו את רב אחא בר יעקב לביתם, והסביר רש"י שם: "ועל כרחו ילין בביהמ"ד ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המוזיק". והקשה שם המהרש"א דהיאך אביי דחה רב אחא למקום סכנה על הספק דשמא יעשה לו נס? ותירץ המהרש"א וז"ל: "דודאי סמך אביי על חסידותו ושמתוך תפלתו לא יהיה ניזוק ויהרוג את המוזיק ואין זה מקרי נס" עכ"ל. הרי דעל ידי בטחונו ותפלתו נהפך הנס לדרך הטבע.

וכך אמר הרה"ק רבי ישראל מסדיגורא זי"ע (אור ישראל לחנוכה תר"נ) וז"ל "אומר אני אשר גם בזמן הזה בכל דור כשמאמין האדם שהכל מה' יתברך ובכל דבר הוא מקוה לעזרת ה' יתברך מחיה את כולם (נחמיה ט ו) הקב"ה עושה עמו נס בכל עת ושומר ומציל שלא ישלוט בו שום בחינת רע בכל העניינים, וכו' והעיקר הוא האמונה להאמין אשר כל הבא על האדם וכל העניינים הכל הוא מה' יתברך ושיהיה בטחונו ותקותו לה' יתברך בכל ענייניו".

עיקר הצלת האדם תלוי בבטחונו

ויסוד זה כתב גם רבינו החפץ חיים זי"ע בספרו מחנה ישראל (פר' לט) לחזק בחורי ישראל בשעה שיוצאים למלחמה וז"ל שם "מוכח בכמה מקומות בדברי הנביאים שעיקר הצלת נפש האדם בעת המלחמה והתגברו על אויביו תלוי בגודל התחזק אז כח בטחונו בה' וכמו שמצינו בדברי יהונתן בן שאול שהוא נושא כליו בעצמם נצחו את עיקר המלחמה ותחילת מאמרו בזה לנושא כליו היה רק במידת בטחון וכמו שאמר כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט.

וכן מצינו בספר שמואל (א' פרק ל') בדוד כשבא אל עיר צקלג ומצא אותה שהיא שרופה באש ונשיהם ובניהם ובנותיהם נשבו, 'וישא דוד והעם אשר אתו את קולם ויבכו' עד אשר אין בהם כח לבכות, כתוב אחר כך (שם פסוק ו) 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו', ואחר כך כתוב ששאל באורים ותומים והשיבו לו שיצלח וכן היה לבסוף שהשיב את הכל ונצח את כל אויביו והכם מהנשף עד הערב למחרתם.

ולכך כתב לנו הפסוק את שאלת האורים ותומים אחר שכתוב 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו', להורות לנו שתשובת אורים ותומים שיצלח היה רק בעבור שהתחזק מתחלה את בטחונו בה' וכן מצינו בגמרא מנחות (כט:): שאמר 'כל התולה בטחונו בהקדוש ברוך הוא הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (ישעיה כו ד) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים" עכ"ל המחנה ישראל.

וראה עוד בגמ' תענית (כ"א.) במעשה דנחום איש גם זו שאמר לתלמידיו "בניי פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתי, שמובטח לכם כל זמן שאני בבית אין הבית נופל". והקשו המהרש"א והגבורת ארי ממה שאמרו אל יעמוד במקום סכנה ואם עושים לו נס מנכין לו מזכויותיו" ואיך הוא סמך על הנס לפנות הכלים תחילה ואח"כ מטתו?

ותירץ הגבורת ארי וז"ל: "ודאי לכתחילה אין לעמוד במקום סכנה ולסמוך על צדקותו דשמא אין עושים לו נס או מנכין לו מזכויותיו, ונפקא ליה מיעקב אבינו דאמר (וישלח לב, יא) קטנתי מכל החסדים, והא אין לך צדיק גדול מיעקב בחיר האבות, ואיך הוא סמך על הנס לפנות הכלים תחילה ואח"כ מטתו? אבל אם נזדמן לצדיק גמור מקום סכנה ממילא בלי מתכוין כההיא דנחום איש גם זו שהיה מוטל בבית רעוע, בודאי עושים לו נס ואין מנכין לו כלום הואיל ולא נתכווין לכך, ואפילו אם מאריך ומרחיב לזמן הנס יותר מן ההכרח כמו שאמר פנו הכלים ואח"כ מטתו לית לן בה כיון דמוכרח להתחלת הנס שלא יפול הבית עד שיפנו מטתו, לית לן בה כיון דאי אפשר כאן בלא אירחש ניסא עכ"פ אין זה מילתא יתירה כולה האי אם ממשיך בידיים משך זמן הנס יותר קצת" עכ"ל.

תאיר נרי / הרב חיים מאיר נריה

מדוע נרמז ענין שמו"ת בתחילת חומש שמות

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בְּאֵו (א, א)

א. כתב בעל הטורים (שם) ואלה שמות בני ישראל. ראשי תיבות: ואדם אשר לומד הסדר, שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם.

והחיד"א בספר חומת אנך, פרשת שמות אות א' הביא כעין זה מרבנו אפרים. ותמה החיד"א מדוע רמז זה נרמז דווקא כאן, בתחילת חומש שמות. ויישב ע"פ קבלה.

ובדרך פשט יש לומר שנרמז כאן לומר שאף את הפסוקים הבאים אחר פסוק זה "ראובן שמעון" וכו' יש לקרוא ג' פעמים, וכשיטת רש"י בברכות (דף ח ע"ב) שבפסוק שאין עליו תרגום יש לקרוא את הפסוק עצמו שלוש פעמים.

אבל לדרך זו עדיין קשה מדוע נרמז רמז זה דווקא כאן, בתחילת חומש שמות, ולא נרמז במנין בני ישראל שבסוף חומש בראשית.

ב. ויש לישב ענין זה ע"פ מה שכתב רש"י על פסוק זה:

ואלה שמות בני ישראל - אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן], להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא.

ונמצא שבפסוק זה התגלתה חיבתם של בני ישראל אצל הקב"ה, ומתוך חיבה זו הוא חוזר ומונה אותם שוב ושוב.

והנה ידועים דברי הרמב"ן (בהקדמה לפירוש התורה) שקבלת אמת בידינו, שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה. וז"ל:

עוד יש בידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד כאילו תחשוב על דרך משל כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות כגון בראש יתברא אלהים וכל התורה כן מלבד צירופיהן וגימטריותיהן של שמות. ויתכן לומר שחיבתנו לקב"ה מתבטאת בכך שאנו לומדים את תורתו, ושונים את שמותיו שוב ושוב, בקריאת שמו"ת. ולכן, בתחילת חומש שמות, שבו התורה מתחילה לעסוק בעם ישראל שאחר האבות, ופתחה התורה בחיבתם של ישראל לקב"ה, שחוזר ושונה את שמותיהם, 'כמים הפנים לפנים', מתגלה אף חיבתנו לקב"ה, בכך שאנו שונים ומשלשים את תורתו וקריאת שמותיו.

ג. ואכן בדברי בעה"ט נאמר שקריאת שמו"ת צריכה להיות בצורה של שירה - 'בקול נעים ישיר'. ונראה שהתחדש בקריאת שמו"ת דין נוסף על הדין שנאמר בכל לימוד (מגילה דף לב עמוד א) ש"כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי

להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם". בכל לימוד הלימוד צריך להיות מלווה בנעימה, אבל בקריאת שמו"ת הקריאה עצמה נקראת 'שירה' - 'בקול נעים ישיר'. ולמבואר, אכן עיקר תקנת שמו"ת היא להראות את אהבת ה', והחיבה לתורתו ושמותיו, ולכן נתקנה בצורה של שירה.

ד. והנה בספר מגיד מישרים סימן סו' מסופר שהמגיד הוכיח את מרן הבית יוסף על אופן קריאת שמו"ת. וזו לשונו:

"והטוב בעיניך שאתה קורא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בריהטא כחותה על הגחלים לפרוק עול מעליך והלא יש לך לזכור מאמר רשב"א אל תעש תפלתך קבע וכו', אבל צריך לקרות הפרשה בנחת ולהרגיש בספקותיה ולתרץ אותם ומה שלא תוכל לתרץ עיין במפרשים".

וצריך ביאור מה הביא המלאך הדובר בב"י מ'אל תעש תפילתך קבע', הלא אמירת שמו"ת היא לימוד ואינה תפילה.

וע"פ הביאור בדברי הבעל הטורים יש לומר שאף קריאת שמו"ת היא בצורה של קירבה לה', ולכן גם לגביה נאמר שלא תהיה באופן של קבע, אלא בצורה של אהבה והתעניינות.

לתגובות: C053312259@gmail.com

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

מאפילה לאורה

על כח הדעת הממשיך את יכולת הסבל והסבלנות, ועל הדעת העמוקה והטמונה המבטלת את הסבל בשורשו, פולטת ומחלצת ממיצר למרחב.

וַיִּשְׁמְעוּ עֲלֵיוֹ שְׁרֵי מַסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסַבְלָתָם (א, יא). וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל-אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסַבְלָתָם (ב, יא). וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַה מֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת-הָעָם מִמִּצְרָיִם לָכוּ לְסַבְלָתֵיכֶם: וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ הַן-רַבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מְסַבְלָתָם: (ה, ד-ה).

נעיין בעזרת ה' בשורש 'סבל', והמתבונן בפסוקים שלפנינו יראה דבר מעניין שבתחילה נאמר 'למען ענותו בסבלותם' ופירש רש"י שהכוונה לסבל של מצרים, כלומר, שמצרים היה להם סבל אשר עינה אותם, והחליטו שאת עינוי הסבל הזה יטילו על ישראל וכך ירוויחו הן את העינוי אשר ימַעַט את ריבוי העם, וגם יפטרו מהסבל של עצמם... אולם אחר כך כאשר משה ראה בסבלותם הכוונה שראה את הסבל המוטל על כתפיהם של העם, והיינו שאכן הסבל המצרי הפך להיות הסבל של העם... וכאשר פרעה התלונן על משה ואהרן המפריעים את העם טען להם שהם משביתים מהעם את הסבל אשר קיבלו על עצמם, ומשום מה, בדרך אגב, אומר פרעה למשה ואהרן 'לכו לסבלותיכם' ומפרש רש"י שהכוונה לעסוק בסבל של 'מלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם' כי לא יתכן שהכוונה לעסוק בסבל המצרי, כי מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי, אולם רואים מכאן שגם מלאכה ביתית פשוטה מוגדרת כ'סבל', וגם עבודה של משה שהיה ללא משפחה וילדים גם העיסוק הפשוט הזה מכונה 'סבל'.

עוד יש לציין שבפרשה הבאה (וארא) נאמרו ארבעה לשונות של גאולה, ונאמר שם 'והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגאלתי אתכם מעבודתם', רואים שענין ה'יציאה' שייך לענין ה'סבל', וה'גאולה' שייכת לענין ה'עבודה', ובהמשך הפסוק מדגיש שוב את הלשון הראשון ואומר 'וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים', ומבואר שיש 'סבל' ויש 'עבודה' והם שני ענינים נפרדים, והתורה מדגישה בעיקר את ענין ה'יציאה מהסבל', וגם מה שהתורה מזכירה תמיד את ענין ה'יציאה' ממצרים, הרי זה ביחס לישועת היציאה המתייחס לישועה מה'סבל' ולאנו דוקא מ'העבודה'.

סבל וסבלנות

השורש 'סבל' אינו מתייחס דוקא לסחיבת משא כבד על הכתפים וכמו 'הסירותי מסבל שכמו', אלא הכוונה גם לנשיאת משא נפשי כבד, וכלשון הכתוב בפרשה הקודמת על שבת יששכר - 'ויט שכמו לסבול' - שהכוונה למשא של עול תורה, אלא שהביא שם מהתרגום

מאפילה לאורה

שמפרש שהכונה לעול מלחמות וכיבוש, אולם גם בישעיה (נג) בנבואה המתייחסת למלך המשיח נאמר 'אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם... ועונתם הוא יסבול', מבואר שיש סבל של חולי ועוון, וכן נאמר באיכה (ה) אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו'.

ונראה שהנה יש עיסוקים שאין לאדם חשק לעשותו, רוצה כבר להיפטר ממנו ולהיות לאחר עשיתו, לא רוצה להיות משועבד ומוגבל כלפי העיסוק הזה, וממילא המחשבה שלו מבקשת ומייחלת למצוא איזה דרך שתפטור אותו מהתעסקות עם העסק הזה, רוצה להרגיש שחרור מעול העיסוק הזה, הלב הנאנק מייחל אולי תגיע איזה עזרה שמישהו אחר יקח את העיסוק הזה, או שיהא איזה נס מהשמים שיפטור אותו מהעול הזה...

והמצב הזה שאדם מתעסק במשהו כזה שאינו רוצה לעשותו, רוצה כבר להיות אחריו, והיינו, שאין לו שום הנאה מעצם העיסוק אשר יכולה לגרום לו ריצוי או שעשוע מעצם ההתעסקות, זה מכונה 'סבל', כי אדם מרגיש כמו שיש לו משא כבד הלוחץ על שכמו, ורוצה שהמשא כבר ירד ממנו.

והנה כאשר אדם שורד ומצליח 'לסבול' אומרים שהוא 'סובל', וכאשר המצב מעיק מאד עד שנראה שהאדם מתמוטט והנה יפסיק 'לסבול' למרות הצורך לסבול - אומרים ש'אינו יכול לסבול' - 'כשל כח הסבל'.

ומכאן מגיע גם המונח של 'סבלנות', שאדם היכול לשרוד ולהאריך עיסוק במצב לא נעים שכזה, ואף שרוצה כבר להיפטר ממנו, בכל זאת מוכן להאריך במצב הקשה והמרגיז, אומרים שהוא 'סבלן', ולעומתו אדם המתפרץ בכעס ומפסיק את ההקשבה או ההתעסקות בטענה ש'זהו זה אני לא יכול לסבול יותר', זהו אדם שאינו 'סבלן', אין לו סבלנות.

הסבלנות של משה

והנה רש"י (במדבר יב, יג) על הפסוק 'והאיש משה עֲנִיו מאד' פירש 'עֲנִיו - שפל וסבלן', והיינו שהבחינה של 'ענוה', היא הן מצד רגש הערך העצמי, והן מצד היכולת להשתהות במצב קשה ללא להתרגז או להתמוטט, כי 'שפל' היא ההרגשה שאני לא משהו מיוחד, לא מגיע לי כלום וכו', ו'סבלן' הכונה שאם אני מצוי במצב קשה ולא רצוי, אין לי על מה ועל מי להתלונן ולכעוס...

ואכן אפשר לראות את הסבלנות של משה בסוף הפרשה שלפנינו, שאף כאשר היו נצבים שטענו 'למה הבאתם את ריחנו וגו', בכל זאת כאשר פנה לה' אמר 'למה הרעותה לעם הזה... טען למה לא הוטב המצב של העם אלא נעשה גרוע יותר, לא התלונן על זה שמקבל בזינות והכפשות, כי היה לו יכולת לסבול את הצעקות הללו, לא התפעל מהם, אלא כאב לו מצב העם.

הדעת והסבלנות

והנה כל אדם יש לו כח סבל מסוים, יכול להתעסק עם ענינים שאין לו חשק או עידוד לעסוק בהם, אבל כאשר נזקק להתמיד הרבה במצב קשה כזה, יתכן שיגיע למצב של

משבר, שיתנתק מהעול, יאמר "זהו זה אני לא מסוגל יותר, יהיה מה שיהיה אני לא מתעסק יותר בענין זה" -

אלא שהדעת של האדם יש לה כח לעודד, והיינו, שממשיכה לאדם כל מיני רעיונות או דיבורים מחזקים, וכגון שאומרת תמשיך עוד מעט ועוד מעט, יש לך כח לעוד מעט, או שמעודדת שזהו השליחות שלך בעולם, זהו התיקון שלך, או שאומרת שעוד מעט וכל הקושי יחלוף, ישועת ה' כהרף עין, וכל המעיין בעלוני וספרי החיזוק המופיעים הרבה בזמנינו יראה איך שיש הרבה דרכים ואופנים כיצד להמשיך את החיזוק לאנשים המצויים במצב קשה, וכדי שיוכלו לשרוד ולהמשיך ולחפוץ בחיים שלפניהם...

והנה לגדל בנים ודורות מצוי שצריך להתעסק עם פעולות שאין חשק לעשותם, וצריך לכך כח סבל, והרעיון המצרי היה שהם יפסיקו להתעסק עם פעולות שכאלו, יטילו אותם על בני ישראל, וכך ירוויחו שכח העידוד של הדעת התומך בבני ישראל יעבור לשרותם, וממילא כאשר יצטרכו בני ישראל חיזוק ועידוד כלפי העבודה של גידול הבנים והדורות, יהיו מותשים, לא יהא לדעת כח לעודד אותם, וממילא יזניחו את העיסוק עם גידול וחינוך הבנים, ויתכן שגם הגזרה להמית את הבנים היתה מתוך הצטדקות שאין לכם כח ויכולת לגידול הזה, הם תעבדו גם בזה תגיעו למשבר והתמוטטות...

עומק הדעת

ויש להתבונן יותר בכח הדעת, ויש להבחין שיש סוגי חיזוק ועידוד צדדיים הגורמים להסיח את המחשבה מצער הקושי, ולהעביר את המחשבה כלפי תקוה טובה ועתיד טוב יותר, או לחשוב על הזכות והתועלת שתהא בעקבות העבודה וכו' וכו', ולפעמים גם יכולה הדעת להפחיד את האדם ממה שיהא אם יתחמק מהקושי שעליו או יחליט שהוא נשבר, כי אז יגיע למצב של סבל קשה יותר -

אך יש כח דעת עמוק יותר, והוא האומר לאדם זוהי שליחות חייך, זה מה שה' גזר עליך, וה' לא נותן לאדם פעולות שאין לו כח לעשותם, ובהכרח שיש לך כח לכך, וביותר מזה, כי גוף האדם נברא לשמש את קונו, ובהכרח שהגוף עצמו מכיר ומרגיש שזהו התפקיד שלו, ולא העבודה הזו הוא חסר תוכן ומרוקן, וממילא דוקא העבודה הזו היא המשביעה אותו ונותנת לו את המרגוע הנזקק לו, וכל מה שנראה לו שהוא רוצה משהו אחר, הוא סתם רעש של מחשבות המגיעות מהיצר וכו'. (ועיין שער הכונות ענין כונת העמידה דרוש ב' בענין 'ואלקי יעקב' שיש דעת המופיעה כמו פקדון, ויש דעת עליון עמוק טמיר ונעלם מאד ואינו מורגש אבל למעשה הוא פועל בתמידות).

ונראה שכאשר אדם רואה שהוא שורד גם במצבים קשים ואינו נשבר ואינו מבין מה מחזיק אותו, כנראה זהו מכח הדעת הזו המשדרת לו בעומק את האמת הזו, והאמת מרגיעה אותו, למרות שאינו מרגיש איזה רעיון מעודד.

ואפשר לומר שהענין הזה נרמז בענין של 'ויט שכמו לסבול' שמבואר שההסכמה לסבול מצויה בענין ה'שכם' (הארכנו בזה בפרשת וישלח תשפ"ג), כי כידוע 'שכם' הוא ראשי תיבות 'שם כבוד מלכותו', והיינו שיש הארה שיהודי מרגיש שכל החיים שלו אינם למען

מאפילה לאורה

עצמו אלא למען 'שם כבוד מלכותו', זהו תכליתו, לכך נברא, ובהכרח שרק זה מה שיתן לו את אושר חייו, רק תחת ההסכמה לעול הזה יזכה להיות נרצה לאדונו ודבוק בו, וזה נותן את הכח 'לסבול', ולכן ה'שכם' הוא הסובל והסבלן.

ולכן אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' בקול דממה דקה, כי יש הרבה סוגי חיזוקים יש על ידי אש מלהיבה כלפי הצלחות העבודה, ויש חיזוק של רעש מכל מיני תקוות, ויש חיזוק של רוח סערה שאדם מתחזק שהנה המצב שלפני עובר וחולף ביעף, לא שווה להתייחס לקושי שלו... אולם הנביא אומר על כיוצא באלו 'לא ברעש ה', 'לא באש ה', 'לא ברוח ה', אלא רק 'בקול דממה דקה', זהו הקול של 'ברוך שם כבוד מלכותו', זהו עידוד תמידי ופשוט המצוי ורוחש תמיד, אבל 'בקול דממה דקה'.

אורו של משה

וידוע שמשה רבנו ע"ה הוא בחינת 'דעת', לכן הענין שלו היה 'יורא בסבלותם', ראה את הכאב של עבודה ללא טעם ורצון, ראה איך שאין להם ישוב הדעת לקבל את הארת הדעת המבטלת את צער הקושי, אינם מרגישים את החיזוק והעידוד של 'עמו אנכי בצרה', אך כאשר הגיע עם בשורת הגאולה, רצה להאיר להם שגם בתוך הצרה והשעבוד יש קשר של דבקות בה' על ידי שמרגישים שהוא המסבב את הכל והוא הנותן כח לסבול את הכל, ובאמת המצב רצוי ומועיל... ולכן צעק פרעה על משה ואהרן - לכו לסבלותיכם, שתתפנו לעסוק בענינים שאין לכם חשק בהם ותווכחו לראות האם מצוי להרגיש שהכל נעשה ביד ה'... גם התלונן על 'והשבתם אותם מסבלותם' - שהנה עד עכשיו היה לעם רעיונות מסוימים הנותנים להם את היכולת לסבול, וכעת כאשר ישמעו שהם נגאלים, יפסיקו להמשיך על עצמם את העידוד הזה, וממילא ישברו ויפסיקו לעבוד, והיינו שמשה היה סבור שבשורת הגאולה תתן עידוד להמשיך את העבודה מרצון, לא ירגישו בה שהם עבדי פרעה אלא שהם עבדי ה', אבל פרעה לעג לזה, טען שהמציאות היא להיפך, בשורת הגאולה לא נותנת עידוד וכוחות, אלא אדרבא מכניסה את העם לשאננות המבטל אף את מעט כח הסבל שהיה להם עד הנה...

ולמעשה פרעה גזר לא לתת תבן, ובכך הסיח את הדעת של בני ישראל מלהקשיב לקול הדעת, וממילא לא ידענו מי צודק, האם בשורת גאולה נותנת כח המאיר גם את מצב הגלות, או שמא מבטל הוא אף את מעט הכח שהיה עד עכשיו...

אולם ה' האומר 'והוצאתי אתכם סבלות מצרים', וזהו לשון של גאולה גם לפני הלשון של 'וגאלתי אתכם מעבודתם' - מברר לנו שגם כאשר עדיין משועבדים לעבודה, ועדיין לא נגאלנו להיות בני חורין לעצמנו, גם אז שייך לצאת 'מתחת סבלות מצרים', לא צריך למצוא רעיונות עידוד שיתנו את היכולת לסבול את המצב הקשה, והיכולת הזו נעשית על ידי 'יציאה', דהיינו שאדם יוצא מהאווירה העכורה של מצרים, מתרומם ומקשיב לקולו של משה, לאמונה המאירה בדבריו, מבין שבעצם אינו עובד את פרעה אלא עובד את ה', ה' גזר עליו את העבודה הזו, הוא הנותן לו את הכח לכך, ואז מתקיים בו הפסוק בפרקי 'תפלה למשה' - 'כי בי חשק ואפלטתו... עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו', אמנם

אין לו חשק לעבודה, אבל יש לו חשק להרגיש שעובד את ה', האמונה הזו פולטת אותו ממצב המיצרים, מחלצת אותו מאחיזת הרשעים -

הלימוד לדורות

ואת הלימוד הזה עלינו לקחת לדורות עולם משעבוד מצרים, הלימוד הזה נותן לנו את החירות עולם בתוך כל הגלויות והשעבודים - 'וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים', שכאשר מביטים כלפי מעלה, זוכרים 'כי אני ה'' אני המשעבד ולא מישהו אחר, מיד יוצאים מכל המיצרים, כל הצרות מפסיקים לצרור, מרגישים שנתונים בידיים של מטפל רחום וחנון המתקן ומזכך, מרגישים אהבה וחמלה ולא הסתרה ודחיה והשפלה, אבל, כאמור, התפיסה הזו הינה תפיסה עדינה, צריך לשמוע קול עמוק ושקט, כאשר עסוקים בחיזוקים אחרים לא יכולים לשמוע את החיזוק הזה... ולכן דוקא כאשר נראה לאדם שכלה כח החיזוק ממנו, והוא על סף משבר, עליו לדעת שכעת מזומן לו החיזוק הטוב ביותר, החיזוק להיות יושב בסתר עליון, לצאת מאפילה לאורה.

הלימוד הזה נוגע גם לימי **השובבי"ם** כי בדרך כלל פעולות התיקונים הינם פעולות שקשה לגוף לסבול אותם, רוצה כבר להיות לאחריהם, מתעודד מזה שהנה בעוד שעה כבר יהא לאחר הסבל, ואולי אף יהנה יותר מהענין שהסתגף בו... אך כנראה הזיכור האמתי הוא לקבל כח וחיזוק מעצם האמונה והשמחה בה' המתקן אותנו ומוציא אותנו מהשפלות של מעשה ארץ מצרים...

ומסתבר שכאשר יהודי מצוי במצב מעיק שבקושי סוחר וסובל אותו, ומחפש משהו מעודד ומאיר, מבקש קרן אורה - באמת לאמיתה הריהו מחפש את האור הזה, אינו מבקש איזה הארה צדדית הנותנת תקוה וכיוצא בזה, אלא מבקש למצוא את העומק הזה, אך יתכן שה' אכן ישלח לו עידודים מהצד, וצריך לקבל אותם באהבה, שהרי למעשה זה מה שה' שלח לו כעת כדי לחזקו -

אבל עלינו 'לדעת' שהמצוה שלנו בזמן הזה היא להזכיר את יציאת מצרים בכל יום, לזכור את ה'יציאה', לזכור שבימים ההם לא יכלנו לצאת מהאפילה של מצרים ולהאיר את האור של משה להיות שפל וסבלן, אבל אחר שכבר יצאנו, יש לנו תמיד את היכולת הזו, לקום ולצאת מהאפילה שלפנינו לתוך אור של הסכמה להנהגת ה', להיות עניו וסבלן, מקבלים כוחות כאלו המבטלים את תחושת הסבל, ממתיקים את המרור, אתהפכא חשוכא לנהורא.

חינוך

בנתיבות החינוך - הדרכה להורים, מחנכים ומשפיעים / הרב יעקב יוסף ווייס, משפיע ומדריך, מח"ס 'בנתיבות החיים', מאנסי נ.י.

פניני חינוך והדרכה באורה של פרשת שמות

(נרשם מקופיט בלבד ולא מר בר רב אשי חתים עלה, בלתי מוגה)

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יִתְרֵהוּ חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֵל אַחִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הָעוֹדֵם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם.

אומר רש"י - ליטול רשות שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו) (מכילתא)

מכאן לומדים גודל מעלתה של הכרת הטוב, חוץ ממה שיש כאן כבוד חמיו, אלא גם הציל אותו, כדאי' במדרש "בכל עת אהוב הרע ואח לצרה יולד" (משלי י"ז י"ז), זה יתרו שקבל למשה, שהיה בורח מפני פרעה, אע"פ שהשי"ת צוה לו ללכת לגאול את ישראל, דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. אין הכי נמי, אלא מדרגת האדם מתחילה עם בין אדם לחבירו. וכאן זה לא סתירה לציווי, אלא מעצמו הוסיף זאת להפרד ולבקש רשות מחותנו, שאצלו היה זה דבר ברור שזה דבר אחד עם רצון ה'.

תְּכַבֵּד הָעֶבֶדָה עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָהּ וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שָׁקֶר. כאן התחיל קושי השעבוד אשר זירו הגאולה. החיזוק שבדבר, בעת שאדם מרגיש שהקושי מתחזק, וממש נשברת רוחו, יש לו לדעת, ששם היא התחלת הגאולה, וישועה קרובה לבוא.

ואי' **בבעל הטורים** תכבד - ב' במסורה. תכבד העבדה. כי יומם ולילה תכבד עלי ידך (תהלים לב, ד). מלמד שהכביד עליהם לעבוד ביום ובלילה. ויעשו. ג' במסורה. הכא. ואידך יבואו ויעשו (להלן לה, י). ויעשו בני ישראל את הפסח (במדבר ט, ב). בשכר זאת העבודה זכו לעשות המשכן ולהקריב קרבנות.

שאינ שום קושי נאבד מהאדם, ומאז ולתמיד, רק הקב"ה משלם גמול לכל קושי והכל יבוא בחשבון, אלא עלינו להכניע עצמינו להנהגת הבורא ב"ה, ולדעת שהוא לבדו עשה ויעשה הכל, וחוץ מזה הכל דמיון גדול, שאין עוד מלבדו.

*

לה] וַתִּתְצַב אֶחָתוֹ מִרְחֹק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ. יסוד גדול מלמדת אותנו התוה"ק: בו בזמן שהקב"ה מצווה אותנו לעשות, בציווי וברכתך בכל אשר תעשה, צריכים לדעת שאחרי שאדם עשה מה שמוטל עליו לעשות, עליו לעמוד מרחוק 'לדעה מה יעשה לו' איך יפול דבר מאת ה'. הכלל הוא שהאדם צריך לעשות, 'אויף טאן - דאס טוט שוין דער אויבשטער' (להועיל - זה כבר עושה השי"ת).

פניני חינוך והדרכה באורה של פרשת שמות

וכן יש לדייק על הלשון 'מרחוק' ולא בצד, לרמז כי כמו שאדם רואה דבר מרחוק ואינו רואה כל ההיקף בגלל שזה מרחוק, כך צריך להיות בעת שאדם רואה דבר מול עיניו, מלא סתירות, צער, וקושי, שיהא אצלו כמו שעומד מרחוק שאינו רואה כל ההיקף. בוא וראה, משה רבינו נתגדל בבית פרעה, ורצה להורגו, ואח"כ ברח למדין, ושם מצא זיווג, עד שנעשה מושיען של ישראל.

עוד ראה, עד היכן הדברים מגיעים, איך האדם אינו שולט על התוצאות. פרעה גזר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הַיִּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבֶּת תַּחֲיוֹן, כדאי 'ברש"י - "אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיען ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים, שנא' כל הבן הילוד ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה". שהגזירה היתה על כל הבן אפילו מהמצרים, ומה היה הסוף? וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת פְּרֹעֶה וַיְהִי לָהּ לְבֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ, שהגואל הזה שפחדו נתגדל בתוך ביתו של פרעה, מושיען של ישראל. וכי יש לנו איזה כח של שליטה? אלא זהו עיקר הנסיון, בו בזמן שאנו עושים ומשתדלים, צריכים לעמוד מרחוק ולהישען על אבינו שבשמים, כדאי 'בשפת אמת (ויקרא פ' קדושים תרל"א) וברש"י איזהו מורא לא ישב במקומו כו'. בזה"ק שהש"י הוא אביהם של ישראל, ושואל דכתי' מלא כל הארץ כבודו ואיך זה יכול להיות שלא ישב במקומו, אם הוא מקומו של עולם, ומתרץ ובוודאי צריכין לידע בכל פעולה ותנועה גדולה וקטנה כי הוא מחיות הש"י, שאדם ידע זאת בבירור שהכל מאת ה', הוא מחיה ומהווה הכל, ממילא בידיעה זאת ולא לישב במקומו לא יקח השליטה וההנהגה בידו, אלא ימסור א"ע כל כולו להש"י, אחרי שישתדל במה שמוטל עליו, ומשם השלך על ה' - את העוז והממשלה - ועמוד מרחוק.

לה] ומשה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כִּהֵן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר - פי' רש"י להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים, נרמז בזה, שכדי לבחון אם איש הוא כשר להיות מנהיג, או אפילו מנהל, או מרביץ תורה, המבחן הוא בעניני בין אדם לחבירו, להתחשב בשני, שלא ירעו בשדות אחרים, שזהו הכלל גדול בתורה.

לו] וַיִּרְא מֶלֶאךָ י' אֱלֹוֹ בְּלִבָּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה וַיִּרְא וַהֲיָה הַסֵּנָה בְּעַר בְּאֵשׁ וַהֲסָנָה אֵינָנו אֲכָל. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמֶּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנָה. הלימוד מזה, כדאי בחז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, שצריך האדם מקודם לעמוד ולהתבונן וְאֶרְאֶה אֶת הַמֶּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסֵּנָה, ואז יש הבטחה מסייעין אותו. וַיִּרְא י' כִּי סָר לְרְאוֹת - ובעת השי"ת רואה שהאדם מבקש לראות האמת, להיות דבוק, אז וַיִּקְרָא אֱלֹוֹ אֶלְקִים מִתּוֹךְ הַסֵּנָה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי.

לז] וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחךָ אֶל פְּרֹעֶה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל פְּרֹעֶה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל

פניני חינוך והדרכה באורה של פרשת שמות

הָהָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים הֲנֵה אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אֵמַר אֲלֵהֶם:

יש להבין טענת משה רבינו, שאמר 'מי אנכי כי אלך אל פרעה', ממש לפני"ז אמר 'אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה' ואז נתגלה אליו הבורא ב"ה 'ויקרא אליו אלוקים', ואם הקב"ה בחר אותו להיות שלוחו, הרי הוא יודע כל מה שהוא יודע, ועכ"ז בחר דייקא בו, מה זה 'מי אנכי', וכי טענה מצודקת היא לפני מלך העולם?

אלא נ"ל שההסבר הוא יותר עמוק, משה רבינו רצה להבין למה דייקא בשליח כמותו בחר השי"ת לגאול את ישראל, הלא השי"ת אמר לו **וַיֹּאמֶר יְיָ רְאֵה רְאִיתִי אֶת עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו פִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכָּאֲבָיו**, הוא העומד מאחורי הכל ולמה צריך אותי להיות הגואל? וזו השאלה **מי אנכי**, עכשיו נגלה אלי שיש אנכי ה' אלוקיך שהוא המהווה הכל, ולכן 'מי אנכי' - איך אני נכנס בתמונה, למה צריך יוצר הכל סרסור בין בנ"י לאביהם שבשמים? ע"ד דא"י **באור החיים הק'**... לצד שיש הדרגות בתפלות המוגשות לפני הנעתר, יש מהם שמביאין אותם משרתי עליון ומגישים אותם לפניו יתברך, **ויש מהם שהם מעולים שיש בהם כח שאין צריכין אמצעי להגיעם לפני הבורא אלא הם מעצמם נגשים לפניו**, לזה אמר **"באה אלי" פירוש בלא אמצעי**, וזה היתה שאלתו.

וע"ז השיב לו השי"ת: **וַיֹּאמֶר**, מה שהנך תמה למה הנני בוחר באמצעי, תדע כי כן חקקתי בבריאה, וכן **פִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ** על דרך מאמרם ז"ל (תקו"ז קיב. קיד.) אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא, **וְזֶה לָךְ הָאוֹת פִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ** שתראה שאתה תהיה גם שלוחי ליתן התורה ולשנן עמהם **בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה**, שכן סדרתי העולם, שכלל ישראל יתנהג בכל הדורות עם המנהיג וראש העדה, ולא להיות בבחי' 'לן בבית הקברות' שיביטו רק אל הצדיקים של הדורות הקודמים. וע"ז השיב משה רבינו: **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים**, א"כ שזה רצונך, שאבחר להיות אמצעי בינך לאביהם שבשמים, **הֲנֵה אֲנֹכִי שֹׁנֵכְס בִּי הַכַּח שֶׁל אֲנֹכִי נוֹט' אֲנִי נַפְשִׁי כְּתִיבַת יְהוּבִית**, ואלך בשמחה **הֲנֵה אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם**.

לחן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹקִים **מִי אֲנֹכִי פִּי אֵלַיךְ אֶל פְּרַעְזָה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם**. אומר רש"י - ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים.

חשבתי לשאול, ואח"כ ראיתי בדברי דוד **להט"ז ששואל כן**, שקשה, וכי למד משה קטגוריא על ישראל?

ומשיב הט"ז, שדאג שמא יגרום החטא שלהם שלא להגאל. דבשלמא אם היתה להם זכות מצוה הייתי אומר 'אין עבירה מכבה מצוה', אבל איני יודע מה זכות יש להם. והשיבו על הראשון לא שלך היא כי אם משלי, כי אהיה עמך, ואתן לך אות שתהיה בטוח על זה שלא תינזק מצד איזה חטא, דהיינו שראית שהסנה איננו אוכל. ומצד החשש שלך מצד 'מה זכו' כו', אל תירא, הגם שאין להם זכות לעת הזאת, מכל מקום אני רואה להם זכות

פניני חינוך והדרכה באורה של פרשת שמות

של העתיד, שיקבלו את התורה בהר הזוה. ולפי ה'ד"א' לא יהיה האות מחמת הסנה כמו שזכרתי, אלא האות של הצלחת השליחות שאני שולחך עכשיו יהיה לך לבטחון שאח"כ אתן לכם התורה. וכדי של"ת מה אות הוא לבטחון, דהאות הוא להצלחת השליחות, הא גופא איני יודע אם יהיה? בשלמא לפירוש הראשון יש עכשיו אות מה שכבר ראה בסנה, אבל לפירוש השני קשה? ע"ז אמר רש"י שכך מצינו בסנחריב בענין האות של עתיד, על עתיד שאחריו.

נ"ל ע"ד דאי' ברש"י, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים. מה שאתה רואה עכשיו שאין להם זכות, ויש מהם שמדברים לה"ר, איני מסתכל על עכשיו, אני מסתכל על העתיד שלהם, שהם מקבלי התורה. זהו לימוד לכל מנהיג, מחנך ומרביץ תורה: אפילו אם בשעת מעשה לא מצא על התלמידים זכות, יוכל למצוא אם יתבונן על העתיד שלהם, אם יגאל אותם ממה שמעיק עליהם, ויידע שיש לכל תלמיד עתיד בהמשכת הדורות, ואז ירצה וימצא מקום לקרבו.

*

לתגובות, ולייעוץ והדרכה בענייני חינוך ושלום בית: Achdus123@gmail.com

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

משמעת - מי שומע את מי?

שלמה המלך אומר 'אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְהִמָּה בִקְשׁוּ חֲשֻבֹנוֹת רַבִּים' (קהלת ז'). אירועי החיים מעקמים את 'הישר' שהקב"ה העניק, מתוך שצוברים 'נגיעות', התחשבנויות וכשלונות, שמטשטשות את החשיבה ואת הראייה.

ילדים טרם נסחפו במערבולות החיים, ומשום כך **שְׂכָלָם ישר**. ילד קרוי 'תמים', וזו למעליותא! ילדים רואים דברים ביושרה, באמת ובטוהר. דרשו בדברי נעים זמירות ישראל: 'אָמֵת מֵאָרֶץ תִּצְמַח' (תהלים פ"ה) ככל שהאדם מתבגר וְגוֹבֵה, הוא מתרחק מהארץ, ממידת האמת הקרובה לארץ. ברם, ילדים, המנוכים והקרובים לארץ, קוטפים 'אמת' נקייה!

מנהל תלמוד תורה, איש חינוך ותיק ומצליח, מבקש מדי תקופה מתלמידיו, בכלל הכיתות, להציע לו 'רעיונות' לשיפור הת"ת. הוא מלמדים לעשות זאת בנכבדות, ע"י מסירת מכתב אישי למנהל או לבקש מועד לשיחה אישית. המנהל מסביר לתלמידים כי אף הוא, ברום גילו וניסיונו, אוהב לשמוע רעיונות ועצות. הרב המנהל סיפר לי כי מתקבלים דברים נהדרים. הרי לכל ענין יש כמה זוויות ראייה. מבוגרים מביטים מכיוון שלהם. מנהל ב'ראייה אדמיניסטרטיבית', מלמד מסתכל 'מהצד שלו של השולחן'. ילדים רואים מזווית שלהם, 'בשכלם הישר', ובדבריהם מצויה אמת תמימה.

שמא תאמר: הרי 'בנין נערים סתירה', ולמה למנהל לקבל עצת קטנים? אולי תטען: המנהל מעודד מלשינות ומרגיל תלמידיו לביקורתיות? ובכלל, מה ל'דמוקרטיה' מסוכנת, ל'הערות הציבור', ב'חצר קדשנו'? בהחלט, צורת השמיעה וההתייחסות, משמעותיות. כאשר ילד 'מציע רעיון' שיש אתו הלשנה / פגיעה במלמד וכדו', על המנהל לנהוג באיפוק, להאזין מבלי להביע (במבע פנים ובמלל) שהוא 'מקבל' את הנאמר. עם זאת, איננו מחנכים להצדקה עיוורת ולגיבוי מוחלט של המערכת החינוכית. מנהל לא יכול לנהל מוסד מבלי לדעת מה קורה בדברים הסמויים מעיניו. מוסדותינו אינם 'דמוקרטיים', אך גם לא 'דיקטטוריים'! זו חכמת הניהול, להתהלך על החבל הדק שמפריד ביניהם... ובשורה תחתונה, מרבית עצות התלמידים אינן קשורות לצוות, אלא לסדר היום, להווי, למסלולי הסעה, לתוכניות ומבצעים...

בפרשתנו עומד **עמרם**, גדול הדור, ולאור גזירת 'כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד' פורש מיוכבד אשתו. חז"ל לימדו כי בתו הפעוטה, **מרים**, מעירה לו "אבא! קשה גזירתך יותר משל פרעה! שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות. פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב. פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו, ספק אינה מתקיימת" (סוטה י"ב.). **עמרם מקבל את דברי מרים בתו ומחזיר את יוכבד! קבלת עצת 'ילדה קטנה' מביאה ללידת משה רבינו!**

וכי יטען הטוען הנ"ל: "ממתי בת אומרת דעות לאבא"? בפרט בנושא משפחתי רגיש, פרידה וגירושין... אך חז"ל מוסרים את המעשה מבלי לראות 'פגם' בהקשבה לעצת ילדה... בפרט כאשר 'האזנה' אינה הבטחה ל'קבלה' והסכמה.

מכירים את אגדת העם 'בגדי המלך החדשים'? יועצי המלך שריו ועבדיו, אנשי העיר כולם, הלכו שולל אחרי זוג רמאים חומדי ממון. 'החייטים המומחים' תפרו למלך בגד חגיגי והדור שרק חכמים רואים. כולם חששו להשמיע הערה ושתקו, שהרי המלך עצמו שותק, גם המלך חשש שייחשף שאינו רואה ואינו חכם... והתוצאה: המלך נחשף לעין כל 'בבגדיו הבסיסיים'. רק ילד קטן, שעודו קרוב ל'אמת' ושכלו ישר, זעק והכריז "רואים למלך...!". אוי לבושה...

כמנהל נהגתי לקיים 'מסע פרידה' עם מסיימי כיתות ח' בסוף שנה"ל. עשינו 'לילה ארוך' ומשמעותי - עבורם ועבורי. סביב למדורה, בחשכת ליל, הייתי מבקש מהם לספר 'זיכרונות' משנות הת"ת. עלו שם דברים נפלאים, אירועים מתוקים לצד זיכרונות מרירים, היו המון 'צחוקים', לצד 'רגעי דומיה ודמעה'. החכמתי המון מהאזנה באותם הלילות.

מחנכים רבים מבקשים עצות ו'טיפים' למשמעת. הנה רעיון מעשי: שורש המילה משמעת: ש.מ.ע, שמיעה! תלמיד ממושמע היא תלמיד ששומע ומקבל דברי רבו. אך יש הדדיות. כאשר תקשיבו באמת לדברי התלמיד, האזינו, אינך יוצר מצב שדברי ילד הם 'חוצפה', תגלה שהילדים גם שומעים אותך, ממושמעים. ברור ש'בנין נערים סתירה'. אך אתה הבנאי! התוכניות וכלי-הבניין בידך! אתה נעזר בנערים, הם יגישו בלוקים וכלים, בהדרכתך ובהנחייתך. אל תחשוש 'אאבד עליונותי בכיתה', שהרי לא בכך אתה נחשב לגורם סמכותי, אלא בהליכותיך החיוביים ובאישיותך...

התועלת בשיחות אישיות עם התלמידים והאזנה לליבם - עצומה, עבורם ואף עבורך!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

עין שרואה רק טוב
לב המשתתף בשמחה
ה' אותו בספר יכתוב
וגם לכהונה זכה

*

פתרון חידת 'פתשגן הכתב'

הפתרון:

הפתרון: אהרן הכהן זכה לכהונה בזכות ששמח בשמחת משה רבינו
רש"י [שמות ד, יד] בזכות ששמח בליבו על שמחת משה רבינו, זכה לחושן הנתון על
ליבו.

ורמוז כאן גם מה שכתוב במדרש [רבה ויקרא לד ורות ה] אם היה יודע אהרן שיהיה
כתוב בתורה וראך ושמח בליבו היה יוצא לקראתו בתופים ובמחולות.

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף סד: גמ' אי הכי שפיר קשיא ליה. והיינו דלפי ההו"א שגם אם המצא תמצא הוי כלל ופרט וכלל א"כ באמת קשה למה לא רצה התורה שנלמוד מכלל ופרט דגניבה וחיים והוצרך לכלל ופרט אחריתי, ולמסקנא ניחא שהתורה רצה שנלמוד מרבוץ ומיעוט ולא מכלל ופרט ונ"מ דאפשר לדרוש חיים וגניבה לאחייה קרן, ועי' במהר"ם שעמד דלמה אם היה מצד כלל ופרט לא היה אפשר לדרוש ג"כ הך דרשה ועיין בדבריו מ"ש לתרץ.

גמ' כדאמרי במערבא. דדרשי בתורת כלל ופרט והגמ' מסיק כדתנא דבי רבי ישמעאל ומדברי התוס' לעיל מבואר שחולקים אם דרשי בכלל ופרט או בתורת מיעוט ורבוץ ובאמת היה אפשר לומר שהכא א"א למדרש בתורת כלל ופרט דא"כ קשה למה לי שה וע"כ שדרשי ברבוץ ומיעוט וכמו דאיתא לעיל סג. דהיכן דיש הכרח לכו"ע דרשי בתורת רבוץ ומיעוט ואין הכרח שחולקים וצ"ב.

גמ' בשביל דבר שנתחדש בה. וצ"ב א"כ היאך דרשי אחייה לקרן ולכאו' צ"ל דמה דאפשר לדרוש דרשי ולא אמרי' דנשנית בשביל דבר שנתחדש בה.

דף סה. גמרא תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין. וילפינן לה מקרא, והסברא לחלק ביניהם, שחייב כפל וד' וה' שהוא חייב של קנס אינו חל החיוב רק בשעת העמדה בדין [כמבואר לעיל (לג): ובמכות (ה.)] אבל הרא"ש (סימן ב) כתב שלענין כפל תלוי בשעת העמדה בדין אבל בטבח ומכר הולכים בתר שעת הטביחה והמכירה, ועי' בחי' ר' מאיר שמחה שביאר שלענין כפל שהדין הוא שאם חזרה קרן לבעלים פטור א"כ החיוב נגמר רק בשעת העמדה בדין והולכים אחריו, משא"כ לענין ד' וה' החיוב נגמר בשעת הטביחה מש"ה הולכים אחר הטביחה, וכן מוכרח לשי' רש"י שהסברא של מה לי קטלה וכו' היינו מצד שנחשב שמאז התחיל הטביחה.

גמרא מה לי קטלה מה לי קטלא פלגא. פרש"י דמההיא שעתא דאכחשה התחילה הטביחה [ובפרט לפמ"ש לקמן שעיקר המחייב הוא מצד ששנה בחטאו והוי כאילו מעשה אחד של שנה בחטאו] ולכאורה צ"ע דמאי יתרץ מכפל וכן ממכירה, ואולי באמת אם מכר ישלם כהשתא אבל מכפל קשה, ועי' במחזה אברהם שכתב שכל הקושיא היתה רק מד' וה' דס"ד שהטביחה מחייבו אבל לענין כפל פשוט שלא אזלינן בתר השתא כשהכחיש עיי"ש.

גמרא וחומשו עולה לו בכפילו. רש"י מפרש שמשלם הכפל ופטור מן החומש ודוקא באופן ששניהם שוים, וצ"ב דלמה נחשב התשלומין לכפל יותר מחומש, ואולי מצד שמיד שבאו עדים חייב בכפל משא"כ לענין חומש אינו חייב אלא כשהודה. והנה הך דינא שפוטר את השני צ"ב, ובאור שמח (גניבה פ"ד ה"ז) הביא דרשא בספרא שאינו חייב אלא או קרן וחומש או כפל, אבל לכאורה בשיטת ר' יעקב א"א לפרש כן דהא בשאינן שוין חייב שניהם, ועי' בברכת אברהם שהאריך בזה. ומעצם הדין שאינו חייב שניהם לכאורה מוכח שגם הכפל

הוא מצד השבועה ודלא כהאור שמח, דאם נימא שהחיוב כפל הוא מצד הגניבה וחיוב חומש מצד השבועה א"כ היאך שייך לומר

דף סה: גמרא נתן לה באתננה חיטין ועשאן סולת וכו' ותני חדא מותר. היינו מצד שינוי, וצ"ב היאך מהני שינוי להפקיע איסור, ועוד צ"ב קושית התוס' רי"ד שא"כ גם נתן טלה ונעשה איל יהיה מותר, ועי' באור שמח (איסורי מזבח פ"ג) שדייק מהגמ' שדוקא בנתן לה דבר שאינו ראוי למזבח בעצמו ושינתה אותו מותר כיון שלא חל מעולם על דבר זה איסור אתנן זונה, אבל בנתן לה דבר שראוי למזבח בזה כיון שחל תו לא פקע, ולפ"ז מיושב קושית תוס' רי"ד דבנתן לה טלה ודאי יהא אסור כיון שחל תו לא פקע. ובעצם הדבר אם מהני שינוי באיסורים עי' ברבינו יונה (ברכות לא: ד"ה חוץ) לענין מושקא ובמג"א (או"ח סי' רט"ז סק"ג) אם אזלינן בתר השתא.

דף סו. גמרא אי נמי לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור. מדברי רש"י משמע דאיירי שהפריש אחד מס' לכהן [וסובר שיש דין הפרשה בראשית הגז עי' במנחת חינוך (מצוה תק"ח) ובריי"ט אלגאזי (סוף הל' בכורות)] וכשצבעו נעשה שלו מדין שינוי שקונה בגזלן, וכתב שאינו חייב לשלם דמים כיון דהוי ממון שאין לו תובעין ומשמע דבידי שמים חייב כיון שגזל ממון השבט, ולכן נתקשה דהא גם קודם שצבעו א"א לתובעו ומש"ה כתב דנפק"מ שקודם שצבעו מהני תפיסה כיון שנעשה כבר ממון השבט [ועי' בתוס' בבבא מציעא בסוגיא דתקפו כהן (ו. ד"ה והא) לענין תפיסה במתנות כהונה] אבל עכשיו שקנה בשינוי ורק שיש עליו חיוב דמים בזה ודאי דלא מהני תפיסה ועי' בחי' ר' נחום, אבל מדברי התוס' (ד"ה לא) מבואר דליכא דין הפרשה כלל ואינו נעשה ממון השבט כמו בתרומה רק שמוטל עליו חיוב נתינה, ולדבריהם צ"ל שהשינוי כאן אינו מצד שינוי של גזילה רק מצד דין שינוי כמו באתנן דכיון שאינו קרוי עוד גיזה ממילא פקע החיוב [ועי' בחי' מרן רי"ז הלוי הל' גזילה] ומש"ה כתבו שצריך לצבוע כל הגיזה. אבל לכאורה לדברי רש"י אם כבר הפריש וצבע מה שהפריש יהיה פטור ורק מצד אחריות אולי יהא חייב, ועי' ברעק"א בגליון שו"ע יו"ד (סי' של"ג ס"ה).

דף סו: גמרא הא דתניא משכבו ולא הגזול וכו' אלא מאי אית לך למימר דגזול משכב דחבריה. פרש"י גזה"כ להוציא משכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה, הגם שבמגע ודאי נטמא גם גזול מ"מ טומאת מדרס שיסודו הוא מצד 'משכבו' בזה נתמעט גזול, ועי' בתוס' רי"ד שיש גם סברא בזה דהוי כאומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו על מעשה הישיבה. ועי' תוס' שהקשו מגנבים שנכנסו, ועי' במחזה אברהם שכתב שגם לרש"י אינו נתמעט אלא מטומאת מדרס אבל טמא מצד מגע טומאה.

גמרא הכי נמי דגזול קרבן דחבריה. פרש"י בלשון ראשון דקאי לפני יאוש והחידוש הוא שאינו עולה לרצון גם לבעלים, והיינו שהתורה חידשה שקרבן שיש עליו שם גזול הוי פסול בקרבן [דומיא דבעל מום עי' בשפ"א סוכה ל.]. ומה שהקשו תוס' ע"ז מגנב ששחט לשם בעלים דחזרה קרן לבעלים, כתב המחזה אברהם לתרץ דהתם כיון שעשה מעשה השבה פקע ממנו שם גזול אבל הכא איירי בשחט סתמא ויש עליו עדיין שם גזול שפוסל הקרבן. ובלשון שני כתב דקאי גם אלאחר יאוש והחידוש הוא שאפילו אם יאוש קונה אינו עולה

לרצון לגנב מצד דכל היכא דאיתא הוי ברשות הקדש ואינו נחשב לאבוד ולא שייך יאוש רק על חפץ שהוא אבוד וזהו החידוש דקרא.

דף סז. גמרא והרי צינור דמעיקרא קציצתא והשתא צינורא. עי' תוס' רבינו פרץ שלא הקשה מצד שינוי מעשה כיון דהוי כחופר בקרקע. והנה צ"ב לשי' הנתיבות (סימן שס"א סק"א) שרק שינוי השם ע"י התורה נחשב לשינוי השם א"כ כאן בתורה נחשב לקרקע, וצע"ג.

גמרא התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה. ידועה הקושיא שזהו רק לענין התרומה אבל לא על חלק הנשאר, והדברים ארוכים.

גמרא אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי. צ"ב דהיכן רואים כאן חיוב דמים, ועי' בחי' הגר"ח (גזילה פ"ט ה"א) שהביא דרש מספרא דדריש מושלם, ויש שכתבו שחיוב דמים ידעינן מסברא דכיון שגזילה מחייבת אותו בהשבה אז אם אינו יכול להחזיר החפץ צריך ליתן דמים במקומו, וזה תלוי מה שדנו אם מקיים והשיב עם דמים, ומדברי הנתיבות בסי' שסא' מבואר שמרומז כאן חיוב דמים שכתב שכיון שזהו המקור ששינוי קונה ממילא חייב דמים כמקח וממכר וצ"ב.

דף סז: גמרא אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש. עי' בפני יהושע שכתב שלשיטת רב הדרש מבית האיש ולא מבית הגנב לא הוצרך לומר שאינו משלם לגנב שזהו פשוט וכל החידוש הוא רק שאינו משלם לבעלים, אלא שהקשה דהא מבואר לקמן שאינו משלם לבעלים מצד שאינו ברשותו, ועי' באמרי משה שכתב שכוונת הגמ' שמצד אינו ברשותו אינו נחשב לבית האיש, ואפשר לומר עוד שצריכים קרא גם שאינו משלם לגנב וכמ"ש החת"ס לקמן (סח:) דכיון שיש לו קנייני גניבה הוי ס"ד שיכול להקדיש וא"כ ס"ד שחייב לשלם לו גם כפל, ועי' בקובץ שיעורים.

דף סח. גמרא אילימא לפני יאוש אמאי אינה חוזרת. עי' בתוס' רבינו פרץ שהקשה דנוקמי שנתייאש ביד הלוקח, ותי' שא"כ באיסורא אתא לידיה ולא מהני היאוש, ועוד תי' דבעינן שבשעת המכירה יהא מכירה שאינו חוזרת, ולכאורה תלוי אם המחייב הוא המכירה או שמעשה גניבה שלבסוף לא חזרה הגניבה מחייבתו וכמ"ש לעיל (סו.). והנה תי' א' של הר"פ צ"ע דהא אזלינן כאן לרב שיאוש לחוד קונה וא"כ מאי שייך כאן איסורא אתא לידיה, ובענפי ארז כתב שהגמ' למדה עכשיו לפי רב שיאוש קונה רק מצד קנייני גזילה ומצד פרשת גזלן, וכתב שם המקור מהתו"כ שהביאו התוס' לעיל (סו: ד"ה דגזל) מדכתיב משכבו וא"כ רק אצל גזלן שייך הך פרשה של יאוש אבל אצל לוקח שלא עשה קנייני גזילה לא שייך יאוש רק מצד פרשת אבידה, ועי' איכא הסברא של באיסורא אתא לידיה ורק רב זביד שמתרץ בסוף שנתייאש ביד הלוקח שגם מצד יאוש של אבידה מהני וכשי' רבה, ולפי' מיושב מה שהקשה רש"י שהמקשן לא רצה לאוקמי ביד הלוקח מה"ט ועי' בפני יהושע מ"ש על דברי רש"י.

גמרא והשני אינו משלם תשלומי כפל אלא קרן בלבד. פרש"י לגנב הראשון ובפשטות היינו מצד גרמי וכן משמע מדברי התוס' להלן (סט. ד"ה כל) או מצד דבר הגורם לממון

ונחשב כאילו הוי שלו עי' בחי' ר' נחום, אבל כפל אינו משלם מצד המיעוט ולא מבית הגנב. ועי' בחזו"א (סימן ט"ז אות יא) שכתב באופן אחר דהכא כו"ע מודי שנחשב לממונו, ובקובץ שיעורים כתב שמצד קניני גזילה היה חייב לשלם גם כפל רק שיש מיעוט אבל על הקרן שלא נתמעט ודאי חייב לשלם. ומהא דלא פירש רש"י שצריך לשלם לבעלים משמע שסובר כמ"ש הקצות (סימן שנ"ד סק"ד) שנתמעט לגמרי, ואינו מוכרח דהא מהסיפא מבואר שקאי לגנב ולא לבעלים, אבל מדברי הרשב"א בתשובות (ח"א סימן תתקס"ח) משמע שלמד שמשלם לבעלים, דמביא ראיה מסוגין דביאוש ושינוי רשות משלם דמים לבעלים עי' באבן האזל (גזילה פי"ב ה"ח).

דף סח: גמרא גניבה בנפש תוכיח שאין יאוש בעלים וחייב. פרש"י שאינו מתייאש לעצמו, ובאמת הו"ל לפרש שלא שייך יאוש כיון שאינו אבוד בפרט דאינו שייך לעצמו שיהא שייך בכלל יאוש, ועי' בשו"ע הרב (חו"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד') באיסור לחבול בעצמו, ועי' במנחת חינוך (מצוה ל"ו) דבאמת הו"ל למימר שלא שייך בכלל מכירה בתורת עבד על בן חורין.

דף סט. גמרא אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנווי. משמע שקודם פדיון אסור, ומדברי התוס' לעיל משמע שכרם רבעי מותר בהנאה מהא שחילקו מפטר חמור לכרם רבעי, ועי' בשער המלך פ"י מהלכות מאכלות אסורות שעמד בזה.

גמרא הלעיטהו לרשע וימות. עי' ש"ך (יו"ד סי' קנ"א סק"ו) ובדגול מרבבה ובגליון מהרש"א שם אם יש ראיה שאין דין של ערבות לרשע, וגם צ"ב אם ת"ק חולק על רשב"ג או שבא רק לפרש, והנה הגאון מטשבין וצ"ל הביא ראיה מסוגין למה שכתב הרעק"א ביו"ד סי' רכו' אם אפשר לברך ברכת אילנות על אילן ערלה מכיון שאינו יכול ליהנות עכשיו [וכתב שאם מסופק אז יכול לברך דספק ערלה בחו"ל מותר ויכול ליהנות] ואם נימא דאינו יכול לברך הלא צריך לסמן כדי שלא יברכו עליו.

דף סט: גמרא הלוקח יין מבין הכותים. פרש"י בערב שבת בין השמשות, וצ"ב דהא ודאי אסור ליקח אז ולכאורה כוונתו מיד קודם שבת וכמ"ש אח"כ וקדש עליו היום, ובאמת גם בין השמשות אסור להפריש דרק בדמאי מותר, ומשמע שלומד שרק להפריש אסור אבל קריאת שם מותר בשבת, ועי' בתוס' סוכה (כג:) שהקשו עליו מכמה מקומות.

גמרא ומיחל ושותה מיד. פרש"י דמה שיכול לתקן בלי דין ברירה מתקנים והיינו לכאורה שיפריש עכשיו ט' בכל מקום שהם ואח"כ יחללם, ומה שלא רצה לסמוך על ברירה אולי מהך חשש שמא יבקע הנוד.

דף ע. גמרא לא כתבינן אורכתא. ענין הרשאה הוא שמקנה לו עם קנין הפקדון או החוב לגבות, ועי' ברא"ש להלן (פ"ט סי' כ"א) שהקשה דלמה לא סגי בשליחות ע"י עדים, וכתב שחוששין אולי יבטל המשלח השליחות או שמא ימות, ולפ"ז מה דאיתא בגמ' משום דא"ל לאו בעל דברים דידי את, היינו לכאורה שאולי נתבטל השליחות וממילא אינך בעל דבר וצ"ב ועי' בחי' ר' נחום, אבל הרמב"ן במלחמות (כו:) כתב דבעינן שהתובע בעצמו יתבע ולכאורה כוונתו שלא שייך שליחות רק על איזה עשייה או חלות אבל שליחות שיהא

במקומו לגבות לא שייך [וכמו לענין מצות שבגופו] ומדברי תוס' רבינו פרץ משמע כמו שכתב האבן האזל (מלוה ולוה פ"כ) שלא שייך שליחות רק מה שנוגע רק להמשלח אבל כלפי אחרים לא שייך דין שליחות.

דף ע: גמרא אמרי וכיון דכי תבע ליה קמן בדינא. ועי' בתוס' רי"ד שקאי אם היה גוזל ממנו תאינה, והנה מדברי רש"י משמע שהקנין היה עם כסף והגם שמעות אינן קונות צ"ל כמ"ש השיטה מקובצת להלן (עא:): דכיון שמדאורייתא מעות קונות חייב בד' וה', או דרש"י לשי' בב"מ דף מח. שלא הפקיעו עצם הקנין רק שיכול לחזור מהמקח, וקושית הגמ' וכיון דכי תבע ביארו האחרונים שיסוד של קנין כסף בנוי על כסף החוזר שכיון שקיבל כסף חל עליו שעבוד להחזיר דבר אחר במקום הכסף וזהו שפועל שע"י אותו שעבוד חל הקנין, ומש"ה מקשה הגמ' שכאן כיון שא"א לחול עליו שעבוד כיון דקם ליה בדרבה מיניה ממילא אין המכירה חלה כלל, ובזה מיושב קושית רעק"א על מ"ש רש"י שאפילו התאינה א"צ להחזיר והקשה דהא קי"ל כרבה בסנהדרין דף עב. דלא מהני על מה שבעין, ולפמ"ש לק"מ דמה שצריך להחזיר לרבה אינו רק מצד שממונו של חבירו הוא וכמו שחייב להחזיר פקדון אבל שעבוד להחזיר אינו חל ולענין קנין כסף בעינן שיחול עליו חיוב להחזיר.

גמרא אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. היינו שאינו נפסל לאתנן אלא אם יש לו חיוב ליתן האתנן בתורת שכר על הזנות, ומזה מוכיח רבא שע"כ בקלבד"מ אין הכוונה שלא חל חיוב כלל אלא הכוונה שבי"ד אינם יכולים לחייבו כי אי אתה מחייבו שני רשעיות אבל בעצם מחויב הוא ומש"ה חייב לצאת ידי שמים, וכן אם תפס מהני תפיסה ועי' ברש"י ב"מ (צא. ד"ה רבא) וכיון שבעצם יש חיוב הוי כסף החוזר וחל הקנין כהיום אפילו להוציא בבי"ד.

סיפור

בומרנג - דרמה סוחפת בהמשכים בעלת מסר חד ביותר / הרב חנוך חיים וינשטוק

פרק ל"ט "המלאך הקטן אליהו"

תמצית עניינית:

דודי וצילה שוהים ביוהנסבורג מספר שנים, לצורך טיפולים. שניהם נקלטים במקום היטב, דודי לומד בכולל מקומי קטן ומשקיע את כל מוחו בלימוד המסכתות הישיבתיות, צילה מארגנת שיעורים והרצאות בנושאים שונים, בעיקר בהקניית השקפה תורנית נכונה.

הטיפולים אינם קונבנציונליים, ישנה דרך חדשה שעד עתה לא נוסתה, כדי למגר חיידק אלים מאד שגורם שמות ביכולת להביא המשך, אבל היא יקרה מאד, היא עולה מאות אלפי דולרים מה שאין באמתחת הזוג. הם נאלצו לצורך זה למכור את ביתם ואת כל הריהוט, כדי להתחיל בטיפול. הם מפקידים את הכסף לחשבון שהרופא נותן להם, הרופא יהודי בעל לב רחום אינו משתמש בכספים כל עוד הטיפול לא הוכיח את עצמו, במידה וחס ושלום לא יצליח, הוא ישיב להם את הכסף, בלי לבקש עבור כל הניסיונות אפילו פרוטה אחת.

מספר ניסיונות כשלו, הם עומדים להתמודד בפעם האחת והאחרונה, אם חלילה וחס גם זה לא יצליח, הם ח"ו יהיו מאלו שלא זכו לדור המשך רח"ל.

רב שלמה שרפשטיין עומד כל הזמן מאחוריהם ומעודד את הזוג לא להתייאש "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים".

כעת אנו מגיעים לפרק המכריע.

*

לא קלה הייתה ההתמודדות של צילה ודודי בניסיון האחרון, עננה של מתח עצום ריחפה על הבית, למרות דברי העידוד של ר' שלמה שרפשטיין, לא הפנימו מספיק כדי לבטוח לחלוטין בבורא יתברך, כרחוק שמים מארץ, כך רחוקה הדרך מ"וידעת" עד ל"והשבותך אל לבבך" אומרים הספרים הקדושים, קל מאד לדקלם אמונה וביטחון, אבל קשה לרכוש ולחוש זאת במוחש.

באותה עת לא היה יום אחד שלא סיימו את ספר תהילים במשמרות, דודי היה לוקח את החצי הראשון וצילה את החצי השני, ספרי התהילים שלהם היו רטובים מרוב דמעות. דודי מסוגל היה להתפלל שמונה עשרה יותר מחצי שעה, הוא היה עומד ליד הכותל המזרחי של בית הכנסת, כדי שלא להפריע לאיש בשל אורך תפילתו, הוא היה ממש מתחטא לפני קונו בדמעות שלישי, לא אחת קיבל על עצמו קבלות עצומות, אם יזכה לילד בר קיימא.

ואף היא לעומתו, לא מאחרת אחריו, בתפילות ובתחנונים שהפעם לא ינחלו אכזבות, אף היא מקבלת על עצמה קבלות לחיזוק בתחומי הצניעות ובשמירת הלשון כדי לזכות לילד קדוש וטהור.

דודי התחיל מיוזמתו ללמוד סדרים נוספים מעבר לסדרי הכולל, הוא השקיע כל רגע מיותר, ללימוד עוד קטע גמרא בעיון, לחזור פעם נוספת על הדף של אתמול, הוא גם שב לתוכנית הישנה של לימוד הוראה, לפי הדרכת יהודי בר אוריין מחשובי הקהילה.

יהודי מאד מעניין היה רב נטע ויצקי, איש עסקים גדול, אבל לא זנח את התורה הקדושה לרגע, הוא קבע שעות רבות ללימוד ושימש דוגמא, איך נראה אדם שתורתו היא משוש חייו ובה הוא משים את עיקר מגמתו ואילו אומנתו הרגילה היא טפל.

הוא עשה בבחרותו "מסלול הוראה" והיו לו את כל המבחנים שעבר אותם בהצלחה מרובה, עתה שחרר לדודי את התוכנית יחד עם כל השאלות. מאות שאלות מקיפות, בתחומי חו"מ ויור"ד. דודי ישב לענות תשובות על הכל, רב נטע היה עובר על התשובות וקובע את ציוניו, הוא לא עשה לו שום הנחות אפילו אם חיסר רק איזו נקודה אחת, אבל כמעט ברוב התשובות לא היה צריך לתקן או להוסיף, דודי קלע אל המטרה, ניכר היה שהוא למד היטב את השו"ע עם נושאי הכלים.

היו ימים שדודי היה מגיע לבית, אחרי שני סדרים מלאים של לימוד עם כל הכוחות, כשהוא עומד או נשען על גבי הסטנדר, כשהגיע לבית היה בכוחותיו האחרונים, הוא נגרר אל מיטתו כזקן בן 80 באפס כוח וישן שעה וחצי כדי שיוכל לאכול וללמוד סדר שלישי כאדם נורמלי.

צילה ראתה את מסירות נפשו של דודי לתורה וגם את ההתמסרות שלו לשאת בעול ההכנה, היא העריכה זאת מאד, זה נתן לה את הכוחות לגשת אל הניסיון האחרון עם יותר תקוות.

היא עצמה התמודדה עם הזמנים הדחוסים שהיו לה עם כל המטלות, להיות עקרת בית למופת ומאידך גם המשיכה בהרצאות שלה, אף אחת מהנשים ששמעו אותה לא התחילה לחשוב לרגע, כי הרבנית צילה תליט"א עוברת קשיים עצומים, היא הסתירה את הכל מעיני חברותיה, היא לא סיפקה חומר מידע כל שהוא מה קורה עמה, הנשים ידעו במטושטש שהיא עושה כל מיני ניסיונות, אבל מעבר לזה לא ידעו דבר.

מדי שבועיים הייתה מתייצבת אל בית החולים ומבצעת את כל הטסטים, לבדוק את ההתקדמות. הפעם התגלתה אופטימיות זהירה יותר מבעבר, הגוף הגיב אמנם לאטו אבל הסכים להתקדם, לא כבפעמים שעברו שכבר היו בשליש הדרך או קצת מעבר לזה ולפתע חלה הנסיגה המבישה.

הפעם התגובות של החיידק האלים היו פחות הרסניות, נראה שהוא עצמו היה בהפתעה עצומה, הופעלו כנגדו סוגי נשק לא קונבנציונלי אך לא הרסני לגוף, הרופאים נזהרו מאד, ללכת בין הטיפות, לשלב חומרים מסוימים שהגוף יוכל להכיל אותם ומאידך יהלמו בחיידק, צוות הרופאים עמד במתח רב, הם בדקו את הגרף בזהירות, מדי תקופה היו עושים

משוואות נוספות ולגודל השמחה חלה התקדמות משמעותית, ביום בהיר מסוים גילו שכבר עברו את ה-50% בהצלחה מרובה.

זה גרם לגלי התרגשות בין הרופאים, הפעם ראו בעיני בשר, איך הברכה שורה במעשיהם, הם הודיעו בזהירות לצילה כי חלה התקדמות יפה, אבל הזהירו אותה, לא לנסוק בתקוות, עדיין מוקדם לחגוג.

ד"ר אוגוסט היה נרגש מאד, הוא הכיר מספר מקרים במצב דומה לשל צילה שכבר הרים את ידיו ביאוש ועזב את הטיפול, הוא לא דגל בטיפול כימו שהורס את הגוף יחד עם החיידק האלים, הפעם היה זה ניסוי ראשוני, לשלב מעט חומר כימי במינון סביר שלא הורס את הגוף, משולב עם טיפול תזונתי מיוחד, הטיפול היה מלווה עם הרבה תפילות שלו עצמו, אוגוסט התחיל להיות דבוק בספר התהילים כחלק משלב הטיפול, כל קפיטל תהילים קידם את המערכה, חודש אחרי חודש הייתה הצלחה מדהימה.

לאחר 11 חודשי טיפול מתחילת הטיפול האחרון התגלה הממצא המרנין ביותר, כל ממצאי הסי טי הוכיחו כי הנגיף האיום עזב את הגוף לחלוטין, ההקרנות הסירו את הגרורות לחלוטין, הגוף נוקה מהחיידק האיום שקנה שביתה הרסנית משך שנים כה רבות ושב לאיתנו.

עתה נפתח פתח תקוה אמיתי כי בעזרת השי"ת תוכל צילה להימנות בין האמהות בישראל. לאחר אחת עשרה שנות נישואין. הפעם הגיע דודי יחד עם צילה למשרדו של הפרופסור, לשמוע ממנו הנחיות ברורות, מה עליהם לעשות.

הד"ר בישר להם, כי ב"ה המשימה הצליחה לחלוטין, עתה בס"ד יש להם את כל הסיכויים כמו כל בית ישראל, אבל עדיין השמחה מוקדמת, לא תמיד הישועה מתרחשת מיד, הגוף צריך להתרגל למצב החדש עד שיגיב בהתאם, לכן עליהם להיות בקשר מתמיד עם בית החולים על כל צעד ושעל, כדי להגן על הסיכויים ההתחלתיים, הרופא דיבר כמאמין גדול, הוא לא הפסיק מלספר על נפלאות הבורא שהתחוללו דרך פרקי התהילים שנאמרו תוך כל ניסיון, כל פרק נוסף הגדיל את הסיכוי.

בנימה אישית סיפר להם על השינוי שהתרחש בו עצמו, אם עד עכשיו היה יהודי מאמין, אבל חרדי לייט, לא הייתה לו בעיה להתפלל עם מסורתיים גרידא, עתה בעקבות הטיפול הפך להיות אורתודוקס אמיתי בלי כל פשרות, הוא החליף בית כנסת למניין אברכים והחל להתפלל בדבקות כמעט כמו בחור ישיבה מבטן ולידה.

"עתה ראיתי שמי שמאמין באמת, יש לו ס"ד מיוחדת לערוך טיפולים מסובכים ביותר. אני מאמין באמונה שלימה שהעת תהיה בקרוב ממש, אבל אסור לשכוח כי גם אנשים רגילים שאין להם שום בעיות, פעמים מחכים חודשים מסיבות שונות, בגלל שעדיין לא נפקדו משמים, על כן אני מבקש שתהיו תחת השגחתי הצמודה גם עתה."

צילה ודודי היו לא מעט מאוכזבים לשמוע את דבריו, הם דמו באותו רגע, לילדים שקיבלו את העוגה היפה ביד אבל אמרו להם, לא לחתוך אפילו פיסה אחת ממנה, עד שיגיע הרגע,

עוברים ימים לא מועטים והם מגלים כי הרופא צדק בכל מה שאמר, גם לאחר שהחיידיק מוגר לחלוטין לא הגיעה הישועה במהרה, הם טולטלו במטוטלת התקוות והאכזבות מספר פעמים, עד שהגיעה השעה בה הגיעה הבשורה הטובה כי הם מתכוננים להיות הורים.

אותו יום היה יום שמחה שאי אפשר לתאר, דודי גמר באותו יום שש פעמים את ספר התהילים יחד עם צילה בבית הכנסת, כשדמעות רבות של שמחה שנבעה מלב מלא חששות לבאות, הלב פרכס בקרבם מלא וגדוש ברגשות סותרים שבלבלו את הדעת, דודי התחייב לסיים עד ללידה, שש מסכתות לא קלות, הוא ישב וילמד אותן בשעות לא שעות, בלי לפגוע בסדרי הכולל, כך יתעלה במעלות שתעשנה אותו הורה ראוי, צילה אף היא קיבלה על עצמה קבלות נוספות, להוסיף בהקפדה בכל ההלכות, בעיקר בהל' לשה"ר.

הרופא המשיך לעקוב אחרי כן בכל שלב, עד שהגיעה הלידה ממש, ילד מתוק הפציע לחייהם לאחר שתים עשרה שנים ומחצה של ציפייה לא קלה, עד שזכו לראות עצמם כהורים, אין לתאר את השמחה הגדולה שהייתה עם הגיע הידיעה המרנינה אל הקהילה החמה שעטפה אותם.

נס פלאי קרה לזוג היקר שכבר נמצא ביניהם שלוש שנים ומחצה, כשהוא מתמודד עם ניסיון כבד ביותר, הקהילה ראתה את הזוג שהתנהג באורח מופלא, שני בני הזוג לא איבדו תקוה, הם התמודדו עם הצער הקשה בהצלחה מרובה.

את הבשורה הודיעו תיכף ומיד לרב שלמה שרפשטיין, שפרץ בבכי מרוב שמחה, הוא הודיע בו במקום שירכוש כרטיס טיסה כדי להגיע אל השמחה שתיערך בס"ד.

עוד בהיות צילה בבית החולים טלפנה אל אמה להודיע לה את הבשורה הטובה.

אמה גב' הילה ראתה את המספר הלא מוכר ומוכנית נשלחה ידה לניתוק, כך היא מתייחסת לטלפונים לא מוכרים. לאחרונה נעשתה חששנית גדולה, לא מעט טלפונים היו שהטילו עליה אימה ופחד מפני מומי שהיה אדם לא קל על דרך ההמעטה.

לפני מספר ימים הגיע אליה מכתב בתיבת הדואר שלה. היא פתחה אותו בזהירות, היא ראתה שהוא מוקלד באנגלית, למעלה היה כתוב "להשמיד את המכתב לאחר גמר הקריאה בו". הילה נבהלה מעצם הפניה, בהתחלה חשבה להשמיד את הנייר שהטיל עליה פחד, בלי לקרוא אותו, אבל לאחר מיכן החליטה שעדיף לדעת מה כתוב בתוכו, אולי יש בו משהו חשוב עבורה. הכותב לא הציג את עצמו, אך ציין לה שהוא מכיר מקרוב את מומי בעלה לשעבר, הוא מזהיר אותה כי הלה אינו נח לרגע, הוא מחבל כל מיני תחבולות איך להשתלט על נכסיה בדרכים לא חוקיות.

עליה על כן, לבטח את כל נכסיה על ידי חברת ביטוח גדולה! עצה נוספת ייעץ לה: להקים חברת קש ולרשום את כל הנכסים על שם פיקטיבי! הוא סיפר לה כי מומי חרש בתקופה האחרונה את כל רחבי ארה"ב, כשהוא מנסה לאתר את מי שהזהיר אותה מהתחבולות המרושעות, לא היה חסר הרבה שהוא יעלה על אותו אדם ויחסל אותו כליל, אבל שיטת

החיסיון שנקט המזהיר הועילה לו ועד לאותו רגע לא עלה מומי על אותו אחד, מומי נראה היה כחיית טרף אמיתית ששחרת אחר טרף.

עקב התסכול הרב שהיה לו עקב חוסר הצלחתו פלט מומי משפט לא זהיר לשני אנשים, שהוא הולך למצוא דרכים איך להרוס לזו שהייתה פעם בת זוגו את החיים, לאחר שגרמה לו ביזיונות גדולים ולחובות כבדים, הוא מנסה תחבולות שונות איך להוציא ממנה את נכסיה ולהותיר אותה ענייה מרודה. עוף השמים הולך את הקול, כך הגיעה השמועה הלא מרנינה אל הכותב, לכן שלח לה מכתב זה כדי להזהיר אותה, לבטח את כל הנכסים רק בחברת ביטוח רצינית ביותר, כדי שלא תפסיד את כל נכסיה.

מאותו יום נעשתה הילה חרדתית ביותר, היא נזהרה מכל טלפון לא מוכר, לא להתייחס אליו, היא גם לא פתחה לאנשים את משרדה ואת דלתות ביתה, רק אחרי קודי זיהוי. בשל זה התעלמה הילה מהטלפון הלא ידוע וניתקה אותו פעם אחר פעם.

צילה נשברה מאד, האם אמה שונאת אותה בשל הניתוק? למה היא לא מתייחסת אל הטלפונים שלה?

לבסוף נפל במוחה רעיון, היא ביקשה מדודי שיתקשר לרב שלמה שרפשטיין ששומר על קשר כל דהו עם האם, אולי כאשר יספר לה את הבשורה המשמחת זה ישבור את הר הקרח שגבה ביניהם.

רב שלמה הבטיח לעשות כל מאמץ להביא את הידיעה אל האם, הוא החליט לנסוע אל משרדה, בצורה זו יהיה קל יותר לבשר לה את הבשורה הטובה.

כבר למוחרת הגיע רב שלמה אל משרדה ונקש בדלת, בתחילה לא הגיבה הילה היא חששה מעוד טרדן סדרתי, אבל רב שלמה לא ויתר, הוא צלצל אל הטלפון שלה אותו הכירה, הפעם היא הרימה את הטלפון, הוא ביקש ממנה לפתוח לו את דלת המשרד.

אחרי שנכנס התנצלה הילה בפניו על סדרי הבטיחות שהיא נוהגת באחרונה, היא סיפרה לו בקצרה את כל מה שעברה לאחרונה ועל החרדות הנוראות אותן היא עוברת, רב שלמה שמע את דבריה בהקשבה מרובה והתייחס לכך בהבנה מלאה.

לאחר מיכן אמר לה שבא לבשר לה בשורה מאד מיוחדת.

הילה חשה במתח רב, מה הבשורה המיוחדת שבשלה הגיע רב שלמה במיוחד מבני ברק? רב שלמה סיפר לה בזהירות כי ב"ה צילה נפקדה בבן זכר, לפני מספר ימים, צילה עצמה ניסתה מספר פעמים לצלצל אליה אבל האמא לא ענתה לה, בשל כך החליט רב שלמה לנסוע במיוחד אל משרדה כדי לבשר לה את הבשורה המרנינה.

הילה הייתה בהלם, צילה בתה עשתה אותה סבתא לראשונה. ולא עוד, צילה עצמה עשתה כל השתדלות להודיע לה על השמחה, היא לא מתעלמת ממנה עוד, היא רוצה שהיא תהיה שותפה לשמחה הגדולה.

הילה כבשה בכוח את הדמעות שעמדו להתפרץ ממנה, אחרי כל כך הרבה צער שהיא עוברת בפרט בחודשים האחרונים באה ב"ה הודעה כזו משמחת.

יש לה עוד שלוש בנות נשואות ולעת עתה אף אחת מהן לא נפקדה, הילה חששה שקללה איומה פוקדת את ביתה, היא זכרה את השנים הקשות אותן עברה עם בעלה הראשון אסי עד שנושעה, אולי עומדת היא לחוות סיבוב נוסף של צער לידה? עתה ב"ה נפרצה הקללה, בתה הבכורה צילה זכתה להביא לעולם בן לאחר כמעט שלוש עשרה שנות נישואין, והיא עצמה נעשית אחרי כל כך הרבה שנים פעם ראשונה סבתא, אי אפשר להכיל כזו שמחה שנוחתת עליה בפתאומיות.

"אני פשוט לא מאמינה שדבר כזה מתרחש איתי, יהיה לי המשך.. ואולי לא רק אחד אולי יותר. אין מילים בפי כדי להודות לך על היותך מבשר טוב, לא התעצלת אחרי שהתעלמתי מצילה בשל הסיבות שלי, הטרחת את עצמך עד למשרדי ולא חששת אולי אתעלם ממך. אני מבקשת ממך את מספר הטלפון של צילה תיכף אתקשר אליה".

רב שלמה הביא לה את מספר הטלפון והיא ניסתה להתקשר אל בתה.

תוך כדי ניסיונות חשה הילה לפתע כבידות בכל אבריה, כל עשרות השנים שצילה התרחקה ממנה במודע, שבו שוב אליה, צילה לא נהגה עמה כבת אמיתית, למרות שצדקה בטענות שלה, למה היא מתחתנת עם מומי שאינו תחליף לאבא הנפלא אסי. עם זאת לא היה עליה לנהוג כלפיה בכזו בוטות, כאילו היא אשה זרה, היה עליה לדבר אליה בשיא הזהירות, כאמא שגידלה אותה וירקה בגללה הרבה דם, עד שזכתה לראותה. צילה נהגה כלפיה בהתנשאות עצומה, זה מפריע לה כעת כשהיא צריכה לשחרר את מטען הרגשות ולהתמזג עם שמחתה.

רב שלמה הבחין בכך, הוא הבין כי האמא לא חשה בנוח לצלצל אל בתה בנוכחותו, הוא ביקש את סליחתה ויצא מהחדר.

הילה שמחה מאד משחרור הלחץ, לאחר שיצא פרצה בבכי כמו ילדה קטנה, היא חשה את המערבולת הכבידה שטלטלה אותה מצד לצד, היא לא יודעת איך לדבר עם בתה בצורה משוחררת. מצד אחד היא מבינה שצריכה לשמוח בשמחתה... אבל עדיין היא לא בשלה לעשות זאת.

לאחר שעתיים של טלטלה מצד לצד החליטה שהיא תדחה את השיחה לזמן אחר. בשעות הערב היא התקשה אל רב שלמה שרפשטיין והתנצלה בפניו על זה שעדיין לא יצרה קשר עם צילה, היא הבהירה בפניו שהדברים הם לא לשיחה, אבל ביקשה ממנו אם הוא יכול לשוב אל משרדה.

רב שלמה לא התעצל ושב אל משרדה כבר למוחרת, הילה כבר הייתה יותר מופשרת, אחרי שעבר עליה יום שלם של מחשבות הצליחה לדבר עם רב שלמה ולהשיח בפניו את לבה

"אני רוצה שתבין, ברור לי כשמש שבסתר הלב אני אוהבת את בתי צילה, הרי אני זו שהריתי והבאתיה לעולם וגידלתי אותה עד שגדלה ונעשתה ברת דעה, אבל משך השנים נוצר חייץ עצום בינינו שמקשה עלי לדבר איתה כעת, אני לא יכולה להתגבר על הכאב

העצום כלפי מה שנהגה כלפי בהתנשאות והתרחקות, כאילו הייתי אדם זר לחלוטין, אי אפשר למחוק את הכאב והנתק שנעשה תוך יום יומיים.

אני שמחה מאד שלצילה היה את השכל לצלצל אלי כשילדה, אבל אני פגועה עד עמקי נשמתי מכל מה שעבר בינינו. איני יכולה למחוק זאת בפרק זמן קצר.

לכשתיצור אתה קשר, אמור לה שיש לי שמחה עצומה שנושעה בן שהוא גם נכד טבעי שלי, אבל אני זקוקה לעוד הרבה אפשרה, כדי שאוכל ליצור איתה קשר, אני לא יכולה ומוכנה לסלוח לה כעת על כך שמדרה אותי מאז ששינתה את אורח חייה ונעשתה רבנית, היא החליטה שאני בשבילה שום דבר, רק איזה הורה ביולוגי שאשם ביצירתה, מעבר לזה אין לה שום קשר ושייכות אלי, בשבילה אני עובדת אלילים שמן הראוי לשרוף אותה על המוקד אם הדבר יהיה אפשרי.

על כן לבינתיים אסתפק בשליחת איחולים דרכך, על זה שנעשיתי לראשונה סבתא דרכה. אבל... רחוקה מאד הדרך אלי בחזרה".

רב שלמה היה המום מהתגובה הסוערת של האם הזועמת שלא השכילה להתגבר על טינתה האישית שנוצרה עקב הריחוק הרב שנוצר ביניהם, הוא הבין שאין טעם לנסות לסנגר וודאי שלא לרכך את הלב אחרי שאוורסט (אחד ההרים הגבוהים בעולם) של טינה מפריד ביניהם. אולי יגיעו ימים והטינה תוקטן.

יום הברית הגיע, בבית הכנסת "בית אברהם" בו נערכה שמחת הברית הייתה אווירת שמחה עצומה, עשרות רבות מאנשי הקהילה הגיעו לחוג את שמחת הברית עם הזוג החשוב, האורח הגדול של השמחה היה רב שלמה שרפשטיין שהגיע במיוחד לשמחה וכובד בסנדקאות ובטקס קריאת השם לרך הנולד, הוא קרא את שם הילד אליהו על שם זקנו הצדיק רבי אליהו שרפשטיין שהיה אדם גדול בתורה וביראה, וגם על שם הנס הגדול שהתחולל בלידה של הילד הרך שיזכה שאליהו הנביא זכור לטוב הוא מלאך הברית יבוא לבריתו ודבר גדול לכוון את השם גם עליו.

לנוכחים בברית הייתה הפתעה עצומה, אבי הבן דודי נעמד לשיר בפני הקהל כמה יצירות שהלחין במשך השנים, הוא הוסיף לחן מיוחד שהלחין בימים האחרונים לכבוד השמחה על המילים "הרחמן הוא יברך את אבי הילד ואמו ויזכו לגדלו ולחנכו מיום השמיני והלאה ירצה דמו ויהי ה' א-לוקיו עמו" הלחן היה שובה לב ונגע עד לעמקי הנפש, חלק מהנוכחים הזילו דמעות בלא בוש, הקהל היה מרותק למילים שהתאימו היטב למנגינה החדשה וביקשו ממנו לשוב פעם אחר פעם, עד שהם עצמם קלטו את הניגון והחלו לומר אותו איתו במשך חצי שעה.

וירא כי טוב, פתח דודי את חביון לבו והחל לשיר בפני הקהל כמה וכמה ניגונים מיוחדים בקולו הערב והצלול, הקהל המרוגש לא הסתפק אלא דרש הדרן שוב ושוב.

שיח שקט עבר בין הנוכחים, דודי הוא לא רק בעל כישרון עצום בלימוד, אלא בעל מנגן יוצא מגדר הרגיל, מי יודע אם אינו יכול להיות חזן, אפילו בימים נוראים, בבתי הכנסת המובחרים בעולם, הפלא הגדול בעיניהם היה שעד עתה הסתיר את כישורו בהצלחה מרובה, מעולם לא ניגש לעמוד, לא בשבתות ולא בימים נוראים, מלבד בימי חול רגילים, בהם אין מקום לחזנות, הם ידעו שיש לו קול צלול ונעים לשמיעה, אבל לא חשבו שיש מעבר לכך.

אחרי הברית ניגשו כל הנוכחים להודות לו על ההופעה שנתן חינם. ובירכו אותו שיזכה לגדל את אליהו הנולד נ"י על ברכי התורה והיראה ושיזכו אביו ואמו לעוד ועוד ילדים שיבואו הפעם בקלות, בסוף לא שכחו להוסיף... ויהי רצון שתזכה לענג את עם ישראל בקולך המתוק ושתהיה נעים זמירות ישראל".

דודי הודה לכל המשתתפים מתוך לב מתרונן בשמחה, הוא זכה שיום זה מחק אצלו טונות של צער ויסורי נפש שהצטברו על לבו במשך השנים, שמחה אחת אמיתית יש בכוחה למחוק את כל המשקעים.

גם צילה הייתה מרוגשת מאד, היא קיבלה מאת כל הנאספות ברכות רבות, כל הנשים איחלו עם כל הלב, שתזכה לגידול קל והבן יביא עמו, הרבה אושר והצלחה. צילה ענתה אחריהן "אמן" עם עיניים מצועפות בדמעות וברוב כוונה וקיוותה שכל האיחולים והברכות יתקיימו כולן.

לאחר הסעודה הביא איתו רב שלמה מתנה מיוחדת, 50 אלף דולר מכספים שאסף עבורם משך השנים שהיו במקום, הוא הקים קרן מיוחדת למטרה זו ובסייעתא דשמיא הגיע לסכום זה, עתה הביא עמו את כל הכסף כדי שיוכלו להסתדר עם זה ואולי יכסו חלק מההוצאות הרבות שעברו בטיפול היקר.

אכן לא פשוט המצב הכללי שלהם, הם עברו טיפול יקר ביותר, שלא היה לו שום כיסוי מאיזה קרן (המצב בימים ההם היה שונה לחלוטין, לא היו קרנות כבוני עולם וכו' שהוקמו למטרות כאלו) בני הזוג ידעו ששעת התשלומים מתקרבת, הרופא הבטיח להם שלא יגע בכל הכסף שהופקד אצלו כל עוד אינו רואה התקדמות בטיפולים וודאי שלא ידרוש את יתר החוב, אך עתה לאחר שנושעו הגיע עת הפירעון, עליהם להתכונן לתשלום הענק שאין להם כל מושג עד כמה הוא. היה בידם כ-40,000 דולר מהכסף שנתן להם רב שלמה, ביתר השתמשו לצורך כלכלתם השוטפת, בבנק עצמו הצטברו כ-250,000 שהפקידו במשך השנים, הם שיערו לעצמם שיש להם עוד חוב גדול מאד והיו במתח בעת שעשו עמו שיחה מסכמת עד להיכן הגיע החוב.

אבל הרופא הרחום לא הראה להם סימן של קוצר רוח ולא רמז שיש עדיין חוב גדול לתשלום, להיפך הוא האריך להם את הזמן, רק לאחר שלושה חודשים נוספים פדה הפרופ' את הכספים שהופקדו עבורו בקרן מיוחדת, הם ידעו שבזה הם לא סיימו את החוב, לא היה להם כל מושג היכן זה עומד.

הזוג בא להתנצל בפני הרופא והבטיחו לעשות כל מאמץ, לשלם את יתרת החוב. הרופא חיך אליהם בהבנה, הוא לא הראה כל חשש שהם לא יעמדו בזה. "בנים יקרים, אני רגוע לחלוטין, אל תחיו בלחץ, כשתוכלו תשלמו, אין לי חשש כל שהוא שלא תשלמו".

"אפשר בכל זאת לדעת כמה נותר לנו לשלם" העז דודי לשאול כדי שידע איך להתכונן. "אממ זה 300,000 דולר פלוס מינוס, אני לא מכניס לזה את הריביות על פיגורים, כי אותן לא אגבה בלי נדר"

צילה ודודי היו המומים מהידיעה שנחתה עליהם, הם לא שיערו שעד כדי כך יהיה, מדובר על סכום עתק שספק רב אם יוכלו אי פעם לשלמו, צילה ישבה וחשבה לעצמה שאם תעבוד 25 שנים ותקבל משכורת שתהיה משועבדת כולה לתשלום החוב, רק אז תוכל לפרוע את החוב, ומניין הכסף להתקיים? כעת אין להם דירה וריהוט מינימלי, צריכים לנס גדול כדי לעמוד בתשלומים ולחיות ביתרת הכסף.

קבוצת אברכים מבני הקהילה נועדו עם ר' דוד סטוויצקי וביקשוהו שימשיך את תפקידו "כעין ראש כולל" במקום, הפעם התחייבו בפניו שיתנו לו משכורת מכובדת מאד, כשלושת אלפי דולרים לחודש.

בשל המצב הקשה הסכימו דודי וצילה להישאר עוד שנתיים, הם שמרו את כל הכסף וחיו בצמצום גדול מאד, הקהילה מצדה נתנה להם דירה ואוכל בלי לדרוש פרוטה אחת, דודי וצילה לא ידעו שרוב שלמה שרפשטיין עומד מאחורי כל הפעילות ההתנדבותית כדי לצמצם את החובות.

דודי החל במסע הרצאות ברחבי העיר, הוא הקדיש את כל ההכנסות לפריעת החובות. אך הגעגועים למשפחה בארץ גברו, הם חשו שהם לא יכולים להמשיך לחיות בדרום אפריקה כל כך הרבה שנים, עליהם לחפש דרך נוספת איך לשלם את כל החובות. אליהו בנם הפעוט היווה את חומת המגן ששמרה עליהם שלא יפלו לתוך יאוש עצום, כל חודש שעבר גילה להם עד כמה קשה לגמור אותנו, אלמלי העזרה שהושיטה להם הקהילה היו מגיעים עד פת לחם. אבל הנחמה הגדולה שלהם הייתה, אלי בנם המתוק. הקטן היה מנעים להם את הלילות, הוא היה ילד מתוק שממש קל לגדל אותו, היה לו חיוך מלאכי שהיה גורם להוריו להתמוגג מרוב נחת.

"הלוואי שעם החיוך שלו נוכל לפרוע את החובות" אמר פעם דודי לצילה.

צילה שתקה, היא הבינה היטב שעליהם לחפש עוד איזה פתרון כדי שיוכלו לעלות לארץ, אחרת הם יסיימו את חייהם בדרום אפריקה, הם מתגעגעים בכל מאודם לשוב לארץ ולוואי שיפתח להם הצוהר לכך.

סיפור / מתוך המדור 'אמונה ובטחון' באספקלריא הנוכחי

גדול כח הבטחון

לפנינו סיפור שמורה שאפילו אם נראה שאין שום השתדלות לעשות, אין להתייאש! לעולם יש תקוה, שהקב"ה הוא "כל יכול", ויש לו היכולת להזמין צרכיו של אדם, אפילו אם אינו נראה לו שיש שום אפשרות, ואם יבטח האדם בהשי"ת יראה ישועות למעלה מדרך הטבע.

מעשה שצוו לבעל שם טוב מן השמים שיסע לכפר פלוני ללמד מדת הבטחון, וללמד לעם מוסר. לקח הבעל שם טוב את תלמידיו, ונסע אתם לאותו כפר. התאכסנו אצל מוכסן מהכפר. המוכסן היה איש זקן ונשוא פנים. וקבלם בסבר פנים יפות, ושמח מאד על האורחים שבאו אליו.

למחרת, בשעת עומדם בתפילה, ראו שבא שוטר משוטרי אדון הכפר, ובידו מקל עבה, ודפק שלוש פעמים במקלו על השלחן והלך לו. החרישו האורחים. הסתכלו בבעל הבית, והנה הוא שמח כבראשונה. אחרי חצי שעה, אחר התפילה, בא שוב אותו השוטר, ודפק שוב שלוש פעמים על השלחן. והלך לו. שאל הבעל שם טוב את בעל הבית, מה פשר הדפיקות? אמר לו:

זו התראה שאני צריך היום להביא לאדון דמי חכירות הכפר. כך הוא עושה שלוש פעמים, ואחר הפעם השלישית אם אין מביאים לו הכסף, לוקח האדון בשביה את המוכסן עם כל בני ביתו.

אמר לו הבעל שם טוב:

בפניך הלוא ניכר, כי יש לך את הכסף הנדרש, ועל כן לך קודם הסעודה ותן אותו לאדון, ואנחנו נחכה לך עד שובך, ואחרי כן נשב לסעוד אתך במנוחה.

ענה לו בעל הבית:

לעת עתה אין לי אפילו פרוטה אחת, אך מסתמא יזמין לי השם יתברך. נאכל אפוא ונשתה בלא חפזון, כי יש לי עוד שלוש שעות.

וישבו כולם לאכול, והאריכו בסעודתם. ובפני בעל הבית לא היה ניכר כלל אם צריך הוא לכסף או לא. כתום הסעודה בא השוטר בא השוטר בפעם השלישית ודפק על השלחן. בעל הבית לא קם ולא זע. ברכו כלם ברכת המזון באריכות ובמתינות, ולא בחפזון, ואחרי כן לבש בעל הבית בגדי שבת, חגר חגורתו הרחבה, ואמר:

עתה אלך לתת דמי החכירות לאדון.

שאלהו הבעל שם טוב עוד פעם:

האם יש לך מעות כל צרכך?

השיב הבעל הבית:

עדיין אין לי אף פרוטה, אבל בודאי יזמין לי השם יתברך!

נפטר מהם והלך לדרכו. והבעל שם טוב עם התלמידים התיצבו על המרפסת ללוותו בעיניהם, ולראות מה יהיה בו. ויהי בעמדם כה, ראו והנה עגלה משרכת דרכה נגד בעל הבית, והבעל שם טוב ראה מרחוק, כי בעל הבית עמד אצל העגלה ודבר איזו דברים עם האורח הנוסע, ואחרי כן הלך הלאה לדרכו, וגם העגלה התנהלה לאט לדרכה. אחר כך ראו, שהעגלה עמדה, והנוסע קרא לבעל הבית שיחזור אליו, ומשחזר ובא בעל הבית לנוסע מנו ביניהם מעות.

כאשר קרבה אחר כך העגלה אל המקום אשר עמדו שם הבעל שם טוב ותלמידיו, שאלו את האורח הנוסע:

מה היה לך עם בעל הבית, שהחזרת אותו מדרכו ונתת לו מעות?

השיב להם:

הצעתי לפניו שאקנה ממנו היי"ש שיעשה בחורף הבא. מתחלה לא השתויתי עמו במקח, ואחרי שראיתי כי הוא מתעקש ועמד במקחו והלך לו לדרכו, ואני ידעתי כי הוא איש ישר ונאמן, הוכרחתי לתת לו כמה שדרש. לא יכלתי לדבר עמו הרבה, כי אמר שצריך ללכת לאדון לתת לו דמי חכירה. אז אמר הבעל שם טוב לתלמידיו:

"ראו כמה גדול כח הבטחון!!"

(סיפורי חסידים, בחוקתי)